

20—24 mars.

Debatter m. m.

Tisdagen den 23 mars.

Svar på frågor av:	Sid.
Herr Ståhl ang. redogörelse för åtgärder till stöd för Scandinavian Airlines System's framställning om koncession på en trafiklinje från Kalifornien över de arktiska områdena till Europa	8
Herr Dahln ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina	10
Interpellation av:	
herr Mellqvist ang. snabbare och bättre tågförbindelser på vissa järnvägslinjer	14

Onsdagen den 24 mars fm.

Riksdagens påskferier	17
Svar på fråga av herr Löfroth om motiven till att ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, vilka erhållit mobiliseringsuppskov, ändå inkallats till repetitionsövningar	17
Svar på interpellationer av:	
herr Jacobson i Vilhelmina ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer	19
fru Boman om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjobbandage m. m.	21
Förtydligande av vallagen	26
Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor	39
Utgifter under riksstatens femte huvudtitel:	
Socialstyrelsens nykterhetsbyrås upprustning	46
Ferieresor för barn	55
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar	58
Inrättande av inackorderingshem m. m.	60

	Sid.
Bidrag till erkända arbetslöshetskassor	65
Kurator för svensk ungdom i England	67
Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet	70
Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler	74
Social upplysningsfilm	75
Förlängd inbetalningstid för kvarskatt	77
Prisutjämningsavgift m. m.	85

Onsdagen den 24 mars em.

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse	95
Utredning för Tumba pappersbruks drivande i bolagsform	109
Ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare	110
Mönsterskyddslagen och dess tillämpningsområde	111
Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i, strand- lagen	114
Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande	128

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 24 mars fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m.	26
— nr 8, om förtydligande av vallagen	26
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. ändring i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering, m. m.	39
— nr 14, ang. ändring i förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor	39
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 5, rörande utgifter under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	46
— nr 47, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	76
— nr 48, ang. stat för försvarets fastighetsfond	76
— nr 49, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.	76
— nr 50, ang. förordning angående markegångstaxor	76
— nr 51, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementet	76
— nr 52, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag ..	76
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 23, om ändrade regler för beskattning av skogsinkomster i samband med markupplåtelser	76
— nr 24, om förlängning av inbetalningstiden för kvarstående skatt ..	77
— nr 29, ang. prisutjämningsavgift m. m.	85

Onsdagen den 24 mars em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 30, om revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.	95
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt	108
— nr 9, ang. utredning om förutsättningarna för Tumba pappersbruks drivande i bolagsform	109
— nr 10, om förberedelser till firande av representationsreformens etthundraårsjubileum	110
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare	110
— nr 12, om utredning rörande lagen om skydd för vissa mönster och modeller samt rörande lagens tillämpningsområde	111
— nr 13, ang. införsel i arbetsinkomst för ersättning åt målsägande i brottmål	113
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 15, om upphävande av gällande inskränkning i rätten till beställningstrafik för godsbefordran inom stads område	113
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. upphävande av strandlagen den 30 maj 1952 m. m.	114
— nr 12, ang. kronoarrendatorernas jakträtt	127
— nr 13, ang. bestämmelserna om fridlysning och jakttider	127
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. överenskommelse om leverans av mul- och klövsjukevaccin från Danmark	127
— nr 8, ang. bidrag till kvalitetsundersökning av lin m. m.	127
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 11, om utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande	128
— nr 12, om inrättande av språknämnd och språkvårdsråd	139

Lördagen den 20 mars.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet propositionen nr 155, angående alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 162, angående psykologiskt försvar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 163, med förslag till förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 167, angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 under femte huvudtiteln.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående pensionsförbättring för f. d. kammarrättsrådet S. Norrman.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 579 av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 580 av herr *Gustafson* i Dädesjö m. fl. och

nr 581 av herr *Agerberg m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 582 av fru *Andrén m. fl.*,

nr 583 av fröken *Höjer m. fl.*,

nr 584 av herr *Nestrup m. fl.*,

nr 585 av fru *Sjöstrand* och herr *Netzén* samt

nr 586 av fröken *Liljedahl*;

till konstitutionsutskottet motionen nr 587 av herrar *Nyberg* och *Johnsson* i Kastanjegården;

till behandling av lagutskott motionen nr 588 av herr *Ohlin m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 589 av herr *Birke* och

nr 590 av herr *von Friesen m. fl.*;

samt

till särskilda utskottet motionen nr 591 av herr *Hallén m. fl.*

§ 5.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m. ävensom i ämnet väckt motion; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av vallagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för

försvarsväsendet för budgetåret 1954/55;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1954/55;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående markegångstaxor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för beskattning av skogsinkomster i samband med vissa markupplåtelser;

nr 24, i anledning av väckta motioner om förlängning av inbetalningstiden för kvarstående skatt;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av väckta motioner om revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt;

nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om förutsättningar för Tumba pappersbruks drivande i bolagsform; och

nr 10, i anledning av väckt motion om förberedelser till firande av representationsreformens etthundraårsjubileum;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare;

nr 12, i anledning av väckta motioner om utredning rörande lagen om skydd för vissa mönster och modeller samt rörande lagens tillämpningsområde; och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående införsel i arbetsinkomst för beredande av ersättning åt målsägande i brottmål;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om upphävande av gällande inskränkning i rätten till beställningstrafik för godsbefordran inom stads område;

trede lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående upphävande av strandlagen den 30 maj 1952 (nr 382) m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående kronoarrendatorernas jakt-rätt;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående dels en allmän översyn av gällande bestämmelser om fridlysning och jakttider, dels ock vissa ändringar av gällande fridlysningsbestämmelser;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om leverans av mul- och klövsjukevaccin från Danmark till Sverige; och

nr 8, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, över motion om utredning av formerna för bedömningen av student-examensproven med sikte på censors-institutionens avskaffande; och

nr 12, över motioner dels om inrättande av en rådgivande språknämnd, dels ock om inrättande av ett språkvårdsråd.

§ 6.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 109, angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning m. m.;

nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 145, angående inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen, m. m.;

nr 148, angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 164, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 165, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 166, angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal;

nr 168, angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 169, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar till personal vid 1951 års jordbruksräkning;

nr 170, angående anslag till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall m. m.;

nr 171, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 172, angående försäljning av vissa f. d. skolhemman.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 592, av fru *Andrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m.;

nr 593, av herrar *Rimmerfors* och *Hamrin*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116;

nr 594, av herrar *Dahlén* och *Gustafson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); samt

nr 595, av fru *Sandström* och herr *Dahlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 140, angående anslag till vattendomstolarna.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanlutning av kommuner (kommunal delegationslag) m. m. ävensom i ämnet väckt motion; samt

från statsutskottet:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts

Svar på fråga ang. redogörelse för åtgärder till stöd för Scandinavian Airlines System's framställning om koncession på en trafiklinje från Kalifornien över de arktiska områdena till Europa.

proposition angående avlösning av malmfältspolisorganisationen;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1954/55 av underskottet för luftfartsfonden; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.05.

In fidem

Gunnar Brith.

Tisdagen den 23 mars.

Kl. 16.00.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammarren inkomna läkarintyg:

Till

Riksdagens andra kammare.

Riksdagsman Karl Gustav Kilsmo, född den 22/2 1906, Wingsleörs Gård, Lista, har under tiden 9/3—16/3 1954 vårdats och opererats på härvarande kirurgiska avdelning för gallsten.

Riksdagsman Kilsmo har ordinerats fullständig avhållsamhet från arbete *minst* till och med den 11/4 1954.

Ovanstående intygas.

Eskilstuna den 18/3 1954.

Herman Wahren.

Med. Dr. Lasarettsläkare.

Att riksdagsman Nils Nestrup, Halmstad på grund av influensa är oförmögen till arbete fr. o. m. den 22/3 t. o. m. den 27/3 intygas.

Halmstad den 22/3 1954.

Yngve Bohm.
leg. läkare.

Härmed intygas att riksdagsman Erik Berggren, Nora, tiden 22/3—29/3 på grund av bronchitis är oförmögen att närvara vid riksdagsarbetet.

Nora den 22/3 1954.

N. Thegerström.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Kilsmo från och med den 9 innevarande månad tills vidare, herr Nestrup från och med den 22 till och med den 27 mars samt herr Berggren från och med den 22 till och med den 29 mars.

§ 3.

Svar på fråga ang. redogörelse för åtgärder till stöd för Scandinavian Airlines System's framställning om koncession på en trafiklinje från Kalifornien över de arktiska områdena till Europa.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Ståhl har frågat mig om jag kan lämna en redogörelse för de åtgärder som vidtagits eller

Svar på fråga ang. redogörelse för åtgärder till stöd för Scandinavian Airlines System's framställning om koncession på en trafiklinje från Kalifornien över de arktiska områdena till Europa.

eventuellt planerats för att stödja Scandinavian Airlines Systems (SAS) framställning till de amerikanska myndigheterna om tillstånd för en flyglinje till Förenta staternas västkust via Grönland. Som svar får jag anföra följande.

Förhandlingar har sedan augusti 1952 pågått mellan de tre skandinaviska beskickningarna i Washington och vederbörande amerikanska myndigheter om upprättande av denna flyglinje. Från skandinavisk sida har man dels sökt utverka tillstånd för SAS att begagna flygplatsen Thule på Grönland, dels ock begärt införandet av en ny linjesträckning i luftfartsöverenskommelserna med Förenta staterna, som skulle möjliggöra flygningar till San Francisco och Los Angeles. Vid informella samtal under den senaste tiden har de amerikanska myndigheterna föreslagit staden Seattle som linjens slutpunkt i stället för San Francisco och Los Angeles.

De skandinaviska beskickningscheferna i Washington har vid samtal med tjänsteförrättande amerikanska utrikesministern den 9 mars i år underrättat denne om sina regeringars synpunkter i denna fråga. Härvid har uttryckts förhoppningen, att de amerikanska myndigheterna skulle finna det möjligt att lämna SAS tillstånd att flyga fram till San Francisco och Los Angeles. Samtidigt överlämnades statistiskt material, avsett att klargöra att trafikunderlaget, om Seattle väljes till slutpunkt, icke är tillräckligt stort för att giva en ekonomiskt sund grundval för den nya linjen.

Något slutgiltigt svar har ännu icke lämnats från amerikansk sida.

Härefter anförde

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka excellensen Undén för svaret på min fråga. Avsikten med den har självfallet varit att om möjligt på det sättet i

någon mån understryka det intresse, som man ifrån svenskt håll måste ha för att SAS skall kunna utverka koncession för denna flyglinje. Jag tror det kan ha sin betydelse att det på detta sätt klarlägges, att man hos de svenska statsmakterna har intresse för att stödja den framställning som SAS har gjort.

Utöver vad excellensen Undén har sagt skulle jag bara med ett par påpekanden vilja understryka det värde det skulle ha för oss att få slutpunkten för flygrouten förlagd, inte till Seattle, som ju ifrån de amerikanska myndigheternas sida ifrågasatts, utan nere vid Los Angeles. Det förhåller sig ju så att Los Angeles-området har omkring tio gånger så stor flygtrafik på Europa som Seattle har, om man då inräknar även omnejden uppe i staten Washington. På grund av marknadens ekonomiska struktur kan man utgå ifrån att inom en ganska nära framtid Los Angeles-trafikens potential kommer att bli ännu större i förhållande till Seattles. Vidare är det så, att Kalifornien har en industri, som producerar internationella affärsresande. Där finns film, television, verktygs- och annan precisionsindustri samt oljeindustri. Där produceras plast- och apoteksvaror, kemiska varor. Där finns möbelindustri, klädesindustri och sådant, medan däremot i staten Washington det framför allt finns timmer- och konservindustri, som inte har samma internationella reseunderlag och därför inte heller utgör samma potential för en flyglinje.

Ytterligare skulle jag vilja tillägga, att det snarast skulle vara en fördel för de amerikanska flygbolagen, om slutpunkten för SAS-routen kunde förläggas till Los Angeles. Det skulle nämligen icke bli någon som helst konkurrens med bolaget, eftersom det komme att på varje punkt på den amerikanska kontinenten bli billigare att flyga över New York till Europa, medan däremot

Svar på fråga ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina.

prisivinsten komme att uppstå just på de punkter, som ligger längst ute på västkusten. Sedan hade man tänkt sig att man skulle planera returbiljetter över Atlanten, New York och kontinenten, och det skulle då kunna ske i samtrafik med de amerikanska bolagen, varför man även på det viset genom denna flygroute skulle kunna tillföra dessa amerikanska bolag en ökad resefrekvens.

Flygtrafiken visar sig gå framåt i konkurrensen om trafikanterna på ett snabbare sätt än fartygstrafiken. Det innebär inte att fartygstrafiken står stilla, men flygtrafiken ökar i snabbare takt. Dessutom är väl själva tanken att lägga upp denna route över Thule och att flyga över Nordpolen så framsynt och djärv att man redan därför bör stödja strävandena att få till stånd en bärkraftig route utefter den linjen.

Enligt vad SAS menar är alla tekniska förutsättningar för handen, men det är de ekonomiska som saknas. Om man tvingas stanna i Seattle är det från början ekonomiskt omöjligt att inrätta denna route, och man kan på skandinaviskt håll inte reflektera på den, medan man däremot, om linjen droges ned till Los Angeles, skulle vara på den säkra sidan också ekonomiskt.

Jag vill uttala den förvissningen, att en stark opinion i Sverige har samma mening och att man genom det stöd som är möjligt från representativt svenskt håll skall kunna hjälpa SAS att få koncession på denna linje. Jag är också övertygad om att excellensen Undén även i fortsättningen vill stödja SAS i dess strävanden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:
Herr talman! Herr Dahlén har frågat

mig, om jag vill medverka till att stadgan angående filosofiska examina ändras så att personer, som avlagt statsvetenskaplig examen, åter kan avlägga filosofie licentiatexamen oavsett om examen avlagts på den filosofiska eller den juridiska linjen.

På den frågan vill jag svara, att jag inte i och för sig har någon invändning mot tanken att göra en sådan ändring i examensstadgan. Jag anser det dock lämpligast, att man för ögonblicket ställer sig något avvaktande. Sedan i höstas, då den nya filosofiska examensstadgan trädde i kraft, har det endast i ett fall inträffat, att en person, som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen, anhållit om dispens från det krav på avlagd lägre examen, som stadgan uppställer för behörighet att avlägga filosofie licentiatexamen, nämligen kravet på avlagd filosofie kandidatexamen, filosofisk ämbetsexamen eller statsvetenskaplig-filosofisk examen. Den begärda dispensen har beviljats. Tänkbart är att liknande fall kan uppkomma även i fortsättningen, och jag har därför under hand förvissat mig om att universitetskanslern har för avsikt att i så fall bevilja dispens. Troligen rör det sig emellertid om ganska få fall. Med hänsyn till detta och till att hela frågan om den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen och därmed också frågan om statsvetenskaplig-juridisk examen för närvarande, efter juristutbildningssakkunnigas utredning, ligger under Kungl. Maj:ts prövning, anser jag inte, att man nu bör göra en ändring i den filosofiska examensstadgan, som berör de juridiska examina. Skulle det komma att dröja med ett avgörande av frågan om den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen, är jag däremot beredd att föreslå ifrågasättande ändring.

Härpå anförde

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepar-

Svar på fråga ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina.

tementet få framföra mitt tack för svaret. På visst sätt innebär detta såvitt jag kan bedöma ett erkännande av att det nuvarande tillståndet är otillfredsställande, och det torde man väl kunna påstå. Här har det funnits en viss akademisk examen som inrättades för 18 år sedan. Under hela denna tid har det varit möjligt för dem som avlagt denna att få avlägga högre examina, men av någon för mig outgrundlig anledning ändrades detta förhållande i höstas, då den nya examensstadgan utfärdades. Den som vill avlägga högre examen måste nu, som statsrådet säger, gå dispensvägen.

Jag har funderat över vad som kan ligga bakom en sådan förändring. Ett skäl anförde statsrådet, låt vara indirekt, nämligen att frågan om de samhällsvetenskapliga och juridiska examina ligger under utredning — en kommitté avlämnade för någon tid sedan ett förslag i ärendet. Men, herr statsråd, detta kan väl inte vara skäl för att man gjorde denna förändring. Den utredning som har sysslat med dessa frågor har ju berört både de statsvetenskapliga examina och juris kandidatexamen med påbyggnad. Det finns ingen som helst anledning till att, under hänvisning till att utredning pågår, ta ut en av tre examina och säga att den inte får påbyggas med högre examen annat än efter dispens, enligt det besked som statsrådet nu har lämnat. Att utredning har försiggått kan således inte vara ett godtagbart skäl till ändringen.

Ett annat skäl kunde tänkas vara att det skulle vara speciellt angeläget att hindra en jur. pol. mag. att avlägga högre akademisk examen. Såvitt jag vet har det emellertid inte framkommit någonting som tyder på att man skulle vara intresserad härför. Tvärtom står det i § 22 av kommitténs förslag till ändring av stadgan angående filosofiska examina: »Behörighet att avlägga filosofie licentiatexamen tillkommer envar, som avlagt filosofisk ämbetsexamen,

filosofie kandidatexamen, politices magisterexamen, politices kandidatexamen, juris politices magisterexamen eller statsvetenskaplig examen.» Dessutom har man tänkt sig möjlighet för juris politices magister i utredningens utformning att avlägga juris licentiatexamen.

Det finns inte någon anledning att speciellt deklassera denna examen. Vad kan då vara statsrådets skäl? Såvitt jag förstår beror det hela tyvärr på ett misstag. Jag vet inte att någon myndighet krävt att just denna examen skall behandlas på annat sätt nu än under de aderton år som gått sedan den inrättades. Statsrådet kom så med det skälet, att det nu inte vore så farligt, om den formella möjligheten att avlägga licentiatexamen för denna kategori borttagits, ty det gällde så få. Detta är intet skäl. Enligt statsrådets resonemang skulle man möjligen kunna tänka sig en annan behandling om det gällde juris kandidatexamen och därför många blev hindrade. Frågan kommer i klar belysning om man tänker sig att om det i stället vore fil. kand. och fil. mag. som var föremål för utredning, skulle med denna principiella uppfattning på precis samma sätt kunna motiveras att man får gå dispensvägen.

Det är uppenbart att alla kan göra misstag. Kyrkministern bör väl komma ihåg ordet »Inga rättfärdiga finns, icke en enda». Alla skäl talar således för att, som statsrådet sist uttalade, ändra stadgan för de filosofiska examina, om det dröjde med denna översyn. Jag tolkar detta uttalande som ett gott erkännande av att det kan begås misstag på alla håll och att man vill rätta till det felaktiga. Om så sker blir det givetvis inte någon affär av den saken.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Interpellantens invändningar skulle egentligen inte kräva något bemötande, men om det kan glädja

Svar på fråga ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina.

herr Dahlén vill jag i alla fall gärna säga att jag givetvis inte har påstått, att vare sig jag själv eller de andra som sysslat med denna sak skulle vara ofelbara. Men faktum är, såsom jag har sagt i mitt svar, att vi nu har en utredning över hela det juridiska fältet. Det kan bli fråga om sådana omläggningar, att om jag nu gjorde en ändring som interpellanten föreslog, kan det hända att jag skulle behöva göra en ändring tillbaka inom ganska kort tid. Ur praktisk synpunkt kan detta inte vara bättre än den dispensväg, som alla är överens om att man mycket väl kan utnyttja för närvarande.

Jag vill gärna, när jag ännu en gång har fått ordet, understryka, att jag givetvis inte på något sätt har avsett att, såsom interpellanten talade om, deklamera dem som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen. Tvärtom är jag beredd att underlätta för dem att avlägga filosofie licentiatexamen, även om jag har ansett att stadgan för de filosofiska examina med fördel bör inskränkas till att gälla de filosofiska examina i enlighet med den ändring som skedde i höstas.

Herr TALMANNEN meddelade, att herr Håstad begärt ordet och att kammaren i anledning härav hade att avgöra, om allmän debatt i anslutning till förevarande enkla fråga skulle medgivas eller icke. Härefter gav herr talmannen propositioner dels på bifall till förslaget om allmän debatt dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget om allmän debatt i anledning av föreliggande enkla fråga, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Sedan kammaren ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Håstad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 47 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit förslaget om allmän debatt i anledning av föreliggande enkla fråga.

Härefter yttrade:

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag beklagar att kammaren inte medgav herr Håstad, som ju får anses vara en av de förnämsta experterna på detta område, att yttra sig, ty det skulle nog ha tillfört diskussionen ytterligare synpunkter. Det var väl inte av rädsla därför som kammaren röstade på sätt som skedde, men det är ändå beklagligt att inte herr Håstad fick ordet.

Statsrådet underströk att det ju föresiggår en utredning över hela fältet i fråga om de juridiska examina och att det därför kan vara anledning till försiktighet. Men han har inte angivit, varför det är anledning till försiktighet beträffande en examen, när det är fråga om tre andra examina som skall utredas. På den punkten väntar jag fortfarande på svar.

Vidare sade statsrådet att om han nu gjorde en ändring, så kunde det hända att han fick ändra tillbaka igen. Men, herr statsråd, det kan väl aldrig vara fråga om att de, som under dessa aderton år avlagt jur. pol. mag.-examen, i framtiden skulle berövas möjligheten att avlägga filosofisk licentiatexamen;

Svar på fråga ang. viss ändring av stadgan angående filosofiska examina.

det är ju dem som diskussionen här rör. Såvitt jag förstår finns det alltså inte något skäl till att man gjort denna ändring, och jag hoppas att man så snart som möjligt skall gå tillbaka till den gamla ordningen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag har ju redan upp-lyst herr Dahlén om att ingen av dem som avlagt denna examen skall på något sätt behöva bli misshandlad genom den nuvarande utformningen av stadgan, men jag vidhåller att saken kan komma i det läget att det om något halvår skulle behövas en ändring tillbaka, därest jag i dag hade svarat att det vid nästa konselj skulle ske en sådan ändring som interpellanten önskar.

När jag dessutom har sagt, att om det dröjer innan sikten blir fullt klar, är jag beredd att företa en ändring, då tycker jag att interpellanten skulle kunna låta sig nöja.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 109, angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning m. m.;

nr 110, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 145, angående inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen, m. m.; och

nr 148, angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

till bankoutskottet propositionen nr 164, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmel-

ser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 165, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

till statsutskottet propositionerna:

nr 166, angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal;

nr 168, angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 169, angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar till personal vid 1951 års jordbruksräkning; och

nr 170, angående anslag till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 171, angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 172, angående försäljning av vissa f. d. skolhemman.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner. Därvid remitterades

till statsutskottet motionerna:

nr 592 av fru *Andrén* samt

nr 593 av herrar *Rimmerfors* och *Hamrin*;

till behandling av lagutskott motionen nr 594 av herrar *Dahlén* och *Gustafson* i Göteborg; samt

till statsutskottet motionen nr 595 av fru *Sandström* och herr *Dahlén*.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 7 och 8, statsutskottets utlåtanden nr 5 och 47—52, bevillningsutskottets betänkanden nr 23, 24, 29 och 30, bankoutskottets utlåtanden nr 8—10, första lagutskottets utlåtanden nr 11—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 13—15, tredje lagutskot-

Interpellation ang. snabbare och bättre tågförbindelser på vissa järnvägslinjer.

tets utlåtanden nr 8, 12 och 13, jordbruksutskottets utlåtanden nr 7 och 8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 11 och 12.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDBERG (s), som anförde:
Herr talman!

Jag hemställer, att andra lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14 å morgondagens föredragningslista uppföres närmast före statsutskottets utlåtande nr 5.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 9.**Interpellation ang. snabbare och bättre tågförbindelser på vissa järnvägslinjer.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr MELLQVIST (s), som yttrade:

Herr talman! På många håll i landet råder missnöje och irritation över tågförbindelserna och möjligheterna att snabbt kunna resa från en ort till en annan. Inte minst gäller detta Dalarna, som har mycket otillfredsställande tågförbindelser mellan olika orter inom länet och mot Stockholm och söderut — från Stockholm mot Dalarna är förbindelserna relativt hyggliga. Jag skall, herr talman, anföra några exempel på dessa tågförbindelser: Det tåg som går från Falun kl. 5.00 på morgonen kommer till Krylbo kl. 6.42, efter ett sju minuter långt uppehåll i Hedemora, ett tåg som i regel medför många resande till Stockholm, dit tåget anländer kl. 9.44. Fyra minuter innan detta tåg anländer till Krylbo avgår emellertid ett snälltåg mot Stockholm med ankomsttid kl. 8.50, alltså lagom till kontors- och affärstid. Om tåget från Falun vore i Krylbo fyra minuter tidigare skulle de resande, som måste vara i Stockholm vid kontors- och affärstid, kunna

byta till detta snälltåg. Nu går inte detta, såvida inte snälltåget är försenat, och ankomsttiden till Stockholm försenas nära en timme. En ledamot av denna kammare, som åkt med morgontåget från Falun, gav häromdagen i tidningen Dala-Demokraten följande målade skildring av en morgon på Krylbo station: »Att det skulle behövas en samordning av tågtiderna visas väl bäst av den språngmarsch, som varje morgon etableras fram till stationsvakten i Krylbo för att höra om snälltåget gått eller inte. Det händer nämligen icke så sällan att snälltåget från Ånge är några minuter försenat, och då hinner man kasta sig upp. I morse var vi en sex, åtta stycken i språngmarschen. Nej, sade den vänlige stationstjänstemannen, snälltåget gick för någon minut sedan. Men i går morse lyckades passagerarna från falutåget komma med.

Med snälltåget, som gått någon minut tidigare, försvann också möjligheterna för resenärerna med falutåget att få sitt morgonkaffe förrän de anlände till Stockholm; uppehållet i Krylbo är för kort för att man skall hinna besöka restaurangen, och morgonkaffe serveras endast på snälltåget», tillägger den ärade andrakammarledamoten.

Ytterligare sådana exempel kan framhållas. När samma tåg från Falun anländer till Krylbo, har, som tidigare nämnts, norrgående persontåget mot Ånge avgått fyra minuter tidigare. Dessa fyra minuter gör att tidningarna från Falun kommer till Horndal, som också ligger i Kopparbergs län, fyra timmar senare; tidningarna måste nämligen sändas över Storvik med ett tåg, som anländer till Horndal kl. 10.09. Då har första brevbäringsturen redan utgått, bl. a. med tidningarna från Stockholm; länets egna tidningar distribueras först vid 13-tiden. De skiftarbetare som börjar arbetet kl. 12 får därför inte läsa dagsfärska länstidningar förrän efter kl. 20 på kvällen, då de slutat sitt arbetsskift.

Interpellation ang. snabbare och bättre tågförbindelser på vissa järnvägslinjer.

För en tid sedan satte SJ in en extra tågförbindelse från Stockholm till Dalarna och Norrland för att distribuera morgontidningarna från Stockholm. Därom är ingenting att säga, det är bara bra. Men när detta tåg anländer till Falun kl. 6.49 ligger ännu de tidningar, som utges i Falun, alltså länets egna tidningar, och väntar på Falu central att bli distribuerade mot Västerdalarna; de sändes med en tågförbindelse som avgår kl. 7.45. Morgontidningarna från Stockholm har således varit i Falun närmare en timme innan de tidningar, som trycks och utges i staden, kan sändas därifrån med ordinarie tåg. Norr och väster om Dalarna distribueras således morgontidningarna både från Stockholm och Falun med samma tågförbindelser. Det innebär, att morgontidningarna i Stockholm kan fraktas 28 mil och vara i Falun kl. 6.49, medan tidningarna i Falun inte kan vara i Sälen och Särna, dit avståndet är ungefär lika långt, förrän sent på eftermiddagen.

Jag skall, herr talman, inte trötta med flera siffror och tider på den punkten. Jag vill bara konstatera, att SJ fått uppgifter och förslag om hur distributionen av tidningar mot Västerdalarna kan ordnas snabbt och utan större kostnad. Men medan det gick lätt att ordna ett extratåg från Stockholm mitt under gällande tidtabellsperiod, möter det svårigheter och invändningar att tillmötesgå kraven på bättre förbindelser mot och från Västerdalarna, trots att befolkningen i dessa områden i många år blivit lovade bättre och snabbare tågförbindelser.

Åtskilliga andra exempel skulle kunna nämnas, bl. a. ett tåg, som går från Falun kl. 7.59 och som efter ett tims-långt uppehåll i Krylbo med direktgående vagnar ankommer till Stockholm kl. 13.29. Vid åtskilliga tillfällen har framställningar gjorts till SJ om att uppmärksamma dessa förhållanden och att avhjälpa dem. Men i stället för för-

bättringar har det snarare blivit försämringar.

Ett utbrett missnöje med tågförbindelserna finns i Dalarna, ett missnöje som skulle kunna avhjälpas om allvarlig vilja funnes att göra det.

Då det spörsmål jag här berört är av stor betydelse för den landsdel jag representerar, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra följande frågor:

Anser statsrådet att de förhållanden jag här skildrat är i överensstämmelse med en god trafik- och resandeservice hos ett företag, som skall betjäna inte bara huvudstaden utan hela landet? Vill statsrådet göra SJ:s ledning uppmärksam på att exempel på tågförbindelser, som kan göras snabbare och bättre utan stora kostnader eller förlust av prestige, finns bl. a. i Kopparbergs län, och medverka till en förbättring av dessa förhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 156, angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.;

nr 157, angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 175, angående anslag till statens polis-skola för budgetåret 1954/55 m. m.; och

nr 176, angående anslag till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m. för budgetåret 1954/55.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 596, av herr *Hansson* i Önnarp m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position, nr 119, med förslag till lands-
tingslag m. m.;

nr 597, av fru *Wallin m. fl.*, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr
127, angående anslag till vissa bygg-
nadsarbeten vid statens sinnessjukhus
m. m.;

nr 598, av herrar *Johansson* i Stock-
holm och *Hagberg* i Stockholm, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr
136, angående vissa anslag för budget-
året 1954/55 till universitetet i Göteborg
och Stockholms högskola m. m.;

nr 599, av herr *Dahl m. fl.*, likaledes
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 136;

nr 600, av fröken *Höjer m. fl.*, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr
130, med förslag till förordning om
ändring i militärsättningsförordning-
en den 2 juni 1950 (nr 261);

nr 601, av herr *Gustafsson* i Bogla, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 144, med förslag till lag om moder-
skapshjälp m. m.;

nr 602, av fru *Eriksson* i Stockholm
m. fl., likaledes i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 144;

nr 603, av herr *Hagberg* i Stockholm
m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position, nr 163, med förslag till för-

ordning angående kostnadsfria eller
prisnedsatta läkemedel m. m.;

nr 604, av herr *Hagberg* i Stockholm
m. fl., likaledes i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 163; samt

nr 605, av herr *Gavelin*, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158,
angående vissa anslag till nykterhets-
vården för budgetåret 1954/55 m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Anmäldes och godkändes andra lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 132, till Konungen i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition med an-
hållan om riksdagens yttrande över
förslag till kungörelse om ändring i
kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292)
angående förhandlingsrätt för statens
tjänstemän.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.35.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 24 mars.

Kl. 10.00.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Riksdagens påskferier.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum onsdagen den 14 instundande april, då emellertid kvällsplena icke kommer att anordnas. Kamrarna sammanträder åter torsdagen den 22 april klockan 14.00 för anställande av gemensamma omröstningar, såvida voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända. I motsatt fall avses, att utskottsarbetet återupptages sagda torsdag den 22 april, varefter kamrarnas sammanträden kommer att hållas i sedvanlig ordning. Allt detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Ingemar Andersson på grund av influensa är oförmögen att fullgöra sina riksdagsgöromål under minst en vecka framåt intygas.

Linköping 22/3 1954.

Curt Ström,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Andersson i Linköping ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 22 innevarande mars tills vidare.

§ 3.

Svar på fråga om motiven till att ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, vilka erhållit mobiliseringsuppskov, ändå inkallas till repetitionsövningar.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Löfroth har frågat mig om jag är villig att lämna redogörelse för de motiv som legat till grund för att ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, vilka erhållit mobiliseringsuppskov, ändå inkallas till repetitionsövningar.

Enligt uppskovskungörelsen kan uppskov beviljas med inställelse till krigstjänstgöring. »Uppskov» innebär således ingen befrielse från krigstjänstgöring och än mindre någon ändring i fråga om lagstadgad fredstjänstgöring — 1. tjänstgöring och repetitionsövningar.

Motiven till att uppskovspersonalen vid SJ i likhet med övrig uppskovspersonal inkallas till repetitionsövningar är bl. a. följande.

Anställning vid SJ ger ingen garanti att icke den värnpliktige övergår till annan anställning och därigenom blir tillgänglig för krigsplacering. Under krig kan dessutom sådana förhållanden inträffa, att en del av uppskovspersonalen bättre kan utnyttjas inom det militära försvaret än i de befattningar vid SJ för vilka uppskov beviljats.

Svar på fråga om motiven till att ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, vilka erhållit mobiliseringsuppskov, ändå inkallas till repetitionsövningar.

Repetitionsutbildning för uppskovspersonal, som icke blir utnyttjad inom det militära försvaret, kan vara av visst värde. Samtliga uppskovsvärnpliktiga vid SJ är nämligen skyldiga att tillhöra järnvägarnas driftvärn, och detta driftvärn måste kunna uppträda på ett militärt riktigt sätt, därest järnvägarna blir mål för sabotage och luftlandsättning.

Ur militär synpunkt är det således ett önskemål att även uppskovspersonalen fullgör repetitionsövningar. Någon åtskillnad synes icke heller kunna göras mellan uppskovspersonalen vid SJ och uppskovspersonal vid andra verk och inrättningar. Då det totala antalet värnpliktiga med uppskov är stort, skulle en ändring av värnpliktslagen, som skulle innebära befrielse från fullgörande av repetitionsövningar för denna personal, komma att medföra, att en stor del av våra värnpliktiga skulle bli ofullständigt utbildade.

Härefter anförde:

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Jag kan dock trots svaret inte finna någonting särskilt klokt i att den ordinarie personalen vid statens järnvägar, som har uppskov med mobiliserings-tjänstgöring, under fredstid skall inkallas till dessa övningar. Om det skall vara någon mening med det, skall ju denna personal vid mobilisering träda i militärtjänst, men vi vet att under det senaste kriget ingen inom denna personal blev utkommenderad, utan den behölls i sin civila tjänst. Jag finner det föga effektivt ur försvarssynpunkt att inkalla dessa järnvägsanställda nu, och dessutom blir det kostnadskrävande inte blott för försvarsväsendet utan även och

inte minst för statens järnvägar. Åtminstone distriktsförvaltningarna inom statens järnvägar undrar mycket, varför personalen skall inkallas under fredstid, när den inte kommer i militärt arbete vid mobilisering.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Jag skall bara tillåta mig göra ett par kommentarer.

Herr Löfroth erinrar om att man »under det senaste kriget» bara använde järnvägspersonalen för järnvägstjänst, men, herr Löfroth, Sverige var inte inblandat i några krigshandlingar. Vi har väl egentligen ingen föreställning om vad som hade kommit att ske därest vi utsatts för exempelvis luftlandsättning eller sabotage, men hade vi råkat ut för dylika handlingar, är jag övertygad om att vi skulle ha haft nytta av det driftvärn som finns vid statens järnvägar och som måste ha vissa övningar i vapentjänst för att kunna fungera.

Sedan är det också en fråga om man skall göra ett undantag för statens järnvägar bland alla andra verk. Jag vill fästa herr Löfroths uppmärksamhet på att det i så fall skulle bli åtminstone hundratusentalet värnpliktiga, som skulle befrias från varje militärtjänstgöring, och man måste undersöka detta närmare innan man vågar besluta sig för något dylikt.

Jag kan emellertid inom parentes säga att i de utredningar, som nu upptagits av överbefälhavaren, kommer man också att ta upp frågan om de värnpliktiga och värnpliktigkontingenternas storlek. Möjligt är att man då också kan komma in på undersökningar beträffande den personal som finns vid SJ och andra verk, där man för närvarande har uppskov. Men att dessförinnan göra något tycker jag kan vara alltför äventyrligt för att man utan vidare skall kunna ge sig in på det.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Försvarsministern talar om att man inte här skulle göra någon skillnad på dem som nu är anställda vid statens verk eller vid järnvägen under dessa tider, utan de skulle också inkallas. Men varför skall vi då göra skillnad så fort det blir litet ofred? Vid mobiliseringstider är de undantagna från militärtjänstgöring, och då tycker jag de kan vara det nu. Jag finner det inte ur försvarspolitisk synpunkt effektivt att inkalla järnvägsmän, som i mobiliseringstider inte uttagits till militärtjänst, jag finner det enbart kostnadskrävande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Jacobson i Vilhelmina har i en interpellation framfört önskemålet, att jag ville delge kamraren min uppfattning om hyressättningen i pensionärshemmen och dessa hyrors förhållande till de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer. Interpellanten hänvisar till den omreglering av hyrorna i Nordmalings kommuns pensionärshem, som nyligen ägt rum och som medfört, att hyrorna väsentligt kommer att överstiga de belopp kommunen fastställt för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer.

Med anledning härav vill jag erinra om att riksdagen i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag 1952 beslöt överlämna till kommunerna att själva besluta om införandet av kommunala bostadstillägg till folkpensionärerna samt om dessa tilläggs högsta belopp. Det tidi-

gare systemet med dels statliga, dels kommunala bostadstillägg avskaffades därmed fr. o. m. ingången av 1954. Beträffande bostadstilläggens belopp innebär beslutet ingen begränsning av kommunernas bestämmanderätt. Genom en övergångsbestämmelse fick emellertid de pensionärer, som vid 1953 års utgång åtnjöt statligt bostadstillägg, en garanti för att deras folkpension för tiden därefter inte skulle minskas under det belopp, som dittills hade utgått i av statsmakterna fastställda förmåner.

I anslutning till ett av mig vid propositionen fogat yttrande uttalade riksdagen då beslutet fattades, att det borde vara angeläget för kommunerna att tillse, att bostadstilläggen blev lämpligt avvägda. Tilläggen borde regelmässigt anknytas till de bostads- och bränslekostnader, som den enskilde pensionären kunde antas ha. Därvid borde dock enligt riksdagens uttalande uppenbarligen tillses, att pensionstagarnas ställning icke försämrades i förhållande till vad som gällde före omläggningen.

Kommunala bostadstillägg har införts i de allra flesta kommuner. För närvarande redovisas endast 19 kommuner, som inte beslutat införa sådana tillägg. För ett mycket stort antal pensionärer har de nya bostadstilläggen inneburit en standardförbättring utöver den allmänna förbättring av pensionerna, som beslöts av 1953 års riksdag.

Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar, att folkpensionärerna sålunda i år fått en ytterligare förbättring av sina ekonomiska förhållanden, och jag hoppas livligt att de enstaka fall av försämringar, som må ha inträffat genom omläggningen av bostadstilläggen, skall regleras på ett tillfredsställande sätt.

Genom 1952 års beslut blev det alltså kommunerna som fick avgöra hur pensionärernas bostadskostnader skulle täckas. Till följd härav föreslog Kungl.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av gällande bestämmelser om kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer.

Maj:t förra årets riksdag, att det skulle ankomma på kommunerna att bestämma hyrorna i pensionärshem och pensionärslägenheter. Riksdagen biföll detta förslag, och tidigare gällande bestämmelser om maximihyror upphävdes sålunda fr. o. m. den 1 januari 1954. Såsom jag i anslutning till förslaget framhöll, får kommunerna nu på egen hand inom ramen av självkostnaderna för dessa bostäder avgöra, vilka hyror som skall gälla. Såväl från riksdagens som från min sida förutsattes emellertid vid beslutets fattande, att kommunerna vid fastställande av hyrorna skulle taga all rimlig hänsyn till pensionärernas oftast mycket begränsade hyresbetalningsförmåga och att hyrorna i varje fall inte skulle komma att överstiga de bostadstillägg, som utgår till pensionärerna, samt självfallet inte överstiga hyresläget i den fria marknaden för lägenheter av motsvarande storlek och kvalitet. — Det må tilläggas att riksdagen i år bifallit Kungl. Maj:ts förslag att pensionärsbostäderna skall undantagas från hyresreglering. Detta beslut är att betrakta som en följd av 1953 års beslut om pensionärshemshyrorna. I anslutning till årets beslut, som träder i tillämpning den 1 april, har det än en gång understrukits från statsmakternas sida, att pensionärerna bör erhålla full kompensation för eventuella hyreshöjningar genom ökade kommunala bostadstillägg.

Det är för närvarande inte möjligt att få uppgift om i vilken utsträckning hyreshöjningar för pensionärsbostäderna har genomförts, beslutats eller förberedes. Det har emellertid inte kommit till min kännedom, att kommunerna i mer än ett par undantagsfall skulle ha fastställt eller ämna fastställa hyror för pensionärslägenheter, som inte täckes av beslutade kommunala bostadstillägg.

I en del fall har det otvivelaktigt förekommit, att kommunernas beslut

om hyrorna respektive bostadstilläggen fattats vid olika tidpunkter eller inte kommit att träda i kraft samtidigt. Därigenom har en del pensionärer lätt kunnat bibringas den uppfattningen, att en viss höjning av deras pension utöver hyreskostnaden förestod, varefter de fått erfara, att höjningen av pensionen motsvaras av en hyreshöjning, så att nettoresultatet för den enskildes del blir oförändrat. I några fall lär det inträffa, att de höjda bostadstilläggen utgår under någon tid innan de höjda hyrorna kan tas ut. Det uppstår i dessa fall en förklarlig besvikelse bland pensionärerna, som måhända inte fått tillfredsställande upplysningar om de olika beslutens innebörd. Jag utgår ifrån att vederbörande kommunala myndigheter i sådana fall, där dylika tråkiga eller svårförståeliga verkningar av de genomförda förändringarna inträffar, skall finna det angeläget att ge de berörda pensionärerna de informationer som dessa kan behöva.

I något undantagsfall tycks det ha inträffat, att hyrorna i pensionärslägenheterna höjts till högre belopp än som utges i kommunalt bostadstillägg. Det kan inträffa, att byggnadskostnaderna för ett förstklassigt pensionärshem blir så höga, att hyrorna även inom ramen för självkostnadspris skulle bli högre än kommunen kan finna skäl eller möjlighet att mera normalt utge i kommunalt bostadstillägg till folkpensionärerna. I sådana fall står olika vägar öppna. Man kan avstå från att höja hyrorna till det kostnadsmässigt motiverade, vilket tidigare varit fallet i de kommunala pensionärshemmen. Man kan utge kommunala bostadstillägg enligt sådana regler, att de i varje enskilt fall kan anpassas till pensionärens faktiska bostadskostnad. I båda fallen blir resultatet det av regering och riksdag förutsatta, nämligen att pensionärens faktiska bostadskostnad täckes av bostadstillägget i den mån in-

Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.

komstprövningen inte föranleder till annat.

Jag vill uttala som min bestämda mening, att något av nu nämnda tillvägagångssätt skall komma till användning i de fall det här gäller. Om så inte sker skulle det med skäl kunna sägas, att statsmakternas åtgärd att överlåta bestämmanderätten i dessa frågor till kommunerna varit till förfång för folkpensionärerna. Så har icke varit statsmakternas mening.

Härpå anförde

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet för det välvilliga och positiva svar som har lämnats på min interpellation.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att herr statsrådet hyser den uppfattningen att i de fall, där hyrorna för pensionärsbostäder höjs, bör också de kommunala bostadstilläggen höjas och att, om så inte blir fallet, de nuvarande reglerna leder till förfång för folkpensionärerna. Det är bara på en punkt jag hyser en annan uppfattning än herr statsrådet. De påtalade höjningarna är inte så sällsynta som herr statsrådet antagit. Jag känner från mitt eget län till ett par fall. Jag tror därför det är all anledning att med uppmärksamhet följa denna fråga.

Det av mig påtalade tillvägagångssättet i Nordmaling finner jag synnerligen anmärkningsvärt. Där har man höjt hyran för ensamstående pensionärer från 220 kronor till 700 kronor och för äkta makar från 330 kronor till 860 kronor, utan att man höjt det tidigare utgående bostadstillägget, som endast utgör 300 kronor för ensamstående och 400 kronor för äkta makar. Detta är desto märkligare som nästan halva antalet fullmäktige och precis hälften av kommunalnämnden, som behandlat ärendet innan det gick till kommunalfullmäktige, varit emot detta beslut. Jag finner det helt enkelt, jag tvekar inte

att säga det, upprörande att tillämpa en dylik hyressättning.

Jag tackar herr statsrådet för det välvilliga svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.**Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.**

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har fru Boman frågat mig, om jag har för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, att möjligheter skapas för vårdsökande att få statsbidrag för erhållande av exempelvis stödkorsetter även i de fall, då de härför vänt sig till andra än nu statsbidragsberättigade anstalter och ortopediska kliniker.

I anledning härav vill jag anförda följande.

Enligt gällande bestämmelser erhåller f. n. patienter i sluten eller öppen vård vid vanförestanstalterna, Eugeniahemmet, kustsanatorierna och de ortopediska lasaretsklinikerna statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av kostnaden för stödjebandage och proteser. Medellös eller mindre bemädlad vanför kan också erhålla gottgörelse enligt vissa grunder för sina resekostnader. Därjämte utgår statsbidrag till invalidvagnar och rullstolar åt patienter, som behandlas för vanförhet vid vanförestalter, kustsanatorier och ortopediska lasaretsavdelningar. Jämlikt medgivande av 1952 års riksdag har rätten till statsbidrag till invalidvagnar och rullstolar utsträckts till att även omfatta patient, som för vanförhet behandlats annorstädes än å vanförestalt, kustsanatorium eller ortopedisk lasaretsavdelning. Såsom villkor härför gäller, att intyg om att invalidvagn eller rullstol behövs i anledning av patientens vanförhet utfärdats av lasaretsläkare vid kirurgisk

Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.

eller medicinsk avdelning å lasarett inom sådant landstingsområde eller sådan stad utanför landsting, där vanförestalt, kustsanatorium eller ortopedisk lasarettavdelning icke finnes, samt att intyget granskats och godkänts av överläkare vid vanförestalt.

Anledningen till att rätten till statsbidrag för ortopediska hjälpmedel begränsats på detta sätt har varit en strävan att ge patienterna garantier för att de verkligen får lämpliga och väl avpassade korsetter och andra hjälpmedel. Det är nämligen att märka, att ordination av dessa hjälpmedel, justering och kontroll av dem samt utfärdande av föreskrifter för deras användning fordrar grundliga insikter i ortopedisk kirurgi och ortopedi samt god materialkännedom. I fråga om invalidvagn eller rullstol föreligger uppenbarligen icke samma behov av utprovning m. m. av specialutbildad person. Erfarenheten har visat, att en försiktighet är motiverad, när det gäller att beträffande övriga ortopediska hjälpmedel utvidga den personkrets, som äger behörighet att med rätt till statsbidrag ordinerar dylika hjälpmedel. Enligt vad från sakkunnigt håll uppgivits har en verksamhet av det slag interpellanten ifrågasatt i viss utsträckning redan bedrivits i vårt land med mindre gott resultat. Sålunda uppgives, att för små korsetter och korsetter utan passform och till följd av bristande instruktion felaktigt påsatta korsetter icke utgör ovanliga fynd, när vederbörande patient efter ökade och förlängda besvär söker sig till en ortopedisk klinik.

Som interpellanten framhållit kan nuvarande ordning, som för rätt till statsbidrag till stödjebandage, proteser, korsetter m. m. fordrar medverkan av specialist vid vissa anstalter, medföra svårigheter för patienter med långa resor, vilket förhållande i synnerhet då det gäller äldre personer kan giva anledning till missnöje och irritation. Här

gäller emellertid att göra den avvägning som bäst gagnar patienten. Han måste å ena sidan ha garantier för att hjälpmedlen passar honom, så att de framför allt inte åstadkommer skada. Men han måste också kunna få dem med minsta möjliga kostnad och besvär. F. n. är resorna till specialister på området, särskilt i Norrland, för långa. Inrättandet av ortopediska avdelningar vid flera av landets central-lasarett är därför ett starkt önskemål. Huruvida man i avbidan på att en dylik utbyggnad kommer till stånd kan jämkas på bestämmelserna, så att bidrag utgår även när hjälpmedlen ordinerats av lasarettsläkare vid kirurgisk avdelning å lasarett eller av ortopedspecialist utanför specialavdelningarna, är jag icke för dagen beredd att taga ställning till. Frågan kommer emellertid att efter inhämtande av erforderliga upplysningar övervägas inom departementet.

Herr talman! Men det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det lämnade svaret.

Det var två spörsmål jag tog upp i min interpellation. Det ena gällde, huruvida det kunde finnas möjlighet för invalid, som inköpt icke statsbidragsberättigad invalidvagn, att få statsbidrag när han behöver ersätta de gamla förslitna hjulen med nya. Den frågan har herr statsrådet inte gått in på utan i stället talat om att man enligt bestämmelserna från 1952 kan få statsbidrag för rullstolar och invalidvagnar, även om de inte är inköpta på vanförestalt. I viss mån blev jag således utan svar på denna min fråga.

Det finns människor, som köpt invalidvagn utan att ha fått statsbidrag härtill. De har t. ex. köpt en begagnad vagn, men så kommer en tidpunkt, då

Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.

en del materiel är försliten och behöver ersättas med ny. I sådana fall kan de inte få hjälp genom statsbidrag, vilket säkert varje invalid är i behov av att få.

Den andra frågan gällde stödkorsetter. Att jag tagit upp denna sak beror på att det börjar bli ganska vanligt, i synnerhet i övre Norrland, att kvinnornas ryggar är nedslitna av arbete. De kommer till läkaren och blir röntgade i vanlig ordning, och så säger läkaren: Vad ni skulle behöva är en stödkorsett! Då kan de få en remiss till vanförelanstalt, som i detta fall ligger i Härnösand. I Härnösand kan de hos bandagist få denna stödkorsett tillverkad och avprovad, och de kan också få statsbidrag för resan dit ned. Men även om de har möjlighet att få statsbidrag till resekostnaderna, så medför en dylik resa stora svårigheter för flertalet. De skall ha någonstans att bo, när de kommer dit, och det är andra saker som komplicerar en resa, och de avstår därför ofta från den. De har besökt läkare på lasarettet i Boden eller Luleå och där i vanlig ordning efter röntgenundersökning fått klarlagt, att den hjälp de skulle behöva är just en sådan här stödanordning. Vidare hör det till saken, att i Luleå finns det en bandagist som fått sin utbildning vid vanförelanstalten i Härnösand. Med hänsyn härtill menar jag, att man på ett enkelt och praktiskt sätt skulle kunna hjälpa dessa människor att få den hjälp de behöver få genom att medge statsbidragsrätt även för ett bandage, som är tillverkat utanför vanförelanstalten i Härnösand av en utbildad och godkänd bandagist. Det var vad jag avsåg med min fråga.

Nu är det en sak i statsrådets svar, som föranleder mig att göra en ny fråga. Herr statsrådet säger, att när det gäller invalidvagnar eller rullstolar är man inte i behov av utprovning m. m. av specialutbildad person. Han tillägger: »Erfarenheten har visat att en försiktighet är motiverad, när det gäller

att beträffande övriga ortopediska hjälpmedel utvidga den personkrets, som äger behörighet att med rätt till statsbidrag ordinera dylika hjälpmedel.» Och längre fram i svaret för statsrådet ett resonemang om huruvida man, tills man får flera sådana här godkända anstalter, skulle kunna jämka på bestämmelserna, så att bidrag skulle kunna utgå även när hjälpmedlen ordineras av lasarettsläkare vid kirurgisk avdelning eller av ortopedspecialist utanför specialavdelningarna. Jag måste här fråga: Är det betänkligheter mot läkarens möjligheter att här ställa en diagnos eller är det bristande förtroende till bandagisten som är anledningen till begränsningen? Jag har levat i den uppfattningen, att det var bandagistens eventuellt bristfälliga utbildning, som här kunde vara betänkelig, icke läkarens möjligheter att bedöma ifrågakommande fall.

Låt mig få utveckla saken närmare. Den patient, som får en remiss och en rekommendation i fråga om en sådan här sak beger sig med den remissen, om han eller hon har möjlighet att göra det, till vanförelanstalten och får där saken utförd av bandagisten. Emellertid är det ingen läkare, som kontrollerar detta i samband med att patienten får den tillverkad och utprovad där, utan det blir bandagisten som gör det. Har man då större garanti för att saken är ordentligt utförd än när lasarettsläkaren har gjort konstaterandet och rekommenderat en sådan här åtgärd? Dessutom vill jag säga att om man känner sig säkrare med att komma till vanförelanstalten med en sådan här åkomma, så har man då att räkna med ofantligt långa väntetider för dessa, som lider svårt nog av plågor och värk. Det gäller ofta ända till tre månader, så att även om det skulle kunna ordna färden till anstalten, innebär det så mycket längre väntetid. Därför tycker jag nog, att man skulle kunna komma fram till en mera praktisk tillämpning av be-

Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.

stämmelserna av den innebörden, att om en läkare, som ju åtnjuter samhällets, landstingens och övriga institutioners förtroende och ofta är chefsläkare för sitt lasarett, har utfärdat en remiss, skulle det, därest det är lämpligare och mera praktiskt för patienten att vända sig till närmaste bandagist, också kunna utgå statsbidrag i det fallet.

Jag är glad över vad som till sist framgick av statsrådets svar, nämligen att man undersöker problemet vidare, och att frågan efter inhämtandet av erforderliga upplysningar kommer att övervägas inom departementet. Jag hoppas att man, när man överväger dessa ting, låter de praktiska synpunkterna få företräde framför kanske mera byråkratiska sådana. Jag vore emellertid glad åt att få besked av statsrådet om vilka betänkligheter som härvidlag kan föreligga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Såvitt jag kan se är det bara en fråga som interpellanten ställt till mig, nämligen: »Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, att möjligheter skapas för vårdsökande att erhålla statsbidrag för erhållande av exempelvis stödkorsetter även i de fall då de härför vänt sig till andra än nu statsbidragsberättigade anstalter och ortopediska kliniker?»

Vad beträffar anskaffandet av invalidvagnar vidtog, såsom påpekats i svaret, 1952 års riksdag en förändring i bestämmelserna innebärande en betydande lättnad för patienterna att få sådana vagnar.

Jag skall ta mig friheten att läsa upp något av vad man från vanförestaltens i Stockholm sida säger om behovet av verklig expertis vid utprovandet av sådana här korsetter. Det heter: »Problemet med stödjebandage och proteser, och härvid innefattas jämväl korsetter, är på intet sätt så enkelt som motionären tänkt sig. Indikationsställ-

ning vid ordination av dessa tekniska hjälpmedel, justering och kontroll vid deras leverans, användningsföreskrifter till patienten m. m. fordrar materialkännedom, insikter i ortopedisk kirurgi och ortopedi, som synnerligen få läkare utanför de ortopediska klinikerna äga. Verksamhet i viss utsträckning av slag, som motionären föreslår, har inofficiellt försökts men givit otillfredsställande resultat. Korsetter, hälften så höga som de borde vara, och korsetter utan någon som helst passform och — till följd av bristande instruktion — påsatta upp och ned äro icke ovanliga fynd, när patienterna efter ökade och förlängda besvär söka sig till de ortopediska klinikerna.»

Jag har velat läsa upp detta för att klargöra, att man på det mest sakkunniga håll finner att det är en ganska delikat fråga att överlämna utprovningen och passningen till personer som inte har specialutbildning på området. Det är mot denna bakgrund jag har uttalat min mening i slutet av interpellationssvaret, nämligen att detta är en sak som tål att tänka på innan man tar ställning till densamma.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för den ytterligare upplysning jag har fått. Den var intressant, och jag är den siste som skulle vilja liksom hjälpa fram på något sätt en bekvämare och enklare väg, där patienten skulle kunna komma till skada.

Herr statsrådet! På vanförestalten i Stockholm blir en patient som ber om hjälp undersökt av vederbörande läkare och får remiss till bandageverkstaden, där det finns invalider som utbildats på anstalten till bandagister. Vederbörande har naturligtvis grundlig utbildning för sitt arbete, tar mått och provar ut vad som föreskrivits och sköter sedan tillverkningen åt patienten i fråga. Någon läkarkontroll förekommer inte i samband därmed, men det hindrar naturligtvis inte att patienten har möjlighet

Svar på interpellation om utvidgad rätt till statsbidrag till stödjebandage m. m.

att, därest det skulle visa sig att stöd-
bandaget inte är lämpligt, gå tillbaka
till läkaren och få felet rättat. Det som
har med utprovnigen och passningen
och tillverkningen att göra står läkaren
utanför; han har bara givit sin rekom-
mendation. Under sådana förhållanden
kan jag inte förstå varför man inte, så-
som jag försökt antyda, skall kunna
komma fram till en lika tillämpning på
detta område i alla landsdelar, framför
allt då i Norrland — jag tänker därvid-
lag på de långa resorna — så att läkar-
na i efterhand kan göra en undersök-
ning och kanske komma fram till ett
gott resultat. Jag tror inte att det här-
vidlag föreligger någon skillnad i för-
faringsättet, och jag har alltså den
uppfattningen att det mera hör hemma
på det praktiska planet hur man skall
kunna ordna saken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Jag vill fortfarande in-
te uttala någon mening om hur jag tror
att ett övervägande i denna sak inom
inrikesdepartementet kan komma att
utfalla. Emellertid vill jag framhålla,
att vanförespecialisterna gör en myc-
ket noggrann undersökning av hur
stödjebandaget eller korsetten bör vara
beskaffade. Ofta lär man till och med
ta gipsavtryck för att få fram en pas-
sande och lämplig modell. Huruvida
det häfter behövs någon kontroll av
den färdigställda korsetten eller det
tillverkade stödjebandaget, kan jag inte
uttala mig om.

Herr **FAST** (s):

Herr talman! Jag tror att den ärade
interpellanten underskattar betydelsen
av att de bandage det här är fråga om
verkligen utprovas och tillverkas på så-
dant sätt, att de passar patienten. Det
händer många gånger att bandaget blir
olidligt för vederbörande att bära, till
och med om det utprovats och tillver-
kats under den noggrannaste kontroll
och med tillsyn av läkare. Dessa ban-

dage är en mycket kinkig historia. Vi
skall komma ihåg att det ju gäller att
med bandagens stöd och hjälp så små-
ningom få kroppen i en annan ställning.
Detta är självklart en svår sak.

Om vi vill komma till rätta med de
mycket stora problemen härvidlag —
och interpellanten har naturligtvis all-
deles rätt i att vi måste komma till rätta
med dem, speciellt som antalet »för-
störda ryggar» säkerligen är mycket
större än vi egentligen vet om — så
måste utvecklingen troligen gå efter de
linjer, som vi nu är inne på. Vi inrättar
nämligen nu ortopediska avdelningar
vid många centrallasarett, och det är då
självklart att sådana även skall finnas i
Norrbottnen, där man har särskilt stora
besvärigheter på grund av de långa av-
stånden. Vi kan helt enkelt inte komma
till rätta med problemen på annat sätt.
I nära nog alla de sjukhusplaner, som
jag känner till — och det är inte så få
i detta land — ingår också en ortope-
disk avdelning vid centrallasaretten. Det
går emellertid inte fort att bygga ut
denna verksamhet, och under tiden som
detta sker får vi dra oss fram så gott
det går.

Vad sedan själva bandagetillverkning-
en vid de ortopediska avdelningarna
beträffar tror jag vi kan underlätta pro-
ceduren på det sättet, att man vid av-
delningarna inte gör hela arbetet själv.
Man kan köpa färdigt material och
halvfabrikat från centrala verkstäder,
och vid de ortopediska avdelningarnas
bandageverkstäder kunde man då kon-
centrera sig på bara de sista och mest
komplicerade arbetena.

Jag är medveten om att hela denna
historia är en kostsam sak, men lands-
tingen har ju tagit på sig anordningar
av ännu mera kostnadskrävande art,
och jag är övertygad om att denna väg
är den enda framkomliga, om vi inom
något så när rimlig tid skall kunna
hjälpa dem, som i detta stycke verk-
ligen behöver hjälp.

Överläggningen var härmed slutad.

Förtydligande av vallagen.**§ 6.**

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet propositionen nr 156, angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 157, angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 175, angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m.; och

nr 176, angående anslag till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m. för budgetåret 1954/55.

§ 7.

Föredrogs var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 596 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl.;

till statsutskottet motionerna:

nr 597 av fru *Wallin* m. fl.,

nr 598 av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg* i Stockholm, och nr 599 av herr *Dahl* m. fl.;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 600 av fröken *Höjer* m. fl.,

nr 601 av herr *Gustafsson* i Bogla,

nr 602 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl., samt

nr 603 och 604 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.; samt

till särskilda utskottet motionen nr 605 av herr *Gavelin*.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Mellqvist* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående snabbare

och bättre tågförbindelser på vissa järnvägslinjer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.**Förtydligande av vallagen.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av vallagen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 80 i första kammaren av herr *Larsson*, *Sigfrid*, samt nr 106 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., hade hemställts, »att riksdagen för sin del måtte uttala att i den folkmängd, som ligger till grund för mandatfördelningen på olika valkretsar, endast medräknas svenska medborgare samt att konstitutionsutskottet i överensstämmelse härmed måtte utarbeta förslag till härför erforderligt förtydligande av vallagens text».

Utskottet hemställde att motionerna I: 80 och II: 106 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Pettersson* i Norregård och *Larsson*, *Sigfrid*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 80 och II: 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om sådana författningsändringar, att i riket kyrkobokförda utlänningar icke inräknades i de

Förtydligande av vallagen.

befolkningstal, som vore avgörande för fördelningen av riksdagsmandaten mellan valkretsarna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr PETTERSSON i Norregård (bf):

Herr talman! Den fråga som här föreligger har varit föremål för riksdagens prövning tidigare, nämligen 1948 och 1949. Då avvisades den emellertid av såväl utskottet som riksdagen, och motiveringen för avslaget den gången var, att när de svåraste krigsåren var över, skulle utlänningarna försvinna ur landet. Därmed skulle hela denna fråga inte längre vara av någon betydelse.

Även i här förevarande utlåtande kommer utskottet med ett avslagsyrkande med ungefär samma motivering, alltså att utlänningarna kommer att minska i antal. Men det visar sig nu, sex år sedan utskottet skrev sitt förra utlåtande, att det har inte blivit så; utlänningarnas antal har inte minskat utan snarare ökat. Detta inverkar i ännu högre grad på mandatfördelningen. Jag tycker det är egendomligt att utskottet håller fast vid vad man uttalade 1948—49 trots att utskottet då hade fel i sin uppfattning angående utlänningarnas antal längre fram i tiden. Den statistik som utskottet tagit del av visar att i åtminstone två valkretsar har antalet mandat förändrats genom att det överförts mandat från exempelvis Västerbotten till fyrstadskretsen. Vi vet säkert att detta har inverkat i ett fall. Statistiken är emellertid inte så tillförlitlig, utan det är mycket möjligt att detta på liknande sätt har inverkat i flera valkretsar.

Den folkmängd, varmed utlänningsantalet ökat, inverkar ju på den kvot som ger tilläggsmandaten, och det behövs inte vara så många personer i en krets som räknas in för att detta skall inverka och betyda ett mandat. Det är mycket sannolikt att det även inverkar så att mandat överföres från glest be-

byggda orter till tätorter, ty det är ju där utlänningarna får sitt arbetstillstånd. Även detta är ett skäl för att denna orättvisa inte bör stå kvar.

I utskottet anfördes vid debatten härom känslökäl som man har svårt att förstå, och jag hoppas att sådana inte kommer till uttryck i diskussionen här. Man menade att det vore hårt mot utlänningarna om de inte skulle få räknas in i folkmängden. Jag kan inte förstå vad detta har för betydelse. Vederbörande känner väl inte om de räknas in i en kvot, när man fördelar mandat i de olika valkretsarna. Det vore en annan sak om det varit fråga om rösträtt. I samband med räkningen av antalet mandat i en valkrets kan man inte anförä känslökäl, som man gjorde från en del talareshörsal i utskottet. Detta är en teknisk fråga som inte har med sådana synpunkter att göra. Jag ville bara säga detta för att förebygga att en sådan debatt, som fördes i utskottet, skulle behöva uppstå även i kammaren.

Folkpartiet och högern har under de senaste åren varit särskilt angelägna om att få till stånd en så rättvis mandatfördelning som möjligt och att alla röster skulle vägas så väl, att man åstadkom en ytterst noggrann rättvisa. Men härvidlag sluter man alldeles till ögonlocken, här är det inte fråga om någon orättvisa, menar man. Men så är det i alla fall. Det gäller ändå mandat till riksdagen för hel riksdagsperiod som blir felplacerade på grund av detta tillvägagångssätt. Detta tycks emellertid inte bekomma dessa partier något vidare. Jag har alltid deklarerat att jag inte ivrar för någon sådan där millimeterrättvisa. Men jag tycker det är orimligt att man i folkmängden räknar in en hel del människor, som på grund av särskilda omständigheter kommit in i landet och antagligen inte stannar så länge att de får rösträtt. Under sådana förhållanden tycker jag det är felaktigt att de får utgöra en grund för mandat-

Förtydligande av vallagen.

tilldelningen i den valkrets, där de tillfälligt kommit att bosätta sig. Det är därför motionärerna har krävt ett förtydligande om att det skall vara svenska medborgare som skall utgöra grunden för mandattilldelningen i de olika kretsarna.

Jag är således mycket förvånad över att utskottet intagit denna ståndpunkt och det är därför som också jag under-tecknat en reservation, vari begäres en skrivelse till Kungl. Maj:t. Motionärerna hade begärt att utskottet skulle utarbeta ett sådant förtydligande, men vi reservanter har ansett det vara bättre om Kungl. Maj:t framlade ett förslag. Vi har därför begärt »att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om sådana författningsändringar, att i riket kyrkobokförda utlänningar som ej har rösträtt icke inräknas i de befolkningstal, som äro avgörande för fördelningen av riksdagsmandaten mellan valkretsarna».

Jag tycker att utskottet borde ha kunnat gå med på denna rimliga begäran, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Man skulle kunna förstå reservanternas ogillande av att här i landet boende utlänningar inräknas i folkmängden och därigenom kan inverka på mandatfördelningen vid riksdagsmannavalen, om nämligen det gällde stora flyktings- och främlingsskaror, utan någon kontakt med och intresse för vårt land, som vällde in över rikets gränser. Men så, herr talman, är faktiskt inte fallet.

Av de ungefär 110 000 utlänningarna är ca 17 000 balter, av dessa i sin tur en stor del svensk-talande ester. Bland dem erhåller stora grupper varje år svensk medborgarrätt. Jag vill påpeka att för varje år ökas antalet naturalisationer av dessa här i landet boende utlänningar. Siffran kan ha varit nere

i 4 000, den är numera uppe i över 8 000 per år. Detta angående balterna.

Skandinaverna var ca 67 000, och i den mån de stannar någon längre tid här i vårt land intar de som vi vet, och som jag tycker med all rätt, en ganska gynnad särställning. Dels finns det konventioner, som tillförsäkrar dem vissa sociala förmåner, dels finns det överenskommelser i familjerättsligt avseende. När skandinaver här i landet skall ingå äktenskap, står de i en annan ställning än s. k. utlänningar, och framför allt står de i en särställning när det gäller att förvärva medborgarskap i riket; den i lagen föreskrivna vistelse-tiden sju år gäller ju uttryckligen icke för skandinaver, utan för dem beräknas mycket kortare tid. Det finns till och med exempel på att skandinaver redan efter ett år kunnat erhålla svenskt medborgarskap, och för att visa det liksom befryndade gemensamhetsintresse, som finns mellan de skandinaviska folken, kan jag erinra om att en norrman eller en dansk efter att ha vistats ett visst antal år här i landet automatiskt blir svensk medborgare, därest han inte undanber sig att få bli detta. Detta ställer alltså skandinaverna i en särställning.

Sedan måste man väl i dessa tider, då strävandena att övervinna onödiga skrankor mellan de skandinaviska frändefolken är så livliga, ta hänsyn till hur vi svenskar behandlas i Norge och Danmark i det avseende, som motionärerna berört. Där är det faktiskt, herr talman, liksom här, d. v. s. att vi liksom andra skandinaver som vistas där inräknas i det befolkningstal, som ligger till grund för mandatfördelningen. Att vi då skulle förfara på samma sätt mot norrmän och danskar tycker jag inte är otillbörligt.

Jag vill också erinra om att Nordiska rådet, med instämmande för övrigt från bondeförbundsrepresentanter här i riksdagen, har uttalat sig för att man skall se till att sådana särdrag, som

Förtydligande av vallagen.

inte är direkt behövliga, skall kunna avlägsnas ur respektive länders lagstiftning. Då menar jag att det inte är rätta tiden att nu skapa en starkare åtskillnad, vilket ju skulle bli följden om man tillmötesgick motionärerna.

Vi har under debatten i utskottet gjort en jämförelse med barnen i landet. De har ju inte rösträtt, men de är blivande röstberättigade medborgare, och det är med all rätt vi räknar in dem i befolkningstalet för de olika valkretsarna. Detta gör vi bland annat av det skälet att riksdagsmännen ju inte skall bära ansvar bara för de röstberättigade och fullmyndiga utan lika mycket för barnen, som en gång skall bli fullmyndiga medborgare. På samma sätt kan man säga, att även för de utlänningar, färre eller flera, som finns inom en valkrets, bär ju medborgarna och deras representanter ett ansvar. Vi vet hur viktigt detta är i det kommunala livet, och det gäller även rent statligt. Det kan vara mycket av bestämmelser och stadganden gällande utlänningar som beslutas här, och att man då räknar in utlänningarna och framför allt skandinaverna i befolkningstalet finner jag verkligen inte alls vara otillbörligt. Och erkänner man att det finns vissa skäl för att åtminstone skandinaver — och jag säger även balter — bör få räknas in i befolkningstalet, så blir de som återstår så pass fåtaliga att det skall vara en ren slump, om det någon gång skulle kunna inträffa, att de i en valkrets inverkade på mandatfördelningen. Jag skulle tro att det kan bli 30 000 eller högst 40 000 människor i hela riket, och det kan näppligen komma att spela någon roll vid mandatfördelningen. För övrigt skulle ju ett genomförande av motionärernas förslag föranleda en grundlagsändring, och begreppet folkmängd finge omskrivas. Och att av tillfälliga, förmodligen snart övergående orsaker, besluta grundlagsändring kan ej vara lämpligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Norregård (bf) kort genmäle:

Herr talman! Till konstitutionsutskottets ärade ordförande vill jag säga, att han kom ändå något in på de där känslöskälen, som det talades så mycket om i utskottet. Jag tycker inte att vi skulle behöva blanda in dem och tala om att det kan vara fråga om skandinaver eller balter. Det lät nästan som om utskottsordföranden pläderade för röst rätt, och då skulle man ju kunna förstå känslöskälen, men när vi skall beräkna en kvot, som utlänningarna inte har någon aning om ifall de räknas med i, har inte känslöskälen något med saken att göra. Att vistelsetiden för utlänningar innan de blir svenska medborgare är olika lång har inte något att skaffa med vad som påtalats i motionen.

Sedan talade ordföranden om ansvaret och gjorde en jämförelse med barnen och att de räknas in i kvoten. Det är riktigt att samhället har ansvar för barnen och även för utlänningarna, men ansvaret blir ju kollektivt för hela riket. Inte bara de valkretsar, som vinner ett mandat på utlänningarna, får bära ansvaret, utan det får även de valkretsar göra, som förlorar ett mandat.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att min ärade vän herr Pettersson i Norregård undvek att gå in på det som för mig var väsentligt, nämligen att påpeka hur framför allt balter och skandinaver står i en särställning — det kallade han för bara känslöskäl. Jag tycker att det är det faktiskt inte. Det vore en annan sak om vi bodde grannar med Östtyskland eller någon annan stat, från vilken det vällde en oavslätlig ström av flyktingar in över landets gränser. Vi har inte ett sådant läge att vi har anledning att förmoda,

Förtydligande av vallagen.

att det skall bli någon stegrad flyktings- eller utlänningsström in i vårt land, utan lejonparten av dem vi här har är balter och skandinaver, vilkas naturalisering ökas undan för undan. Jag är därför övertygad om att dessa främmande folkgrupper så småningom kommer att sina ut, och det finns absolut ingen anledning att på grund av rent tillfälliga omständigheter ändra grundlagen.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag vill helt instämma med herr Pettersson i Norregård när han säger, att man här i riksdagen på många håll brukar vara angelägen om att vi skall ha en bestämd millimeter-rättvisa, när vi förrättar val både till andra kammaren och till våra kommunala institutioner. Då brukar man vara noggrann och kritisera alla möjliga metoder, och man vill gärna ha det på ett annat sätt för att det skall åstadkommas rättvisa och alla skall komma till sin rätt.

Hur är det egentligen med underlaget när man väljer representanter till riksdagens andra kammare? Det är befolkningstalet som skall ligga till grund; när det utses 230 riksdagsmän blir fördelningen beroende på befolkningstalet i de olika valkretsarna. Man förutsätter väl då, att det skall vara en bestämd prägel på olika landsdelar och valkretsar, som skall ligga till grund för omfattningen av deras rätt att skicka representanter till riksdagen, där de skall representera hela landet, inte bara den egna valkretsen. Det kan inte vara rättvist att utläningar skall ingå i det underlag, som ger rätt att välja representanter till andra kammaren.

Vi har tidigare diskuterat en valmetod, som på något sätt skulle begränsa storkommunen Stockholms representation, så att den inte får svälla hur mycket som helst. Jag har den bestämda meningen, att det är ytterst värdefullt att de olika delar av landet, som

är belägna långt från huvudstaden, blir representerade och att deras representation inte heller blir för liten. Stockholm har alla möjligheter att göra sin stämma hörd och påverka beslut, genom att riksdagen alltid håller till i Stockholm. I Amerika lär det vara så, att huvudstaden inte har någon representation i den lagstiftande församlingen. Här i Sverige skulle man inte kunna tänka sig att på något sätt reducera representationen för Stockholm. Det må nu vara hänt. Man får godtaga att befolkningsunderlaget skall vara avgörande, men det kan inte vara rättvist att i befolkningsunderlaget efter vilket Stockholms rätt till representation beräknas, också skall inräknas dessa utläningar.

Såvitt jag är rätt underrättad har konstitutionsutskottet gjort en utredning om hur många utläningarna i landet är och hur de är fördelade. Enligt denna utredning skulle det den 1 januari 1954 i Stockholm finnas 24 042 arbetsanmälda utläningar. Antalet arbetsanmälda utläningar är inte detsamma som antalet utläningar som vistas här, vilket senare antal ligger till grund för underlaget för val till riksdagen. Bakom antalet arbetsanmälda finns det, får man förutsätta, familjer med barn. Hur många personer det gäller framgår inte av statistiken, men jag tror inte att det är äventyrligt att säga, att utläningarna i Stockholm är så många att de ger huvudstaden ett mandat.

Stockholm har 23 mandat på grund av sitt valkretsunderlag och ett tilläggsmandat. Som vi hörde av herr Pettersson i Norregård skall det inte så värst mycket till för att påverka ett tilläggsmandat i en valkrets, och därför tror jag, herr talman, inte att det är någon överdrift att säga, att Stockholm har ett mandat som det egentligen inte har rätt till, eftersom det i stället skulle ligga på en landsortsvalkrets.

Det har i varje fall konstaterats, att man i en valkrets, fyrstadskretsen, får

Förtydligande av vallagen.

ett mandat på grund av utlänningar, och att Västerbottens valkrets förlorar detta mandat. Jag kan inte finna att sådant går att försvara.

Konstitutionsutskottets ordförande, herr Hallén, som jag respekterar i allra högsta grad för hans stora kunnskap och rättvisa och patos på olika områden, säger, att det skulle erfordras en grundlagsändring för att komma till rätta med dessa förhållanden. Men, herr Hallén, om vi har en orättvisa i vår grundlag, kan det vara något skäl då för att man inte skulle söka åstadkomma en ändring? Herr Hallén säger också, att det inte gäller några stora skador och att det här i första hand rör sig om balter och skandinaver. Jag vet inte om detta principiellt har någon betydelse. Om det hade varit östtyskar, skulle han ha haft en annan inställning. Ja, men man vet ingenting om hur det kan komma att bli i detta avseende. Det har kommit flyktinvågar förut, och det kan det göra en gång till. Det kan bli interneringsläger som placeras i en viss valkrets, vilket då inverkar på befolkningsunderlaget vid val till andra kammaren. Det måste vara alldeles orätt.

Vidare säger herr Hallén, att i Nordiska rådet har vi som har deltagit där — och jag med, från bondeförbundet — godkänt, att vi skall försöka jämna ut vissa särdrag för att medverka till att göra sammanlevnaden och trivseln mellan de nordiska länderna bättre. Det har vi visst gjort, men det var inte alls tal om att det skulle bli på så vis, att dessa utlänningar skulle bilda underlag för val till våra representantförsamlingar, vare sig i Danmark, Norge, Sverige eller Island, utan det gällde helt andra områden. Här är det ju inte heller fråga om att man på något sätt skall attackera de sociala förmånerna, som herr Hallén gjorde ett så stort nummer av, utan dem har vi ju och skall vi ju ha ändå.

Jag kan inte förstå att man har någon

möjlighet att försvara den metod som nu används. Herr Hallén säger att de kommunala myndigheterna har ett visst ansvar för de utlänningar som bor i kommunerna. Ja, visst har de det, men det är väl inte bara Stockholm och fyrstadsvalkretsen som har detta ansvar, utan det har väl också de andra kommunerna och de andra valkretsarna.

Herr talman! Jag kan inte förstå att det är möjligt att försvara denna orättvisa metod som nu tillämpas, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Som motionär i denna fråga ber jag att få ta tiden i anspråk några minuter.

Jag har tidigare funnit att de argument som har anförts mot en rättelse i denna fråga alltid har varit synnerligen svaga, och när jag nu har läst utskottets uttalande och lyssnat till dess företrädare har jag funnit, att argumenten även denna gång är synnerligen svaga.

Det väsentligaste argument utskottsordföranden hade var ju detta, att man beträffande medborgare i de skandinaviska länderna bättre kunde motivera att de finge räknas in än beträffande medborgare från andra länder. Jag har knappast den uppfattningen. Om en svensk riksdagsman är vald på danskt, norskt, finskt eller baltiskt befolkningsunderlag, så anser jag det vara litet väl krystat att säga, att detta är en bättre motivering än om vederbörande hade suttit på låt oss säga ett befolkningsunderlag av engelsmän, holländare, tyskar eller av andra nationaliteter.

Utskottets inställning motiveras ju här med att dessa skandinaver ändå har vissa rättigheter enligt en del konventioner. Det är sant att de har det, men förhållandet är ju dock det, att det för närvarande sitter en svensk riksdagsman, som är vald på sådant underlag, och dessa konventioner är ju

Förtydligande av vallagen.

en försvinnande liten del av de spörsmål som en svensk riksdagsman får ta ställning till. Detta är därför, menar jag, ett lika svagt argument som tidigare anförda.

När denna fråga förra gången här behandlades anfördes som ett argument för avslag på en liknande motion, att det var omöjligt att göra en beräkning av hur den föreslagna förändringen skulle verka, ty det skulle kräva att man införskaffade uppgifter, som det hette, från alla våra pastorsexpeditiöner. Nu har det gått för sig att göra en sådan beräkning utan att sätta denna stora apparat i gång. Även det argumentet har alltså numera visat sig inte vara hållbart.

Jag skall inte förlänga debatten i onödan, men jag tycker i alla fall att det finns viss anledning att som bakgrund till denna debatt ställa upp den diskussion som har pågått här i vårt land de senare åren beträffande valsättet och vad därtill hör. Det har ju vid vissa tillfällen under senare år fällts synnerligen hårda ord om vårt valsätt och resultatet av detta. Man har velat beskylla vissa grupper för att, som det har hetat, fiffla med valsystemet för att tillskansa sitt eget parti fördelar. Man har kallat det för maktövergrepp och använt många andra starka uttryck. Det är därför jag tycker, att det efter allt detta rättspatos, som har utvecklats på detta område under de senare åren, hade bort vara angeläget för dessa kritiker att rensa bort allt som kan misstänkas medverka till orättvisor vid valen och framför allt i fråga om mandattilldelningen. Det förhållande vi här har pekat på är enligt vår mening ett sådant irritationsmoment som man borde vara angelägen om att kunna få bort. När det kan bevisas att ett svenskt parti kan komma att tilldelas mandat — och det har ju bevisats — för vilket utländska medborgare bildar underlaget, då borde ju konsekvensen av talet om större rätt-

visa vid valen föranleda, att man vore angelägen om att ett sådant röstunderlag inte skulle inräknas.

Föregående talare nämnde att fyrstadskretsen för närvarande har ett sådant mandat. Om man nu eventuellt skulle acceptera den motivering, som här har anförts, så vill jag ställa den frågan: Var finns då motiveringen till att dessa utlänningar skall representeras just av en stockholmare, en göteborgare, eller en representant från fyrstadskretsen? Det mest sannolika är ju dock att sådana mandat kommer att tillfalla de stora valkretsarna.

Herr talman! Så länge denna orättvisa finns kvar i vårt valsystem, tycker jag nog att det skorrar litet illa när vi varje år lyssnar till de bekanta orden »Svenska män och kvinnor, valda ombud för Sveriges folk». Det borde kanske tillfogas »med undantag för den eller den».

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HASTAD (h):

Herr talman! De tre ärade talarna från bondeförbundet var samtliga mycket angelägna att jämföra högerns och folkpartiets ställningstagande i debatten om valsättet 1952 och den hållning som intas i detta betänkande. Huruvida utlänningarna räknades med eller inte spelade dock inte någon som helst roll i tidigare val, enligt de beräkningar som statistiska centralbyrån lämnat till konstitutionsutskottet. Däremot skulle detta i år ha influerat på förhållandet mellan Västerbotten och Västmanland, så att Västerbotten fått ett av de sju mandat Västmanland nu har. Vilket parti som skulle favoriseras genom en ändring kan man ju aldrig veta i förväg. Detta är frågans proportioner. Må vi därför låta den förbli den jämförelsevis enkla, ideella och praktiska fråga som den är.

Herr Pettersson i Dahl talade hela tiden om Stockholm. Men Stockholm

Förtydligande av vallagen.

har hittills inte fått något mandat till följd av utlänningarna. Det är naturligtvis teoretiskt möjligt för varje valkrets, alltså även för Stockholm, att i ett visst läge få tilläggsmandat tack vare att utlänningarna räknas med. Men varför skall man i dag dra in Stockholm i diskussionen, när Stockholm inte alls är aktuellt?

Eftersom vi, som tidigare varit med i debatten om valsättet, utpekats som motståndare till en rättvis representation för landsbygden, vill jag för egen del framhålla, att när valsättskommittén behandlade valsättet var jag den ende — inte heller bondeförbundets ledamot stod där på min sida — som föreslog en minimirepresentation av fem mandat åt varje län, ett förslag som alltså var till förmån för landsbygden. Och som sedan vann riksdagens bifall. Jag är således lika intresserad som herr Pettersson i Dahl för att vår landsbygd skall bli tillbörligt representerad i denna kammare.

Vad rör sig egentligen denna fråga om? Jag vill bara ytterligare understryka vad utskottets ärade ordförande framhållit. För närvarande arbetar i den svenska produktionen något över 100 000 flyktingar eller utlänningar — hur många exakt är svårt att beräkna. Av dessa är över hälften skandinaver med den särskilda rättsställning dessa intar i alla hänseenden, även i fråga om sociala förmåner. Vidare befinner sig här den stora gruppen balter, som är på väg att införlivas med det svenska samhället. Likaså finns många flyktingar från Tyskland, Tjeckoslovakien och andra stater, flyktingar som antingen kommer att söka medborgarskap eller redan har lämnat in sina papper. Ungefär 8 000 får medborgarskap varje år.

Vad gör nu dessa utlänningar i den svenska produktionen? Det är tack vare dem som vi kunnat hålla den svenska produktionen uppe under den tid sedan 1945 då vi hade en oerhörd ar-

betskraftsbrist. Det är delvis tack vare dessa människor vi kunnat bygga upp och arbeta vidare på vår sociala välfärd. Dessa människor får ju också betala skatt som vi andra. Vi får kanske räkna med att de betalar 200 till 300 miljoner kronor i direkt skatt, och därtill kommer deras bidrag till de indirekta skatterna. Det är inte någon liten tribut som de på så sätt får lämna till det svenska folkhushållet och därigenom till det svenska reformarbetet.

Man kan naturligtvis diskutera formaliteter. Jag medger gärna, liksom jag gjorde i utskottet, att om förhållandena här skulle visa sig vara alldeles orimliga, vore en ändring tänkbar, även om den skulle kosta en ändring i grundlagen. Men något sådant har ju inte någon av motionärerna kunnat peka på. I stort sett är utlänningarna fördelade över landet i proportion till de olika länens storlek. Att under sådana förhållanden vidta ändringar skulle också, som herr Hallén så starkt underströk, te sig ytterligt egendomligt i denna tid av begynnande nordiskt samarbete. Vi svenskar skulle alltså börja det nya nordiska samarbetet med att ensamma diskriminera de nordiska medborgarna här, medan man fortfarande i Danmark, Norge och Finland räknar in de svenska medborgarna i underlaget för beräkningen av mandaten!

Jag tror, herr talman, att jag har sagt det väsentligaste som kan anföras till stöd för den ståndpunkt som utskottet har intagit, enhälligt så när som på representanterna för bondeförbundet.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Kärnpunkten i denna diskussion är tydligen det förhållandet att bondeförbundet lever i den föreställningen, att det är framför allt städerna som gynnas av att utlänningarna räknas in i befolkningsunderlaget. I motionen heter det: »Genom att dessa

Förtydligande av vallagen.

utläningar har bosatt sig i särskilda områden, främst i de stora städerna, kommer deras inräknande i befolkningsunderlaget att orättvist påverka antalet riksdagsmandat just i dessa valkretsar till nackdel för övriga.» Jag kan inte hjälpa att när man lyssnade till vad herr Pettersson i Dahl hade att anföra från denna talarstol, fick man en känsla av att han gärna skulle ha velat framföra krav på vad som skulle kunna kallas ett ödemarkstillägg.

Men vad är det nu egentligen fråga om, därest man bortser från alla känslolöshetpunkter och betraktar saken rent praktiskt? Teoretiskt skulle den nuvarande ordningen kunna ha en viss betydelse för Stockholm, Göteborg och fyrstadskretsen, men i praktiken har följden bara varit att vid det senaste valet ett mandat flyttats över från Västerbotten till fyrstadskretsen. Jag skall gärna erkänna att jag hellre hade sett, att vi fått en socialdemokratisk representant för Västerbotten än en högerledamot från fyrstadskretsen, men man bör dock inte göra frågan större än den i verkligheten är. Det antal utläningar, som det i detta fall rör sig om, och med den befolkningsutveckling och omfördelning av befolkningen mellan städer och landsbygd, som sker i vårt land, hade vi redan 1956 varit framme vid den tidpunkt då ett mandat måst flyttas över från Västerbotten till fyrstadskretsen.

Jag tycker också att mycket talar för att man beaktar önskemålet om jämställdhet i detta avseende med våra nordiska grannländer. Jag är emellertid inte främmande för tanken på en förändring beträffande beräkningen av mandaten, och personligen har jag mycket stora sympatier för en sådan ordning, att denna uträkning sker efter antalet röstberättigade och att icke, såsom nu, hänsyn endast tages till det antal medborgare som finns i landet. Jag tycker att det är mycket som talar för att man skulle kunna gå på en så-

dan linje, men eftersom det inte har framställts något yrkande i den riktningen, kan jag nu inte göra något annat än att yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att herr Adamsson är nöjd med utgången i denna fråga. Det enda som han var missnöjd med var, att fröken Karlsson nu sitter här som representant för fyrstadskretsen i stället för att vi skulle ha haft en socialdemokratisk representant för Västerbotten, men det får han väl försöka finna sig i.

Jag begärde egentligen ordet i anledning av herr Håstad's anförande. Herr Håstad säger att såvitt man kan finna har inte antalet utläningar tidigare påverkat resultatet av mandatfördelningen. Jag vill erinra om att när konstitutionsutskottet förra gången yttrade sig angående denna princip, sade utskottet att utläningarna höll på att försvinna och att det därför inte i framtiden skulle ha någon betydelse, om man räknade in dem i befolkningsunderlaget eller inte. Utvecklingen har emellertid, herr Håstad, gått i motsatt riktning, och antalet utläningar har ökat. Man kan väl därför inte gärna nu åberopa det skäl som tidigare anförts.

Herr Håstad undrade, varför Stockholm nämnts så många gånger i detta sammanhang. Jag har, såsom herr Håstad kanske minns, redan i tidigare sammanhang förfäktat den uppfattningen att Stockholms representation inte bör få lov att svälla hur mycket som helst, utan att den bör på ett eller annat sätt begränsas. Detta har jag gjort därför att jag i kanske ännu högre grad än herr Håstad har den bestämda meningen, att det är värdefullt för den lagstiftande församlingen att de olika bygderna ute i landet — inte bara ödebygderna, såsom herr Adamsson ville göra gällande — blir representerade

Förtydligande av vallagen.

här i riksdagen på ett sådant sätt, att deras berättigade intressen kan bli beaktade.

Herr Håstad säger att det inte kan bevisas, att Stockholm har fått för stor representation tack vare utlänningarna. Men man kan inte heller bevisa motsatsen, herr Håstad. Enligt den statistik, som framlagts i utskottet, finns det här i Stockholm 24 042 arbetsanmälda utlänningar, men det antal, som ligger till grund för befolkningsantalet, måste givetvis vara större. Om vi, herr Håstad, antar att det bakom var och en av dessa arbetsanmälda utlänningar finns ytterligare 1 eller 1,5 utlänning, barn o. d., så kommer vi upp till det tal som ungefär konstituerar underlaget för en representant för Stockholm — det är i detta fall givetvis fråga om tilläggsmandat för Stockholm.

Vidare kom herr Håstad in på det resonemanget, att vi här i Sverige haft god nytta av dessa utlänningar som fått arbetstillstånd. De har hjälpt till att hålla produktionen uppe på dess nuvarande höga nivå och sålunda bidragit till att arbeta fram de sociala reformer som åstadkommits. Det är alldeles riktigt att vi överallt ute i kommunerna och landstingen varit mycket angelägna om att få hjälp av utländsk arbetskraft, men det har inte med den här saken att göra. Det är den ojämna fördelningen av antalet utlänningar som konstituerar det oriktiga underlaget för representationen.

Herr Håstad var sedan inne på samma tanke som konstitutionsutskottets ordförande herr Hallén, nämligen den att vi, när man nu går in för ett nordiskt samarbete, inte skall försvåra detta. Jag väntade nästan, att herr Håstad skulle föreslå, att Danmark och Norge skulle bli representerade här i riksdagen och vi i de norska och danska storting. Den tanken är väl ändå orimlig.

Herr Håstad frågade om det visat sig något orimligt förhållande vid man-

datfördelningen. Vad är ett orimligt förhållande? Hur många mandat skall det röra sig om för att herr Håstad skall anse indelningen orimlig? Det räcker tydligen inte med att ett eller två mandat är oriktigt fördelade. Enligt min uppfattning bör det emellertid vara tillräcklig orsak för en grundlagsändring att konstitutionsutskottet faktiskt kunnat konstatera, att det blivit en snedvridning i representationen. Att det behövs en grundlagsändring bör icke lägga hinder i vägen för att söka åstadkomma en rättvis fördelning av representationen i riksdagen, om man verkligen vill ha en sådan. Vi har tidigare inte dragit oss för grundlagsändringar, när vi ansett dem berättigade.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är visserligen sant, att utlänningarna inte försvunnit sedan frågan sist diskuterades i konstitutionsutskottet, men deras antal håller på att minskas, så långt det framgår av statistiken. Det är naturligtvis ganska svårt att få en riktig statistik på detta område, sedan passtvänget delvis upphävs, men siffrorna pekar dock i den riktningen. I och med att det stora antalet ansökningar om svenskt medborgarskap avverkas minskas också antalet utlänningar ytterligare.

Herr Pettersson i Dahl kom också tillbaka till sin gamla älsklingstanke, att man borde minska Stockholms representation. Han torde dock vara ganska ensam i kammaren om att vilja gradera människor på det sättet, att en person skulle vara mindre värd i Stockholm än ute i landet. För mig strider detta helt emot en demokratisk tankegång.

Herr Pettersson i Dahl påstod, att Stockholm skulle ha blivit överrepresenterat tack vare utlänningarna, och han kastade fram uttrycket tilläggsmandat. Jag betonar ännu en gång, att det inte finns någon siffra, som ger vid handen att Stockholm har fått ett man-

Förtydligande av vallagen.

dat på grund av utlänningarna. Konstitutionsutskottet har gjort tre olika alternativa beräkningar med ledning av statistiska centralbyråns siffror, vilka alla visar att Stockholm inte har någon överrepresentation. Talet om tilläggsmandat åt huvudstaden hör därför inte hemma i detta sammanhang.

Vidare sade herr Pettersson i Dahl, att tanken att danskar och normmän skulle vara representerade i den svenska riksdagen var orimlig. Det instämmer jag i, men jag förstår inte mot vem han polemiserar. Ingen har ju framställt ett sådant förslag. Det är emellertid önskligt, att om det skall bli en ändring på detta område måste denna vara ömsesidig. I en tid, då det nordiska samarbetet alltmer ökar, bör det vara likartade bestämmelser på detta område. Såvitt vi vet är man i de övriga nordiska länderna inte intresserad av att diskriminera svenskar på det sätt som somliga i denna kammare nu tycks vilja diskriminera normmän och danskar.

Herr PETTERSSON i Norregård (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde replik, när herr Håstad i sitt första anförande kom in på att känsluskäl till viss del framträtt i utskottet; man kunde inte slita sig från frågan om skandinaver och balter. Detta kan enligt min mening inte ha med saken att göra. Frågan om att få ett riktigt underlag för mandatfördelningen är av teknisk natur och berör inte utlänningarnas ställning i övrigt. Dessa behöver inte känna sig stötta. Om sådana känsluskäl skulle läggas till grund för kvotunderlaget, skulle vi också ge dem rösträtt.

Herr Håstad säger också att jämförelsetalet mellan valkretsarna med utlänningar är något så när jämnt. Jag tycker inte att talet är så jämnt. Stockholm har över 24 000 utlänningar. Huvudstaden har dock inte så oerhört mycket mer folk att det skulle vara nor-

malt med så många utlänningar, om vi till exempel jämför med Kristianstads län, som har 1 200 utlänningar. Stockholm har alltså nästan 20 gånger så många utlänningar som Kristianstads län. Om jag tar mitt eget län, vilket är rätt stort, det har 275 000 invånare, har vi där inte mer än 2 300 utlänningar mot Stockholms 24 000. På samma sätt förhåller det sig med de andra stora städerna, Malmö och Göteborg. De har ett oerhört mycket större antal utlänningar än de andra länen. Kristianstads län hade ju, som jag nyss nämnde, inte mer än 1 200 utlänningar, och det länet är ju inte så litet. Västerbottens län har inte mer än 1 000 utlänningar. Antalet utlänningar växlar alltså oerhört mycket.

Hela statistiken visar att utlänningarna dras till tätorterna. Det är också rätt naturligt, att de dras till de platser, där det finns vissa industriella anläggningar, som kan ha nytta av dem.

Sedan kom herr Håstad in på att vi har stor nytta av utlänningarna i vår produktion. Meningarna är inte delade därom om att vi har haft stor hjälp av dem i produktionen. Detta har dock inte någonting med denna sak att göra. Vi är överens om att många utlänningar gjort goda insatser, men vad har detta med kvotindelningen att göra? Jag reagerar emot att man blandar ihop dessa två saker.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Håstad. Han säger att jag anser att en stockholmare är mindre värd. Nej, det anser jag inte alls. Jag vill emellertid inte heller övervärdera stockholmarna vid jämförelse med människor i olika delar i vårt land. Enligt herr Håstads värdering skulle stockholmarna vara mer värda, och det vill jag inte gå med på.

Sedan säger herr Håstad att det inte finns någonting som säger, att Stock-

holm tack vare utlänningarna fått ett mandat för mycket. Det kan hända att man med hjälp av statistiken till nöds inte kan bevisa detta. Jag tror dock inte att herr Håstad kan vara alldeles tvärsäker på att inte antalet utlänningar bidragit till att Stockholm fått ett extra mandat.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen över att behöva komma tillbaka. Herr Pettersson i Norregård håller fortfarande på att vi som står bakom utskottets majoritet talar något slags känslspråk, medan den verkliga realismen representeras av exempelvis utskottets ärade vice ordförande själv. Jag anser inte att det finns några känslökäl med, när viss hänsyn tages vid bestämningen av antalet mandat till bl. a. produktiviteten; en riksdagsman företräder ju sin bygds hela produktiva liv. När Västmanland fått en ökad representation i anledning av det stora antalet utlänningar där, avspeglar detta också den ökade produktion i Västmanlands industrier, som utlänningarna möjliggjort. Dessa utlänningar är en realitet att räkna med lika väl som till exempel antalet barn vid fördelningen mellan valkretsarna.

Sedan säger herr Pettersson i Dahl att jag skulle vara vän av något slags överrepresentation för Stockholm. Vad finns det för grund för detta påståendet? Jag vill inte att Stockholm skall ha ett enda mandat för mycket. Jag vill över huvud taget att det skall vara lika representation och att det inte skall återinföras någon graderad rösträtt. Om det skett någon ändring härvidlag har det skett till landsbygdens fördel genom att vi infört en minimirepresentation för de mindre länen vid andrakammarvalen. Detta infördes på mitt förslag och inte på professor Wahlunds, som i kommittén hade en annan uppfattning. Därför menar jag att herr Petterssons i Dahl karakteristisk

Förtydligande av vallagen.

av min uppfattning vilar på fullkomligt felaktiga eller orimliga förutsättningar.

Vad Stockholm beträffar vill jag framhålla, att konstitutionsutskottets kansli har — av brist på exakta data — fått räkna med olika möjligheter. Man har ställt upp ett beräknat maximumantal utlänningar i Stockholm, ett minimumantal av utlänningar och även ett mellanläge. Sekretariatet har kommit till den slutsatsen att Stockholm inte fått någon sådan överrepresentation ens enligt maximalalternativet. Så länge herr Pettersson i Dahl inte kan andraga några andra siffror, bör konstitutionsutskottets utredning äga vitsord, och det finns alltså ingen grund för talet om tilläggsmandat för Stockholm.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Det låter egendomligt när man lyssnar på herr Pettersson i Dahl och herr Pettersson i Norregård. De talar om det orättvisa i att utlänningarna på det sätt som nu sker räknas in i folkmängden.

Jag vill först nämna att lagstiftningen på detta område är lika för de nordiska länderna. Det skulle ju se litet underligt ut om den svenska riksdagen skulle ändra på denna lagstiftning och räkna bort norrmän, danskar och finnar, som är bosatta i någon av valkretsarna och som enligt grundlagen skall räknas med vid mandatfördelningen. Det är ju dock att märka att det i riksdagsordningen talas om folkmängden som bestämmande för antalet riksdagsmän och inte om de röstberättigade. I denna folkmängd ingår alla de människor som är mantalsskrivna inom valkretsen, även barnen och de som av någon anledning har frångåtits sin rösträtt. Vidare räknas även de kyrkobokförda utlänningarna. Det gäller ju hela tiden utlänningar, som varit så länge i Sverige att de blivit kyrkobokförda, men inte sådana utlänningar

Förtydligande av vallagen.

som tillfälligtvis vistas här under någon tid. Många av dessa utlänningar har anställningar, och de går ofta och väntar på att den tid skall komma när de — enligt sin önskan — har möjlighet att bli svenska medborgare. Nog skulle det kännas underligt för dem om man nu helt plötsligt från svenska riksdagens sida förklarade, att de inte längre anses ingå i folkmängden på de platser där de bor. Det gäller alltså människor som fyller samma viktiga uppgifter som svenska medborgare i fråga om arbete och som betalar sina skatter. De inräknas nu liksom barnen och de icke röstberättigade i valkretsens folkmängd.

Till allt detta kommer någonting som inte påtalats här, och det var med anledning av detta jag egentligen begärde ordet. I trakter, där dessa utlänningar bor, uppstår naturligtvis samma problem i fråga om bostäder, skolor o. s. v. som för de svenska medborgarna. Det är riktigt när herr Pettersson i Dahl — eller om det var herr Pettersson i Norregård — säger, att det inte kan vara särskilt angeläget för dessa utlänningar att representationen blir större. Detta kan jag hålla med om. Men i de orter där dessa utlänningar bor uppstår det ju särskilda problem. Det kunde därför vara berättigat att vid bestämmandet av antalet representanter för dessa valkretsar få räkna in utlänningarna i folkmängden.

Skulle det här vara fråga om att göra en ändring skulle jag ju kunna förstå det, om man ville ändra dithän, att endast röstberättigade inom respektive valkretsar skulle räknas i underlaget för bestämmande av antalet riksdagsmän för dessa kretsar. Men så länge man räknar med folkmängden bör man sannerligen räkna in personer från de nordiska länderna, som bor i dessa kretsar, även om de vid något enstaka tillfälle skulle kunna inverka på mandattalet. Att Stockholm inte har fått någon fördel av detta, har sagts så

många gånger här från talarstolen, att jag inte behöver upprepa det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Spångberg tycker det är underligt att höra oss tala för detta, herr Pettersson i Norregård, herr Hansson i Skegrie och mig. Men jag tycker det är lika underligt att höra herr Spångbergs argument, när han nu kommer igen med talet om de övriga nordiska länderna och att vi inte skall göra något som kan stöta dem. Vi har väl inte, herr Spångberg, lika valsätt i Sverige, Danmark och Norge. Hade vi samma valsätt och samma valkretsunderlag i de olika länderna skulle vi kunna diskutera hans tankegång.

Sedan hade väl herr Spångberg direkt felaktiga uppgifter att lämna. Han sade att det skulle gälla sådana utlänningar som är kyrkobokförda, men det är inte så, utan när de flyttat in, bosatt sig och fått arbete räknas de till underlaget. Detta går snabbt — 14 dagar å en månad. De behöver inte vara kyrkobokförda i vanlig mening. Det tar alltså längre tid innan de blir kyrkobokförda, och det är detta som gör saken så pass oriktig.

Man kan rent teoretiskt säga att det skulle kunna bli en sådan anhopning på en plats av flyktingar, att det kunde ge valkretsen både ett och två mandat om valkretsen hade riktigt tur, och det kan väl ändå inte vara rätt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 162 ja och 36 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väck-

ta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 240 i första kammaren av herr *Arrhén* samt nr 420 i andra kammaren av herr *Håstad m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte dels uttala, att 2 § förordningen den 15 juni 1934 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor måtte erhålla viss ändrad lydelse, dels ock uttala att den som bilaga till förordningen fogade tabellen måtte ändras på sätt i motionerna angivits.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:240 och II:420, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundgren* och *Hagård*, som med hänvisning till den av reservanterna anförda motiveringen och till de i ämnet väckta motionerna ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Förordning

angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 15 juni 1934 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor ävensom vid förordningen såsom bilaga fogad tabell med tillhörande särskilda bestämmelser¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

§ 2.

Grundstatsbidrag utgår, där ej annat följer av vad nedan i andra stycket sägs, för varje dag, för vilken daghjälp utgivits, med dels ett grundbelopp av en krona 50 öre vid en daghjälp av fem kronor, dels ock ett tilläggsbelopp av 15 öre för varje hel krona, varmed daghjälpens överstiger fem kronor; dock må grundstatsbidraget ej i något fall

¹ Bilagan här utesluten.

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

uppgå till högre belopp än tre kronor 30 öre för varje understödsdag.

Har daghjälpens fastställts till lägre belopp än fem kronor, skall grundstatsbidraget utgå med 30 procent av det fastställda beloppet.

Daghjälpsbidrag utgår — — — särskilda bestämmelser.

Familjetilläggsbidrag utgår — — — under året.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! De reservanter, som finns antecknade i detta utlåtande har velat framföra samma huvudsynpunkter som motionärerna framfört i sin motion, och jag vill därför i allra största korthet närmare motivera vårt ståndpunktstagande.

Först vill jag säga, att den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen alltsedan sin tillkomst har varit föremål för statsmakternas speciella omvårdnad, och det har varit ganska naturligt. Det beror framför allt på den ställning som den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen intar såsom en första och — får man hoppas — verksam buffert vid en inträdande lågkonjunktur. Den utgör ett slags form av hjälp till självhjälp som måste vara tilltalande för alla parter. Jag har för min del velat gå längre än till denna frivilliga försäkring. Jag anser det vara önskvärt, sett på lång sikt, att de medborgare, som är utsatta för någon högre grad av arbetslöshetsrisk, försäkras tvångsvis, alltså att man skulle införa något av obligatorisk försäkring. Statsmakterna har emellertid inte för närvarande ansett sig böra uppta detta förslag, och jag tror inte ens att de som nu är mest berörda härav, de frivilliga arbetslöshetskassorna, har något större intresse härför.

Här i riksdagen har vi vid flera

tillfällen tagit upp frågan, på vilket sätt man skall animera medborgarna, framför allt dem som är anslutna till de stora arbetslöshetskassorna, att förbättra sitt försäkringsstöd. Jag vill erinra om att åtgärden år 1941 betydde ofantligt mycket i detta avseende, och ännu mer det som hände under fjolårets riksdag.

Granskar man detaljerna i statens medverkan, börjar man emellertid tvivla på om statsbidragets konstruktion är riktig. Kostnaderna på detta område stiger nämligen i kapp med den ökade sysselsättningen, och man får anse det vara ganska anmärkningsvärt, för att använda ett försiktigt uttryck. I den mån antalet medlemmar i kassorna stiger, fordras det givetvis ett något kraftigare tillskott, eftersom omslutningen blir större. Vid 1952 års riksdag beviljades ett anslag av 14 miljoner kronor, trots att den arbetslöshet som då rådde var ringa. Anslaget ökades året därpå till inte mindre än 20 miljoner kronor. Man trodde sig därmed ha kommit till vad som i nuvarande läge kan betraktas som försvarbart, men nu har socialministern yrkat på en höjning av detta anslag från 20 miljoner till 40 miljoner kronor. Det har alltså inträtt en stegvis skeende ökning av anslaget från 14 miljoner till 20 och nu till 40 miljoner kronor.

På sin tid uttryckte den dåvarande socialministern, herr Möller, sin stora oro för utvecklingen på detta område, och denna oro gav anledning till vissa åtgärder. Det var den gången närmast såsongyrkesarbetarnas inträde i kassorna som gjorde att denna oro satte spår till och med i statsverkspropositionen. Jag antar att den nuvarande socialministern också hyser oro i detta avseende, fastän han har förmåga att väl behärska den. Han har inte uttryckt det i statsverkspropositionen, men han måste nog fråga sig om allt är som det skall vara.

I fråga om den föreliggande motio-

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

nen kan jag fatta mig ganska kort. I sammanhang med den har det ifrågasatts, att man skulle kunna minska kostnaderna med sammanlagt 5,5 miljoner kronor, och det skulle man kunna göra genom att tillgripa två utvägar. Den första skulle innebära att statsbidragets konstruktion skulle ändras i överensstämmelse med vad som här föreslagits. Vidare skulle man ändra själva hänvisningsförfarandet. Detta senare berörs bara i korthet i själva utskottsutlåtandet, och det kommer ju dessutom före senare i dag i anslutning till femte huvudtitelns behandling.

Den princip, som motionärer och reservanter i detta sammanhang påyrkar skall följas, är socialminister Strängs egna direktiv till arbetslöshetsutredningen på sin tid. De innebar i korthet att vid en ringa arbetslöshet skulle man kunna investera ett mindre statsbidrag, men i den mån som arbetslöshet inträffar i större omfattning skall också statens stöd ökas. Det är precis på denna princip som hela resonemang i motionen vilar, och den åter speglas givetvis även i reservationen.

Jag kan i korthet erinra om att samma yrkande som detta förelåg under fjolåret vid behandlingen av frågan om förstärkning av arbetslöshetsförsäkringen.

Jag har inte något ytterligare att tillägga just nu. Jag vill gärna erkänna att emot de förslag, som motionärerna fört fram i form av olika tabeller och skalor, kan man göra vissa invändningar, ty de kan leda till resultat som blir annorlunda i vissa arbetslöshetslägen. Men jag har gått ut ifrån det resonemang som föres i motionen och som vi stöder i reservationen och som innebär, att man först och främst vill fästa uppmärksamheten på detta och få fram ett incitament till att om möjligt reparera vad vi gjorde i fjol och söka följa de principer som uttalats i de direktiv som arbetslöshetsutredningen på sin tid fick av socialministern. Jag har

klart för mig att detta kan göras, även om det skulle vara motbjudande för utredningen att göra det, med hänsyn till att det var dess förslag vi följde vid den i fjol beslutade upprustningen på detta område. Men det återstår för arbetslöshetsutredningen att behandla vissa andra frågor som den för närvarande tycks ha lagt på hyllan alltför tydligt. 1952 var det sista gången vi fick ett livstecken från denna utredning. Det skulle kunna tänkas — och det är det jag bygger allra mest på — att man vid det fortsatta utredningsarbetet skulle kunna komma fram till något som innebär en viss justering i den riktning, som motionärerna här har tänkt sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Vid förra årets riksdag fattades beslut i anledning av en proposition från Kungl. Maj:t om avsevärd förbättring av de ersättningar, som vid arbetslöshet skall utgå till medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna. Maximibeloppet höjdes exempelvis för daghjälpn från 8 till 20 kronor. I samband med riksdagens beslut om höjning av ersättningen från arbetslöshetskassorna beslöt riksdagen också om ändrade grunder för de statsbidrag som utgår till kassorna. I propositionen hade föreslagits att grundstatsbidraget skulle höjas från 75 öre per dag till ett med daghjälpn växande belopp om högst 5 kronor pr dag. Det sammanfatta stats- och andra lagutskott, till vilket propositionen hänskjutits, hemställde att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till höjning av grundstatsbidraget.

Ett par reservanter i utskottet ansåg emellertid att grundstatsbidraget borde fastställas till vissa lägre belopp än

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

enligt propositionen och att daghjälsbidraget borde höjas på visst i reservationen angivet sätt. Det förslag som utskottsreservanterna framförde i fjol överensstämde helt med vad som nu föreslås i de förevarande motionerna.

Då riksdagen så sent som i fjol tagit ställning till yrkanden av precis samma innebörd som återfinns i de förevarande motionerna, anser utskottet att det inte finns några skäl för ett ändrat ställningstagande. Tvärtom anser utskottet att det är av stor betydelse för de erkända arbetslöshetskassorna att grunderna för statsbidraget inte ändras alltför snart.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Man måste nog hysa litet beundran för den energi, som herr Hagård utvecklar när det gäller att på den här vägen försöka spara pengar åt staten. Men beundran för denna energi förbleknas något, när man konstaterar att de där besparingsåtgärderna inte är kostnadsberäknade på något sätt. Det förhåller sig sannolikt så, att om herr Hagård skulle få sin vilja igenom, sådan den uttrycks i motionen och reservationen, kan det hända, att statens kostnader för arbetslöshetsförsäkringen skulle komma att stiga med några miljoner i stället för att minska med fem och en halv miljon. Därom vet man emellertid inte så värst mycket. Det är således svårt att yttra sig härom, eftersom några beräkningar på grundval av daghjälpstabellen inte har gjorts. Det är bara att konstatera, att man utan vidare har ändrat tabellen utan att göra klart för sig vad det innebär i kostnadshänseende.

Lika väl som det kan råda delade meningar om på vilket sätt man skall bekämpa arbetslösheten, så kan det naturligtvis också råda delade meningar om hur mycket staten skall bi-

draga till arbetslöshetsförsäkringen, med vilka belopp bidragen skall lämnas o. s. v.

Herr Hagård sade själv alldeles nyss, att denna frivilliga försäkring är en fördel och att det naturligtvis är en större fördel ju fler det är som blir försäkrade i samma försäkring. Den saken är väl ändå odisputabel, att det är en fördel. Men det är också ganska klart, att arbetarna, som försäkrar sig i de erkända arbetslöshetskassorna, ingalunda till hundra procent är överens om att det är de själva som skall betala kostnaderna för sin arbetslöshetsförsäkring. De har nämligen den uppfattningen, och det tror jag är en alldeles riktig uppfattning, att det inte är de som är orsaken till att det råder arbetslöshet i landet. Det kan kanske också sägas, att icke vare sig arbetsgivarna eller statsledningen råder för att det existerar arbetslöshet. Det är andra krafter som här många gånger spelar in, krafter, som man inte från den svenska statsledningens sida har möjlighet att bemästra. Man gör ju kraftiga ansträngningar för att vidmakthålla den fulla sysselsättningen, men detta till trots existerar det ändå en stor arbetslöshet här och var under årens lopp. Det är således en uppfattning på arbetarhåll, att de inte är skuld till arbetslösheten. Därav följer naturligtvis också, att deras uppfattning måste vara, att de själva inte skall bekosta arbetslöshetsstödet.

Nu kan från herr Hagårds sida sägas, att om man inför en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, så skulle samtliga invånare i landet, åtminstone alla de som betalar skatt, komma att få vidkännas en viss del av kostnaderna, och de försäkrade, som skulle kunna komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd, skulle via skattsedeln få betala sina avgifter, och då kommer i alla fall en viss avgift att påläggas dem. Nu är det emellertid så, att de betalar en frivillig avgift till försäkringen, men

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

de får också via skattsedeln betala en del av de kostnader, som staten lägger ut för densamma. På den vägen får också arbetsgivare och andra betala sin tribut till arbetslöshetsförsäkringen.

När man emellertid, som motionärerna tycks ha gjort, räknar med att det här bara är fråga om att reducera grundstatsbidraget med en tredjedel, så skulle det inte betyda så särskilt mycket. Det skulle inte slita på fonderna i nämnvärd utsträckning. Ja, hur vet man det, när hela systemet är uppbyggt enligt de metoder, som vi nu arbetar för och som ännu inte har hunnit träda i kraft i full utsträckning? Hur vet man att inte hela systemet skulle komma att rubbas, därest man utan vidare sänkte grundstatsbidraget med en tredjedel? Det har man inte gjort sig något som helst besvär med att räkna ut. Man har inte heller från motionärernas sida räknat med att de försäkrade står en viss självrisk. Det finns ju ingen försäkrad som får understöd från den första arbetslösa dagen. Han måste nämligen gå arbetslös under en karenstid på sex dagar, och det är först därefter, som han kan få något understöd, givetvis under förutsättning, att han i övrigt fyller försäkringens bestämmelser och finnes vara understödsberättigad. Detta är en kostnad som man måste räkna med i det här sammanhanget och som motionärerna glömt bort.

Man har också glömt bort en annan sak, nämligen att det finns de som har förkortad arbetsvecka, och de som får den förkortad med en dag kan inte förvärva understödsrätt, därför att de inte kan gå karenstiden ut. Karensen skall nämligen ligga inom tre veckor eller 21 dagar, och det går inte att med en arbetslös dag i veckan uppfylla karensvillkoren och därmed villkoren för understödsrätt. De kan få stå självrisk, som är ganska besvärande därest deras korttidsarbete kommer att vara länge.

De, som exempelvis har fyra dagars arbetsvecka, har möjlighet att förvärva understödsrätt, men de går också förlustiga två dagars inkomst per vecka, och med de överförsäkringsbestämmelser och andra bestämmelser som finns gör de en kännbar förlust. Det skall man inte glömma bort i detta sammanhang. Det finns ju en rad andra bestämmelser, som verkar i restriktiv riktning och som man också borde ta hänsyn till men som man inte heller snuddat vid vare sig i motionen eller reservationen.

Här kunde naturligtvis vara en hel del att säga om dessa saker. Jag skall bara tillägga en sak, som ju motionärerna varit inne på och som jag tror också berörs i reservationen, nämligen beredskapsarbetena. Därmed är man också framme vid kontantunderstödsverksamheten. Kontantunderstödsverksamheten har ju tillkommit för att de arbetslösa skulle kunna få kontantunderstöd, därest man inte kunde ställa i ordning beredskapsarbeten för dem. Dessa kontantunderstöd betalas helt och hållet av staten. Samma är förhållandet med kostnaderna för beredskapsarbetena, där sådana kan ordnas. I vissa fall betalas dessa dock delvis av kommunerna. Där är det sålunda inte fråga om någon medverkan från de arbetslösa sida på annat sätt än via skattsedeln. Vi bör därför komma ihåg, att försäkringen är till mycket stor fördel som en första beredskap mot arbetslöshet.

Nu kan man säga — vilket jag har framhållit i annat sammanhang — att många arbetsgivare är angelägna om att när de inte kan hålla driften i gång för fullt, ordna så, att deras arbetare blir lediga så pass länge, att de kan få understöd. Men det vore måhända bättre, om arbetsgivarna gick in för att ersätta arbetarna även för de två eller tre väntedagarna i veckor med korttidsarbete, så slapp vi att diskutera hela detta problem. Det betyder med andra

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

ord att arbetarna blir veckoanställda och garanteras viss veckolön, vilken utgår även om företaget icke kan bereda dem arbete. Jag förstår att det problemet kan förefalla olösligt, men eftersom man nu angriper denna understödsform, så kan man naturligtvis ifrågasätta huruvida inte eu annan utväg kan vara lämplig för att råda bot på arbetslösheten. Det är möjligt att en hel del av de nuvarande okynnesavskedandena då skulle upphöra.

Herr talman! Jag skall inte här bemöta flera av de skäl som anförts. Det som sagts kan räcka, och jag hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska märkligt att varje gång man tar upp denna fråga till debatt, får man höra repliken att vi här vill komma åt den enskilde arbetslöse. Jag vill begagna tillfället att protestera mot en sådan misstolkning beträffande våra avsikter härvidlag. Jag anser för min personliga del att det är mycket olyckligt för den enskilde att vilja och kunna arbeta men inte få det. Det är om detta striden står, herr Lindberg! Vi vill inte på något sätt beskära det stöd, som gives åt den enskilde arbetslöse. Man kan för övrigt inte säga att det här gäller bara arbetare, utan denna fråga berör också tjänstemän, vilka även i viss utsträckning börjar skapa arbetslöshetskassor. Vi har i alla tider starkt poängterat att samhället, staten och kommunerna skall medverka härvidlag. Låt oss alltså diskutera den fråga det här gäller, nämligen att flytta över en eventuell besparing vid en ringa arbetslöshet på ett system, som bättre tillgodoser arbetslöshetskassornas verksamhet vid en mera omfattande arbetslöshet. Det är detta som är pudelns kärna, herr Lindberg. Blanda inte in andra, ovidkommande saker i denna fråga!

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara herr Hagård att den aktion man här inlett, att sänka grundstatsbidraget, måste betyda antingen att de försäkrade själva skall betala högre avgifter eller också att daghjälsbeloppen sänkes. Ettdera måste det betyda, och i båda fallen blir det den arbetslöshetsförsäkrade som får bära en tyngre börda och bestrida en större del av försäkringskostnaderna, än vad som för närvarande sker. Det kan man inte komma ifrån, herr Hagård. Sedan får man ha vilken principiell uppfattning man vill i denna punkt.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg glömmar återigen att den mindre uppoffring man kräver av kassorna vid en ringa arbetslöshet har man mångfaldigt igen, när det gäller att ge ett starkare stöd vid stor arbetslöshet. Har herr Lindberg inte läst reservationen och sett reservanternas uttalande?

Jag tillbakavisar alla påståenden om att det här står strid om den arbetslöses andel. Vad frågan gäller är en lämplig anordning för att kunna ge ett verksamt stöd, då det allra bäst behövs.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik. Herr Hagård förstår kanske ändå, att om man reducerar fonderna vid en kortare arbetslöshet, så får man under en större arbetslöshet reducera dem ytterligare, även om herr Hagård vill höja bidraget enligt daghjälpstabellen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det förslag högern i år lagt fram i fråga om arbetslöshetsförsäkringen överensstämmer i stort sett med det förslag som lades fram förra året. Det förslaget kom tydligen fram i mycket stor hast och blev också föremål för stark kritik i riksdagsdebat-

Ändrade grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

ten. Då försvarade sig herr Hagård med att den tabell, som föreslagits i reservationen, inte var avsedd att i och för sig vara grundläggande för hur försäkringen skulle vara utformad enligt högerns uppfattning. Nu ser jag till min förvåning att högern kommer tillbaka med samma tabell, som — det tror jag herr Hagård måste erkänna — har betydande nackdelar. När man konstruerat denna tabell för daghjälsbidraget har man varit mycket angelägen att se till att det inte kan bli fråga om överkompensation i vissa lägen, men i den tabell högern föreslår kommer kassan i vissa lägen att få större bidrag än som motsvarar dess utgiftsökning och blir med andra ord direkt överkomparerad, vilket måste anses vara mindre tillfredsställande. Det var den första punkten.

Den andra punkten är att det är fullständigt orealistiskt av högern att tro, att man med det förslag som man här kommer med skulle kunna spara 5,5 miljoner kronor, ty även om man gör den föreslagna minskningen i grundstatsbidraget, förekommer i alla fall en utbetalning vid över tre understödsdagar för ett betydande antal kassor. Den förhöjning som är föreslagen enligt tabellen medför här en utgiftsökning. Det är alltså orealistiskt att säga, att man skulle kunna spara 5,5 miljoner kronor med denna metod.

Och för det tredje är det så att det anslag riksdagen beviljar avser utbetalningar som görs under innevarande kalenderår; statsbidraget utbetalas sålunda i efterskott. Om högerns förslag skulle gå igenom och om det skulle innebära någon besparing skulle det betyda, att vi ändrade statsbidragsbestämmelserna med retroaktiv verkan från den 1 januari 1954, vilket ju inte kan vara lämpligt. Jag får säga att jag är något förvånad över att detta förslag kommit fram, när det är så otillfredsställande utrett.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg beskärmar sig över att högern är så orealistisk. Jag vet inte i vad mån högergruppen står bakom dessa motioner. Det har jag inte uttalat mig om, utan jag har talat för min egen del. Det förefaller mig också som om herr Gustafson i Göteborg inte hört på mitt första anförande här då jag framhöll, att motionärerna genom att föra fram detta tabellförslag möjligen kan ha gjort ett förbiseende, att med andra ord dessa tabeller inte är så hundraprocentigt riktiga. Men det hörde herr Gustafson i Göteborg tydligen inte. Och så glömde han en tredje sak, nämligen att när jag talar om en besparing på 5,5 miljoner som jag håller fast vid så ingår häri inte bara som en förutsättning en ändring i själva statsbidragskonstruktionen utan även en mycket betydelsefull ändring i fråga om kassorna, nämligen ett ändrat hänvisningsförfarande. Till detta återkommer vi emellertid i anslutning till behandlingen av femte huvudtiteln.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När jag sade att detta förslag var högerns utgick jag ifrån att det var ett uttryck för högergruppens mening. Är det inte så har jag från mina utgångspunkter bara anledning att vara tillfredsställd.

Herr Hagård säger som han också gjorde förra året, att det är möjligt att dessa tabeller inte är så alldeles tillfredsställande, han har i alla fall haft ett år på sig att bearbeta dem. Det är förvånansvärt att herr Hagård yrkar bifall till reservationen, som bygger på denna tabell. Om riksdagen skulle gå med på reservationen skulle den alltså för statsbidraget godta en tabell, som herr Hagård själv erkänner inte är särskilt lämplig. Ett sådant äventyrligt förfaringsätt anser jag mycket otillfredsställande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.**Utgifter under riksstatens femte huvudtitel.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.**Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 3, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55, dels ock till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 634 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat en förstärkning av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå med en förste byråsekreterare i Ce 27, två amanuenser, ett kanslibitråde i Ce 11 samt ett biträde i reglerad befordringsgång.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Englund m. fl.* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* (II: 265) hade hemställts, att riksdagen ville besluta att inom socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå måtte, på sätt i motionerna angivits, inrättas tvenne avdelningar, en avseende slutet och en öppen nykterhetsvård, vardera under ledning av en byrådirektör i 31 lönegraden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 391 samt I: 142 och II: 265,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1954 förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 634 000 kronor.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits:

1) a) av herrar *Ohlson, Boman, Sunne, Bengtson, Malmberg* i Skövde, *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 142 och II: 265 samt med avslag å motionen II: 391

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1954 samt dessa reservanter förordat;

b) godkänna av reservanterna framlagd avlöningsstat för socialstyrelsen,

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 630 000 kronor;

2) b) av herrar *Bergh, Skoglund* i Do-verstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om personalförstärkning för nykterhetsvårdsbyrån och därför hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 391 samt I: 142 och II: 265

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1954 samt dessa resservanter förordat;

b) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 574 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Denna punkt gäller ju avlöningar till socialstyrelsens personal m. m., där det bl. a. är fråga om nykterhetsvårdsbyråns upprustning. Jag får inledningsvis säga att vi här mången gång talat om den avsevärda splittring som förekommer i den sociala verksamheten. Vi har talat om besvärigheterna på det kommunala stadiet, det länskommunala o. s. v. Men den, som riktigt vill observera, finner, att splittringen även i hög grad är tillfinnandes i Kungl. Maj:ts kansli. Det som hänt under de sista av dessa dagar är verkligen ett förnämligt skolexempel härpå. Den viktiga fråga som sysselsät-

ter kanske flertalet av riksdagens ledamöter, nämligen frågan om nykterhetslagstiftningen och nykterhetsvårdens upprustning, har handlagts på olika ställen i Kungl. Maj:ts kansli. Man kan förstå att bakom splittringen finns något av en enande hand; det finner man i vissa punkter. Men i andra punkter förefaller det som om man gick fram i en viss frihet. Finansdepartementet dominerar givetvis, som sig bör, men inrikesdepartementet tar hand om en så viktig del av området som den slutna nykterhetsvården och den länskommunala organisationen samt, på primärstadiet, de kommunala nykterhetsnämndernas upprustning och organisation. Ecklesiastikdepartementet handlägger stödet åt undervisning och fostran i samband med nykterhetsvården. Socialdepartementet slutligen svarar för organisationen och verksamheten i det centrala tillsynsorganet, socialstyrelsen. Det är alltså fyra olika departement som här är verksamma. I det särskilda utskottet behandlas de tre departementens framställningar i form av propositioner, under det att det förslag som behandlar tillsynsorganets upprustning — socialministerns proposition — inte kommer inför det särskilda utskottet. Det måste vara inställt på att om det i utskottet sker väsentliga ändringar av vad som föreslagits, då måste också med nödvändighet anordningarna inom det centrala organet, som har tillsynen och kontrollen om hand, rätta sig efter dessa förhållanden, i viss utsträckning i varje fall.

Detta förslag, som föreligger i statsverkspropositionen, är så pass gammalt, att det inte kunde, i varje fall inte till fullo, samordnas med det som nu föreligger till riksdagens behandling i andra sammanhang. Det är om jag räknar rätt fyra månader sedan socialdepartementet hade att ta ställning till detta.

Det är emellertid så att övergångs-

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

tiden beträffande allt, som här är påtänkt i fråga om sprit- och nykterhetslagstiftning, fyller människorna med allvarlig oro för hur det hela skall komma att te sig. Det är inte bara i riksdagen som den frågan diskuteras, utan det sker allmänt inom hela vårt land. Det framgår av de diskussioner som föres och de resolutioner som fattats, att man är angelägen om att sådana åtgärder vidtages att man kan bemästra den situation man måste räkna med kommer att inträffa under övergångstiden. Därför anser jag att den upprustning som socialdepartementet här föreslagit är aktningvärd, men den är icke tillräcklig, och framför allt ansluter den sig icke till de förslag i övrigt, som nu äro aktuella.

Om man ser på socialstyrelsens organisation just nu får man väl säga att nykterhetsvården hittills har framgått efter en mera särpräglad linje. Jag syftar på den slutna nykterhetsvården med anstaltsväsande, omhändertagande av alkoholister och deras behandling på anstalter. Den öppna nykterhetsvården, som alltmer blivit det väsentliga i detta sammanhang, den förebyggande vården, omhändertagandet av människor på ett tidigt stadium, innan det gäller att införa dem på en anstalt, den grenen har hittills inte kunnat vara beaktad i tillräcklig utsträckning. Det är detta som är pudeln kärna i diskussionen här. Det är nödvändigt att riksdagen vidtar åtgärder så att vi kan göra denna del av socialstyrelsens verksamhet mera effektiv. Därför fordras en något fylligare utbyggnad av organisationen än vad socialministern tänkte sig för fyra månader sedan.

Det har i denna kammare av herr Engkvist m. fl. väckts en motion, där vi har försökt tillgodoräkna oss det förslag som socialministern har framlagt under sin huvudtitel, ehuru med en förstärkning därav på visst sätt, med en annan tjänsteförteckning. När vi har bibehållit det föreslagna anslaget

slutsumma har vi, siffermässigt i varje fall, kunnat göra en besparing på cirka 4 000 kronor. Jag beklagar emellertid att motionen för statsutskottet och dess avdelning kanske inte varit tydlig nog, ty från utskottets sida har man sagt under hand — det framgår kanske också av dess skrivning — att man ansåg att motionärerna åsyftat en uppdelning på två så gott som självständigt arbetande avdelningar inom nykterhetsvårdsbyrån. Detta har inte varit avsikten på annat sätt än att vi velat under byråchefen placera två tjänstemän, båda i byrådirektörs ställning, som skulle kunna mera självständigt ta initiativ till åtgärder men givetvis under byråchefens överinseende.

Frågans behandling har nu resulterat i förslag efter tre linjer: Kungl. Maj:ts förslag, motionens förslag och förslagen i reservationerna, betecknade a) och b). Reservationen b) ansluter sig till ett avslagsyrkande och innebär att man skall skjuta på ett ställningstagande till nästa budgetår, 1955/56. Det är beklagligt att man inte velat beakta det förhållandet att alla de organ, som är underordnade nykterhetsvårdsbyrån, skall träda i vidgad funktion så snart som möjligt, i flera fall senast den 1 juli 1954. Det vore då mycket egendomligt om man under ett års tid inte hade någon högsta ledning, som kunde svara för vad som behövde åtgöras beträffande både organisation och åtgärder i fråga om initiativ och sammanhållning.

Den reservation som är betecknad a) är mera rimlig, tycker jag för min del. Den ansluter sig också logiskt till motionen, men den tar inte upp motionens yrkande i full utsträckning. Jag förstår inte varför man inte kunnat göra det, då man kommer fram till samma slutkostnad som motionärerna. Även denna reservation är otillfredsställande och innebär att man härigenom inte kan skaffa den ledning för det nykterhets-

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

vårdande arbetet, som motionärerna närmast åsyftar.

Herr talman! Jag skulle först och främst vilja hemställa att kammaren måtte bifalla yrkandet i den motion som är undertecknad av representanter för olika partier — det är en trepartimotion. Om detta yrkande skulle avslås, ber jag att få ansluta mig till reservationen betecknad med 1 a).

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Som reservant skall jag be att få säga några ord om reservation a).

Herr Hagård har så uttömmande motiverat ståndpunkten i själva motionen, att jag egentligen inte har mycket att tillägga. Men när herr Hagård säger att han tycker det varit riktigare, om man tillmötesgått motionens yrkande, skall jag be att få säga, att det naturliga när man bygger ut en byrå brukar vara, att man delar upp den i två avdelningar och sätter in en byrådirektör som chef för den ena avdelningen, under det att byråchefen får ta hand om den andra. Nu är ju nykterhetsvårdsbyrån överbelastad och i behov av en omorganisation, och Kungl. Maj:t har liksom utskottet i sin helhet föreslagit en förstärkning. Men vad reservanterna särskilt vill ha är en rationell organisation. Det ligger naturligt till när det gäller dessa ärenden, som herr Hagård framhöll, att göra en uppdelning på slutet och öppen vård och införa en ny speciell avdelning samt låta byråchefen handha den andra.

Med alla de motiveringar som herr Hagård förut framfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen a). Den medför inte någon kostnadsökning utöver Kungl. Maj:ts och utskottets förslag utan snarare en kostnadsminskning. Man utbyter en förste byråsekreterare och ett kontorsbiträde mot en byrådirektör och kommer på det sättet fram till denna uppdelning, som

betyder så oerhört mycket för en rationell handläggning av ärendena.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Med anledning av att jag varit med om att avge den reservation, som bär beteckningen b), ber jag att få framföra några synpunkter. Innan jag går in på reservationens yrkande vill jag dock som min uppfattning om den andra reservationen, a), där man går in på hur nykterhetsvårdsbyrån skall utformas, endast framhålla, att även om det ligger rätt mycket i vad som där säges, så ställer jag mig alltid mycket skeptisk mot att man på förhand så där tvärsäkert är beredd att hävda, att de och de tjänstetyperna är lämpliga. Detta ter sig för mig inte som den riktiga början, och därför har jag inte kunnat ansluta mig till denna reservation.

Reservationen b) går ju främst ut på att uppnå en besparing, i det att tidpunkten för förstärkningen av byrån uppskjutes till början av budgetåret 1955/56. Vi har inte alls stått främmande för en förstärkning av byrån, men när den väntade förändringen att motboken skall slopas inte kommer att genomföras förrän den 1 oktober 1955, kan man fråga sig: Är det nödvändigt att femton månader i förväg göra denna förstärkning, som lika gärna kan beslutas vid nästa års riksdag? Jag medger att tidsfristen då kanske är något knappare, men ett visst förberedande arbete måste väl kunna sättas i gång redan med nuvarande personal. Jag förmodar att det under alla förhållanden blir den nuvarande personalen som får stå för ledningen av arbetet.

Det är med denna utgångspunkt, herr talman, som vi har yrkat på att förstärkningen av nykterhetsvårdsbyrån mycket väl skulle kunna anstå till kommande budgetår och alltså tas med i nästa års stat, och jag yrkar bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna, med b) betecknade reservationen.

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! I denna fråga har redan anförts ett par tre olika meningar, som emellertid glädjande nog ändå i huvudsak sammanfaller så till vida att man är medveten om behovet av den upprustning, som ifrågasatts för socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå när vi går att möta införandet av den fria inköpsrätt för sprit, som väl troligen kommer att genomföras. Det är särskilt med hänsyn till herr Staxängs anförande nyss som jag vill anföras ett par synpunkter. Jag tycker nämligen att man i anslutning till det kan anföras lika goda skäl för att reservation a) skulle bifallas.

Vi vet ju alla att det nya läge, som inträder vid motbokens slopande, kommer att medföra besvärligheter, som vi gemensamt måste försöka bemästra. Det gäller då inte bara att vänta på denna tidpunkt, utan det är angeläget att det redan innan sker en upprustning av den centrala instansen på området.

Jag vill också, i likhet med vad som tidigare anförts, framför allt av fröken Elmén, säga att det här tydligen inte är fråga om en direkt eller omedelbar utökning av statsutgifterna. Det är snarare fråga om en möjlighet att minska statsutgifterna, även om jag måste erkänna att jag inte är särskilt övertygad om att denna minskning i det långa loppet kommer att ge något utslag. Men vi är överens om att man måste satsa något på det nya, fria system, som skall genomföras, och man måste också satsa något på själva den centrala ledningen av nykterhetsvården.

Med vad jag här sagt skulle jag närmast vilja ansluta mig till den reservation, som anförts av herr Ohlon m. fl. och vari yrkas, att det tills vidare skall inrättas en extra byrådirektörsbefattning vid nykterhetsbyråns ena avdelning. Jag tror att en upprustning, som har denna karaktär men ändå innebär betydande fördelar när det

gäller att samordna och leda arbetet inom den centrala instansen, är något som vi helt enkelt inte kan undvara om det övriga nykterhetsarbetet ute i landet skall få den tyngd och kraft som avsetts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 a) av herr Ohlon m. fl.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först oförbehållsamt ge uttryck för min tacksamhet till socialministern för den icke obetydliga utbyggnad av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå, som han föreslagit i propositionen. Det som egentligen skiljer motionen II: 265 från propositionen är organisatoriska detaljfrågor.

Vad vi i motionen syftat till har delvis redan klargjorts här i kammaren. Det är fråga om en begynnande omorganisation av nykterhetsvårdsbyrån, en omorganisation som inte — i varje fall inte i dagens läge — kostar mera än Kungl. Maj:ts förslag utan snarare innebär en besparing på några tusenlappar och som dessutom har föreslagits av flera instanser. Det sista skälet synes mig vara det viktigaste. Först och främst har ju både 1946 års alkoholistsvårdsutredning och 1944 års nykterhetskommitté föreslagit en sådan omorganisation. Man har varit enig om att byrån borde organiseras på två avdelningar, en för öppen vård och en för sluten vård, med en ansvarig vårdledare för varje avdelning. Sedermera har också 1953 års nykterhetsvårds-sakkunniga instämt i denna synpunkt och i sitt förslag tillagt socialstyrelsen utökade uppgifter, särskilt när det gäller att stå nykterhetsnämnderna och länsnykterhetsnämnderna till tjänst med kursverksamhet, utbildning av övervakare o. d. Vi konstaterar att en del av det som föreslogs från nykterhetsvårdssakkunnigas sida hänger i luften, om vi inte får en ordentlig upp-

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

rustning uppifrån. Därtill kommer att socialstyrelsen själv har önskat denna utveckling.

Man skulle i detta sammanhang kunna citera vad chefen för socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå sagt i en promemoria, som han lämnat till statens lönenämnd. Jag har haft tillfälle att ta del av denna promemoria och ber att få citera några få satser, då det är av betydelse för denna frågas behandling. Byråchefen säger: »Läget är sålunda, att nykterhetsvårdsbyråns personalutrustning och organisation äro avgjort otillräckliga redan för de nuvarande arbetsuppgifterna och att det icke finns något utrymme inom den nuvarande organisationsramen för de vidgade uppgifter, som äro att motse på grund av nära förestående beslut av statsmakterna. I fråga om ledningen av byrån framstår det såsom ovillkorligen nödvändigt, att byråchefen erhåller avlastning av sina arbetsuppgifter. Byråchefen bör kvarstå såsom föredragande i socialstyrelsen i fråga om allmänna framställningar och utlåtanden till Kungl. Maj:t och andra centrala myndigheter, i besvärssärenden av olika slag och i kvarhållningsärenden samt såsom beslutande i fråga om intagningar på slutna anstalter och överflyttningar mellan anstalter. — I övrigt böra byråchefens åligganden uttryckligen fördelas på andra ledande tjänstemän. *För detta ändamål bör byrån uppdelas på två avdelningar, en för den öppna nykterhetsvården och en för den slutna nykterhetsvården, under ledning av var sin byrådirektör.*»

Det kan räcka med detta utdrag ur byråchefens framställning till statens lönenämnd. Promemorian övertygade lönenämnden om nödvändigheten av byråns snara omorganisation på två avdelningar och föranledde nämndens, i statsverkspropositionen redovisade, positiva uttalande rörande socialstyrelsens förslag.

Av detta framgår klart att de åtgär-

der, som motionen syftar till, tycks vara befogade. Det enda man skulle kunna invända är, att vi inte behöver skynda till denna omläggning i år, och jag förmodar att tanken på att så småningom genomföra detta har legat bakom socialministerns förslag. Herr Staxäng har också såsom högerreservant varit inne på samma tankegång. Jag kan inte förstå hur man över huvud taget kan föra ett sådant resonemang. När vi siktar fram mot en omläggning av så väsentlig innebörd för nykterhetspolitiken i landet som nyordningen den 1 oktober 1955, är det redan nu hög tid att börja bereda sig för en upprustning av de olika organen. Jag vill därför, herr talman, av allt hjärta tillstyrka att något göres redan nu. Helst hade jag sett att detta kunnat ske med motionens formulering och i motionens syfte, men i det läge vari vi nu befinner oss tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen under a). Jag gör det därför att något i det här fallet är bättre än intet och därför att det är ett livsvillkor för nykterhetsvården i landet att upprustningen får börja. Det är framför allt viktigt att den får börja i själva samordningsorganet, ty det är därifrån vi måste få initiativen till länsnykterhetsnämndernas och nykterhetsnämndernas arbete ute i landet, om vi skall kunna möta den situation som vi väntar, möta den med frimodighet och känna att vi från statsmakternas sida har gjort vad vi har kunnat för att främja en verkligt funktionsduglig människovård.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Ohlson m. fl.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Bara en ytterst kort erinran. Jag tror väl att riksdagens ledamöter rätt väl förstår att högerreservationen är något äventyrlig att följa i den här frågan. Man kan visserligen

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

säga att de stora förändringarna inte inträffar förrän den 1 oktober 1955 och att man har ett år på sig att göra de förstärkningar på socialstyrelsens nykterhetsbyrå som är erforderliga, men för var och en som tänker sig litet djupare in i det här — och det har ju också framgått av ett par inlägg i kam-maren — tror jag nog att det står rätt klart att det här året, som vi nu närmast har framför oss, måste disponeras för en viss planering, ett visst förberedelsesarbete, och det är det som motiverar den förstärkning som här är föreslagen.

Sedan vill jag nog säga till dem som har talat för reservationen a), att jag har den uppfattningen, att den reservationen blir dyrare än utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Jag har den praktiska erfarenheten, att man icke gärna kan stärka en förvaltningsenhet i toppen utan att se till att man får en proportionell förstärkning i botten. En topptjänsteman är tyvärr rätt hjälplös om han inte har kontorsbiträdet som utför en del av vad som skall göras i det praktiska arbetet. Vi hade tänkt oss att den balanseringen skulle kunna ske så, att man inrättade en byråsekreterartjänst i 27 lönegraden och en ny kontorsbiträdestjänst, men reservanterna menar att dessa båda befattningshavare skulle ersättas med en byrådirektör i 31 lönegraden. Jag tror att praktiken har visat, att även om ett sådant förslag på papperet kanske kan redovisas som en besparing på några tusen kronor per år måste det utlösa en förstärkning där nere, och därför är nog utskottets och Kungl. Maj:ts förslag det billigaste om man skall se på frågan från de synpunkterna.

Herr Hagård tog upp en kritisk analys av den splittring som förekommer de olika departementen emellan i frågor som rör nykterhetsvården. Därvid kan jag inte uraktlåta att göra vissa reflexioner när jag har hört herr Hagård här i dag. I den förra frågan som

vi hade uppe till behandling lanserade han en linje, där han själv bekände att han icke var medveten om huruvida han hade sina partivänner bakom sig eller ej, och i den här frågan lanserar han en linje där han icke har sina partivänner bakom sig utan där han går över på en motion som icke stöddes av högerns ledamöter i utskottet. Man gör onekligen den reflexionen, att herr Hagård kanske har anledning att städa upp framför sin egen dörr innan han talar alltför mycket om splittringen i det här avseendet.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Efter statsrådets anförande skall jag försöka fatta mig mycket kort. Jag vill säga att vi i utskottet har behärskat alla de synpunkter som här är framförda bland annat av herr Rimmerfors och som går ut på att det är angeläget att man på ett relativt tidigt stadium går in för att ordna med dessa nykterhetsfrågor, och därför har vi inte kunnat biträda den linje som här är representerad av högerreservationen. När den nya nykterhetslagstiftningen nu skall träda i kraft den 1 oktober 1955, så är det naturligtvis bestickande, detta tal som förs i den här reservationen, att det är onödigt att redan nu vidta åtgärder för nykterhetsvården, och statsrådets motivering i femte huvudtiteln för den ståndpunkt han där intar till förslaget är mycket kortfattad. Men om man läser propositionen nr 158, som behandlar nykterhetsvården i allmänhet, och särskilt den kommunala, och ser på sammanhanget, finner man att det bör vara på sin plats att det centrala organet redan nu utrustas med viss arbetskraft. Därför har vi i utskottet gått in för att biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Frågan om denna uppdelning av nykterhetsvårdsbyrån i socialstyrelsen, som man här från olika håll har framfört önskemål om, har ju tagits upp av socialstyrelsen, och Kungl. Maj:t har prö-

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

vat densamma. Socialstyrelsens förslag innebar emellertid en större ökning av antalet befattningshavare än det som departementschefen har gått med på. Det är rätt underligt att man i reservationen, som här är förordad av åtskilliga, har accepterat socialstyrelsens linje när det gäller de högre tjänstemännen men vill avslå deras begäran i fråga om de lägre tjänstemännen, som säkerligen är minst lika nödvändiga, såsom statsrådet också nyss nämnde. Man har tänkt sig att spara 4 000 kronor genom motionens anordning att slopa det ena biträdet i reglerad befordringsgång — jag förmodar det lägst avlönade och inte kanslibiträdet i elfte lönegraden. Men även om man slopar det lägst avlönade biträdet jämte den av departementschefen föreslagna byråsekreterartjänsten blir besparingen inte fullt 4 000 kronor.

Jag har den bestämda meningen, att Kungl. Maj:ts förslag klart är att föredra framför det som förordas i motionen och av reservanterna. Med detta ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill bara anföra några ord i anledning av de invändningar, som har gjorts mot det yrkande, som jag tillåtit mig framställa. När man påvisar hur nödvändigt det är att det mycket tidigt blir en upprustning av denna byrå av socialstyrelsen, vill jag framhålla att jag har anfört skäl för att även om man beviljar anslag först nästa år blir det tid att företa denna upprustning. Jag vill inte upprepa dessa skäl. Jag vill bara framhålla, att man inte får lita på att förstärkningarna i toppen skall klara av saken. Inför den påfrestning som säkert kommer när motboken en gång avskaffas, blir de lokala organen och de personliga krafterna där det viktigaste. Jag vill inte ha gått ifrån denna debatt förrän jag påpekat detta, när det tycks råda en sådan övertro på

det statliga organets betydelse i detta fall.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Staxängs yttrande att det framför allt gäller att bygga ut de lokala krafterna, skulle jag vilja be honom att läsa propositionen 158. Då kommer han att finna att åtgärder är föreslagna även för att stärka de kommunala organen.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! För arbetet på fältet blir det ökade anslag, och därmed kommer detta naturligtvis att medföra ökat arbete också för de centrala organen. Men det egendomliga är just, som herr Hagård var inne på, att anslaget för arbetet på fältet ligger i inrikesdepartementet och för tillsynsmyndigheten i socialdepartementet. I vad statsrådet här sade fanns inte någonting som motsade att vi med reservationen 1 a) får en uppdelning som blir mera rationell ur arbetssynpunkt. Om det framdeles behövs ytterligare förstärkning i botten kan ingen förutse. Men för effektiviteten betyder det kolossalt mycket, om man kan få arbetet rationellt uppdelat.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 a).

Herr STAXÄNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara i anledning av vad herr Rubbestad sist sade framhålla, att jag känner till de åtgärder som på annat sätt föreslagits. Det var just den omständigheten, som gav mig ytterligare anledning att göra det uttalande som jag nyss gjorde.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske finns en viss nyansskillnad i uppfattningen även bland dem som står för utskottsutlåtandet. Jag vill erinra om att i slutet av sin motivering säger utskottet: »Ehuru skäl torde kunna anföras för en sådan organisation av nykterhetsvårdsbyrån,

Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå m. m.

som motionärerna åsyftat, kan utskottet dock icke i nuvarande läge, då närmare erfarenheter saknas, tillstyrka flera eller högre tjänster än propositionen upptar». För min del uppfattar jag detta uttalande på det sättet, att skulle det framdeles finnas ännu starkare skäl än i dag för en sådan uppdelning, som man särskilt från motionärernas sida tänkt sig, så har inte utskottet med sin skrivning velat absolut eliminera möjligheterna att företa en dylik uppdelning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen här har tydligen blivit en smula förvirrad på grund av de olika yrkanden som framstälts. Man har kastat fram den beskyllningen att det t. o. m. i motionärernas egna led råder förvirring. För min del har jag yrkat bifall i första hand till vår motion och subsidiärt till reservationen nr 1 a). Men eftersom huvudmotionären sedermera har gått ifrån motionen, har jag inte heller någon anledning att hålla på den. Jag har liksom han fullt klart för mig, att med vanligt sätt att räkna blir slutresultatet sådant, att man bör ansluta sig till reservation nr 1 a), om man skall kunna få igenom något av det motionärerna önskar.

Jag ber därför, herr talman, att få ta tillbaka mitt yrkande om bifall till motionen II: 265.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Herr Königson har inte yrkat bifall till sin motion om en förlikningsmannabyrå inom socialstyrelsen. Jag har inte heller för avsikt att dryfta detta förslag, utan jag vill endast begagna möjligheten att göra en kort principdeklaration om förlikningsmannainstitutionen, sådan den blivit utformad.

Om vi ser på listan över ordinarie

förlikningsmän här i landet, finner vi bland dem tre borgmästare, två rådmän, en länsarbetsdirektör, en byrådirektör och en advokat. Tydligen råder det den förestälningen, att en juridisk examen skapar någon objektiv ställning ovan stridsviolet. När det är fråga om att utbygga organisationen med extra förlikningsmän, anlitas ofta någon landshövding, dock sällan någon som kommer från arbetarrörelsen. Det tycks vara lika sällsynt med förlikningsmän, som kommer från arbetarrörelsen, som med officerare som kommer från detta håll.

Vi för vår del — och vi vet att det är likadant med större delen av fackföreningsfolket — kan inte godtaga en sådan ordning, ty dessa förlikningsmän, som i allmänhet tillhör socialgrupp 1, är ju med massor av rottrådar förbundna just med arbetsköparnas kretsar. Fackföreningsfolkets stora massa torde i allmänhet anse, att när avgörandena träffas i de inre cirkelarna utgör förlikningsmannainstitutionen tack vare sin nuvarande utformning en extra förstärkning för arbetsgivarna.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som vid punkten avgivits av herr Bergh m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Engkvist begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen, följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Feriesesor för barn.

3:o) i utskottets förvarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Engkvist begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 63 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Feriesesor för barn.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 32, föreslagit riksdagen att till Feriesesor för barn för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken Andersson m. fl. (I: 65) och den andra inom andra kammaren av fru Boman m. fl. (II: 93), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, dels att riksdagen till ferieresor för barn för budgetåret 1954/55 måtte anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor, dels ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte företaga en allmän översyn av bestämmelserna

för erhållande av bidrag till fria resor för barn.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 65 och II: 93, i vad de avsågo bestämmelserna om bidrag till fria resor för barn, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 65 och II: 93, i vad de berörde förevarande anslag, till Feriesesor för barn för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Bergh, Skoglund* i Döversborg och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 65 och II: 93, i vad de berörde förevarande anslag, till Feriesesor för barn för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Syndabocken skall fram i detta fall, och det är jag. När jag motionerade på denna punkt tänkte jag inte så mycket på socialministerns sorg som i stället på att eventuellt försöka uppmuntra finansministern. Vi erinrar oss nog från remissdebatten, att finansministern sade någonting om att han faktiskt inte kunde hitta någon enda »flisa» på de avgnagda benen, så noga hade han gått fram. Han lät också förstå att det inte bara var de stora summorna han satte värde på att finna när det gällde den beträngda budgeten. Man fick en känsla av att även det minsta bidrag mottogs med tacksamhet. Detta var kanske en av anledningarna till att jag tog fasta på denna punkt.

Vad som dock egentligen varit avgörande för mig när jag skrev min motion var de erfarenheter jag samlat under de

Ferieresor för barn.

långa resorna hemifrån och hit ner och nerifrån och hem under årens lopp. Jag styrktes i min uppfattning när jag läste statsverkspropositionen i år och upptäckte, att vårdarna till de barn som reser är drygt dubbelt så många som barnen. I och för sig kan det ha sin naturliga förklaring, om någon måste följa ett litet barn på resan bort och sedan en annan måste hämta hem det. Nu är det emellertid inte alltid bara små barn som är ute och reser. Ofta är det ganska stora och försigkomna barn. Jag har svårt att förstå att sådana barn på det sätt som de nu omhändertas på våra järnvägar — all järnvägspersonal står så gärna till tjänst i dessa fall — skulle behöva åtföljas av en vårdare vid resan bort och sedan hämtas av en annan vårdare.

Om man nu som utskottet gör i sitt resonemang sammankopplar denna punkt med nästa punkt och för att ytterligare belysa det hela påpekar, att det ofta blir fråga om en kombinerad övervaknings- och semesterresa för husmodern när hon följer med barnet, så har också jag full förståelse för detta, men då skall man också klart säga ifrån detta. Vi har ännu inte infört någon husfarssemester. Det händer ofta att det är husfadern som är vårdaren i den ena riktningen. Antingen följer fadern med barnet bort eller också hämtar han hem barnet. Skall vi ordna det på detta sätt, då tycker jag att vi skall ta upp det i ett annat sammanhang. Sådana saker händer nämligen då och då. Om vi befinner oss i ett sådant finansiellt läge, att vi kan kosta på oss att vara generösa, då har jag ingenting emot allt detta. Jag vill klart säga ifrån, att jag inte har någon önskan att försämrå ställningen för barnen, som behöver komma bort och har möjlighet att göra det. Jag tror dock inte att det är nödvändigt att barnen skall behöva följas fram och tillbaka så ofta som nu sker.

Rätt många organisationer arbetar

med placering av sommarbarn ute på landet, men de har inte samma möjligheter som staten att anvisa medel. Organisationerna får använda de pengar som finns, och de får organisera dessa resor på ett helt annat sätt. Man sammanför ofta grupper av bortresande barn och skaffar en eller ett par bra vårdare, som följer barnen och ser till att de kommer av vid rätt station och att någon tar hand om dem där. Det föresvävade mig en tanke att det nog skulle finnas möjligheter att i ett trängt finansiellt läge i de nu aktuella fallen kunna ordna saken på samma praktiska sätt. Jag tror att barnavårdsnämnderna på de olika platserna, vilka har att handlägga dessa ärenden, skulle kunna ordna detta. Det är väl dock inte så ofta det är fråga om landsbygdsbarn eller barn från glesorterna. Barnen kommer i dessa fall oftast från städer och större samhällen. Jag tror då — jag kanske tror fel — att det finns möjlighet att samordna flera resor för att på detta sätt nedbringa kostnaderna för vårdare.

Jag vill sluta med att i likhet med statskontoret peka på att det kanske inte vore ur vägen att i nuvarande besträngda läge sänka kostnaderna. Jag yrkar därför bifall till den reservation, som är avgiven i denna punkt.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är inte tu tal om att mycket av det fru Boman här nämnde kan ha sitt berättigande. Även om det inte förhåller sig riktigt på det sättet som hon säger sig ha observerat, att det är fler vårdare än barn som reser, så menar jag dock att det finns anledning att här försöka åstadkomma en samordning mellan de olika barnresorna. Den sista statistik, som finns tillgänglig och som propositionen hänvisar till, visar att 47 000 barn men däremot endast 33 700 vårdare — alltså betydligt färre — har rest vid färder för enskilda ferievistelser. Vid resor till

Feriesesor för barn.

kolonier har antalet varit 31 700 barn och endast 5 000 vårdare.

Om det således är ett betydligt mindre antal vårdare än barn som reser, så finns det dock all anledning att pröva möjligheten att samordna resorna på ett bättre sätt än tidigare. Vi har nog varit av den meningen också i utskottet, och vi har därför tagit kontakt med socialstyrelsen för att höra dess syn på saken. Man har därifrån meddelat, att man numera regelmässigt uppmanar barnavårdsnämnderna att söka främja en bättre samordning. Det är med hänsyn till detta som vi ansett att det föreliggande förslaget till anslag bör kunna godtagas av riksdagen.

Det är ju också rätt intressant att lägga märke till att fru Boman under den tid som gått efter motionens avgivande fått en något annan inställning. När hon lämnade sin motion föreslog hon en besparing på 500 000 kronor. Nu går hon tillsammans med högerreservanterna och skär ner sin besparing till 100 000 kronor. Med de direktiv som nu utgår från socialstyrelsen tror jag dock att man kan vänta, att all möjlig sparsamhet iaktas i detta fall.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru ERICSSON i Luleå (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i denna fråga, som debatterats många gånger tidigare här i riksdagen, men jag kunde inte underlåta att begära ordet, när jag hörde att ett av de motiv, som fru Boman såsom motionär angav, var att man skulle tillfredsställa finansministern. Det skall vi visserligen alla försöka göra, men nog tycker jag det är underligt att en husmor väljer att pruta just på utgifterna för en sak, som berör en stor del av landets husmödrar. Nog finns det åtskilliga andra punkter i de olika huvudtitlarna, där man hellre skulle kunna föreslå en nedprutning. När man som fru Boman och jag kommer från ett län, där dessa resor, vilket även fru Boman understru-

kit, betyder så mycket för husmödrarna, förefaller valet mycket olyckligt.

Motionärerna har betonat, att man borde försöka få till stånd något slags samordning. De har därvid föreslagit, att en mor skulle utom sitt eget ta med sig flera andra barn. Jag har försökt att sätta mig in i detta, men jag kan inte fatta hur något sådant skall gå till. Barnen kommer ju från olika håll och skall resa till olika ställen — de kan inte resa vart som helst utan endast dit de i de särskilda fallen har möjlighet att resa — för att inte tala om vilket oerhört arbete man därigenom skulle lägga på barnavårdsnämnderna.

Efter det att motionen väckts har jag talat med representanter för ett par barnavårdsnämnder, och de ansåg sig inte kunna finna någon lösning på hur detta skulle gå till. De ansåg att det skulle vara mycket svårt att samla barn från flera hem på ett ställe och sedan skicka ut dem på olika håll; då måste den som skall följa dem såväl känna barnen mycket väl som känna till de ställen dit barnen skall resa.

Emellertid förekommer redan nu i vissa fall faktiskt en samordning. Det är ganska vanligt att man samlar ihop barn från olika håll, när de skall resa till barnkolonier, och det gör även idella föreningar.

För min del tycker jag, att man kunde nöja sig med socialministerns förslag. Anslaget har i år ändå prutats med 100 000 kronor. Dessa ferieresor är ju också en tacksamhetsgård mot svenska husmödrar. De har inte någon lagstadgad semester, och då kan man åtminstone ge dem detta från samhällets sida. De är värda en sådan uppmuntran, och jag säger än en gång, att jag är mycket förvånad över att en husmor kan komma med ett sådant förslag som motionen innebär.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag försökte klargöra, att jag skiljer mellan husmödrar och vårdare i allmänhet, och jag sade uttryckligen, att i den mån det gäller en kombination av husmors- och barnresa har jag inte någon invändning. Ofta är det emellertid så, att det inte är husmödrarna som reser, utan det kan vara husfar eller någon annan. I sådana fall tycker jag det finns anledning att pruta.

Fru Ericsson i Luleå hade ingen förståelse för att vi skulle hjälpa finansministern på denna punkt. Så känner man det kanske på varenda punkt, men jag sade — och jag hoppas att min goda vän fru Ericsson förstår mig — att det i det trängda läge vi befinner oss i gäller att se efter var man kan pruta t. ex. 100 000 kronor och var man inte kan det. Det finns saker som vi kanske får lov att kosta på oss, men där där det inte är tvingande nödvändigt utan man kan ordna det mera praktiskt tycker jag man borde göra det. Jag tror att svårigheten för barnavårdsnämnderna är uppkonstruerad. De har en överblick över vart barnen skall resa. Det är ganska lätt att sammanföra barnen och lämna dem under beskydd av någon, som kan åtaga sig att följa dem i samma riktning.

Fru ERICSSON i Luleå (s):

Herr talman! Jag vill endast påpeka, att antalet husmödrar som följer med som vårdare är minst 17 000. De skulle annars begagna sig av de resor, som är anslagna under nästa punkt. Den kombination som fru Boman talade om förekommer alltså redan nu. Det är alltså ett rätt stort antal husmorsresor, som inte belastar nästa anslag, ty genom att de följer med barnen som vårdare tar de samtidigt ut sin husmodersresa.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i

punkten 30, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 31—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.**Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av den motion, som väckts i denna fråga angående sjömansutbildning för ungdomarna vid ungdomsvårdsskolorna. Jag har inte något yrkande i detta fall utan vill bara anföra några reflexioner.

Utskottet anser att Kungl. Maj:t först skall pröva frågan. Jag vill säga att detta är en fråga, som är betydelsefull. Man må ha vilken uppfattning man vill om detta yrkes lämplighet för dessa ungdomar. Kvar står att 16 procent av ungdomarna ger sig ut på sjön. Man har givit dem annan utbildning, men de ger sig ut på sjön ändå, om det nu beror på att det fortfarande ligger en viss romantik över sjömansyrket eller det är äventyrlust. Pojkarna kommer till detta yrke utan att ha någon förutbildning, utan någon som helst erfarenhet. Man tycker därför att det är behövt att det tillkommer en utbildning på detta område, varvid man också får möjlighet att sälla ut de ungdomar, som är absolut olämpliga för detta yrke. Jag för min del hoppas att inte socialministern stannar vid fjolårets redovisning i budgeten beträffande ungdomsvårdsskoleutredningens förslag om sjömansutbildning. Sedan må det bli på Lingatan eller i någon annan lämplig form, men så som frågan ligger till anser jag denna utbildning behövt.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

Det är också en annan fråga, som jag skulle vilja ta upp i detta sammanhang. Ungdomsvårdsskoleutredningen tillsattes ju med anledning av att det förekommit så många rymningar. Riksdagen yrkade på att det skulle bli förstärkning av ungdomsvårdsskolorna på ett eller annat sätt, för att förebygga rymningarna. Här har också undan för undan kommit delförslag om förstärkningar, och de gäller i allmänhet pojkskolorna. Om man ser efter vilka det är som rymmer mest, är det dock egentligen flickorna. Man får hoppas att det så småningom i de senare förslagen kommer yrkanden om förstärkning även av flickskolorna. Förhållandet är ju det, att allmänheten inte reagerar mot flickornas rymningar på samma sätt som mot pojkar. Pojkar stjälar bilar och gör inbrott, och detta reagerar allmänheten mot. Flickorna återigen omhändertas av välvilliga manliga medborgare i samhället, som hjälper dem att rymma. Ibland är ju faktiskt flickskolorna som belägrade fort, och det är här som flickskolorna har oerhörda svårigheter att kämpa mot. Det är den saken som jag anser att vi också med helt annat allvar måste ta itu med, så att man effektivare håller efter dessa människor, som på det sättet förstör möjligheterna att tillrättaföra de kvinnliga ungdomarna.

Herr SVENSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag vill understryka vad fröken Elmén anförde när det gäller önskvärdheten av att sjömansutbildning kommer till stånd för ungdomsvårdsskoleeleverna. Det är alldeles riktigt som hon i sitt anförande påpekade, att en mycket stor del av ungdomsvårdsskoleeleverna — sedan de fått utbildning i helt andra yrken — går till sjöss. Man utbildar dem till tapetserare, sadelmakare o. s. v. för som jag skulle tro mycket stora kostnader, och när de blir utbildade för dessa yrken fortsätter de inte där utan

går till sjöss. Det är som sagt intet annat yrke — med undantag av metallarbetaryrket, till vilket en betydande del av dessa elever går — som lockar dem i så stor utsträckning som just sjömansyrket.

Det är med kännedom om detta som arbetsmarknadens organisationer på sjöfartens område, d. v. s. Sjöfolksförbundet och Sveriges redareförening, har ställt sig positiva dels till att det skall ske en yrkesskoleutbildning för dessa ungdomsvårdsskoleelever till sjömansyrket och dels till att dessa organisationer under vissa förutsättningar tar emot de elever, som i sådant fall kommer från yrkesskolorna. Jag skulle tro att det är rätt unikt att arbetsmarknadens båda organisationer ställer sig välvilliga till en sådan fråga och förklarar sig villiga att ta emot elever som kommer från ungdomsvårdsskolorna.

Jag har i likhet med fröken Elmén inte något yrkande, men jag skulle vilja hemställa att departementschefen välvilligt tar i beaktande de synpunkter, som nu har anförts och som också har anförts från bl. a. Sjöfolksförbundet i dess yttrande om ungdomsvårdsskoleutredningens betänkande, där vi förklarar oss vara positivt inställda till denna fråga.

Herr talman! Jag har som sagt inte något yrkande.

Fröken ÖBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om förslaget att anordna sjömansutbildning vid Lingatan, eftersom styrelsen för Lingatans yrkesskola tidigare har yttrat sig över förslaget. Men när fröken Elmén säger att vi behöver en förstärkning av flickskolorna, tycker jag det korresponderar illa med utredningens förslag om att Lingatans yrkesskola, som varit en flickskola, skulle bli en sjömansskola för pojkar. I övrigt vill jag instämma i vad fröken Elmén sade om att vi behöver öka ut skolorna

Inrättande av inackorderingshem m. m.

för flickor; det görs alldeles för litet för dem.

Jag har, herr talman, närmast begärt ordet för att instämma i vad utskottet säger i slutet av sitt utlåtande: »Liksom revisorerna finner utskottet det vidare önskvärt att ungdomsvårdsskolornas lokala styrelser beredes ökade möjligheter till självständigt bedömande och handlande.»

Jag har en bitter erfarenhet av hur handlingsmöjligheterna inskränkes när man kommer under socialstyrelsen. Jag har tidigare tillhört styrelsen för Lingatans yrkesskola, som närmast berörs här, men har numera avgått, som är offentligt känt. Denna skola sköttes under många år av Göteborgs stad, och allt gick då utan friktioner mellan styrelsen och stadens förvaltning, men sedan vi kom under socialstyrelsen har det inte varit annat än besvärligheter och tråkigheter. Jag vill därför passa på tillfället, när jag nu ser socialministern sitta här i kammaren, att be honom observera vad utskottet här har sagt och ge de lokala styrelserna ökade befogenheter i fortsättningen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 36—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Inrättande av inackorderingshem m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 41, föreslagit riksdagen att till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 17 300 kronor.

I en inom andra kammaren av herr Nyberg och fru Löfqvist väckt motion (II: 3) hade hemställts att riksdagen måtte besluta, att en kontant lön av 1 000 kronor per år skulle utgå till husmödrarna vid vart och ett av de av I. O. G. T. bedrivna inackorderingshem-

men och att i bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. för budgetåret 1954/55 måtte anvisas ett reservationsanslag av 30 300 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 3 till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 17 300 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NYBERG (sp):

Herr talman! Under nästa punkt i detta utlåtande har statsutskottet tillstyrkt en av mig väckt motion om att inackorderingshemmens underskott skall utbetalas halvårsvis i förskott i stället för i efterskott som nu sker. Jag är mycket tacksam för denna välvilliga behandling av motionen. Det rör visserligen en ganska liten fråga, men de svårigheter som styrelserna för dessa hem har kommer dock i viss mån att elimineras.

Däremot har statsutskottet inte velat biträda fru Löfqvists och min motion om att husmödrarna vid dessa inackorderingshem skulle erhålla en kontant lön för sitt arbete, och det är med anledning av detta som jag nu har begärt ordet.

Jag är naturligtvis inte helt överraskad av att utskottet har ställt sig avvisande. När inackorderingshemmen inrättades var det ju inte meningen, att det skulle utgå någon kontant lön till husmor eller till föreståndarparet, utan ersättningen skulle bestå i fri bostad, kost och tvätt; dessutom kunde föreståndarparets hemmavarande barn erhålla samma förmåner. Verksamheten är ju också upplagd så, att föreståndaren kan sköta ett ordinarie arbete utöver de bestyr som uppstår vid hemmet. Emellertid har erfarenheten visat, att verksamheten är så krävande, att de

förmåner som erhålls knappast kan anses utgöra fullt vederlag för arbetet. Föreståndaren själv får använda praktiskt taget all sin fritid till arbete i hemmet. Han skall ordna med arbete åt pojkarna, stå i kontakt med ungdomsvårdsskolor och barnavårdsnämnder, han skall sköta en del bokföring o. s. v. I de fall där antalet pojkar från ungdomsvårdsskolor och barnavårdsnämnder är särskilt stort ökas givetvis arbetet i omfattning. En åtstramning på arbetsmarknaden inverkar givetvis också, eftersom det då blir svårare att ordna arbete åt de inackorderade ungdomarna.

Förmånen av fri kost och bostad för hela föreståndarfamiljen är knappast mycket mer än vad som kan anses vara en skälig kompensation för det arbete som föreståndaren själv utför. Vad husmor beträffar får hon vara i arbete från tidiga morgonen till sena kvällen, och de lediga stunderna är lätt räknade. Det är inte svårt att förstå, att det måste bli mycket arbete i ett hem av denna art, där familjen — man strävar ju efter att nå familjekaraktär över samvaron i hemmet — består av ett femtontal personer, varav ungefär hälften kanske har måst omhändertas av samhället. Detta är i själva verket en mycket svår och besvärlig uppgift.

Nu har också erfarenheten visat att husmödrarna, även om de har ett hembiträde till sin hjälp, icke stoppar så länge för de påfrestningar som här uppstår. De tröttnar efter ett eller annat år, och det är inte alldeles ovanligt att arbetet ställer så stora anspråk på dessa husmödrar, att de måste söka sjukvård på grund av överansträngning. Om det inte fanns idealitet och samhällsansvar bakom, skulle det knappast vara möjligt att få föreståndare till dessa inackorderingshem.

I detta läge har den tanken uppkommit, att man borde ge husmödrarna en kontant lön för deras arbete. Det skulle naturligtvis inte minska arbetsbördan

Inrättande av inackorderingshem m. m.

i och för sig, men det skulle utgöra en stimulans och en uppmuntran i arbetet. Socialstyrelsen har, som synes av propositionen, föreslagit att en kontant lön skulle utgå med 2 000 kronor per år. Med tanke på socialministerens avstyrkande har vi motionärer inte velat gå längre än till att föreslå en ersättning med 1 000 kronor per år. Om nu det förslag som vi har framställt skulle bifallas, så skulle det innebära en ökning av statens utgifter med 13 000 kronor, eftersom för närvarande 13 sådana hem är i verksamhet, och det kunde inte heller i fortsättningen bli fråga om några större belopp, eftersom antalet hem som kan komma till stånd är ganska begränsat. Vi får också komma ihåg, att även om man skulle ge dessa människor en kontant lön, så är dock denna verksamhet den i sitt slag minst kostnadskrävande av dem som staten har engagerat sig i. Jag vill också framhålla, att om dessa framställningar som socialstyrelsen och vi motionärer har gjort skulle avslås, så skulle det skapa betydande svårigheter för hemmen att i fortsättningen erhålla föreståndare.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som jag trots statsutskottets avstyrkande dristar mig att yrka bifall till den här föreliggande motionen, och jag vågar vädja till kammarens ledamöter att ge motionen sitt stöd.

Herr ENGVIST (s):

Herr talman! Vi har tidigare behandlat och resonerat om den sak som nu är föremål för behandling. Redan tidigare har framhållits de stora bekymmer som dessa inackorderingshem har att kunna klara sin ekonomi. Nu torde det i avseende på driftförlusterna vara väl sörjt för att deras bekymmer inte blir alltför besvärande. Jag är särskilt glad åt att statsutskottet här har velat biträda den meningen, att ersättning för förluster på driften skall utgå i förskott.

Den fråga, som emellertid nu under punkt 39 särskilt behandlas, avser ju

Inrättande av inackorderingshem m. m.

att ge ett stöd åt denna verksamhet på så sätt, att utöver de naturaförmåner som utgår till föreståndarparen skulle dessa också tillerkännas en viss kontantlön. Vad som här framför allt är besvärligt när det gäller denna verksamhet, vilket under de senare åren blivit alltmer uppenbart, är att det är svårt för dessa hem att kunna konkurrera om den mest lämpliga arbetskraften. Att kunna klara rekryteringen av lämpliga föreståndarpar medför stora bekymmer på vissa håll.

Dessa bekymmer blir ju inte mindre, när det nu inrättas kommunala inackorderingshem på vissa platser, i fråga om vilka man inte är bunden av sådana restriktiva bestämmelser som här gäller enligt det avtal, som statsmakterna har träffat med godtemplarorden, när hemmens verksamhet påbörjades, utan där man kan utgå från helt andra förutsättningar. Sålunda har man i Malmö beslutat inrätta ett inackorderingshem i barnavårdsnämndens regi. Där får föreståndarparet helt andra inkomster. Visserligen är det där fråga om en heltidsanställning och således inte direkt jämförligt. Dock uppstår givetvis svårigheter för godtemplarorden att få lämpliga föreståndarpar för sina inackorderingshem, om det kommer att inrättas kommunala inackorderingshem i barnavårdsnämndernas regi och under deras ledning, där man bjuder helt andra löneförmåner.

Såsom herr Nyberg sade har socialstyrelsen gjort en framställning — detta har skett efter underhandlingar med godtemplarordens ledning — att till föreståndarparen vid inackorderingshemmen skulle utgå en årslön av 2 000 kronor. Jag är väl medveten om att det är en helt ny linje man här beträder, och det är därför inte så märkligt, om departementschefen är betänksam inför denna utveckling. Jag tror dock, att man så småningom nödvändigtvis, om man skall bibehålla verksamheten, får på något sätt försöka ge större ersätt-

ningar till föreståndarparen än de för närvarande har. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inte är mer än en vecka sedan tidningen Arbetet hade ett stort upplagt reportage avseende den kvinna, som sköter hemmet i Malmö, och där man prisar hennes samhälleliga insatser och särskilt framhåller hennes betungande arbete. Det är inte rimligt, att man i längden begär, att dessa människor utan någon kontant ersättning skall fortsätta med detta arbete.

Man kan då fråga sig: Är det egentligen lönt att man fortsätter en verksamhet sådan som denna, när det nu tenderar att bli fråga om att ställa större krav på ekonomiskt bidrag från statens sida? Ibland har man velat säga, att denna verksamhet kanske i viss mån är att hänföra till ett område, där kommunerna borde vara mera intresserade, och jag kan gärna erkänna att det kan vara ett riktigt resonemang. Låt mig emellertid här bara lämna några sifferuppgifter om det klientel, som har varit inackorderat på hemmen under hela den tid de har varit i verksamhet. Jag har här uppgifter för åtta av de tio hem som är i verksamhet, och det kan väl anses vara tämligen representativt, även om det nu saknas uppgifter från två av dem. Då finner man att från de egentliga ungdomsvårdsskolorna har på dessa inackorderingshem varit intagna 116 pojkar, från barnavårdsnämnderna 74 pojkar och från det vanliga öppna förvärvslivet 93 pojkar. Det betyder i procenttal under denna verksamhetsperiod 41 procent från ungdomsvårdsskolorna, 26 procent från barnavårdsnämnderna och 33 procent från det fristående området.

Det var från början meningen att hälften av de tio pojkarna skulle komma från ungdomsvårdsskolorna och blandas upp med de andra fem från den öppna marknaden, som genom sitt goda inflytande skulle medverka till att ungdomsvårdsskolepojkarna skulle

kunna slussas över till vanligt normalt liv. Nu sker ju intagningen i hemmen genom överenskommelse med och under uppsikt av socialstyrelsens konsulenter och tjänstemän. Visserligen är det inte mer än 41 procent från ungdomsvårdsskolorna, ehuru man kanske förutsett att det skulle vara 50 procent, men å andra sidan tillkommer 26 procent, som hänvisas till hemmen från barnavårdsnämnderna. De senare utgör ett klientel som, därest man inte haft möjlighet att placera dem på dessa inackorderingshem, i många fall skulle kommit att hänvisas till en ungdomsvårdsskola och där skulle ha åsamkat staten utgifter. Rent ekonomiskt hade det varit en dålig affär, men framför allt ur människovärdande, ur social synpunkt hade det varit sämre, om man från början måst tillgripa en sådan åtgärd i stället för att försöka denna mindre ingripande utväg.

Det kan nämnas, att siffrorna för inackorderingsdagarna visar en annan bild och inte ger riktigt samma utslag. Antalet inackorderingsdagar för dessa 8 hem under den tid de varit i verksamhet, en del ända sedan 1947, uppgår för pojkar från ungdomsvårdsskolorna till 27 106, för pojkar från barnavårdsnämnderna till 30 278 och för de fristående pojkar till 26 492, och här är det således en något annan procentuell fördelning. Det blir 33 procent från ungdomsvårdsskolorna, 36 procent från barnavårdsnämnderna och 31 procent från den fristående kategorien.

Med hänsyn till verksamhetens omfattning och dess rent sociala, förebyggande karaktär, vilken framgår av de siffror jag har tillåtit mig att peka på, tycker jag nog att staten får vara beredd att satsa något mera än tidigare på denna verksamhet. Kostnaden för staten för varje pojke som är inackorderad uppgick för något år sedan till något mindre än 2 kronor per dag. Jag tror det var kronor 1:91 per dag. Någon liknande vård kan icke beredas

Inrättande av inackorderingshem m. m.

dem som behöver den för samma kostnad.

Nu vill jag emellertid tillägga, att med hänsyn till penningvärdets förändring torde man få räkna med att denna kostnad nu uppgår till något under 4 kronor per dag. Det har således här skett en fördubbling av statens utgifter. Men det gäller här en verksamhet, som är så betydelsefull och som bedrivs för en så ringa kostnad, att man bör överväga att ge verksamheten det stöd som behövs för att den skall kunna fortsätta i framtiden.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Nybergs och fru Löfqvists motion i ärendet.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Vi har här av både herr Nyberg och herr Engkvist hört hur många barn som finns på dessa hem. Det är ju 13 hem det gäller, och i varje hem finns det omkring 10 barn, varav en del kommer från uppfostringsanstalterna, en del från barnavårdsnämnderna och en del från vanliga hem. Syftet med denna anordning är ju att barnen från dessa bättre hem, om jag så får säga, skall uppfostra de andra. Hur resultatet kommer att bli är emellertid för tidigt att nu uttala sig om.

I motionen har föreslagits, att föreståndarpären vid dessa hem skulle erhålla en kontant ersättning av 1 000 kronor om året. Socialstyrelsen hade för sin del föreslagit 2 000 kronor om året till varje föreståndarpar. Utskottet har ansett att man knappast med skäl kan göra gällande att denna ersättning är befogad. De skall visserligen se till att pojkar få arbete — det är en uppgift som åligger dem — men när så skett, förväntar man väl att ungdomarna skall kunna behålla arbetet en tid, och uppgiften att bereda dem selsättning bör därför inte vara alltför betungande.

Vidare skall föreståndarna ha tillsyn över ungdomarna under den tid, då

Inrättande av inackorderingshem m. m.

dessas inte är i arbete. Denna fostrande gärning är naturligtvis också en presentation, men när man ser vilka förmåner som utgår för densamma, måste man väl säga sig, att det inte är en så obetydlig ersättning. Vederbörande har som nämnts fri bostad, kost och tvätt inte blott för sig själv och hustrun utan även för familjens egna barn. Sådant representerar självklart stora värden. Jag tycker därför att förmånerna i stort sett är sådana, att något kontant tillägg därutöver knappast kan komma i fråga. Mannen i detta föreståndarpar bör ju ha ett ordinarie förvärvsarbete, och det arbete han nedlägger på dessa ungdomar under sin lediga tid får man nog säga är ganska bra betalt. Vi har emellertid ansett i utskottet att det är ett värdefullt arbete, som dessa vårdare utför, och vi har också gett till känna vår uppskattning av detsamma, men detta uttalande har tyvärr fallit bort i utskottets utlåtande. Det var annars avdelningens mening att utskottets tacksamhet skulle kommit till uttryck i utlåtandet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Herr Rubbestad säger att det är för tidigt att fälla något om-döme om den verksamhet som hittills utförts vid inackorderingshemmen. Jag skulle emellertid kunna ge herr Rubbestad en hel del exempel därvidlag. Vid det hem, vars styrelse jag tillhör, har vi haft flera ungdomar, som genom hemmets verksamhet kunnat inordnas i samhällslivet. Jag skulle kunna nämna namn på många sådana ungdomar, men detta är onödigt, eftersom ju ändå ingen här känner dem. Det är emellertid särskilt glädjande att konstatera, att vi verkligen på detta sätt kan hjälpa ungdomar in i förvärvslivet och dra dem bort från de villovägar, på vilka de förut gått fram. Jag vill därför än en

gång understryka, att vi redan har goda erfarenheter från detta arbete.

Beträffande ersättningarna säger herr Rubbestad — vilket också tidigare framhållits från denna plats — att föreståndarna har fri kost, bostad, tvätt o. s. v., men när vi nu har den erfarenheten att arbetet är så krävande, att vi trots dessa förmåner har mycket svårt att få föreståndare till hemmen, så uppstår givetvis frågan vad som kan göras för att underlätta svårigheterna härvidlag. Då finns det bl. a. den möjligheten att ge husmödrarna en liten ersättning. Lönen för arbetet med dessa ungdomar skall nämligen utgå till husmödrarna. Föreståndaren — eller husfadern, om jag så får kalla honom — har egentligen ingen ersättning.

Sedan beklagar jag givetvis att en del av statsutskottets uttalande har fallit bort i utlåtandet, men detta förändrar ingenting i sak och ger mig inte anledning att fråga mitt yrkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Visst är det bra att utskottet känner tacksamhet mot föreståndarna som sköter dessa inackorderingshem, men detta är långt ifrån tillräckligt. Jag bor på en plats där det finns ett sådant här inackorderingshem, och jag har därför tillfälle att något se och följa arbetet där. Mannen i den familjen har ett skiftarbete. Arbetet på hemmet med pojkarnas sysselsättning tar hela hans lediga tid. Det gäller att ordna hobbyverksamhet och underhållning åt pojkarna, och det gäller att lära dem att sköta pengar. Husmodern har till sin hjälp ett biträde, men hennes arbetsbörda är oerhört stor. Jag skulle kunna nämna bara hur hennes julafton ser ut. Inte förrän hon har pojkarna i säng på kvällen kan hon räkna på någon ledig tid. Det talas här om att arbetsansaffningen kanske inte är det tyngsta arbetet eller är så betung-

ande, och jag är också på det klara med att det inte är den tyngsta delen av arbetet. Men att laga mat på olika tider åt tio pojkar, att hålla deras kläder i ordning och deras rum städade och att dessutom ha tid för vars och ens personliga fostran är något som är mycket krävande. Man måste väl ändå säga att den hyra som föreståndaren får betala genom att använda all sin fritid för arbete på inackorderingshemmet är ganska hög.

Jag skall med vad jag sagt be att få yrka bifall till motionen av herr Nyberg och fru Löfqvist. En ersättning på 1 000 kronor till husmodern utöver familjens naturaförmåner är en liten penning, som vederbörande väl får göra skäl för.

Häruti instämde fru *Eriksson* i Hallstahammar (s), fru *Johansson* i Skövde (s), fru *Renström-Ingenäs* (s) och fröken *Sandell* (s).

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen av herr Nyberg och fru Löfqvist; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 39:o i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen av herr Nyberg och fru Löfqvist.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringsproposition 5 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 11.*

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 84 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 40—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 14 förekom ett resonemang om eventuella besparingar, som skulle kunna göras genom ett visst ställningstagande till frågan om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor. Det nämndes därvid att man måhända skulle fästa mera vikt vid en annan sak, nämligen det förslag till ändring i själva hänvisningsförfarandet, som statsrådet föreslagit i anslutning till sitt resonemang under femte huvudtiteln. Beträffande den saken anser jag för min del, att detta senare kan komma att innebära väsentligare besparingar än vad en ändring av själva statsbidragskonstruktionen skulle medföra. Med hänvisning härtill har jag inget annat yrkande än om bifall till reservationen under punkt 48.

Hänvisningsförfarandet förtjänar måhända att i någon mån tagas upp till behandling. Jag skall inte ställa något yrkande på den punkten, men jag fäster uppmärksamheten på något som hör till sammanhanget, nämligen att här ifrågasattes att för att spara på arbetslöshetskassornas medel skulle man låta

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

arbetsförmedlingen sköta den direkta hänvisningen av kassamedlemmar till beredskapsarbeten. Detta är en nyhet. För närvarande finns inte en sådan formel; till beredskapsarbete kan endast hänvisas personer efter behovsprövning av den kommunala arbetslöshetsnämnden. Nu frågar jag: Kan inte detta innebära en ändring i arbetsförmedlingens neutrala ställning?

Om man icke har stöd av en behovsprövning, och det gäller ett flertal arbetslösa kassamedlemmar, efter vilka grunder skall då arbetsförmedlingen välja ut någon av dem? Om en arbetslös kassamedlem kommer till arbetsförmedlingen, där han är skyldig att infinna sig, men anser att inte han utan någon annan borde ha givits ifrågavarande arbetshänvisning kan den offentliga arbetsförmedlingen komma i en mycket besvärlig ställning. Säkertligen kommer arbetsförmedlingen att beskyllas för partiskhet.

Enligt gammal hävd har arbetsförmedlingen att tillse, att arbetsgivaren får den arbetskraft som är för honom lämplig, och den arbetssökande skall neutralt hänvisas till sådant arbete som är för honom mest passande. Det är denna neutrala linje som arbetsförmedlingen följt sedan gammalt. Enligt nu föreliggande förslag av socialministern kan arbetsförmedlingen som sagt komma i en obehaglig situation. Nu har det sagts mig att arbetsförmedlingen, såsom den i dag arbetar, inte på något sätt är lämpad att åta sig en uppgift av detta slag. Ja, är det så, måste jag ur samhällslig synpunkt bli fundersam, om man verkligen skall kunna godta den föreslagna anordningen. Systemet rubbar de allmänna principerna om förmedlingens neutralitet, vilket som sagt gör mig betänksam.

Jag har velat säga detta utan att på denna punkt framställa något yrkande. Jag förutser, att riksdagen i föreliggande fråga ansluter sig till statsrådets uppfattning och i konsekvens därmed

borde den bifalla den nedprutning av anslaget som här är ifrågasatt, nämligen med fem och en halv miljoner kronor.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Det var ett avsnitt i herr Hagårds anförande som föranledde mig att begära ordet, närmare bestämt hans funderingar om förslaget till ändring av arbetslöshetskungörelsen.

Det är ju så enligt denna kungörelses nuvarande lydelse att den arbetslöse kan bli hänvisad beredskapsarbete endast under förutsättning att han är anmäld hos arbetslöshetsnämnden, och blir hänvisad av arbetslöshetsnämnden, som herr Hagård mycket riktigt anförde. Staten anordnar emellertid mycket ofta arbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi eller arbeten som lämnas ut på entreprenad — arbeten som tillkommit just för att motverka uppkommen arbetslöshet. Till dessa arbeten anvisar arbetsförmedlingen de arbetslösa, och de skall alltså inte gå till arbetslöshetsnämnden för att bli anvisade sådana arbeten.

Nu menar jag att det inte finns några motiv för att bibehålla två olika anordningar; en för dem som skall på beredskapsarbete och en för dem som skall till andra slag av arbeten. Arbetsmarknadsstyrelsen har här föreslagit att arbetsförmedlingen skulle få hänvisa de arbetslösa till beredskapsarbete och att det inte längre skall vara nödvändigt för dem att anmäla sig hos arbetslöshetsnämnden. Nog förefaller det mig, herr talman, som om den nuvarande anordningen är ganska byråkratisk, och vill man undvika ett sådant system skall man naturligtvis följa arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Vad som emellertid tycks oroa herr Hagård är, att arbetsförmedlingarna skulle verka som behovsprövande organ och hänvisa människor till beredskapsarbete. Vi skall i det här sammanhanget inte tala så mycket om behovs-

prövning. Det gäller för oss att se till att människor får arbete; ett sådant behov föreligger hos alla friska och arbetsföra människor, som blivit utan sysselsättning. Beredskapsarbete är inte något nödhjälpsarbete, utan därvidlag gäller den övriga arbetsmarknadens villkor. Det är enligt mitt förmenande ingen större skillnad på att hänvisa en arbetslös till beredskapsarbete eller att skicka honom till något entreprenadarbete, bedrivet av väg- och vatten. Därför kan jag inte finna annat än att de farhågor som herr Hagård hyser är mycket överdrivna.

Herr Hagård yttrade att arbetsförmedlingens neutralitet skulle vara i fara, om förmedlingen skulle bestämma vilka kassamedlemmar som skulle tvingas ta beredskapsarbete. Men det är ju inte så att arbetsförmedlingen avgör vad en kassamedlem skall ta för arbete, utan anser medlemmen att ifrågavarande beredskapsarbete inte passar hans krafter och färdigheter och därför vägrar att godta det, så är det kassan som efter rapport från arbetsförmedlingen skall avgöra, om han skall ta arbetet eller inte. Det finns alltså inga som helst bekymmer på den punkten.

Till sist vill jag starkt understryka, herr talman, att det naturligtvis skall råda ett gott förhållande mellan arbetsförmedlingen och de lokala arbetslöshetsnämnderna, och när det gäller att skaffa folk sysselsättning har dessa båda organ främst en gemensam uppgift: att skaffa människor arbete. Det goda samarbete som jag vet är rådande på detta område blir säkerligen inte lidande på den anordning som nu är föreslagen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Hagård har yrkat bifall till reservationen under punkt 48, som innebär en nedprutning av anslaget med fem och en halv miljoner kronor. När vi nyss diskuterade denna fråga i samband med andra lagutskot-

Kurator för svensk ungdom i England.

tets betänkande byggde herr Hagård till stor del motiveringen för denna nedprutning på en ändring av statsbidragsbestämmelserna. Nu har kammaren avslagit förslaget om denna ändring. Jag har försökt påvisa att även med en sådan ändring hade man inte kunnat få fram en nedprutning med detta belopp, och när nu kammaren avslagit förslaget finns ännu mindre möjlighet att göra denna besparing.

Det heter i reservationen: »Då sistnämnda motioner, vilka behandlats i andra lagutskottets utlåtande nr 14, numera bifallits av riksdagen, tillstyrker utskottet för sin del motionerna I: 241 och II: 421». Nu har som sagt dessa motioner under den tidigare behandlingen avslagits, och därför kan jag inte finna att det återstår något annat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkten 49.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 50.

Kurator för svensk ungdom i England.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 52, föreslagit riksdagen att till Kostnader för överflyttning av arbetskraft för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner m. fl.* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* (II: 111), i vilka motioner hemställts, att riksdagen till Sveriges KFUK:s riksförbund måtte bevilja ett anslag av 20 000 kronor för kostnader i samband med inrättandet av kuratorstjänst för svensk ungdom i England.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 85 och II: 111

Kurator för svensk ungdom i England.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) att riksdagen måtte till Kostnader för överflyttning av arbetskraft för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Malmborg* i Skövde, *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 85 och II: 111 och i enlighet därmed under a) hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 85 och II: 111 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Vid denna punkt, som gäller inrättandet av en kuratorstjänst för svensk ungdom i London, är fogad en reservation, och jag skall därför be att få säga några ord.

Det är ju många ungdomar, framför allt flickor, som söker sig över till England för att lära sig språket. Detta är ju ett vällovligt syfte, och de har all nytta av sina kunskaper för framtiden. De anser också att det är en billig väg genom att de tar plats i England.

Det är omkring 800 ungdomar som årligen far över. Men det har visat sig att många av dem möts av mycket stora svårigheter, framför allt de som inte har föräldrar med kontakter i England. Det kan ibland uppstå ganska besvärliga anpassningsproblem, och kommer man till England får man ofta höra talas om hur besvärlig situationen är för många av dessa ungdomar. För att råda bot på missförhållandena inrättade KFUK en kuratorstjänst där ute, men efter sju månader fick man lov att lägga ned verksamheten av brist på medel. Denna tjänst har varit utomordentligt värdefull i alla avseenden, och kuratorn har haft mycket att göra och

har hjälpt många ungdomar under den tid hon varit i arbete.

Andra länder, från vilka också många ungdomar söker sig över till England, har anställt kuratorer för att hjälpa ungdomarna. Så har Norge, så har Danmark och så har även Schweiz och Holland gjort. Det föreligger alltså stort behov av en kurator, och framför allt är svenske generalkonsuln i London mycket intresserad av att en kurators-tjänst kommer till stånd. Vad det rör sig om är ett belopp på 20 000 kronor, och det behövs ingen uppräknings av anslaget. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Utskottet har inte kunnat biträda detta krav på 20 000 kronor. Vi är nämligen av den mening, att man nu får börja vara litet återhållsam med att anställa nya tjänstemän.

Förhållandet är ju, som fröken Elmén nyss framhöll, det att en hel del svenska ungdomar, framför allt flickor, reser till utlandet för att lära sig språk. I detta fall har man nu speciellt tänkt på dem som far till England. Men vi vet ju att det även finns de som reser till andra länder än England — vi har Tyskland, vi har Schweiz, vi har Frankrike, vi har Italien och flera andra länder, som ungdomarna är pigga på att resa till för att lära sig landets språk.

Jag undrar verkligen hur det skulle ta sig ut om vi anslog medel för att anställa personer på olika platser, som skulle ta hand om dessa ungdomar som ger sig ut på egen hand. Jag anser att det inte bör ifrågakomma, utan att vi från riksdagens sida på ett tidigt stadium måste säga ifrån, att vi inte vill vara med om några anslag för detta ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När denna verksamhet

försöksvis ägde rum i London förra året under sju månader, såsom fröken Elmén nämnde, skedde det på initiativ av den svenske generalkonsuln i London Hallenborg, som skrev till KFUK och frågade, om denna organisation hade någon möjlighet att ordna med en kurator i London. Det är ju flera andra länder som har kuratorer för sina landsmän i England.

Man beräknar att ungefär 800 svenska ungdomar regelbundet befinner sig i England för studier. Ofta är det flickor, som sökt plats som hembiträden i engelska familjer för att kunna försörja sig samtidigt som de bättrar på sina språkkunskaper. Dessa ungdomar upptäcker när de kommer över, att förhållandena inte alls är som i Sverige. De får en mycket lång arbetsdag, och det kanske inte gör dem någon skada, men de blir inte på samma sätt som i Sverige upptagna som familjemedlemmar, utan de måste söka sig kontakter på andra vägar. Det sker ganska ofta på måfå, och därför händer det inte sällan att ungdomarna råkar i trassliga situationer.

Nu kan man invända, att vi har vår ambassad i London. Men jag är inte säker på att ambassaden är särskilt lämplig för att hjälpa en flicka som kommer till England och vill ha arbete eller kommer för att få råd hur hon skall klara sig ur en trasslig situation. Behovet av en särskild kurator har på nytt starkt vitsordats av svenske generalkonsuln och även av övriga svenska myndigheter i London, som anser det vara av stort intresse att denna verksamhet fortsättes. Den kurator, som i KFUK:s regi tjänstgjort där och som för resten är anställd här i landet på en länsarbetsnämnd, har talat om att trots att verksamheten har upphört får hon oupphörligen förfrågningar från föräldrar och från ungdomar, som inte riktigt vet hur de skall klara saker och ting i London.

Den här frågan är ju inte på något

Kurator för svensk ungdom i England.

sätt en partipolitisk fråga. Motionen är en fyrpartimotion, som i första kammaren har framburits av herr Rubbestads partivän, bondeförbundets vice gruppledare herr Werner. När det nu gäller en försöksverksamhet som inte kommer att utgöra någon belastning på budgeten, eftersom man kan ta av redan reserverade medel, vill jag vädja till kammaren att rösta för reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Löfgren* (fp), *Widén* (fp), fröken *Wetterström* (h) och herr *Hansson* i Önnarp (bf).

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 50:o i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet.

Punkterna 51—52.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 53.

Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Under denna punkt i utlåtandet har utskottet behandlat en motion, som jag och ett par av mina kamrater har väckt och som går ut på att man skulle ägna större uppmärksamhet och ge vidgade resurser åt den verksamhet som bedrivs i syfte att återföra handikappade till arbetslivet.

Vi har framhållit i vår motion, att vi här i landet har tiotusentals människor som av olika orsaker måste betecknas som partiellt arbetsföra — det är för övrigt någon som i diskussionerna har sagt, att det kanhända är mycket få människor som inte på något sätt är handikappade. Vi har i vår motion uttalat, att samhället måste ägna större uppmärksamhet än hittills åt att vidta åtgärder för att återinföra de handikappade i den produktiva verksamheten eller i vissa fall från grunden införa dem i denna verksamhet, antingen i den öppna arbetsmarknaden i en skyddad sysselsättning eller i hemarbete.

Men detta är bara en av uppgifterna. En andra uppgift måste vara att också söka skaffa arbetstillfällen åt dessa handikappade sedan de blivit dugliga att ta en sysselsättning. Motionärerna erkänner villigt att under den senaste tioårsperioden en hel del har gjorts på detta område som medfört goda resultat. Man har en arbetsklirik i Stockholm som sysslar med denna verksamhet, det har upprättats arbetsträningsinstitut vid ett flertal landsting, och samtliga städer som inte tillhör landsting har vidtagit åtgärder till förmån för de handikappade.

Jag vill understryka att utskottets utlåtande är hållet i en positiv anda, vilket jag är tacksam för. Utskottet säger där, att de synpunkter som framförs i motionen redan har uppmärksamats genom att medicinalstyrelsen på sista tiden tagit kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen för att få fram en bättre ordning härvidlag. Utskottet säger sig för övrigt dela motionärernas uppfattning om behovet av en samordning och planering av denna rehabiliteringsverksamhet inom sjukvården, men detta innebär en avgränsning av problemet som jag här vill påpeka, och jag vill skicka med detta till regeringen när nu utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t skall ta upp frågan utan något särskilt uttalande från riksdagens sida. Det räcker inte med att myndigheterna — medicinalstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen — undersöker detta problem. Skall man kunna lösa vad jag förut kallade den andra frågan, hur man skall bereda dessa människor sysselsättning, är det minst lika viktigt och kanske viktigare att man genom ett intimt samarbete med arbetsmarknadens parter får dessa positivt inställda till strävandena att skaffa arbete åt handikappade människor. Jag tror, att om man gjorde en grundlig genomgång av problemet skulle man komma fram till det resultatet, att vi här i landet med vårt differentierade näringsliv, genom en omfördelning av arbetsuppgifterna skulle kunna åstadkomma mycket väsentliga resultat för att bereda dessa människor sådan sysselsättning att de själva kan försörja sig. Skall det vara möjligt att göra en sådan omfördelning måste man emellertid ha en positiv inställning från arbetsmarknadsparternas sida. Vi vet att det finns en hel del förutfattade meningar, för att inte säga fördomar, både från arbetar- och arbetsgivarsidan när det gäller dessa frågor.

Vi har i motionen också pekat på, att de åtgärder, som man vidtagit såväl i

Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet.

Sverige som i Amerika, har givit mycket goda resultat. Detta är alltså inte en socialvårdskostnad i vanlig betydelse, ty det har visat sig, att de pengar man satsar på denna verksamhet, dem får samhället tillbaka i mångdubbel utsträckning därigenom att de handikappade kan försörja sig själva och på grund av sin arbetsinkomst också är med och betalar skatt till samhället.

Det har befunnits, att denna arbetskraft, där den blivit placerad på rätt plats, är en fullgod arbetskraft. I många fall är dessa människor pålitligare än den fullt friska arbetskraften och utför kanske sina arbetsuppgifter med större ambition och större intresse än andra människor.

När vi har tagit upp denna fråga i motionen har vi också haft i blickfältet, att en vikande konjunktur kan medföra ökade svårigheter för de handikappade. Vi har ansett att man även ur denna synpunkt måste ägna problemet större uppmärksamhet.

Det finns, som jag sade, fortfarande fördomar då det gäller dessa frågor. Vi menar, att om man kan komma fram till denna inventering av arbetsuppgifter, denna positiva inställning från olika parter sida till ett inlemmande i arbetslivet av dessa människor, måste man också utgå från den förutsättningen, att de skall placeras efter samma grunder som tillämpas vid placeringen av folk i allmänhet. Man skall försöka att i största möjliga utsträckning få rätt man på rätt plats. Kan de utföra ett arbete lika bra som andra skall deras handikapp inte utgöra något hinder för inplacering i arbetslivet.

Man har sagt, att lösningen av detta problem får växa fram så småningom, och jag delar också uppfattningen att man inte skall forcera i alltför stor utsträckning på detta område. Jag tror dock att man i vårt land kan ha nytta av de erfarenheter man gjort i andra länder, speciellt då i Amerika, Kanada och England, där man haft ännu större

problem att brottas med, inte minst på grund av det stora antal krigsinvalider man tvingats söka placera i produktivt arbete.

Herr talman! Med hänsyn till den skrivning utskottet gjort i sitt utlåtande har jag givetvis inte något yrkande. Jag skulle bara vilja fästa socialministerens uppmärksamhet på de synpunkter jag här framfört, speciellt i vad avser angelägenheten att få arbetsmarknadens parter positivt inställda till dessa frågor.

Fru VÄSTBERG (s):

Herr talman! Som medmotionär vill jag instämma i vad herr Gustafsson i Stockholm här sagt. Jag vill understryka vår glädje över medicinalstyrelsens utredning och förslag, eftersom det kommer att bidra till en snabbare lösning av de partiellt arbetsföras hälsoproblem och kanske också till att statens arbetsklinik får bättre och tillräckliga lokaler och större anslag till sitt forskningsarbete.

Även om statsutskottets skrivning, som herr Gustafsson sagt, är positiv, är utlåtandet ändå format så, att en del av vår motion liksom faller utanför ramen. Detta gäller ett avsnitt av motionen, där vi talar om specialinrättade kök och bostäder för invaliderade, framför allt för invaliderade husmödrar. Denna fråga kan ju inte prövas i samband med en koordination av sjuk- och eftervården eller när det gäller spørsmålet om arbetsträning och omskolning för inpassning av invaliderna i arbetslivet. Det är kanske därför nödvändigt att jag säger några ord till förklaring.

Frågan hörde helt naturligt och riktigt ihop med vår motion, där vi önskar en översyn av de handikappades olika problem när det gäller strävandena att återvinna hälsa och arbetsförmåga och kunna inpassa sig i samhälls- och familjelivet. Frågan är ju inte i och för sig ny, men den har blivit undanskymd.

Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet.

Samhället har, både när det gäller kommunikationer och bebyggelse, utformats med tanke på friska människor som har alla sina lemmar i behåll. På samma sätt är själva inredningen av bostäderna gjord med tanke på dem som är fullt arbetsföra. Och om bostäderna, särskilt köken, är arbetskrävande för en frisk husmor som kan röra sig hur som helst, så förstår vi att det måste vara mycket svårt för en husmor, som är invalid, att kunna sköta sitt hem utan att det blir en påfrestning, som går ut över hennes livsmod och hälsa. Vad invaliderna, i synnerhet de höggradiga invaliderna, behöver är en bostad som är anpassad efter deras rörelsemöjligheter och som framför allt har en köksinredning som är anpassad efter den invalidiserade husmoderns arbetskapacitet.

Inom Socialdemokratiska kvinnoförbundet har vi under årens lopp sysslat mycket med dessa problem och behandlat dem på en mängd kurser och konferenser. I samband med den stora aktion i bostadsfrågan, som vi gjorde strax före kriget, hade vi satt oss in i alla de detaljer som rör invaliderna, och hade inte kriget kommit emellan, hade vi nog fört fram en hel del önskemål i detta avseende. Vid kvinnoförbundets kongress år 1952 förelåg det en mycket uppmärksammas motion i frågan, och kongressen var i sak enig om att man måste påskynda lösningen av invalidernas bostadsproblem.

Även husmoderserfarenheterna i andra länder ger vid handen att de invalidiserade husmödrarna har så svårt att klara sig och sitt hemarbete därför att bostäderna inte är utformade med hänsyn till deras situation. Trösklarna är för höga, dörröppningarna är för smala för en invalidvagn, slaskrattarna sitter olämpligt till för en invalidiserad husmors rörelseförmåga och toaletterummen är inte inredda med tanke på hennes krafter och rörlighet.

Nu har det visserligen under senare

år gjorts en del här i landet just för invaliderna, det är för litet. År 1948 kom den svenska vanförevårdens centralkommittés utredningskommitté med ett förslag i bostadsfrågan, och tillsammans med Hemmens forskningsinstitut utexperimenterade man sedan en speciell bostad för invalider, där framför allt inredningen i köket var konstruerad med tanke på en husmor som var käpp- eller rullstolsinvalid. Sedermera har i Stockholm uppförts tre sådana hus i Nytorp och sex eller sju i Kärrtorp, och vidare har det byggts ett tiotal i Göteborg — i dessa hus har det dock endast vidtagits en del ändringar — kanske även på några andra håll i landet.

Jag var för en tid sedan ute i Nytorp och tittade på dessa bostäder för invalider, och jag vill rekommendera mina kamrater här i kammaren, som är intresserade för invalidernas bostadsförhållanden och som kanske sysslar med detta hemma i sina kommuner, att fara ut och studera dessa bostäder. När man gick därifrån, var man glad och lycklig över att experimentbostaden var så i allo lyckad. Jag fäste mig särskilt vid hur mycket den nya bostaden hade betydelse för en familj, där husmodern genom polio hade blivit förlamad från midjan och neråt. Hon hade förut **måst** sitta sysslölös i sin invalidstol, men sedan hon fått denna bostad, som var inredd med tanke på att husmodern måste förflytta sig i rullstol och på att hennes arbetsförmåga var nedsatt, så mötte man en husmor som återvunnit både sin livsglädje och trygghetskänsla och som kunde sköta om sin familj. När jag var där, kom det instormande två glada barn, lyckliga i medvetandet om att där hemma fanns en mamma som kunde ta hand om dem.

Sådana bostäder utgör en glädjande motsats till de exempel som utredningskommittén pekat på. Jag tänker bl. a. på ett fall, där en ung mor som var invalidiserad hade suttit bunden i sitt

Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet.

hem som en fånge. Hennes lilla barn kunde aldrig komma ut i friska luften, ty det fanns inte någon balkong till lägenheten eller några räcken till yttertrappan, så att modern, som var käppinvalid, kunde ta sig ut och in.

Nu blir givetvis dessa bostäder med specialinredning i köken dyra. Invalidfamiljerna har ju sällan stark ekonomi. Vi vet också att kommunerna drar sig för kostnaderna, och de enskilda bostadsföretagen är inte så villiga att slå ut hyran på samtliga hyresgäster eller stå för merkostnaden. Men denna fråga måste lösas. Lika väl som vi har beaktat andra medborgare i samhället som har haft svåra problem, som de inte har orkat med själva, så måste samhället ingripa här. En husmor som är invalid bör ha möjlighet att utföra sitt arbete i hemmet och för familjen. Det är hennes arbetsplats. Genom att vårda familjen tillför hon sin familj ett bidrag till ekonomin förutom den trivsel hon skapar och den lycka hon själv uppnår. Detta har inte bara betydelse för den enskilda familjen, det är även en samhällsfråga.

Jag hörde statssekreterare Eckerberg i ett uppmärksammat anförande i söndags tala om samhällets hjälpåtgärder åt invalider. Han framhöll också att 150 000 invalider kommer att innefattas i den nya sjukförsäkringen. Förut var de utestängda från sjukkassorna.

I fabriker och på andra arbetsplatser förbättras utrustningen och verktygen för att förhindra olycksfall och en för tidig förslitning av arbetskraften. Man kontrollerar och förbättrar för att inte invalider skall tillverkas på bristfälliga, oändamålsenliga arbetsplatser. Det är humant och ekonomiskt. Våra kök är ju i regel opraktiskt byggda, långt ifrån alla är moderna och maskinellt utrustade. Man får därför vara tacksam för att det inte blir flera olycksfall. Men för att inte husmödrar som är invalider skall slitas ut i förtid och bli ett sjukdomsfall för livstid är det nödvändigt att ta frågan under allvarlig

prövning. Det är en familjefråga men också en samhällsfråga av betydelsefulla mått. Eftersom det är otroligt att invalidfamiljerna själva skall kunna lösa bl. a. även denna svårighet i sitt liv måste det väl bli en samverkan mellan stat, kommun och enskilda. Vi har ju under senare årtionden gjort så mycket för barnfamiljernas bostäder, pensionärerna o. s. v. Allt detta har varit till glädje för människorna och till nytta för statsmakterna. Men när man gjort så mycket på annat håll, tycker vi att man inte får glömma bort dessa tragiskt hjälplösa men ändå så tappra husmödrar och lämna dem åt sitt hårda öde. Vi har velat att denna fråga skulle komma med om man gör en allmän översyn av invaliderade människors problem. Vi kan inte ställa något yrkande här i dag utan får väl komma tillbaka till frågan i annat sammanhang.

Häruti instämde fröken *Öberg* (s) och fru *Torbrink* (s).

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Som motionär i förevarande fråga vill jag delge kammaren några ytterligare synpunkter som jag har kommit fram till med ledning av vårt arbete med att handlägga ärenden om partiellt arbetsföra i Malmöhus läns landsting. Det skulle naturligtvis vara mycket att säga, men jag tänker begränsa mig till problemen med om skolningen och den praktiska organisationen av denna.

I vår motion som vi har lämnat till denna kammare har vi bl. a. hävdat att landstingen skulle vara bättre skickade att svara för den s. k. kommunala andelen än kommunerna själva, såsom det för närvarande är ordnat i Malmöhus län. Vi har nämligen funnit, att ärendena blir betydligt mera enhetligt behandlade på så vis och att de som behandlar ärendena får större rutin med denna ordning, än om ärendena delas upp på de olika kommunerna.

Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler.

Nu har utskottet delvis gått oss till mötes och fått till stånd ett förtydligande, genom att kommunandelen inte är att anse som fattigvård. Jag är emellertid inte alldeles säker på att man ändå undanröjer alla irritationsmoment mellan olika kommuner. Det pågår nämligen rätt ofta tvister kommunerna emellan om det skall vara vistelsekommunen eller hemgårdskommunen som bör svara för kommunandelen i utbildningskostnaderna. Vi har kommit ifrån detta i Malmöhus län genom att landstinget självt svarar för kostnaderna. Jag förutsätter att utskottets skrivning åtminstone i någon mån minskar de svårigheter som finns och förenklar förfaringssättet på förevarande punkt. En annan, rent praktisk fördel som följer av att landstinget tar hand om saken är att det på så sätt går mycket snabbare att placera en klient för omskolning i det privata näringslivet. Det blir en besvärlig omgång, när kommunerna själva svarar för sin andel, och det blir onödig tidsutdräkt. Detta betyder många gånger att omskolningstillfällen, som står till förfogande vid en viss tidpunkt, har lätt att försvinna under den tid ärendet behandlas i de olika instanserna. Detta är ingen oväsentlig faktor, ty detta är ju den billigaste omskolningsformen, och den går att tillämpa i ganska många fall. I varje fall ser vi saken på det sättet. Det sägs från arbetsvårdsexpeditionen i Malmöhus län att det finns fall där man sparar 1 000 kr. genom att anlita denna utbildningsmetod. Om det skulle kunna ordnas så att man kunde gå den väg vi förordat i motionen, skulle rätt mycket pengar kunna sparas och användas till andra och bättre ändamål.

Med dessa ord har jag bara, herr talman, velat bringa dessa synpunkter till kammarens kännedom.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 54—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Anslaget till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler, 15 000 kr., har utgått årligen med samma belopp sedan — om jag inte minns fel — 1947. Anslaget har motiverats av att dessa organisationer utför ett ganska betydande utredningsarbete, som annars skulle falla på statens nämnd för samlingslokaler. Det är ingen överdrift att säga att staten, tack vare denna värdefulla samverkan mellan dessa organisationer och statens nämnd, säkerligen har gjort mycket betydande besparingar. Statens nämnd för samlingslokaler har ju nämligen ett ganska litet kansli. Detta har man kunna bibehålla trots att verksamheten har växt ut ganska väsentligt. I stället har dessa organisationer fått förstärka sin personaluppsättning för att kunna fullgöra uppgifter, som i annat fall skulle ha fullgjorts av det statliga organet. Detta är motiveringen till att vi i en motion har föreslagit, att anslaget skulle höjas till 30 000 kronor.

Utskottet har avfärdat motionen med den korta motiveringen, att »frågan om höjt anslag till ifrågavarande ändamål i första hand synes böra prövas av Kungl. Maj:t».

Jag anser att det nuvarande anslaget har fyllt en mycket betydelsefull uppgift men att det i nuvarande läge är otillräckligt. En förhöjning av anslaget i enlighet med vårt förslag i motionen skulle mycket väl kunna förenas med kraven på en klok sparsamhet. Vi får väl nu ställa våra förhoppningar till Kungl. Maj:t. För egen del måste jag dock säga att jag anser att både stats-

Social upplysningsfilm.

utskottet och riksdagen kan vara väl så sakkunniga på detta område som Kungl. Maj:t. När detta anslag första gången infördes, skedde det ju också efter en motion här i kammaren.

Jag har velat framföra dessa synpunkter, men jag anser inte att det tjänar någonting till att ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag har följaktligen intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 60—93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

Social upplysningsfilm.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln (punkt 109) framlagda förslag hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Social upplysningsfilm för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag besluta, att reservationsanslaget till Social upplysningsfilm icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1954/55.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Frågan om anslag till social upplysningsfilm är en gammal bekant. Man har i år begärt ett anslag på 30 000 kronor. Jag har anmält en reservation, som går ut på att detta belopp icke bör uppföras på riksstaten. Anledningen därtill är att jag anser, att den sociala upplysningsfilmen icke fyller ett nyttigt ändamål i så stor utsträckning, att man behöver offra peng-

ar på den. Statskontoret är av samma mening och säger i sitt yttrande, att det *starkt* ifrågasätter om man skall använda pengar för detta ändamål i det ekonomiska läge vi för närvarande befinner oss i.

Om man vill försöka få en skattelättnad, måste man tillvarata varje möjlighet att spara på sådana punkter, där man kan göra det utan att åstadkomma någon skada för samhället. Detta är just en sådan punkt. Det är visserligen inte något stort belopp i jämförelse med alla andra som föreslås under femte huvudtiteln, men jag anser att man bör beakta varje tillfälle att göra besparingar, där det sig göra låter.

Tack vare att man har försökt bromsa anslaget varje år, har det också minskat. Det är inte så länge sedan vi lämnade ett bidrag på 125 000 kronor, men nu föreslår Kungl. Maj:t bara 30 000 kronor.

Med tanke på att under fjolåret endast omkring 12 000 kronor användes för denna verksamhet, anser jag nu tiden vara inne att utan vidare slopa hela anslaget.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Dickson* (h).

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Varje år återkommer diskussionen om den sociala upplysningsfilmen. 30 000 kronor är ett oerhört litet anslag för ett synnerligen viktigt ändamål. Det räcker inte till en film varje år. Herr Rubbestad sade, att man föregående år använt 12 000 kronor. Man kunde inte producera en film utan måste nöja sig med att försöka få fram en tillsammans med andra organisationer. I dagarna kommer en film om ungdomsvården att bli färdig. Beloppet har skurits ned på ett sådant sätt, att man inte kan få fram en film

Social upplysningsfilm.

varje år utan i bästa fall en vartannat år. Det frågas emellertid efter filmer på många områden, där de skulle vara mycket behövliga. Jag behöver bara nämna det som vi diskuterade förra veckan, nämligen frågan om förebyggande av barnolycksfall. Vid diskussioner i denna fråga har man framhållit, att den sociala upplysningsfilmen kunde tränga fram med upplysning till allmänheten. Även när det gäller nykterhetsfrågorna kan upplysningsfilmen göra mycket, för att inte tala om alla andra områden, på vilka man frågar efter film.

Jag anser, att filmen är behövlig för att inte säga nödvändig. Anslaget är mycket blygsamt, och jag tycker det vore egendomligt om man skulle avslå det, när man på så många områden just frågar efter social upplysningsfilm.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 94: o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 95—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 14.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1954/55;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1954/55;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående markegångstaxor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för beskattning av skogs-

inkomster i samband med vissa markupplåtelser.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 15.

Förlängd inbetalningstid för kvarskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om förlängning av inbetalningstiden för kvarstående skatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 113 av herr *Söderquist* m. fl. samt II: 145 av herrar *Sjölin* och *Strandh*, i vilka hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag om förlängning av inbetalningstiden för kvarskatter»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 330 av herr *Svärd* och II: 427 av herr *Cassel* m. fl., i vilka hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av uppbördsförrordningen att uppdelningen av kvarskatten när det gäller belopp över 1 000 kronor sker på de terminer som infaller i mars, maj, juli och september månader».

Utskottet hemställde

1) att de likalydande motionerna I: 113 av herr *Söderquist* m. fl. samt II: 145 av herrar *Sjölin* och *Strandh* om förlängning av inbetalningstiden för kvarstående skatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, ävensom

2) att de likalydande motionerna I: 330 av herr *Svärd* och II: 427 av herr *Cassel* m. fl., om ändrad ordning för uppbörd av kvarstående skatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Förlängd inbetalningstid för kvarskatt.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Kristensson* i Osby, *Christenson* i Malmö och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 113 av herr *Söderquist* m. fl. samt II: 145 av herrar *Sjölin* och *Strandh* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om förlängning av inbetalningstiden för kvarstående skatt; ävensom

2) att de likalydande motionerna I: 330 av herr *Svärd* och II: 427 av herr *Cassel* m. fl. om ändrad ordning för uppbörd av kvarstående skatt måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herr *Nilsson* i Svalöv, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! Det nuvarande källskattesystemet, d. v. s. att skatten i princip erlägges samtidigt med inkomstens förvärvande, innebär en stor förbättring mot förhållandena före 1947. Det har utan tvekan varit fördelaktigt både för skattebetalarna och för det allmänna. Avsikten med källskattens införande var ju att få en snabbare och effektivare skatteindrivning, och framför allt ville man få bort de relativt stora restskattebeloppen, som i stor utsträckning måste avkortas eller helt avskivas.

Efter källskattens införande hoppades man att den inbetalda preliminära skatten, åtminstone när det gällde A-skattarna, skulle i stort sett överensstämma med den slutliga skatten. Dessa förhoppningar har ännu efter sju år icke infriats. Även om vi bortser från de tre övergångsåren närmast efter 1947, då innebörden av reformen ännu inte blivit tillräckligt känd av de skattskyl-

Förlängd inbetalningstid för kvarskatt.

diga, måste vi nu konstatera att vi alltså har ett kvarskatteproblem.

Den kvarstående skatten uppgick för taxeringsåren 1948, 1949 och 1950 till i medeltal 758,6 miljoner kronor, nämligen för 1948 till 869, för 1949 till 703 och för 1950 till 704 miljoner kronor.

För de följande tre taxeringsåren var det i medeltal 900,3 miljoner kronor, alltså en stegring, och för innevarande taxeringsår — 1954 — beräknas kvarskatten uppgå till 875 miljoner kronor.

Under de första åren torde orsakerna till de stora kvarskatterna bl. a. ha varit okunnighet hos de skattskyldiga samt felaktigt uppgjorda skatttabeller, som resulterat i för låg preliminär skatt, bl. a. för sambeskatlade. 1950 års riksdag beslöt därför att nya skatttabeller skulle upprättas, och dessa kom till användning beskattningsåret 1951. Fr. o. m. 1952 års taxering har införts bestämmelser om skyldighet att erlagga ränta med 5 procent å kvarstående skatt som överstiger visst belopp. Dessutom finnes nu möjlighet till s. k. fyllnadsinbetalning av preliminär skatt, vilken skall ske senast den 30 april.

Men trots dessa icke oväsentliga förbättringar och all upplysning som lämnats och trots de kännbara påminnelser som skattebetalarna får av de slutliga debetsedlarna, uppgår fortfarande kvarskatten till 15,5 procent 1952, 15,4 procent 1953 och till 13,3 procent för 1954 av erlagd preliminär skatt. Såsom utskottet också anför, visar detta en nedgående tendens av kvarskattebeloppen, relativt sett. Men de som alltså drabbas av kvarskatt är icke hjälpta härmed.

De s. k. B-skattarna har möjlighet att undgå kvarskatt dels genom preliminär deklaration och dels — liksom A-skattarna — genom fyllnadsinbetalningar. En B-skattare behöver alltså teoretiskt sett inte få någon kvarskatt.

Av den uppställning, som finnes intagen i reciten till utskottets betänkande å sid. 13, framgår bl. a. att B-skat-

tarna i väsentligt större utsträckning än A-skattarna utnyttjat möjligheten till fyllnadsinbetalningar. Men alla B-skattare — jag tänker då närmast på mindre rörelseidkare och jordbrukare — har icke möjlighet att överblicka sina inkomster för en längre period. De har svårt att upprätta en preliminär deklaration, och framför allt är deras tillgång på likvida medel ofta sådan, att den inte tillåter fyllnadsinbetalningar samtidigt med erläggande av preliminär skatt och eventuell kvarskatt.

Däremot har, såsom framgår av uppställningen på sidan 13, kvarskatten avsevärt minskats för aktiebolag och övriga juridiska personer, med 225 miljoner kronor från 1951 till 1953. Det beror naturligtvis på att dessa skatteobjekt har haft möjlighet och stimulerats till att göra fyllnadsinbetalningar och också kunnat göra noggrannare preliminära deklarationer för att undgå kvarskatt och ränta härpå. Av uppställningen framgår att kvarskattebeloppet för de fysiska personerna har ökat från 570 miljoner 1951 till 870 miljoner år 1953, d. v. s. med 300 miljoner kronor. Detta visar att svårigheterna med kvarskatten alltså finns hos den enskilde skattebetalaren, som i regel har svårt att överblicka sin skattesituation och att göra tillräckliga fyllnadsinbetalningar.

De stora kvarskatterna för hundratusentals skattebetalare är i dag ett svårt problem. Det kan sägas att detta är den skattskyldiges ensak: han skall och kan se till att han inte får någon kvarskatt. Det ligger mycket i den invändningen när det gäller de större B-skattarna, men för A-skattarna och de mindre B-skattarna, vilka utgör majoriteten av de skattskyldiga och av kvarskattarna, gäller inte detta, och här bör lagstiftningen ta hänsyn till de faktiska förhållandena och lämpa lagen därefter, särskilt om detta kan ske utan att man träder samhällets intresse för när.

För att lätta kvarskattebördan har vi i vår motion föreslagit en förlängning av inbetalningstiden för kvars-katten. Mot en sådan förlängning kan man invända, dels att principen för källskatten därmed förfuskas och dels att man inte hjälper de skattskyldiga med en utsträckning av uppbördstiden; en förlängning av kvarskatteinbetalningen skulle också premiera dem som är vårdslösa och ta bort intresset för att göra tillräckliga preliminärinbetalningar. Speciellt skulle B-skattarna kunna dra nytta av en extra kredit och använda pengar i sin rörelse. Men för samhället är det av största intresse att skatteindrivningen sker så effektivt som möjligt, och en förlängning av betalningstiden skulle i själva verket vara effektivitetshöjande genom att minska restbeloppen. Hur långt denna tid skall utsträckas får avgöras med hänsyn till samhällets fiskaliska intresse. Nu är ju inbetalningstiden fyra månader, och därmed har man redan tummat på principen om uppbörd i direkt samband med inkomstens förvärvande.

Man har ur budgetsynpunkt hävdad, att tiden för kvarskatteinbetalningarna måste bestämmas så, att kvars-katten inflyter till statsverket under ett och samma budgetår. Detta innebär att kvars-katt inte får betalas senare än i juni månad, men det är uppenbart att någon förlust inte behöver uppkomma för statsverket, om kvars-katten får betalas även efter juni månad. Det blir en förlust bara under själva övergången till en förlängd inbetalningstid därigenom att en viss del av kvarskattebeloppet skulle förskjutas till ett senare budgetår. Denna förlust är av rent bokföringsmässig natur och inträffar endast för ett budgetår. Det blir en ränteförlust under övergångsåret, räknat på ett kvars-kattebelopp av mellan 800 och 900 miljoner kronor av 4 à 5 miljoner kronor. På längre sikt borde därför inte samhällets fiskaliska intresse hindra att kvars-katten finge erläggas under hela

Förlängd inbetalningstid för kvars-katt.

året efter taxeringsåret. Detta vore givetvis det fördelaktigaste för skattbetalaren. Men med hänsyn till att inkomstbortfallet för statsverket under övergångsåret skulle bli betydande, om inbetalningstiden sattes till 12 månader, kan det bli svårt att genomföra en sådan reform. Man måste härvid också ta hänsyn till arbetsgivarnas intresse att uppbördstiden för kvars-katten begränsas.

I vår motion har vi under beaktande av dessa svårigheter för det allmänna och för arbetsgivarna ansett att inbetalningstiden för kvars-katt skulle kunna utsträckas med fyra månader, sålunda till åtta månader mot nuvarande fyra. Uppbördens skulle då förslagsvis ske i maj och september. Vi anser, att kvars-katteproblemet, som berör så många medborgare, bör kunna lösas på det sätt vi angivit, till fördel för både det allmänna och den enskilde. Kvars-kattefrågan är av sådan vikt att den bör vara värd en närmare utredning, vilket vi också begär i vår motion och reservation.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till den av herr Spetz m. fl. anförda reservationen.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Rent principiellt är jag av den uppfattningen, att skatten skall erläggas vid eller så nära källan som möjligt. Vår nuvarande uppbördsförordning tager också sikte på detta. Tyvärr måste man dock konstatera, att uppbördsförordningen icke blivit så fulländad, att vi nått det mål vi strävat efter. Min uppfattning är emellertid att vårt arbete bör inrikta sig på att nå detta mål, d. v. s. uppbördsförordningen bör justeras i de delar den visat sig ej fungera tillfredsställande. Vi gjorde en ändring förra året. Resultatet av den har vi ännu icke sett, men jag tror mig redan nu våga påstå, att på vissa punkter har förändringen inte lett till den

Förlängd inbetalningstid för kvarskatt.

förbättring vi hade hoppats utan på vissa punkter snarare till en liten försämring. Jag tänker bl. a. härvid på en del f. d. B-skattare inom arbetstagargrupper som blev överförda till A-skattare. Detta tror jag för min del kommer att medföra, att kvarskatten för denna grupp kommer att öka väsentligt under de närmaste åren.

För att råda bot på kvarskatteproblemet anser jag, att upplysning om hur uppbördsförfordningen fungerar bör bedrivas i större utsträckning än vad som sker. Utskottet har understrukit behovet av en sådan upplysning, men jag skulle gärna sett, att det ännu mera understrukit denna sak. Även skulle jag gärna sett, att utskottet framhållit vikten av att de som bär ansvaret för preliminärskattsedlarnas utformning, iakttaga att utformningen blir sådan, att man med tillhjälp av skattsedeln något så när kan beräkna vad den eventuella kvarskatten blir, så att fyllnadsinbetalningar kan göras. Jag tänker härvidlag i främsta rummet på B-skattsedlarna. När det gäller dessa B-skattsedlar har deras nya utformning medfört, att det är så gott som omöjligt för den skattskyldige att klara ut, huruvida det kommer att bli någon kvarskatt eller ej. Vad jag framför allt vill ha infört på B-skattsedeln är de belopp som ligger till grund för preliminärskattens beräkning. Så var det tidigare, och de skattskyldiga hade nu börjat lära sig att de, när deklarationen för det gångna året var klar, hade att jämföra de där framkomna taxerade beloppen mot vad som stod på den för samma år gällande preliminära debetsedeln. Genom denna jämförelse kunde de sedan lätt något så när se, om kvarskatt kom att föreligga eller ej. Denna möjlighet är nu borta, och nu får man börja med en ny upplysningskampanj på detta område. Nu måste man lära B-skattebetalarna att, exempelvis när deklarationen i februari 1955 är färdig, de plocka fram avskriften av den de-

klaration som inlämnades 1953, för att de skall kunna göra jämförelsen.

Utskottet har i sin skrivning även framfört att den förenkling i deklara-tionsförfarandet som 1950 års skattelagsakkunniga ämnar föreslå skall medföra en förbättring i vad det gäller kvarskatten. Ja, även här är jag icke helt med utskottet. Jag anser nog att man borde sett förenklingsförslaget först, innan man uttalat sig om hur det kommer att inverka på kvarskatten.

Herr talman! Min till utskottsbetänkandet fogade blanka reservation av-såg närmast, att jag här i kammaren ville få de av mig nu här angivna synpunkterna framförda.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Detta med kvarskatten är ett stort bekymmer för många människor. Vi vet väl nästan alla precis hur det känns, när vi i december får brevet från skattemyndigheterna. Vi går och väger det i handen och vågar knappast öppna det, ty vi vet inte hur vi har det. Kanske går det bra, kanske får vi pengar tillbaka, men det kan också hända, att vi får oss en smäll, som vi inte har anat och som vi knappast står rycken för.

Vi har oss själva att skylla, säger skattefolket. Vi behöver inte famla i ovisshetens mörker, utan vi kan och bör i god tid ta reda på hur vi har det ställt. När Ni gör upp Er deklaration, så skall Ni samtidigt räkna ut hur stor skatten blir på den deklarerade inkomsten. Jämför den summa som Ni då kommer fram till med den som Ni eller Er arbetsgivare för Er räkning betalt under det gångna året och betala in vad som eventuellt resterar!

Ja, det låter enkelt men i praktiken fungerar inte systemet, ty folk begriper sig i allmänhet inte på skattetablerna och hyser en naturlig förskräckelse inför detta okända. När 1953 inte

mindre än 875 miljoner kom på kvarskattessedlarna, är väl det ett gott bevis på att systemet inte fungerar som man tänkt sig. Det måste vara på det sättet. Vi är tvungna att räkna med människorna sådana som de faktiskt är och inte som de enligt skattemyndigheternas mening borde vara. Samhället består gudskelov inte bara av kamrerar-begåvningar. Det finns andra sorters människor också, konstnärer, litteratörer, bohemer, läkare, världsfrånvända tänkare och vetenskapsmän, folk som har helt andra uppgifter att koncentrera sin uppmärksamhet på än sina debetsedlar. Det är förresten inte alls bara den sortens folk som inte kan beräkna sina skatter. Jag träffade häromdagen en framgångsrik affärsman och organisatör, som hade fått en betydande kvarsfatt. Han förklarade rent ut, att han inte hade en aning om hur han skulle burit sig åt för att kontrollera vad skatten skulle komma att bli.

Det är dessutom i en massa fall omöjligt för den skattskyldige att veta vad den slutliga skatten blir. Det kan bero på att taxeringsnämnden gör en avvikelse från hans deklaration, som höjer inkomsten eller förmögenheten eller bådadera utöver vad den skattskyldige hade räknat ut den till.

Alltnog, för tusentals medborgare i vårt land kommer kvarsfatt som en chock och ett häftigt, obehagligt uppvaknande. Vad som gör saken så särskilt besvärlig är att pengarna skall fram så fort. Man hinner inte lägga av på löpande inkomster för att klara inbetalningen i mars och maj utan pengar måste, om inte bankräkningen räcker, lånas upp eller skaffas fram genom försäljning av värdepapper eller lösören. Inte minst besvärlig är situationen för jordbrukarna. Våren är för dem en tid med stora utgifter och små inkomster. Då skall de stora pengarna fram till utsäde, gödning och arbetslöner, men spannmålslikviderna och skogslikviderna kommer först senare

Förlängd inbetalningstid för kvarsfatt.

på året. För dem vore det ofantligt mycket lättare att klara upp kvarsfatt-situationen, om skatten fick betalas i fyra omgångar, av vilka de två sista förfölle efter den 1 juli.

Nu invänder man att en sådan förlängning skulle innebära att 400 miljoner i skattepengar inte kom in under budgetåret och att budgeten därför inte skulle gå ihop. Som jag nu har lagt upp detta, skall man inte bry sig om de minsta beloppen utan göra en viss gränsdragning och nöja sig med att på fyra terminer dela upp den kvarsfatt, som ligger över 1 000 kronor. Jag medger, att siffran är godtyckligt vald och att man kan göra gränsdragningen anorlunda, men det kan man diskutera i utredningen. Då blir det inte 400 miljoner, som förs över till nästa budgetår, utan en betydligt mindre summa.

För övrigt, är detta inte ett ganska formellt betraktelsesätt att budgeten inte skulle gå ihop? Pengarna finns ju i själva verket, låt vara i form av en fordran, som förfaller till betalning strax efter budgetårets utgång, men en fordran som är tämligen säker. Den ränteförlust statsverket gör genom att pengarna kommer några månader senare, bör väl staten kunna få täckt genom att de som vill utnyttja de båda senare uppbördsterminerna förpliktas att betala en extra avgift. Det tror jag många med tacksamhet skulle göra.

Jag tror, herr talman, att den något lugnare takt i inkrävandet av kvarsfatt, som jag här talat för, skulle betyda en hel del för skattebetalarnas jämnmod och deras förmåga att uthärda. Ur statens synpunkt måste det vara av värde, att skattebetalarna hållas vid ekonomisk hälsa och att de inte tillfogas dråpslag, som för lång tid framåt kan bringa deras affärer i oordning.

Jag ber att få yrka bifall till den motion som jag har väckt och som bär nr 427.

Förlängd inbetalningstid för kvars-katt.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Det är tråkigt, att man inte från olika partier kan medge, att det har blivit åtskilligt bättre med skatteinbetalningsförhållandena under årens lopp, jämfört med vad det var tidigare.

Till den siste ärade talaren, herr Cassel, vill jag säga, att den där store, framstående, skicklige och duglige affärsmannen, som han här gav oss en bild av, den skulle jag vilja se. Om han är så stor och framstående och skicklig som det sades, så måste skattefrågorna inte vara något för honom främmande problem.

Vi har sysslat med dessa frågor flerfaldiga gånger, när vi arbetat med upp-bördsreformen. Man kan säga som herr Strandh gjorde, att kvars-kattesumman har ökat, men vi bör då inte glömma, att under ifrågavarande period har det gällt ett skatteuttag, som varit i det närmaste dubbelt så stort som tidigare. I verkligheten har kvars-katten sjunkit från 25,5 till 13,3 procent. Sådan har utvecklingen varit. Den reform som vi fattade beslut om i fjol, har vi ännu inte sett resultatet av. Jag hoppas emellertid och tror, att det beslut riksdagen då fattade skall föra oss ytterligare ett stycke framåt på den inslagna vägen.

Sedan vill jag inte ett ögonblick förneka, att källskattereformens stora betydelse ligger däri, att genom den skatten betalas så nära källan som möjligt, alltså i det ögonblick då man fått ut avlöningen. Det är också det, som har varit vår strävan. Om vi däremot nu följer det framförda förslaget att slå ut skatten över en längre period, så kommer vi allt längre och längre bort från det, som betraktas som den stora fördelen med källskattesystemets genomförande. Tiden före källskattesystemets införande var väl också sådan, att ingen önskar den tillbaka.

Från utskottets sida har vi velat avvakta resultatet av det beslut, som riksdagen fattade i fjol. Vi har också velat av-

vakta resultatet av det arbete, som skattelagssakkunniga för närvarande är sysselsatta med, nämligen en förenkling av vårt skattesystem, som kanske kan göra det möjligt att befria samtliga A-skattbetalare från alla problem. B-skattbetalarna däremot kommer aldrig ifrån problemen, hur vi än bär oss åt. Om vi kan nå fram till det resultatet, att A-skattarna har betalt sina kontributioner i och med att de har fått vidkännas avdrag på sina avlöningar, så tycker jag faktiskt att vi har börjat närma oss ett system, som vi praktiskt taget kan vara nöjda med. Om det skall komma att visa sig möjligt för skattelagsakkunniga att nå fram till ett sådant system, vågar jag inte yttra mig om. I likhet med herr Nilsson i Svalöv vill jag gärna se det, innan jag tror på det. Men när vi vet, att förslag i denna riktning är bebadat till nästa års riksdag, är det då någon mening med att nu börja fiffla med det, som här har föreslagits? Ett års praktik blir i så fall hela resultatet.

Sedan vill jag säga, att den där personen som inte kände till att taxeringsnämnden hade ändrat på hans deklaration, var en rolig figur. Mig veterligt företar nämligen inte taxeringsnämnderna någon ändring i en skattedragares deklaration, utan att vederbörande underrättas om att ändring vidtagits. Och om han alltså fått en erinran om att taxeringsnämnden gjort en ändring, så har han ju samtidigt fått uppgifter på vari ändringen bestått.

Man skall ta dessa problem för vad de är. Vi strävar alla efter att nå fram till ett system för A-skattarna, där kvars-katt över huvud taget inte längre skall finnas. För B-skattarnas vidkommande kan vi emellertid aldrig komma därhän. Ett förslag i sådan riktning är som sagt bebadat till nästa års riksdag, och inför detta har vi i utskottet sagt, att vi vilar på hanen till nästa år. Då har vi dels erfarenheter av den reform vi genomförde i fjol, och dels möjligheter att genomföra förenklingar i skattesystemet

och i skattebetalningen på en gång. Det råder sålunda ingen som helst fientlig inställning från utskottets sida. Vi vill bara vila på hanen för att undvika, att vi i dessa mycket betydelsefulla ting rycker fram och tillbaka, det ena året hit och det andra året dit.

Om man betraktar denna fråga så som utskottet har gjort, tror jag inte att man kan komma till något annat resultat än utskottet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag är övertygad om att man är inne på rätta vägar i arbetet med den reform, som man här strävar efter, nämligen att A-skattarna inte skall drabbas av någon kvars katt. Men man skall i detta sammanhang inte glömma B-skattarna. Herr Olsson i Gävle sade, att vi aldrig kan befria dem från kvars katt. De kommer alltid att kunna drabbas av denna — och det kan jag förstå. Men därför tycker jag också — och det är det jag velat uppnå med min motion — att man skall försöka göra det någorlunda drägligt för B-skattarna, så att de kan klara sina kvars katter utan att drabbas av alltför hårda slag. Jag vet nämligen av personlig erfarenhet — det vill jag öppet erkänna — och från fall i min bekantskapskrets, att man ofta nu får kvars katter, som kommer som en fullständig överraskning. De drabbar mycket hårt, och det erbjuder synnerligen stora svårigheter att skaffa fram de erforderliga pengarna på den korta tid, som står till buds. Därför tycker jag det skulle vara roligt, om man kunde komma därhän, att B-skattebetalarna får rådrum, så att de kan skaffa fram pengarna och klara upp sina finanser.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! Om vi skulle biträda herr Cassels yrkande om bifall till motionen, vilken reaktion på detta skulle

Förlängd inbetalningstid för kvars katt.

vi inte få se från A-skattarnas sida! Om vi en vacker dag lyckats få skatten så genomförd, att man fått det hela att gå jämnt upp när taxeringsåret är till ända, så skulle vi lösa upp det hela genom att ge B-skattarna den förmån som herr Cassel föreslagit. Jag hoppas verkligen att vi inte skall få uppleva den dagen. Ty när vi beslutade källskatten var väl ändå meningen med densamma, att vi skulle försöka ordna det så, att alla grupper så långt det var möjligt skulle få erlagga skatten så nära datum för inkomstens förvärvande som över huvud taget var möjligt. Om vi skulle få betala sista delen av skatten i september månad, skulle det betyda, att vi hade en kredit på inemot 21 månader, om nämligen skatten inte uppgår till över 1 099 kronor. Om vi skulle gå på den linjen och folk då lärde sig uppbördsförrordningen mer och mer, skulle det inte förvåna mig, om kvars katter beloppet alltmåra skulle öka, åtminstone för de många som har kvars katt under 1 099 kronor.

Herr Cassel nämnde att ränteförlusten för staten genom detta förslag skulle uppgå till 4 å 5 miljoner kronor, men redan nu uppstår en ränteförlust för staten, vi får på slutskattsedeln uträknat det räntebelopp som hänför sig till året mellan inkomstförvärvet, alltså den 31 december ett visst år, och fram tills vi får slutskattsedeln. Nu gäller det tiden mellan den 1 januari året därpå och fram till den 13 maj, då den sista kvars katten skall erläggas. Skulle man nu förskjuta detta ytterligare, skulle det hela nog gå sönder. Nu säger någon att vi kanske inte kunnat sprida tillräcklig kännedom i frågan. Men tack vare de förenklingar som skett i vår inkomstskatteförrordning bör det för den stora massan bli mycket lätt att räkna ut hur stor skatten kommer att bli. Detta gäller i fråga om statsskatten det stora flertalet inkomsttagare eller de 90 procent av inkomsttagarna som inte kommer upp i en beskattningsbar inkomst

Förlängd inbetalningstid för kvars-katt.

av 8 000 kronor. För kommunerna har vi ju ett fixt ortsavdrag. Då kan man ju dra ifrån detta belopp från inkomsten och multiplicera återstoden med den skattesats som beslutats för stat och kommun. Detta är intet trolleri, och det skulle nog gå att lära folk den metoden. Sämre blir det för dem som kommer upp i en högre inkomst och därmed större progressivitet. De får besväret att skaffa sig en tabell och med hjälp av den räkna ut sin skatt, men inte heller därvidlag är det fråga om någon större trollkonst. Om vi skulle följa herr Cassel och bifalla den förevarande motionen, skulle vi åstadkomma ett missnöje emellan A- och B-skattarna, som skulle bli till skada. Om vi såsom föreslagits skulle dra ut på skattebetalningen till september månad, kan det ju redan nu ifrågasättas, om vi inte kommit fram till samma system som det vi hade före källskattens införande. Ty även då hade vi två å tre uppbörds-terminer, som sträckte sig kanske ända fram till september månad. Det skulle vara en fullständig återgång till det gamla systemet, i vart fall för B-skattarna, medan vi mer och mer skulle strypa till för dem som betalar A-skatt.

Jag tror inte att vi, om vi närmare sätter oss in i dessa ting, har anledning att i dag bifalla motionen, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att rikta en replik till herr Cassel. Jag tvivlar på att han någonsin — jag hänvisar till herr Strandh, herr Nilssons i Svalöv och herr Janssons i Aspeboda yttranden — kan skaffa sig det underlag som han behöver för att genomföra sin reform för B-skattarnas del.

Sedan skulle jag nog vilja säga, att det väl är en gammal erfarenhet, som man emellertid kanske alltför ofta glömmar, nämligen att ju längre bort skul-

den skjutes, desto svårare blir det att betala den. Gamla skulder är nog rätt svåra att betala, det visar väl all erfarenhet. Jag tror inte att vi i detta fall skall sträva efter att samla på det svenska folket skulder, som drar ut över onödigt lång tid.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta resonemanget, men jag kan bara inte förstå, att det skall behöva uppstå någon slitning mellan A- och B-skattarna, om vi är överens om att A-skattarna i princip inte skall behöva få någon kvars-katt alls, medan B-skattarna inte kan undgå kvars-katt. A-skattarna kan väl inte ha något emot att B-skattarna får dela upp skatten så att de får betala den på det för dem bekvämare sättet och utan att de behöver alltför hårt drabbas av skatten. Detta är synnerhet om, som jag tänkt mig och föreslagit, man belägger den del av inbetalningen, som faller i juli och i september månader, med en särskild lämpligt avvägd avgift, så att alltså B-skattarna inte tjänar ränta på att ligga och vänta med att göra inbetalningarna.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Om vi, som herr Cassel menar, skulle belägga den del av skatten, som skall betalas längre fram på året, med en lämplig avgift, skulle vi nästan nödgas upprätta ett nytt ämbetsverk, ty i så fall skulle en ny ränta behöva räknas ut på beloppet i fråga. När man nu får en kvars-katt är räntan uträknad på slutskattesedeln. Jag tror inte att vi skall införa mer byråkrati än som är nödvändigt — jag tycker vi har tillräckligt mycket därav förut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till punkten 1) i reservationen av herr Spetz m. fl.;

och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Strandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets förevarande betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten 1) i den av herr Spetz m. fl. angivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Strandh begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 65 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 1).

Beiräffande punkten 2) gav herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionerna I: 330 och II: 427; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Prisutjämningsavgift m. m.

I en den 29 januari 1954 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 62, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden t. o. m. den 30 juni 1955 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt att godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 397 av herr Björnberg m. fl. och II: 508 av herr Magnusson m. fl., i vilka hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 62 i vad densamma avser fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden t. o. m. den 30 juni 1955 uttaga prisutjämningsavgift samt i vad densamma avser inrättande av en lånefond av 5 miljoner kronor för utlämnande av lån till utbyggnad och rationalisering av sågverk i södra Sverige»;

II) motionen II: 509 av fru Sandström m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte

1. avslå det av Kungl. Maj:t i propositionen nr 62 begärda bemyndigandet att meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville — i förekommande fall efter förhandlingar med vederbörande organisationer — vidtaga åtgärder för

a) att återbetalning av pris- och konjunkturutjämningsmedel kunde ske före år 1958 på de villkor som i motionen angivits,

b) att av de till ca 7 miljoner kronor uppgående icke bundna medlen av prisutjämningsavgifter 5 miljoner kronor

Prisutjämningsavgift m. m.

måtte överföras till fonden för skoglig forskning,

c) att viss del av de ca 63 miljoner kronor, som enligt avtal under åren 1958—1962 skulle utbetalas till länsstiftelserna, måtte få tas i anspråk för central skoglig forskning,

d) att styrelsen för skogsvårdsfonden snarast måtte tillsättas;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att långivning ur den tillämnade lånefonden för sågverksindustrien icke måtte begränsas till enbart ramsågverk utan även skulle få ske till cirkelsågverk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 397 av herr Björnberg m. fl. och II: 508 av herr Magnusson m. fl. samt motionen II: 509 av fru Sandström m. fl.,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1955 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka under återopande av de likalydande motionerna I: 397 av herr Björnberg m. fl. och II: 508 av herr Magnusson m. fl. ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till sagda motioner,

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62, såvitt densamma avsåg fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1955 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) med godkännande i övrigt av vad departementschefen i propositionen föreslagit beträffande dispositionen av

influtna prisutjämningsavgifter avslå förslaget om inrättande av en särskild lånefond av 5 miljoner kronor för utlämnande av lån till utbyggnad och rationalisering av sågverk;

II) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Strandh*, *Christenson* i Malmö och *Anderson* i Sundsvall, som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

1) med återopande av de likalydande motionerna I: 397 av herr Björnberg m. fl. och II: 508 av herr Magnusson m. fl. samt motionen II: 509 av fru Sandström m. fl. avslå det av Kungl. Maj:t i proposition nr 62 begärda bemyndigandet att meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift;

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter; samt

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga åtgärder för tillsättande av styrelse för skogsvårdsfonden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NILSSON** i Svalöv (h):

Herr talman! I den föreliggande propositionen hemställer Kungl. Maj:t bl. a. om fortsatt bemyndigande att meddela föreskrift om uttagande av prisutjämningsavgift, gällande för tiden fram till den 1 juli 1955. Ett sådant bemyndigande har gällt sedan den 1 juli 1945. Syftet med denna prisutjämningsavgift har angivits vara att förhindra att höga utlandspriser för vissa varor skulle verka prisstegrande inom landet. Bemyndigandet har som bekant under de tio år det har gällt endast tillämpats på skogsprodukter. Sedan snart två år tillbaka har emellertid inga sådana avgifter uttagits.

Med utgångspunkt från att inga avgifter uttagits sedan mitten av 1952 frågar man sig varför handelsministern ändå nu begär ett förnyat bemyndigande. Jo, han ger uttryck åt den uppfatt-

Prisutjämningsavgift m. m.

ningen, som också understrykes av utskottsmajoriteten, att även om läget för dagen icke motiverar att en avgift uttages, kan omkastningar i prisutvecklingen utomlands lätt uppkomma, som fordrar ett snabbt ingripande från regeringens sida för att icke prisstegringar i utlandet skall få kännbara återverkningar på vårt inhemska kostnadsläge.

Är denna motivering hållbar, herr talman? Jag kan för min del inte finna att detta kan vara fallet. Det bemyndigande som nu gäller räcker fram till den 1 juli i år. Är det verkligen antagligt att man inte den 30 juni med ganska stor säkerhet kan bilda sig en uppfattning om hur utvecklingen kommer att gestalta sig under de cirka tre och en halv månader som riksdagen icke är samlad till överläggningar? Jag tror inte man behöver känna sig orolig för att tvära omkastningar i kostnadsläget under denna korta tid skall förekomma, i synnerhet som prisavtal säkerligen redan ingåtts för de flesta leveranser som skall ske under detta år. Bemyndigandet synes mig därför alldeles onödigt.

Utöver vad jag nu anfört skulle jag emellertid, herr talman, vilja säga ett par ord av mera principiell natur i denna sak. Jag kan nämligen inte finna annat än att den svenska riksdagen måste ta fasta på vad som anfördes i propositionen nr 255 år 1945, då bemyndigandet första gången begärdes. Departementschefen framhöll då: »Av vad jag anfört framgår, att den tänkta anordningen är direkt betingad av övergångstidens speciella problem och avser att bidra till en successiv inpassning av den svenska ekonomin i dess internationella sammanhang utan onödiga skadliga kastningar under den tid som förflyter, till dess anpassningen kan ske i normala former. Prisutjämningsavgifterna ha karaktären av en ren övergångsanordning med samma principiella bakgrund som den allmänna prisregleringen. Behov sy-

nes icke föreligga att ge dem en fastare formell ram i en särskild författning. Det torde vara tillräckligt att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att för viss tid framåt, förslagsvis t. o. m. den 30 juni 1946, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift enligt här angivna riktlinjer.»

Ja, så sade den dåvarande departementschefen, och även utskottet skrev i sitt betänkande år 1945, att det hela var avsett som en ren övergångsanordning och alltså komme att vara av tillfällig karaktär.

Detta skrevs alltså år 1945. Vi har nu år 1954, och den tillfälliga karaktären kan, om utskottets hemställan i dag bifalles, inom en inte alltför avlägsen framtid fira tioårsjubileum. Beror detta på att man 1945 så totalt felbedömde den kommande utvecklingen? Måhända är det så, men jag tror det dock inte, utan innerst inne beror nog framställningarna om nytt bemyndigande år efter år på att fullmaktslagstiftning och regleringar är den nuvarande regeringens speciella skötebarn. Genom fullmaktslagstiftningen sätts riksdagen åt sidan. Fullmaktslagstiftning har kanske i vissa fall varit befogad under särskilt oroliga tider, som då bemyndigandet första gången tillkom, men såsom förhållandena nu är kan jag inte anse, att en fullmaktslagstiftning har något berättigande. Jag tycker, herr talman, att tiden nu skulle vara inne för riksdagen att återtaga de rättigheter i viktiga stycken, som riksdagen enligt konstitutionen är i besittning av.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Velandér och mig avgivna, med I) betecknade reservationen.

I propositionen framlägges även förslag om inrättande av en särskild fond på fem miljoner kronor för utlämnande av lån till rationalisering och utbyggnad av sågverksindustrin i södra Sverige. Detta förslag är en beställning från Söd-

Prisutjämningsavgift m. m.

ra Sveriges skogsindustriutredning, vilken beställning dock blivit reducerad med fyra femtedelar. Utredningen begärde nämligen ett belopp av tjugofem miljoner kronor. Enligt min uppfattning torde även den sista femtedelen ha kunnat prutas bort, enär sågverksindustrien bör utbyggas genom privat förelagsamhet och finansieras genom de vanliga kanalerna. Det är inte svårare för sågverken än för andra industri-företag att få kredit, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall även till punkt 2) i den av herr Velandér och mig till utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det förslag, som här föreligger till behandling, avser egentligen två saker. För det första gäller det frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att även efter den 1 juli innevarande år uttaga prisutjämningsavgift på vissa varor. För det andra innebär ärendet ett förslag till disposition av viss del av de medel, som i form av prisutjämningsavgifter influiter till statskassan. Bevillningsutskottet har i allt väsentligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Till bevillningsutskottets betänkande har fogats ett par reservationer. Det är närmast i anslutning till reservationen nr II, avgiven av herr Spetz m. fl., som jag ville säga några ord.

Frågan om fortsatt bemyndigande för regeringen att uttaga prisutjämningsavgift har ingående diskuterats vid de senaste riksdagarna, inte minst vid 1952 och 1953 års riksdagar. Det är inte min avsikt att upprepa alla argument mot ett fortsatt bemyndigande, som då användes i diskussionen. Alla i denna kammare vet vid det här laget, att Kungl. Maj:t erhöi detta bemyndigande första gången år 1945. Alla vet också, att syftet med fullmaktslagen varit att förhindra, att höga priser på utlandsmarknaden skulle slå igenom på hem-

maplan. Då lagen tillkom förutsattes att prisutjämningsavgiften skulle få tillfällig karaktär, vilket nyss även framhölls av den föregående talaren. Anordningen alltså skulle vara av övergående art. Jag konstaterar också att lagen endast varit i partiell tillämpning. Hittills har prisutjämningsavgift endast tagits ut på skogsprodukter. Sedan juli 1952 har inga avgifter uttagits.

I propositionen till 1953 års riksdag anförde departementschefen, att han i dåvarande läge ej fann omedelbart behov föreligga att uttaga prisutjämningsavgift. Priserna på exportmarknaden hade sjunkit i väsentlig mån, och även prisläget här hemma betecknades såsom stabiliserat.

Om det i föl vid ungefär denna tid kunde sägas, att omedelbart behov av att uttaga prisutjämningsavgift ej förelåg, torde detta kunna sägas i ännu högre grad i dag. I flera olika sammanhang har vi här i kammaren vid årets riksdag blivit upplysta om att det ekonomiska läget har stabiliserats inom landet och att prisfluktuationerna på utlandsmarknaden för närvarande inte är större än vad som kan anses vara tämligen normalt. När man läser propositionen och utskottsbetänkandet finner man också, att argumenteringen för en förlängning av fullmaktslagen nu ter sig mer utfunnad än tidigare. Utskottet hänvisar i år endast till det uttalande, som bevillningsutskottet gjorde i föl, då utskottet anförde, att det inte vore möjligt att avgöra huruvida behov komme att föreligga av att uttaga prisutjämningsavgift under den tid, för vilken bemyndigandet skulle gälla. Utskottet fann sig emellertid icke kunna utesluta möjligheten av att ett läge kunde uppkomma, i vilket det framstode som önskvärt att kunna tillgripa snabba åtgärder för att stabilisera den inhemska prisnivån. Bevillningsutskottet hänvisar till detta uttalande och förklarar, att läget i dag är i stort sett detsamma, och utskottets majo-

Prisutjämningsavgift m. m.

ritet grundar sitt yrkande om bifall till propositionen på denna motivering. Motiveringen för fortsatt fullmakt för regeringen att uttaga dessa avgifter förefaller mig i nuvarande läge svagare än någonsin tidigare.

Utöver de synpunkter, som nyss anförts, finns det också, såsom även herr Nilsson framhöll, principiella skäl, som starkt talar för att Kungl. Maj:ts bemyndigande att uttaga prisutjämningsavgift nu inte bör ytterligare förlängas. I den reservation, som jag hänvisade till, har vi också antytt att principiella skäl starkt talar för ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser bemyndigandet. Det bör ju vara så, att riksdagen inte genom en generell fullmaktslag avhänder sig sin rätt att till prövning uppta lagstiftningar, som på ett så utomordentligt sätt kan komma att ingripa i näringslivet.

När det i reservationens första punkt i detta stycke yrkas avslag på Kungl. Maj:ts proposition, är alltså detta i mycket hög grad befogat. Jag ber, herr talman, därför att få yrka bifall till punkt 1) i den med II betecknade reservationen.

Beträffande den senare delen av förslaget, den del alltså, som avser användningen av de influtna prisutjämningsavgifterna, biträder vi, som står för reservation nr II, i allt väsentligt vad Kungl. Maj:t och utskottet har föreslagit. I detta avseende föreslås, att prisutjämningsutgifter skall användas till att bilda en lånefond på fem miljoner kronor, som i främsta rummet skall användas till att förbättra betingelserna för utbyggnad och rationalisering av sågverksindustrin.

Ursprungligen synes avsikten ha varit den, att denna fond skulle stå öppen för lån endast för sågverksägare inom den södra delen av landet. Utskottet har emellertid i sin skrivning mjukat upp denna formulering, så att den har fått en mera generell innebörd. Jag vill ge uttryck för min tillfredsstäl-

lelse med detta. Jag anser det vara en fördel att utskottet har öppnat möjlighet till att även bevilja lån till investeringar i sågverksanläggningar, som är belägna i andra delar av landet än i södra Sverige.

Till sist har vi i reservationen yrkat på att Kungl. Maj:t snarast måtte tillsätta styrelse för den s. k. skogsvårdsfonden. Ett stort antal skogliga organ har framhållit vikten av att styrelse för fonden tillsättes omedelbart. Det skall enligt avtalet ankomma på fondens styrelse att bestämma om fondens användning. Man har från skogligt håll erinrat om att det först sedan styrelsen för fonden utarbetat en plan för medlens disposition kommer att bli klart, i vilken utsträckning medel blir tillgängliga för skoglig forskning. Med hänsyn till den stora betydelse som den skogliga forskningen har för vårt lands ekonomiska liv och med hänsyn till vad man från skogligt håll har anfört är det alltså angeläget att styrelse för skogsvårdsfonden tillsättes snarast möjligt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall jämväl till punkterna 2) och 3) i den med II betecknade reservation som har avgivits av herr Spetz m. fl.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! När denna fråga behandlades i riksdagen förra året framhölls det från skilda håll att prisutjämningsavgifter inte behövts uttagas under det då sistförflutna året. Förslag framställdes också om slopande av denna beredskapsfullmakt, som endast avsetts att tillämpas under exceptionella förhållanden, men såsom kammarens ledamöter har sig bekant, avslog riksdagen framställningen.

I år är förhållandet enahanda, och samma motiv för avslag på Kungl. Maj:ts proposition föreligger i vad den avser fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1955 uttaga prisutjämningsavgift.

Prisutjämningsavgift m. m.

Häremot kanske göres den invändningen, att läget snabbt kan ändras och att ur den synpunkten fullmakten bör stå kvar. Jag vill emot detta redan nu säga att förhållandena är helt olika vad de var år 1945, då förordningen om prisutjämningsavgift, vilken endast behövt tillämpas för skogsprodukter, tillkom. Riksdagen är ju numera samlad under större delen av året, varför Kungl. Maj:t har möjlighet att snabbt återkomma om det skulle behövas.

Jag skall, herr talman, inte längre uppehålla mig vid frågan om uttagande av prisutjämningsavgifter, utan vill endast instämma i vad herr Nilsson i Svalöv i den delen har anfört. Däremot tillåter jag mig att såsom motionär framhålla några synpunkter rörande frågan om inrättande av en lånefond för utbyggnad och rationalisering av sågverk i södra Sverige.

I propositionen framhålles nödvändigheten av en utbyggnad och rationalisering av sågverken, vilken anses föranledas av ökningen av timmertillgången i denna landsdel. Jag vill inte bestrida att timmertillgången har ökat, vilket är en följd av en förbättrad skogsvård. Däremot vill jag säga, att behovet av utbyggnad av sågverken ej är så stort som kommit till synes i propositionen. Det finns många sågverk i södra Sverige, och flertalet av dem arbetar endast under en kortare tid av året. Det blir alltså säsongbetonat arbete, varför deras produktion, om behov skulle uppstå, kan väsentligt utökas utan utbyggnad. Vidare är de mindre sågverkens tid ingalunda förbi, utan dessa sågverk fyller alltså väl sina uppgifter. De har — jag tänker då även på cirkelsågarna — låga anläggningskostnader och korta transportvägar samt kan för övrigt smidigt anpassa sin förädling efter rådande konjunkturer och råvaruutbud. De kan på grund härav framställa sina produkter till fullt konkurrenskraftiga priser.

Jag tror också att nya bärkraftiga

sågverk alltefter behovet växer fram genom enskilda initiativ i fri konkurrens utan att det är behövligt med någon statlig långivning för detta ändamål. Det råder heller inga avsättnings-svårigheter när det gäller sågtimmer, utan avsättningsförhållandena för dessa skogsprodukter har tvärtom varit tillfredsställande under de senaste åren. Problemet för skogsägarna att finna avsättning för sina produkter sammanhänger således inte med avyttringen av de grövre dimensionerna, på vilka det i allmänhet är god efterfrågan, utan svårigheterna uppstår först när det gäller att sälja klenvirke. På detta område har skogsägarna verkliga bekymmer att brottas med. Det är också i brist på marknad för klenvirket som skogsvärden tyvärr ofta blir eftersatt. Det är just på detta område som statsmakterna har ett stort problem att lösa, och det var för att underlätta den saken som högern förra året krävde upphävandet av regleringen av rundvirkesexporten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Velandér och Nilsson i Svalöv anförda reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag kunde inte låta bli att le för mig själv, när jag hörde alla dessa bestämda opinionsyttringar mot ett fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att uttaga prisutjämningsavgift. Det verkade alldeles som om det var opponenter, som hade gått i spetsen när det gäller att stoppa fortsatta bemyndiganden till Kungl. Maj:t. Jag skulle därför vilja be dem att tänka på hur de själva motionerade när det var fråga om lagen om avsättning till skogskonto. Vilka var det som då bestämt vände sig mot tanken att i en permanent lag skriva in det bemyndigande för tid och evighet, höll jag på att säga, som motionärerna ville ge Kungl. Maj:t? Man hör nog vara en

Prisutjämningsavgift m. m.

smula försiktig och även tänka på sina ord och gärningar tidigare.

Herr talman! Jag måste med skärpa vända mig mot den tvärsäkerhet, varmed man här yttrar sig i ekonomiska ting. Jag har under många år här i riksdagen försökt predika den läran att det nog kan vara bra med tvärsäkerhet på sådana områden, som man enligt vad alla erkänner helt och hållet behärskar; men när det gäller ekonomiska ting har jag för min del aldrig vågat vara tvärsäker, och jag tycker att oppositionen också skulle försöka tillägna sig en smula försiktighet därvidlag, ty den kan verkligen vara nyttig att ha vid skilda tillfällen.

Enligt min mening har därför bevillningsutskottet rätt, när utskottet inte vill med någon tvärsäkerhet yttra sig, huruvida den här ifrågavarande fullmakten kommer att behövas eller icke. Vi tror inte att den kommer att behövas, om läget blir sådant det varit under senare år, när man över huvud inte har tagit ut några prisutjämningsavgifter, men vi anser att Kungl. Maj:t för alla eventualiteter bör få den begärda fullmakten. Den kan vara bra att ha i en tid, sådan som den vi nu genomlever. Vem vet hur länge den ekonomiska stabiliteten kan komma att räcka? För övrigt är det så konstigt här i huset: ena dagen talar man från oppositionens sida om att det inte råder ekonomisk balans, och nästa dag förklarar man tvärsäkert att det råder ekonomisk balans och att vi därför kan göra som oppositionen önskar. Skulle vi inte, mina damer och herrar, kunna komma överens om att spådomskonsten är en svår konst och att spådomarna i detta avseende så många gånger har misslyckats, att man inte alltför ofta bör komma med sådana?

För min del är jag inte övertygad om att inte det ekonomiska läget rätt snart kan ändra sig, och därför har jag biträtt den uppfattningen att vi bör lämna i Kungl. Maj:ts hand ett sådant

instrument som det här gäller. Detta är ju inte avsett att användas, om läget är ungefär detsamma som det nu är eller som det var i fjol, och det har inte heller Kungl. Maj:t tänkt sig. Men det kan inträffa händelser, som ingen av oss i dag har någon aning om. Därför anser bevillningsutskottet, att man kan ha det förtroendet för Kungl. Maj:t att man bibehåller beredskapslagstiftningen på detta område. Detta och ingenting annat är anledningen till att bevillningsutskottet tillstyrker att denna lagstiftning skall bibehållas ytterligare ett år.

I stort sett är utskottet enigt. Högern reserverar sig visserligen mot att sätta av femmiljonersfonden. Men vi är fullständigt eniga om de 100 000 kronorna till hantverksinstitutet och de 20 000 till kommerskollegium för en sågverksinventering.

När herr Magnusson här stod och talade om sågverken i södra Sverige, erinrade jag mig någonting som förekom i utskottet. Jag tyckte det var synd att inte herr Magnusson hade tillfälle att rådfråga dem av sina partivänner som har verklig erfarenhet av sågverksrörelse, när den bedrivs så som den skall bedrivas. Herr Magnusson kan kanske hitta adressen, så att han får del av sina egna partivänners uppfattning om den sågverksrörelse i södra Sverige han anser så utomordentlig. Jag tar ingen ståndpunkt själv i denna fråga. Jag vågar inte utge mig för sågverks-sakkunnig vare sig när det gäller södra eller norra Sverige, men jag tror mig förstå att norrlänningarna begriper detta litet bättre än man gör söder om Dalälven.

Sedan har åtskilliga motionärer velat spåda på med andra önskemål. Det är bara på en punkt som motionskrav föranlett någon reservation. Det är frågan om styrelsen för skogsvårdsfonden. Jag tror inte att det är nödvändigt att använda sin arbetskraft till sådant som att skriva den lilla biten om att herr Erics-

Prisutjämningsavgift m. m.

son i handelsdepartementet fortast möjligt skall tillsätta denna styrelse. En sådan uppmaning är ju inte erforderlig när statsrådet har riksdagens uppdrag att göra detta. Styrelsen kommer nog. Att man inte utan ordentlig prövning ska ge sig in på länsstiftelsernas avsatta medel är nog utskottet i stort sett enigt om.

Herr talman! Jag skall inte dra ut på debatten ytterligare. Jag tror att var och en har sin ställning klar i den föreliggande frågan. Jag hemställer om bifall till vad bevillningsutskottet hemställt.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande talar om oppositionens tvärsäkerhet när det gäller ekonomiska ting. Men, herr Adolv Olsson, vem är det som är tvärsäker? Är det inte Kungl. Maj:t som är tvärsäker, när Kungl. Maj:t vill ha alla dessa fullmakter? Vår erfarenhet är att det är bäst om Kungl. Maj:t i tid tar kontakt med riksdagen. Därför vill vi inte ge fullmakter av den art, som Kungl. Maj:t här begär.

Utskottets ärade ordförande tyckte också att det talades om än att det fanns ekonomisk balans, än att det inte fanns någon. Vem är det som för detta tal, herr Adolv Olsson? Regeringspartiernas talesmän står allt som oftast ute i landet och talar om att vi fått ekonomisk balans. Sedan kommer regeringen här i kammaren och säger att på grundval av att vi inte kan vara säkra på den ekonomiska balansen måste den ha dessa fullmakter. Herr Olsson borde därför vänt sig till sina egna partikamrater med denna kritik och inte till oppositionen.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Redan i fjol krävde vi att denna fullmakt skulle borttagas. Jag kan inte finna annat än att skälen för detta yrkande blivit ännu starkare genom att läget ytterligare stabiliserats.

Jag finner det vara av vikt att riksdagen inte slentrianmässigt beviljar fullmakter år efter år på detta sätt. Detta fullmaktsystem tillkom under kriget och omedelbart efter. Det innebar att riksdagen avsåg sig sin rätt att handla på ifrågasvarande områden. Jag menar, som någon uttryckt det tidigare, att tidpunkten nu kommit för riksdagen att på detta område återta sin rätt.

Utskottets ärade ordförande, herr Olsson i Gävle, har som ett skäl för denna fullmakt nämnt beredskapssynpunkten: framtiden är oviss, man vet inte vad som kommer att hända. Herr Olsson menar, att detta skulle vara tillräckligt skäl att förlänga fullmakten. Då vill jag erinra om att riksdagen är samlad under en stor del av året och att denna fullmakt ändå någon gång bör avskaffas.

Vi diskuterade frågan ingående vid fjolårets riksdag, och jag skall därför inte förlänga mitt anförande. Jag vill endast understryka, herr talman, att läget enligt min uppfattning nu är sådant att fullmakten bör upphöra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Spetz m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vill bara säga att detta inte är något påfund av i dag, som herr Nilsson i Svalöv tror. Jag diskuterade med några högermän — visserligen inte med herr Nilsson i Svalöv, men med några andra högerrepresentanter som satt i bevillningsutskottet åren 1947 och 1948 — och det lät på precis samma sätt då som i dag. Man ville över huvud taget inte höra talas om detta.

Jag tror inte att det är riktigt som herr Kristensson i Osby säger, att bevillningsutskottet slentrianmässigt behandlat denna fråga eller några andra frågor som det haft att syssla med. Bevillningsutskottet har nog förstått fullmaktens karaktär. Vi har ju, som jag

Prisutjämningsavgift m. m.

påpekade, en gång förut i år värjt oss på ett område i detta avseende. Jag vill dock erinra herrarna om att det väl inte är mer än en vecka sedan som oppositionens män stod här och talade om att vi har uppnått balans, men att läget innebär vissa risker. Man skall inte från den ena veckan till den andra glömma bort vad det är man säger och gör. Innebär läget vissa risker, då skall vi vara försiktiga. Innebär läget inga risker — och det tycks herr Kristensson i Osby och herr Nilsson i Svalöv nu vara överens om — ja, varsågod mina herrar, då får herrarna vara beredda att ta det ansvar som följer med en sådan uppfattning av läget.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att bevillningsutskottet beträffande detta ärende redan från början skrivit att fullmakten skall vara av tillfällig karaktär. Jag skulle vilja understryka att ett sådant uttalande från utskottets sida innebär en förpliktelse. Det innebär att om läget medger det bör ett avskaffande ske, och jag kan inte finna annat än att det läget nu föreligger.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till utskottets ordförande. När kan fullmaktslagarna beräknas upphöra att gälla? Vilken fråga det än gäller kan man nämligen aldrig vara riktigt säker på att det skall bli precis så som man tror. Med herr Olssons sätt att se på saken skulle fullmaktslagarna aldrig kunna upphöra att gälla.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Om jag vore lika tvärsäker som herrarna skulle jag förorda införandet av en permanent lag på detta område, men det är jag inte.

Till sist vill jag säga, att herrar Kristensson i Osby och Nilsson i Svalöv har alldeles för lätt att glömma vem det var som försökte fästa utskottets uppmärksamhet på en annan fullmaktslag, som man ville genomföra i samband med stormfällningarna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställen i punkten 1) utom i vad angick punkten 2) d) i motionen II: 509, nämligen dels på bifall till utskottets hemställen i dessa delar dels ock på avslag å såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i förevarande delar; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställen i punkten 1) i utskottets förevarande betänkande nr 29 utom i vad angår punkten 2) d) i motionen II: 509 av fru Sandström m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets hemställen som Kungl. Maj:ts förslag i förevarande delar.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 126 ja och 70 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten 1) gjorda hemställen utom i vad angick punkten 2) d) i motionen II: 509.

Prisutjämningsavgift m. m.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 2), nämligen på 1:o) bifall till utskottets ifrågavarande hemställan; 2:o) bifall till motsvarande punkt i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen i denna del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets förevarande betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motsvarande punkt i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Slutligen gav herr talmannen propositioner beträffande punkten 2) d) i motionen II: 509 av fru Sandström m. fl., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å motionen i nämnda dels ock på bifall till punkten 3) i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet av den förra propositionen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 17.

Ordet lämnades på begäran till

Herr STÅHL (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 109 och 110 måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionernas avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.59.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 24 mars.

Kl. 19.30.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner om revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 31 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* samt II: 47 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, i vilka hemställts »att riksdagen måtte uttala, att en revision av GATT-avtalet bör komma till stånd, som ger vårt land möjlighet att åstadkomma ett bättre och effektivare tullskydd för trädgårdsodlingens produkter i såväl färsk som konserverad eller på annat sätt beredd form, samt att vid förhandlingar om handelsavtal med främmande makter trädgårdsodlingens intresse i detta avseende bör så långt möjligt tillgodoses»; samt

2) de likalydande motionerna I: 114 av herr *Lundqvist* och II: 141 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl., i vilka hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det nu utgående tullskyddet för frukt utsträcker sig att gälla även t. o. m. mars månad».

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 31 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* samt II: 47 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp om revision av GATT-

avtalet i trädgårdsodlingens intresse icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 114 av herr *Lundqvist* och II: 141 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. om utsträckt tullskydd för frukt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd, som i anslutning till motionerna I: 31 och II: 47 hemställt, att riksdagen måtte uttala att vid stundande förhandlingar om revision av GATT-avtalet de av reservanterna framförda synpunkterna måtte bli beaktade.

Utskottets hemställan föredrogs; och och anförde därvid:

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! Då jag jämte ett par andra av utskottets ledamöter har fogat en reservation till detta betänkande, anser jag mig skyldig att med några ord klargöra hur jag ser på denna fråga.

Redan vid 1950 års riksdag, då frågan om tullskydd för den inhemska frukt- och grönsaksodlingen behandlades i riksdagen i anslutning till Sveriges deltagande i det s. k. GATT-avtalet, tillät vi oss i ett särskilt yttrande till bevillningsutskottets betänkande fästa riksdagens uppmärksamhet på det förhållandet, att den svenska frukt- och grönsaksodlingen försatts i ett betydligt sämre läge än förut varit fallet.

Vi befarade nämligen redan då, att den sänkning av tullskyddet för dessa produkter, som blivit en följd av de förda förhandlingarna, komme att försvåra, ja, i många fall omöjliggöra för våra svenska frukt- och trädgårdsodlare att finna tillräcklig avsättning för sin produktion. Det framgick tydligt och

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

påpekades även i debatten, att det minskade skyddet för dessa produkter fått utgöra kompensation för exportmöjligheterna för svenska industriprodukter.

Utskottet erkände också att så var förhållandet. I betänkandet anförde utskottet således bl. a. följande:

»Vad därefter beträffar de enligt avtalet gjorda tullkoncessionerna är det uppenbart, att dessa begränsa våra möjligheter att med tullar eller liknande avgifter skydda olika grenar av inhemsk produktion. Koncessionerna ha emellertid såvitt utskottet kunnat finna skett med all den varsamhet, som varit förenlig med uppnåendet av förhandlingarnas syfte, och utskottet har med tillfredsställelse funnit, att det varit möjligt att konstruera medgivandena på ett sätt som ger viss rörelsefrihet vid en ur olika synpunkter önskvärd revision av tulltaxan. Uteslutet är givetvis icke att vissa av de lämnade koncessionerna, närmast de ovillkorliga tullnedsättningarna och bland dem av allt att döma främst de som beröra trädgårdsodlingen, kunna komma att förorsaka olägenheter för därav berörda produktionsgrenar. Dessa olägenheter torde emellertid väl uppvägas av de fördelar, särskilt i form av ökade exportmöjligheter, som avtalet otvivelaktigt är ägnat att medföra.»

Men utskottet uttalade även: »I detta sammanhang må jämväl erinras om de möjligheter, som enligt avtalets bestämmelser finnas för revidering av de gjorda koncessionerna, därest detta framdeles skulle visa sig av behovet påkallat.»

Redan vid 1951 års riksdag frambars motioner i syfte att få en viss revision av det ingångna avtalet till stånd. Utskottet anförde i sitt i ärendet avgivna betänkande nr 32 i anledning av motionerna bl. a., att utskottet fann det vara förklarligt att de inhemska odlarna hyste oro för framtiden och att krav framkommit om att åtgärder måtte vidtagas från det allmännas sida till stöd

och skydd för fruktodlingen. Under erinran att genom allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) de tullbestämmelser som gällde beträffande frukt i stor utsträckning bundits i förhållande till andra länder framhöll utskottet bl. a., att vidtagande av åtgärder i syfte att uppnå en höjning av det nuvarande tullskyddet därför skulle — liksom även en skärpning av importregleringen — otvivelaktigt komma att medföra stora svårigheter av handelspolitisk natur. Man hade således redan på detta stadium blivit betänksam och ansåg sig bunden av det träffade avtalet. I betänkandet uttalade utskottet som sin mening vidare, att stora fördelar för producenterna kunde vinnas genom upprättandet av en modern och effektiv organisation för avsättning av den inhemska fruktsköörden. Ja, det är alldeles riktigt att det vid detta tillfälle i stor utsträckning saknades en sådan organisation. Nu har man byggt vidare och lyckats åstadkomma en organisation av denna art, men vad hjälper det när inte tullskydd finns som inom ramen för det möjliga skyddar denna produktion?

1951 års trädgårdsutredning har haft i uppdrag att i enlighet med de av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet för den 20 september 1951 angivna riktlinjerna verkställa utredning rörande frågan om behovet av åtgärder för att förbättra avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringen m. m. Enligt nämnda protokoll uttalade departementschefen bl. a. följande:

»Skulle läget inom en eller flera grenar» — av frukt- och grönsaksodlingen — »befinnas otillfredsställande, böra orsakerna härtill undersökas samt möjligheterna att förbättra detsamma prövas. Härvid bör dock iakttagas, att skälen för ett samhälleligt ingripande äro helt andra och starkare beträffande sådan produktion, som kan hänföras till nyttoproduktion, än i fråga om andra

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

grenar av odlingen. Bland annat med hänsyn härtill torde något ökat importskydd i form av tullhöjningar eller andra importbegränsningar ej böra ifrågasättas, med mindre så befinnes oundgängligen nödvändigt för att tillvarata ur det allmännas synpunkt angelägna intressen.»

Ja, man måste väl säga att det är en nyttoproduktion som nu till stor del ersätts med importerade varor, medan under vissa år med god skörd stora mängder av svensk frukt förfars då den inte kan finna avsättning.

I sitt den 30 december 1952 avgivna betänkande har trädgårdsutredningen under rubriken »Gränsskydd» (s. 153) erinrat om att frågan om tullskyddet på trädgårdsprodukter vore föremål för övervägande inom 1952 års tulltaxekommitté. Detta spörsmål hade därför ej upptagits till närmare behandling av utredningen, även om enligt utredningens mening ett ökat hänsynstagande till trädgårdsodlingens intressen i vissa avseenden syntes motiverat på utrikeshandelns område.

I nämnda betänkande har trädgårdsutredningen lämnat vissa uppgifter om konsumtionen av trädgårdsprodukter. Härav framgår bl. a., att hela konsumtionen av färsk frukt inklusive bär i vårt land år 1951 uppgått till omkring 382 000 ton med ett värde av 632 miljoner kronor. Man har räknat med att nämnda konsumtion utgjordes till omkring 60 procent av inhemsk frukt och till omkring 40 proc. av importerad vara, således en import av cirka 253 miljoner kronor per år. Årskonsumtionen per person har beräknats till följande kvantiteter, nämligen för inhemsk frukt år 1948 till 25,0 och år 1951 till 32,2 kilogram samt för importerad frukt år 1948 till 11,8 och år 1951 till 21,4 kilogram. En betydande ökning i konsumtionen har således ägt rum, vilken ökning emellertid är störst i fråga om den importerade frukten.

Även vid 1953 års riksdag förelåg mo-

tioner i syfte att söka påskynda en revision av tullskyddet på dessa produkter, men riksdagen avlog dessa motioner.

Tvärtemot vad utskottet och riksdagen uttryckligen fastslagit vid GATT-avtalets antagande, ser det ut som om utskottet och riksdagen inte längre skulle vilja stå vid sitt då gjorda uttalande om en eventuell revidering av de då gjorda koncessionerna.

Enligt vad som framgår av bland annat utskottets betänkande kommer nya förhandlingar att upptagas med de till avtalet anslutna länderna redan innevarande höst. Det synes mig då vara ett lämpligt tillfälle för riksdagen att infria sitt år 1950 avgivna löfte och göra ett uttalande, som bör bli ett stöd för delegerade i dessa förhandlingar.

Bevillningsutskottet, som i en till utlåtandet fogad tabell redovisar utvecklingen av importen under åren 1948—1953 och konstaterar att importsiffrorna under dessa år tredubblats och värdemässigt representerar ett belopp av inte mindre än cirka 212 miljoner kronor enbart för färsk frukt, uttalar också: »Importen synes emellertid numera ha nått en sådan omfattning, att de svenska odlarna kan ha grundad anledning hysa viss oro beträffande möjligheterna att för framtiden vinna avsättning för den inhemska fruktskörden till skäligt pris. Av de betänkan- den, som avgivits av 1951 och 1953 års bevillningsutskott i anledning av väckta motioner rörande en revision av frukttullarna till förmån för den inhemska fruktodlingen, framgår att nämnda utskott väl förstått de synpunkter, som framförts från odlarnas sida.» Härtill kommer den avsevärda import av konserverad frukt och övriga trädgårdsprodukter, som sker. Vår svenska lökodling t. ex. är utsatt för en mördande konkurrens, och redan en tid innan denna import släpps fri upphör efterfrågan på den svenska löken. Stora partier av denna vara förblir

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

osålda eller slumpas bort till förlustbringande priser. Kungl. Maj:t tillsätter utredningar för att undersöka möjligheterna att hindra avfolkningen av våra öar, samtidigt som man berövar t. ex. Öland möjligheter att odla och finna avsättning för en produkt, som särskilt lämpar sig för detta landskap, som ur sysselsättningssynpunkt är arbetskrävande och som ekonomiskt skulle betyda så mycket för Ölands befolkning.

Nu säger utskottet: »Att påkalla förhandlingar i sådant syfte kort tid efter det att avtalet utan reservation förlängts synes emellertid icke kunna komma i fråga. Det är vidare uppenbart att åtgärder i nämnda syfte kan medföra betydande svårigheter av handelspolitisk natur. Dylika svårigheter bör i nuvarande läge såvitt möjligt undvikas, icke minst med tanke på att nya förhandlingar rörande GATT-avtalet av allt att döma kommer att äga rum under våren 1955.»

Emellertid har inte reservanterna påyrkat några nya förhandlingar för att få ändring i gällande avtal. Reservationen syftar till att när förhandlingar under alla förhållanden kommer att upptagas senast våren 1955, riksdagen nu måtte uttala att vid dessa förhandlingar frukt- och trädgårdsodlingens problem måtte på ett bättre sätt än hittills beaktas. Denna odling kan komma att bespara oss valutor i minst lika stor omfattning som en mer eller mindre oviss export av industriprodukter och råvaror ger.

Med stöd av vad sålunda anförts tillåter jag mig, herr talman, att hemställa att utskottets under punkt 1) avgivna förslag i betänkandet ersättes med reservanternas förslag, nämligen att riksdagen måtte uttala, att vid stundande förhandlingar om revision av GATT-avtalet de av oss framförda synpunkterna måtte bli beaktade.

Herr talman! Jag tror att detta är ett så pass viktigt intresse för det mindre

jordbruket, som genom frukt- och trädgårdsodling har möjlighet att skaffa sig bättre inkomster, att det ur hela landets synpunkt — även konsumenternas — är lyckligt om ett bättre förhållande kan åstadkommas på denna punkt.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Frågan om tullskyddets höjd är som bekant under omprövning i 1952 års tulltaxekommitté. Där ligger alltså även frågan om tullskyddet för trädgårdsprodukter. Det förhåller sig alltså inte så som motionärerna tycks förutsätta, nämligen att den utredning, som tillsatts den 8 januari i år, skulle utreda tullfrågorna. Den senare utredningen sysslar med avtalstexten och administrativa frågor i samband med GATT-avtalet. Av denna kammares ledamöter är i varje fall herr Hansson i Skegrie ledamot av 1952 års tulltaxekommitté. Han har alltså där tillfälle att anförda sina synpunkter på dessa problem.

I fjol, då motion väcktes på detta område, skrev bevillningsutskottet, att man räknade med att dessa tullar skulle utredas innan GATT-avtalet utgick, alltså till dess nya förhandlingar skulle inledas, och man räknade då med att GATT-avtalet skulle utgå vid årsskiftet 1953/54. I det sammanhanget skrev utskottet, att man »förutsätter, att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på fruktmarknadens område med uppmärksamhet och vidtager de åtgärder som kan antagas vara befogade för att så långt som möjligt trygga avsättningen för den svenska frukten». I år har bevillningsutskottet också uttryckt förståelse för den oro, som de svenska odlarna på detta område känner beträffande avsättningsförhållandena.

Emellertid har något nytt inträffat ifrån den tid, då bevillningsutskottet i fjol behandlade denna fråga, och det nya är, att GATT-avtalet förlängts på ett och ett halvt år, alltså till den 1 juli 1955. Denna sak har nyligen varit före-

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

mål för en interpellationsdebatt i denna kammare. Jag har därför inte någon anledning att närmare gå in på den saken, men låt mig ändå säga, att denna fråga givetvis måste ses i ett större sammanhang.

Här i kammaren har ingen hitintills vare sig under denna debatt eller under tidigare debatter i denna fråga rekommenderat, att vi skulle utträda ur GATT-avtalet. För min del skulle jag vilja säga, att jag finner, att GATT-avtalet är värdefullt, inte minst för små nationer, därför att den lika-behandlingsprincip, som där tillämpas, är särskilt värdefull för de mindre nationerna, enär vi på det sättet får del av medgivanden, som tillkommer, då flera länder samtidigt underhandlar med varandra. Jag vill understryka, att alternativet till GATT-avtalet är bilaterala förhandlingar, förhandlingar som lätt betyder ekonomiskt slagsmål, som gärna skapar svårigheter framför allt för de mindre nationerna. Det är inte lätt för små nationer att på detta område ensamma knäcka nötter tillsammans med stora.

Nu har man från bondeförbundshåll avlämnat en reservation till detta betänkande. Jag måste nog säga, att den reservationens formulering är något oklar, men jag förutsätter, att vad man där yrkar är bifall till den motion, som är avlämnad från det hållet och som vi inom bevillningsutskottet har haft att ta ställning till. I denna motion har yrkats, att riksdagen måtte uttala, att en revision av GATT-avtalet bör komma till stånd, som ger vårt land möjlighet att åstadkomma ett bättre och effektivare tullskydd för trädgårdsodlingens produkter i såväl färsk som konserverad eller på annat sätt beredd form.

Utskottet har inte kunnat biträda detta yrkande av olika orsaker. Man har inom utskottet i det sammanhanget erinrat om att utredning på detta område kommer att ske. Vidare vet man inte vilket förhandlingsläge som kom-

mer att råda, då avgörandet skall ske på detta område. Dessutom har ytterligare ett argument framförts vid behandlingen av frågan. Det är, att om man på detta område gör uttalanden från riksdagens sida, så binder man därigenom förhandlingarna på ett sätt, som möjligen kan utnyttjas av underhandlingarna från andra länder.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Med hänsyn till att vi för fjorton dagar sedan hade en lång interpellationsdebatt i denna fråga mellan handelsministern och mig skall jag försöka begränsa mig och icke använda så lång tid.

När jag tagit del av detta utskottsutlåtande, kan jag inte hjälpa, att jag måste säga, att det är sina föregångare likt.

Jag skulle till en början vilja erinra om att när jag i fjol jämte andra motionärer hemställde om en utbrytning av fruktullarna, så att tulltaxekommissionen skulle få i uppdrag att behandla dem snabbare, skedde det just med hänsyn till att GATT-avtalet skulle utgå den 31 december 1953. Jag hade nämligen vid tidigare tillfällen blivit erinrad om att man måste avvakta den tidpunkt, då avtalet utlöpste, ty innan dess kunde man inte göra något åt saken. När jag sålunda aktualiserade frågan den gången, när det var aktuellt, fick jag det svaret i fjol — i välvillig form för all del — att nu får ni lugna er och se hur det utvecklar sig, något annat kan vi inte vänta. Skrivningen var välvillig, det skall jag inte förneka. Det var vid detta tillfälle jag också uttalade mitt tack till utskottet för att det skrivit välvilligt, men det upptogs inte nådigt utan tvärtom. Man ansåg att man inte fick lägga in för mycket i ett sådant uttalande.

Om vi som sysslar med frukt- och

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

trädgårdsodlingen kunde leva på välvilliga uttalanden skulle det inte vara någon fara å färde. Då skulle vi gå en lysande framtid till mötes. Varje gång har man talat om för oss att bara vi är snälla och hyggliga, så kommer i framtiden något gott att beskåras oss. Utskottets ledamöter får ursäkta, om vi som sysslar med denna näring börjar tröttna och slutar att tro på de försäkringar, som man undan för undan ger. De är dock så att gärningarna är inte precis sådana, att man kan säga, att de är en följd av en välvillig skrivning, d. v. s. det finns inga direkta handlingar som följd av de välvilliga uttalandena.

Att vi hyser oro för framtiden tycker jag skulle vara ganska uppenbart även för dem, som inte sysslar med trädgårdsodling över huvud taget. När man studerar den bilaga, som finns på sista sidan i utskottets utlåtande nr 30, framgår tydligt och klart, att importökningen är enastående stor. Nu vet jag inte om jag behöver återigen i denna kammare säga ifrån, att vi som sysslar med denna näring inte har något emot en import, som håller sig inom rimliga gränser, utan vad vi gång på gång har hemställt om är just detta: låt oss få skydd för vår näring under den tid, då vi behöver det, d. v. s. då huvudparten av de svenska produkterna föres i marknaden. Vi anser att denna begäran är så pass human, att den inte borde möta gensaga från något håll.

När man ser hur stor importökningen är från 1952 till 1953 och tillika vet, att en stor produktionsökning kommer att inträda i vårt eget land, har man rättighet att hysa oro för framtiden. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, herr talman, att man här i kammaren en gång skall komma från ord till handling även när det gäller denna fråga.

Jag kan erinra om att för drygt 20 år sedan var det precis samma för-

hållande beträffande jordbruksnäringen. Den saken har vi nu kommit ifrån. Nu erkänner alla grupper, att jordbruksnäringen skall ha ett sådant skydd, att dess utövare kan beredas en hygglig bärkning, och jag skulle för min del anse att det har vi som sysslar med fruktodling också rättighet att begära.

Nu finns det ett hopp i detta utskottsutlåtande i år, och det är att tulltaxekommittén skulle kunna bli färdig under årets lopp. Det är litet raskare marscherat än man från början tänkt, och därom är ingenting annat än gott att säga. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att den sittande tulltaxekommittén också skall beakta våra problem. Jag hyser förhoppning om att så skall bli fallet.

Sedan har motionärerna från både högern och bondeförbundet genom utskottsutlåtandet underrättats om att vi tagit alldeles fel då vi trott, att den nya utredningen skulle syssla med detta. Jag vet över huvud taget inte hur man skall skriva sina motioner, ty alltid blir man upplyst om att man misstagit sig i något avseende. I alla fall erinrar jag mig, att utskottet tidigare skrivit att regeringen följer frågan med uppmärksamhet. Jag vill ta fasta på detta och hoppas att regeringen följer denna fråga med så stor uppmärksamhet, att vi från dess sida kan få framlagt ett förslag om sådant skydd för denna näring, som jag och andra rekommenderat. Kommer ett sådant förslag från regeringens sida, kan vi vara övertygade om att det kommer att bifallas av riksdagen. Till dess är jag rädd för att vi får nöja oss med välvilliga utskottsutlåtanden.

Sedan skulle jag vilja ställa den frågan till utskottets talesman: Finns det något annat land i världen än Sverige som följt GATT-avtalets principer? Jag har en gång frågat handelsministern om den saken, och han förklarade för mig, att jag hade rätt i detta mitt antagande, ty inte ens Amerikas förenta

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

stater hade följt avtalet. Jag undrar om det har inträffat någon förbättring på detta område? Eller är det så, att det är vi som följer avtalet till punkt och pricka, medan andra länder följer det när det passar deras intressen och i övrigt struntar i avtalet?

Till slut sade utskottets talesman, att det kunde vara farligt, om riksdagen gjorde ett uttalande, ty det kunde binda förhandlarna. Ja, man kan se frågan även ur den synpunkten, men man kan också se den på annat sätt och säga, att om riksdagen gjorde ett positivt uttalande skulle det vara till hjälp för de utsedda förhandlarna om de visste, var de hade den svenska riksdagen, ty det vet man inte i dag.

Herr talman! Jag sade från början att jag skulle begränsa mitt anförande, och jag skall hålla mitt löfte. Jag ber att få yrka bifall till de likalydande motionerna I: 114 och II: 141.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Kristensson i Osby sade, att utskottet uttalar sin förståelse för trädgårdsnäringens avsättningsproblem. Det har utskottet gjort i början av sitt utlåtande. Man erkänner att det kan vara grundad anledning för de svenska odlarna att hysa en viss oro beträffande möjligheten att för framtiden vinna avsättning för den inhemska fruktskörden till skäligt pris. Men allteftersom resonemanget fortskrider blir de i inledningen förstående ordalagen allt vagare, för att slutligen utmynna i nästan ingenting.

Utskottet vill antyda att vi motionärer skulle ha felbedömt möjligheterna till revision av avtalet. Som stöd för denna uppfattning anför utskottet direktiven för de särskilda sakkunniga, som tillsatts inom handelsdepartementet med uppgift att utreda och avgiva förslag beträffande Sveriges deltagande i planerat möte med de till GATT-

avtalet anslutna länderna, avsett att hållas under hösten. Man menar att den översyn av tullskyddet för det svenska näringslivets samtliga grenar, som för närvarande pågår inom tulltaxekommittén, även omfattar tullskyddet för trädgårdsodlingen. Denna utredning antages bli färdig under innevarande år, vilket dock förefaller mig synnerligen tvivelaktigt. Sålunda finns det två olika organ, som åtminstone delvis sysselsätter sig med samma spörsmål. Förutsättningen för att detta skall leda till resultat i av oss i motionen åsyftad riktning måste vara ett intimt samarbete mellan dessa båda organ. Här om säger utskottet ingenting. I stället diskuterar man sig i utskottet fram till allt större svårigheter för att åstadkomma ett bättre gränsskydd för just vår trädgårdsodling. Jag vill understryka det mycket angelägna i att tulltaxekommittén ges sådana kompletterande direktiv, att dess behandling av tullskyddet för trädgårdsodlingen upptages till diskussion på ett så tidigt stadium, att resultatet därav kan föreligga till de sakkunnigas inom handelsdepartementet bedömande, innan de till avtalet anslutna länderna träffas.

Det synes sålunda stå alldeles klart, att storleken av detta gränsskydd av utskottsmajoriteten accepteras som ett av de viktigaste förhandlingsmomenten i en strävan att nå en förhandlingsbas med de parter, som man kommer att möta. Att detta sedan kan leda till ganska tryckta ekonomiska förhållanden inom vår trädgårdsnäring ligger givetvis i öppen dag.

När vi avgivit här förevarande motion, har vi ansett att trädgårdsodlingen är förtjänt av och bör beredas möjligheter att få arbeta under samma ekonomiska villkor som andra näringar och inte bara får bli ett slags buffert, som får ta hårda förhandlingspolitiska törnar, andra till gagn. Jag skulle kunna utveckla detta tema vidare, men frågan har redan behandlats av flera tidi-

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

gare talare, varför jag inte skall göra det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av herr Jonsson i Skedsbygd ställda yrkandet.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Vi måste ha klart för oss vilka förutsättningar som föreligger i det ärende vi nu behandlar. Vi är bundna av GATT-avtalet.

Jag vill inte ett ögonblick förneka vad herr Jonsson i Skedsbygd här framhållit, nämligen att det 1950 framför allt var lökodlingen som fick bära den tyngsta bördan. Man kan väl emellertid inte i dag säga, att riksdagen skall besluta om en tullhöjning, som vi inte kan genomföra utan repressalier från andra länder. Man kan naturligtvis säga som herr Nilsson i Bästekille, att andra länder inte följer avtalet, men då får vi göra klart för oss, att vi inte är någon ekonomisk stormakt, som kan be andra länder dra sig tillbaka och »hålla sig på mattan». Våra möjligheter räcker inte till för det.

Under sådana förhållanden är det väl ändå orimligt att kräva, att den svenska riksdagen nu skall göra ett sådant uttalande, som man föreslår från bondeförbundshåll, nämligen att vid förhandlingarna om GATT-avtalets förnyande skall dessa saker klaras upp, sedan får det gå med det svenska näringslivet i övrigt hur det vill, det intresserar inte den svenska riksdagen. Punkt och slut. På det sättet kan inte den svenska riksdagen uppträda, mina damer och herrar! Vi får i stället göra en avvägning olika ting emellan. Vi producerar ju ändå något mer i detta land och säljer till utlandet än bara äpplen och päron! Om vi bara producerade frukt, så är jag rädd för att vi fick leva på en annan standard än vi gör i dag.

Om vi kan åstadkomma någonting i här berörda avseende, så är jag den förste att medverka till det, men de olika önskemålen måste vägas mot varandra

i det ögonblick det gäller att handla. Ätminstone herr Jonsson Skedsbygd känner ju till, att när GATT-förhandlingarna senast pågick, så hade bevillningsutskottet mycket intima förbindelser med förhandlingarna, under den tid förhandlingarna pågick, och vi fick då fullständiga redogörelser för vad som förekom under förhandlingarna. Då gällde det — som det alltid kommer att göra i dessa frågor — att avväga vad som skulle göra den minsta skadan. Vi frågade oss vilka åtgärder som kommer att drabba oss själva hårdast. Det är den frågan, som det i sådana sammanhang alltid gäller att besvara.

Sedan vill jag säga till de bondeförbundstalare som uppträtt här: Inte kan ni väl begära att vi i Sverige skall vara så gentila, att vi säger att vi tar följderna av att mer än ett år i förväg spela med öppna kort inför hela världen och tala om hur saker och ting ligger till hos oss? Man bedriver inte handelsförhandlingar på det sättet. När bondeförbundarna någon gång spelar kort, spelar de väl inte gärna med öppna kort med sina motståndare, men det är just vad ni vill göra i detta sammanhang. Ni vill att vi skall lägga korten på bordet och tala om för hela världen, att så här kommer vi att handla. Vi är väl emellertid så pass gamla att vi förstår, att de är inte sämre affärsmän än vi och kommer att utnyttja detta.

Den ståndpunkt utskottet ställt sig på är den ståndpunkt, som Sveriges riksdag alltid inför förhandlingar med andra har ställt sig på. Där har vi stått, och vi har inte talat om för hela världen vad vi tänkt göra. Vi har försökt att steg för steg bevaka våra intressen och i slutspurten vägt det hela mot vad som bäst gagnar vårt eget land, vårt näringsliv och därmed det svenska folket. Jag tror att vi skall fortsätta på den vägen om vi är kloka. Det är detta utskottet förutsätter att vi skall göra, och jag hoppas att riksdagens andra kammar skall följa samma regel.

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

Visar det sig sedan att vi vid dessa förhandlingar kan föra fram det intresse som herrarna här vill, skall jag gärna resonera om saken, och visar det sig att vi inte kan det, får vi ta upp spørgsmålet ur den synpunkt, som be-
villningsutskottet redan vid 1950 års prövning var inne på; då får vi tänka oss andra vägar i detta avseende och ge det stöd som kan behövas. Jag är således öppen för alla resonemang, men att driva en handelspolitik efter de linjer herrarna förordar skulle vara det sista jag skulle vilja medverka till.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! Det kan inte hjälpas att man får en känsla av att det är fråga om de obotfärdigas förhinder så fort det börjar talas om tullskydd för frukt och grönsaker. Jag erinrar om debatten 1950, herr Kristensson i Osby då och herr Kristensson i Osby i dag. Herr Kristensson uttalade vid minst tre olika tillfällen i debatten följande. Till att börja med: »I fråga om denna odling har jag på goda grunder velat göra gällande, att man vid lämpligt tillfälle bör ta upp underhandlingar om en utsträckning av tullskyddet till även månaderna februari och mars.» Då var herr Kristensson villig att under gällande avtalstid uppta förhandlingar om dessa saker. Vidare sade herr Kristensson: »Emellertid sade jag vid två tillfällen här, att jag ville, att sådana förhandlingar skulle komma till stånd vid lämpligt tillfälle.» Slutligen sade herr Kristensson: »Sedan kan man ju vid lämpligt tillfälle föra sådana underhandlingar om ändringar i tullsatserna, som äro angelägna.» I dag vill han inte vara med om någonting ditåt. Vi har nu inte sträckt oss så långt som herr Kristensson gjorde då, nämligen till att vilja ta upp separata underhandlingar, utan vi har — för att inte något missförstånd skall uppstå — sagt, att man vid de

kommande förhandlingarna bör söka åstadkomma bättre tullskydd för dessa produkter.

Dessa odlare kan inte existera på bara välvilliga uttalanden. Kunde de göra det, skulle av debattinlägg och utskottsutlåtanden att döma våra fruktodlare befinna sig i en position som vore avundsvärd. Jag återgav något av vad utskottet sagt vid skilda tillfällen — idel välvilja mot fruktodlarna. Men när det gäller handling saknas varje uns av vilja till medverkan.

Nu säger herr Olsson i Gävle, att detta skulle vara att spela med öppna kort. Ja, jag vet nu inte det, jag tror att det ligger så till att våra handelspartner mycket väl känner till våra förhållanden och våra önskemål på detta område. Jag tror inte att det är några hemligheter vi yppar för dem.

Vidare säger herr Olsson i Gävle, att det inte kan vara riktigt att på förhand binda riksdagen. Men det är ju inte fråga om den saken utan fråga om att göra ett uttalande, som stöder våra underhandlare och ger dem som man brukar säga råg i ryggen att föra sin talan på ett om möjligt, jag säger om möjligt, bättre sätt än som skedde vid förra tillfället. Annars kommer vi att när detta GATT-avtal skall förnyas, vilket vi väl alla tror kommer att ske och vilket väl också är värdefullt för vårt land — det har jag inte bestritt på någon punkt — att kanske stå i samma läge som vi gjorde 1950, då överenskommelse redan träffats och förelades riksdagen, och några ändringar inte stod att få. Man hade att välja mellan att avslå hela GATT-avtalet med dess bestämmelser eller anta det i befintlig skick. Det är därför vi återigen velat företa denna framstöt för att åtminstone göra klart för våra underhandlare, att här är ett spørgsmål som de bör beakta. Det är, som jag sade i mitt förra inlägg, till gagn inte bara för fruktodlarna. Det är alldeles riktigt att vi exporterar en hel del varor i utbyte mot dessa produkter.

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

Vi har t. ex. exporterat trähus till Italien och tagit emot likviden i form av frukt, medan svensk frukt i massor har fått ruttna ned i brist på avsättningsmöjligheter. Det är sådant vi vill vända oss mot och om möjligt — jag säger om möjligt — med stöd av en opinion i riksdagen försöka få ett bättre tillstånd nästa gång förhandlingar skall tas upp.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd för tankarna tillbaka till 1950 års debatt. Vid det tillfället uppträdde jag här i kammaren och var mycket positivt inställd till vår anslutning till GATT-avtalet, vilket jag ansåg mig ha goda grunder för. Jag hade tillhört den kommitté, som i någon mån utfört det förberedande arbetet. Jag sade bl. a., att när det gällde tullskyddet för frukt hade jag trots min principiella inställning till GATT-avtalet och trots att jag ville att vi skulle ansluta oss till det, inga invändningar att göra mot att det tullskydd man hade i januari för äpplen skulle om möjligt förlängas att gälla februari och mars. Och, herr Jonsson i Skedsbygd, jag har fortfarande samma uppfattning.

Jag sade år 1950 också, att förhandlingar härom kunde vi ta upp vid lägligt tillfälle. Och när är det ett lägligt tillfälle? Jo, när överläggningar kommer i gång och bud och motbud växlas. Men man kan ju inte förverkliga ett sådant krav under alla förhållanden, utan man får ta ställning till frågan i det större sammanhanget. Visar det sig då möjligt att få ett sådant krav genomfört, så är det bra. Är det inte möjligt utan att man riskerar stora ting på andra områden eller riskerar vår anslutning över huvud taget till GATT-avtalet, kommer ju frågan i ett annat läge. Detta kan bedömas endast när förhandlingsläget redovisas för regeringen. Riksdagen vet inte vilket förhandlingsläge som kommer att uppstå, när dessa ting provas.

En anledning till att jag är positiv,

när det gäller att förlänga tullskyddet för äpplen till februari och mars, är naturligtvis att det byggs lagerhus och att man odlar vinterhärdig frukt, men man kan inte förverkliga kravet under alla förhållanden.

Herr Jonsson i Skedsbygd! GATT-avtalet utgick vid årsskiftet. Då hade man kunnat ändra position, men det skedde inte. Jag kritiserar inte regeringen för detta. Jag vet inte om herr Jonsson i Skedsbygd gör det och om herr Jonsson på denna punkt har mindre förtroende för regeringen än vad jag har.

Vid debatten år 1950 sade herr Jonsson i Skedsbygd, att det är klart att vi fått göra eftergifter och måste göra sådana för att vinna någonting. Det är naturligtvis en realistisk syn, herr Jonsson i Skedsbygd, och också vid det tillfället gjorde herr Jonsson samma tillägg som nu, att herr Jonsson inte kunde ta på sitt ansvar att stjälpas GATT-avtalet.

Jag kommer så till herr Nilsson i Bästekille. Han ställde en direkt fråga till mig, och den frågan var formulerad så att den närmast innebar, tyckte jag, något av en beskyllning mot de länder, som är med i GATT-avtalet. Herr Nilsson undrade, om dessa länder följer avtalet. Herr Nilsson, det har förekommit några fall då man brutit mot det, men motparten har då tillfälle att påtala saken, och det har också skett. Det är ju en styrka i systemet, att när någon bryter mot avtalet finns det möjligheter att påtala detta. I mycket få fall har det varit direkta brott mot GATT-avtalet, och då har rättelse skett i ett stort antal av fallen. — Det är den upplysning som jag i detta avseende är i tillfälle att lämna herr Nilsson i Bästekille.

I den interpellation, som herr Nilsson för kort tid sedan framställde till handelsministern, säger herr Nilsson att avtalet har förlängts på 1½ år och att de angelägna rättelserna i avtalet därför måste anstå. Jag finner detta vara en

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

realistisk syn på saken, herr Nilsson. Låt nu 1952 års tulltaxekommitté, där bland andra herr Hansson i Skegrie är ledamot, arbeta med detta. Sedan får förhandlarna och regeringen ta vid, och vi får avvakta resultatet.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag skall börja med den siste tälaren, herr Kristensson i Osby, som på en direkt fråga av mig upplyste om att de förseelser — om jag får använda ett sådant uttryck — som begåtts mot GATT-avtalet utgjorde ett mycket litet antal och att man konstaterat mycket få brott mot dess bestämmelser.

Att jag ställde frågan berodde, som jag sade i mitt första anförande, på att även handelsministern medgivit att det enda land som följt detta avtal till punkt och pricka var Sverige. Inte ens Amerikas förenta stater hade brytt sig om att följa detsamma. Då låg det kanske mera realism i vad utskottets ordförande sade. Vi är ingen ekonomisk stormakt, sade herr Olsson i Gävle, och därför får vi inte uppträda på det sätt som stormakterna — jag förstår att han menade så — kan tillåta sig. Det ligger kanske en smula realism i detta, att vi därför att vi är en liten nation måste låta oss behandlas hur som helst och böja oss för de metoder, som de stora staterna anser sig ha lov att tillämpa gentemot oss.

Jag tycker att herr Olsson i Gävle skulle ha kunnat bespara sig ett annat uttalande. Han sade att när vi drev den linjen att vi ville ha bättre skydd för trädgårdsodlingen, så menade vi att det fick gå med näringslivet i övrigt hur som helst. Jag sade i debatten i fjol att en sådan tanke var mig fjärran. Jag har den bestämda uppfattningen, att vi måste slå vakt om hela vårt svenska näringsliv oavsett vilken gren det gäller, ty alla som bygger och bor i detta land är beroende av vad det svenska näringslivet tillsammans kan prestera. När herr Olsson senare något ironiskt yttrade, att vi har annat att sälja än

päron och äpplen, så vet jag detta mycket väl. Men även om vi tillhör en liten näringsgren och utgör ett litet antal människor jämfört med dem som är anställda inom till exempel industrien, har vi dock, som jag sagt många gånger förut, samma rättighet som alla andra näringsgrupper att leva på en hygglig ekonomisk standard.

Jag skulle vilja erinra både herr Olsson i Gävle och andra om de förhållanden som rådde efter 1952 års skörd, som praktiskt taget blev osäljbar därför att man satte i gång en ohejdad import tidigare än man bort. Efteråt erkändes nog från de flesta håll att man begått ett misstag, även från det håll där man satte i gång importen, men då var misstaget gjort och skadan var stor.

Jag sade härom dagen i en interpellationsdebatt, att vi kom i det läget att när vi fick sälja den sista frukten, Belle de Boskoop, i april 1953, fick vi ut ett pris av 30 öre per kilo för den sortering, som betecknades som extra prima och prima, och 15 öre per kilo för den sortering, som går under namnet standard. Vi skall inte tala om hur mycket frukt som rutnade bort under den tid som vi väntade på denna försäljning, men vem som helst begriper att det var en stor del av partiet.

Jag skulle gärna vilja fråga herr Olsson i Gävle en sak. Han säger att vi måste tänka och handla så, att vi åstadkommer den minsta skadan. Vad menar herr Olsson med det? Jag tolkar hans uttalande på det sättet att han menar, att de åtgärder som vi skall vidta måste vi planera med hänsyn till hur många människor de berör. Är det fråga om en stor näringsgren måste vi tänka oss för, så att vi inte gör några misstag, som i så fall skulle vålla stora skador. Men gäller det en liten grupp, så visst kan det uppstå skador, men de blir inte så stora. Det är riktigt, om man resonerar kallt. Men man får inte förfara så, utan vi måste räkna med att alla näringsgrupper har rättighet att existera.

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

Herr Olsson i Gävle sade vidare något om att man inte skall spela med öppna kort. Skulle riksdagen verkligen fatta ett sådant beslut som föreslås från bondeförbundet och högerpartiet i dag, så skulle det innebära att vi spelade med öppna kort. Ja, man kan göra olika bedömanden även när det gäller spel. Det kan t. o. m. tänkas att utlandet, när riksdagsmajoriteten här i dag voterat ned vårt yrkande, resonerar som så, att det var ändå trevligt, ty nu har den svenska riksdagen minsann visat korten så väl, att vi vet vad vi kan räkna med. Jag tror liksom herr Jonsson i Skedsbygd, att om riksdagen intar en positiv hållning, blir detta till stor hjälp för de förhandlare som skall vara med om att göra upp ett nytt avtal — inte tvärtom.

Till slut är det glädjande att herr Olsson i Gävle förklarade sig vara villig till förhandlingar även i framtiden. Herr Olsson i Gävle som är gammal »i detta hus», som man brukar säga, bör använda det inflytande han har för att försöka förmå regeringen att lägga fram ett förslag i denna fråga, så att vi kan få den avförd från dagordningen och få den ordnad på ungefär samma sätt som vi har ordnat med vår jordbruksnärning.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga utskottets talesmän vad de säger om mitt yttrande om samspelet mellan de sakkunniga inom handelsdepartementet och tulltaxekommittén. Jag anser att det är en absolut förutsättning för att det skall vara någon mening med de förhandlingar, som man skall börja redan till hösten, att tulltaxekommittén blir i tillfälle att ta upp just dessa problem. Det får inte bli en situation, där den vänstra handen inte vet vad den högra gör.

Om jag nu skulle försöka att i någon mån illustrera hur jag ser på utskottets ståndpunkt, vill jag göra det genom att säga, att i början av utlåtandet får man intrycket, att utskottet har kommit i

sällskap med den lille gossen trädgårdsnärningen och som den gamle snälle farbrodern talar i mycket tröstande ordalag till denne. Men senare säger samme snälle farbror: Men, min lille gosse, kan du inte ordna det så, att de utländska gossarna vill vara vänliga att ge dig litlett hjälp, så skall du inte vänta dig att få någonting från dem här hemma, ty här är det de stora pojarna som är framme och tar för sig av vad som finns och bevarar det obesekret.

Ungefär så vill jag karakterisera utskottets utlåtande. Det är som herr Jonsson i Skedsbygd säger mycket som ger intryck av de obotfärdigas förhinder.

Vad sedan beträffar att spela med öppna kort vet säkert vår ärade utskottsordförande som gammal skåning att det finns kortspel, där man spelar med öppna kort, varvid man dock kan i ett fall spela med dolda kort, och det kallas för nolle.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Till det sista vill jag säga, att det där driver man när man umgås med vänner. Tror herr Hansson i Önnarp att dessa förhandlingar med alla de stater som är med i GATT-avtalet kan räknas såsom förhandlingar med vänner? Mer vill jag inte säga på den punkten.

Jag skulle vilja säga till dessa klagande bondeförbundare, att det från en del håll i utskottet har ansetts att utskottet har varit för positivt, och så står herr Hansson i Önnarp upp här och talar om att det är ingenting, att utskottets betänkande innehåller ingenting. Läs utskottsbetänkandet, så tror jag att det skall ge både herr Kristensson och mig rätt när vi säger att det finns positiva ting i detta, om också inte när det gäller att åstadkomma någonting i morgon, men det är ju inte fråga om någonting sådant.

Herr Nilsson i Bästekille frågar vad jag räknar som skada. I det avseendet räknar jag med hela det svenska nä-

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

ringslivet. Om vi vållar skada på hela näringslivet går det ju ut över oss själva. Ja, men, säger han då, hur går det med den lilla gruppen? Ja, den måste vi vara beredda att hjälpa på annat sätt, om det är nödvändigt att hjälpa den, det är min ståndpunkt. Är det nödvändigt att hjälpa denna trädgårdsodling så skall den hjälpas på något sätt, men det är inte alls säkert att den skall hjälpas genom att vi skall gå med bundna händer till GATT-förhandlingarna.

Jag skall inte bråka mera, men jag tycker nog, att när nu de ting som det här gäller företräds i Kungl. Maj:ts regering av en herrarnas partivän borde ni kunna ha lika mycket förtroende för honom som jag har.

Att det sedan finns de som inget förtroende har i detta avseende, det är ju en annan sak. Men det är ju inte det vi resonerar om. Jag tycker att herrarna borde försöka använda sitt inflytande i det här fallet. Det är ju inte bevillningsutskottets ordförande som skall gå omkring och plocka upp äpplena åt herr Nilsson i Bästekille. Något får man väl ändå göra av egen kraft, och jag har just sagt er: Varför kan ni inte åtminstone göra ett försök att skapa en ordentlig organisation? Bönderna har kunnat göra det på andra områden, och ni bör kunna göra det här också. Jag tycker att det inte borde vara alldeles omöjligt.

Kan vi inte med det välvilliga uttalande, som bevillningsutskottet gör här, påverka den företrädare för bondeförbundet som sitter på jordbruksministerposten, då kan vi inte påverka honom på något annat sätt heller. Jag hyser ett hopp om att det är möjligt. Varför kan inte herrarna hysa samma hopp?

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Herr Olsson i Gävle började bli humoristisk mot slutet av sitt anförande. Han sade att jag inte kan begära att han skall plocka upp äpplena åt mig. Nej, det har jag inte heller

tänkt göra, ty det arbetet fordrar kvalificerat folk, och det kan man inte begära att norrlänningar skall utföra. Det får jag själv hjälpa till med. Men det är inte det saken gäller, utan det gäller frågan om ett skydd för näringen.

Herr Olsson i Gävle frågar varför vi inte kan skapa en organisation liksom jordbrukarna har gjort. Men herr Olsson i Gävle vet lika väl som jag, att jordbrukarnes antal räknas i hundratusental medan fruktodlarnas antal är betydligt mindre. Det går inte att säga till oss att vi skall skapa en sådan ekonomisk organisation som jordbrukarna har gjort, därför att det helt enkelt är ekonomiskt omöjligt. Därför tycker jag att vi kunde bespara oss sådana där små repliker, ty utskottets ordförande vet lika väl som jag att vi inte är kapabla att utföra en sådan sak. Vad han säger blir närmast ett hän mot oss och ingenting annat.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! Jag värderar mycket inte minst det goda humöret hos den ärade utskottsordföranden, som jag alltid kommit mycket bra överens med och mycket uppskattar. Jag vill bara säga, att när det gäller dessa förhandlingar har vår partivän jordbruksministern tyvärr så litet att säga till om. Det brukar vara handelsministern och utrikesministern som avgör dessa ärenden och undertecknar avtalen.

Jag har i varje fall sett det så att denna debatt, hur den än kommer att utfalla, medför det positiva, att man förstår allvaret i det problem som föreligger. Importen av utländsk frukt har under åren sedan GATT-avtalets tillkomst tredubblats. Den svenska frukten har inte funnit avsättning. Den har i mycket stor utsträckning fått ruttna ner. Detsamma är förhållandet med vissa av trädgårdsodlingens produkter, som inte kan finna avsättning så snart slussarna utifrån öppnas. Jag tror att

Revision av GATT-avtalet i trädgårdsodlingens intresse, m. m.

det är värdefullt att man ventilerar dessa ting i den svenska riksdagen.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vet inte om min erfarenhet är störst eller om herr Jonssons i Skedsbygd är det, men jag skulle inte kunna tänka mig att man utfärdar några direktiv i dessa ting utan en statsrådsberedning, där således herr Jonssons partivän har samma inflytande som min partivän på handelsministerposten. Jag skall inte gå in på några närmare detaljer. Det finns ju för närvarande de här i landet, som anser att herr Norup är regeringens starke man. Om jag anser det behöver jag inte yttra mig om, men det finns de som gör det.

Till herr Nilsson i Bästekille skulle jag vilja säga, att det är möjligt att jag inte är kvalificerad att plocka upp frukten åt honom. Jag kanske har för dålig rygg, ty jag börjar ju tillhöra den äldre delen av nationen. Men även om jag inte är kvalificerad för denna uppgift begär herr Nilsson i Bästekille att jag skall gå ärenden åt fruktodlarna. Det tycker han skulle vara lämpligt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav till en början propositioner i avseende å utskottets i punkten 1) gjorda hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri som föranledes av bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets förevarande betänkande nr 30 röstar

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 40 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten 1) gjorda hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) erhöll härefter på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag i denna votering röstat för reservationen men att voteringsapparaten för min plats markerar »Avstår».

I avseende å punkten 2) gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:114 och II:141; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 2.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Utredning om Tumba pappersbruks drivande i bolagsform.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om förutsättningarna för Tumba pappersbruks drivande i bolagsform.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HALL (s):

Herr talman! Det är ju nu mycket länge sedan riksbanken förvärvade Tumba pappersbruk — bruket firar om ett par år 200-årsjubileum i riksbankens ägo — och förvaltningsformen har ända till våra dagar varit den, att bruket varit direkt underställt bankofullmäktige, som fattat beslut beträffande dess drift och förvaltning. För tio år sedan eller närmare bestämt den 1 januari 1944 överläts emellertid förvaltningen till riksbankens industristyrelse, som då inrättades och som samtidigt erhöll uppgiften att förvalta sedeltryckeriet. Driften vid Tumba pappersbruk har tills för ungefär tio år sedan varit i huvudsak inriktad på sedelpapperstillverkning men har av olika skäl sedermera kommit att omfatta skilda papperssortiment. Mellan 80 och 90 procent av brukets tillverkning, i kilogram räknat, försäljes nu på den öppna marknaden, bl. a. i utlandet.

Därmed har också frågan om företagsformen aktualiserats, och det har inom riksbankens industristyrelse företagits vissa utredningar i syfte att undersöka möjligheterna av en annan driftform. En motionär i första kammaren har nu föreslagit, att det skulle verkställas en utredning angående möjligheterna att förvandla bruket till aktiebolag. Fullmäktige har inte för sin del haft någonting att invända mot en sådan utredning, men eftersom Kungl. Maj:t så sent som i fjol tillsatt en annan utredning med uppgift att företa en översyn av alla statliga företagsformer i syfte att få dem mer rationella och

effektiva, så har fullmäktige ansett att resultatet av denna utredning borde avväktas, innan man påbörjade en separat utredning beträffande det relativt lilla företag som det här gäller.

Jag konstaterar att utskottet också har den meningen, att man bör se dessa ting i deras sammanhang, och det finns väl inte heller något att invända däremot. Jag vill bara i detta sammanhang påminna om att riksdagens verk väl inte brukar besvara Kungl. Maj:t med att begära utredningar om angelägenheter som berör endast det egna verket. Det är väl emellertid närmast en formfråga, om man vill att Kungl. Maj:t här skall företa en utredning. Det utredningsmaterial som frambringas måste ju i stort sett bearbetas av samma personer, antingen utredningen verkställs av 1953 års utredning om de statliga företagsformerna eller av en särskild kommitté inom riksbanken.

Det finns således inte i och för sig något motstånd från min sida mot att utskottsförslaget bifalles, och jag tänker inte heller framställa något annat yrkande.

Eftersom motionären även har sysslat med frågan om den frihet och effektivitet som de olika företagsformerna innebär, vill jag göra en liten erinran. Man bör inte föreställa sig att ett aktiebolag alltid har en friare ställning än ett verk. Det är en villfarelse att tro att ett aktiebolag som arbetar under svåra och bekymmersamma förhållanden har någon större frihet. Ett aktiebolag, som inte har mycket goda vinster, är tvärtom så hårt bundet av vår nuvarande lagstiftning, att verksformen nog framstår såsom ett frihetens himmelrike.

Jag vill också — därest det på den punkten skulle föreligga något missförstånd hos motionären — erinra om att den ordning, som gäller för förvaltning av riksbankens industrier, ger direktören en väsentligt större frihet än den som tillkommer verkställande direktören i det statliga aktiebolaget. Direktören i riksbankens industrier har

Ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare.

sålunda frihet att själv verkställa alla inköp av material. Han har också när det gäller arbetskraftsfrågor större frihet än man har inom det statliga aktiebolaget.

Det är riktigt vad motionären säger om att man måste gå till riksdagen, om man vill ha större investeringsanslag till riksbankens industrier, men på den punkten är det mycket lätt att göra en förändring utan att fördenskull behöva tillgripa aktiebolagsformen. Det finns nämligen inget hinder för att riksdagen ger bankofullmäktige rätt att besluta om dessa investeringar. Det är tvärtom kanske en smula egendomligt att riksdagen har överlåtit till fullmäktige att bedöma miljardaffärer utan att fråga vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen men tills vidare vidhållit att den skall tillfrågas när det gäller investering av några hundra tusen kronor i industrierna. Jag tror inte att det skulle möta något nämnvärt hinder att få till stånd en uppmjukning av bestämmelserna på denna punkt, därest så skulle befinnas ändamålsenligt när utredningen är färdig, och om så sker, skulle det råda större frihet beträffande investeringarna i riksbankens industrier än vad fallet kan vara inom ett aktiebolag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om förberedelser till firande av representationsreformens etthundraårsjubileum.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om förvaltningsarvode åt förmyndare.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 152, av herr *Jacobson* i Vilhelmina, vari föreslagits »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande ändring av gällande lag för att förhindra att omyndiga pensionärsers levnadsstandard beskäres genom förmyndares rätt till arvode, samt att förmyndare i nämnda fall erhåller arvode i annan ordning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 152, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina (s):

Herr talman! Det här är givetvis ingen stor fråga. Det gäller ett mycket litet antal personer. Men förmyndare exempelvis i Göteborg har förklarat att de ansluter sig till de av mig framförda synpunkterna. Utskottet säger också: »Med hänsyn till det anförda synas de obilliga konsekvenser av nuvarande lagstiftning, vilka motionären påtalar, endast uppkomma i sällsynta undantagsfall.» Utskottet går alltså mot motionen inte på grund av några rättvisesynpunkter, utan därför att det är så få personer som saken gäller. Jag har uppfattningen att det inte är antalet som bör vara avgörande, utan huruvida den nuvarande ordningen är rättvis eller inte. Gentemot ett enhälligt utskott är det visserligen svårt att yrka bifall till motionen, men jag ber i alla fall att få göra detta, när jag har rätten på min sida.

Herr **RYLANDER** (fp):

Herr talman! Herr Jacobson i Vilhelmina sade själv att saken bara rör ett fåtal fall, och så måste det vara, när han begär en utredning rörande ändring av gällande lag för att förhindra att omyndiga pensionärsers levnadsstandard beskäres genom förmyndares rätt till

Mönsterskyddslagen och dess tillämpningsområde.

arvode. Han säger i motionen, att han egentligen avsett de fall, där den omyndige lever ett normalt liv ute i samhället, däremot inte där den omyndige vårdas på anstalt. Man kan fråga sig varför herr Jacobson i Vilhelmina begränsat sitt yrkande till att avse just pensionärer. Är det inte lika synd om omyndiga barn med lika begränsade inkomster som pensionärer? Det är väl omöjligt, förefaller det mig, att bifalla en motion som blivit avfattad på det sättet.

Herr Jacobson i Vilhelmina syftade väl i själva verket på sådana omyndigförklarade folkpensionärer, som vårdas i hemmet eller hos någon anhörig eller närstående. Det är då ganska rimligt att en sådan anhörig eller närstående berättigas utkvittera pensionsbeloppet. Då blir det inget förmyndararvode, ty det blir ingen förmyndarförvaltning.

De gällande taxorna för förmyndarsättning anger maximiersättningen, men inte i något fall skall större ersättning utgå än som är skäligt. Det åligger överförmyndaren att pröva den saken.

Jag behöver, herr talman, inte gå närmare in på saken för att kammarens leedamöter skall förstå, att man inte gärna kan bifalla motionen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.**Mönsterskyddslagen och dess tillämpningsområde.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om utredning rörande lagen om skydd för vissa mönster och modeller samt rörande lagens tillämpningsområde.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Då jag tecknade en blank reservation till utskottets utlåtande var det icke i syfte att ställa något avslagsyrkande. Men det uttalades en viss tveksamhet inom utskottet.

Denna lag är av den 10 juli 1899 och äger tillämpning endast beträffande metallindustrin. Skyddet avser endast prydnadsmönster, inte nyttighetsmönster. Man är numera inom industrien inställd på en utredning i det syfte motionen avser. Samtliga remissinstanser har också tillstyrkt bifall till motionen, som kräver utredning.

Då jag som reservant anmält en viss tveksamhet är det icke med motiveringen att mönsterskyddet inte behöver utvidgas. Vad jag har velat anföra här är att ett mönsterskydd icke bör utvecklas så, att det leder till något kartellväsen, ett monopolskydd som inverkar ofördelaktigt på konsumentintressena. Jag har alltså gått med på att man, såsom utskottsmajoriteten begärt, får till stånd en utredning, där såväl producent- som konsumentintressena är företrädde. Jag utgår ifrån att man, för den händelse utskottets förslag bifalles och Kungl. Maj:t tillsätter en utredning, att denna tar fasta på och beaktar konsumenternas intresse, så att inte något monopol uppkommer. Jag har velat understryka det, när det kanske inte framgår riktigt klart av utskottets utlåtande.

Det pågår redan nu en utredning, nämligen varumärkes- och firmautredningen, som sysslar med närbesläktade spörsmål. Denna fråga kan behöva tas upp även inom det nordiska samarbetet, och den nyssnämnda utredningen är sammansatt på ett sådant sätt, att man delvis ägnar sig just åt det. Det låter sig väl inte göra, att nämnda utredning får ta hand om detta ärende, eftersom den naturligtvis måste slutföra det uppdrag den nu sysslar med. Jag vill bara understryka vad Stockholms handelskammare har sagt i sitt yttrande,

Mönsterskyddslagen och dess tillämpningsområde.

nämligen att handelskammaren »förutsätter därvid att utredningsarbetet kommer att bedrivas i samråd med den pågående utredningen om revision av varumärkes- och firmalagstiftningen».

I den pågående utredningen finns goda representanter för de intressen jag här har nämnt, och vid en eventuell ny utredning bör man därför ta sikte på att få ungefär samma sammansättning.

Herr talman! Jag har intet yrkande att ställa i denna fråga.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt yttra mig, eftersom vi tycks vara överens i sak. De synpunkter herr Lundqvist framfört ger mig emellertid anledning att något förtydliga de intentioner som ligger till grund för mitt handlande.

Vem som skall göra utredningen kan vi knappast diskutera om här i kammaren. Jag hoppas, att vi kan förlita oss på att regeringen finner den lämpliga formen för en sådan utredningsbedrivande, så att alla parters intressen blir tillgodosedda på bästa sätt.

Här har nämnts, att man skulle kunna anförtro utredningen åt den kommitté, som sedan många år tillbaka sysslar med firma- och varumärkesrätten. Det är självklart att man bör ta kontakt med den kommittén, men jag vill också påpeka, att det finns minst lika stor anledning att ta kontakt med patentsakkunniga. Frågan om en mönsterskyddslagstiftning står i mycket hög grad nära patentlagstiftningen, eftersom man nu på grund av att vi saknar en mönsterskyddslagstiftning många gånger måste använda sig av patentskydd på ganska egendomligt sätt.

Herr Lundqvist uttalade vissa farhågor för att man genom tillsättandet av en utredning, som kan leda till en lagstiftning om ett vidgat mönsterskydd, kanske inte skulle tillgodose konsumenternas intressen på samma sätt som om

man inte har en sådan lagstiftning. Jag har vid avgivandet av min motion varit minst lika angelägen om att tänka på konsumenternas intressen som på fabrikanter och andra näringsidkares. Det skulle vara lätt för mig att anföra många exempel, grundade på mångårig erfarenhet på mitt eget tillverkningsområde, men jag skall inte göra det. I stället skall jag tala om vad en framstående industriman inom skobranschen framför för synpunkter, när han fått reda på att motionen väckts. Han har låtit mig ta del av ett brev, som han skrivit till sin branschorganisation för ett par år sedan. Innehållet är ungefär följande:

Om en skofabrikant lägger ned mycket arbete och stora kostnader på att skapa en ny modell, är det kanske ganska förklarligt, om denna kommer att säljas bra och om han då bereder sig på att kunna fortsätta försäljningen under flera säsonger för att därigenom slå ut kostnaderna för nyskapandet, för uppläggnings- och produktionen med nya tekniska hjälpmedel o. s. v. på längre tid. Vad sker då? Jo, när en nyhet slår på marknaden, kopieras den av andra skofabrikanter, och så är den snart inte längre någon nyhet. Marknaden blir mättad, och modellen har, som man säger på fackspråk, sålts sönder på alldeles för kort tid. Sedan kan man försöka dra en konklusion och se vart detta leder. En enda tillverkare har fått betala kostnaderna för att skapa denna nya modell. Alla de tillverkare som sedan tar upp denna tillverkning får vardera betala kostnaderna för nyproduktionen, de kostnader som alltid är förknippade med att införa en ny artikel i en serietillverkning. Ingen får fortsätta att tillverka dessa saker tillräckligt länge så att man verkligen kan slå ut de fasta kostnaderna på en tillräckligt stor serie, och konsumenterna får inte del av den prissänkning som skulle kunna bli följden om en tillverkare fått skydd för en modell, som han tillverkat i en till-

Mönsterskyddslagen och dess tillämpningsområde.

räckligt lång serie för att på det sättet skapa en betydligt gynnsammare produkt för konsumenterna. Principiellt erkänner vi rätten till skydd för nyskapande arbete genom patentlagen, även om det i något fall skulle kunna påvisas att detta skydd verkade ogynnsamt på prisutveckling. Ur konsumenternas synpunkt är det säkerligen möjligt att anföra fler exempel på sådana fall, där skyddet verkat kraftigt prissänkande. Ingen har väl heller någon tanke på att önska patentskyddets slopande i vårt land.

Jag vill klart säga ifrån att det är ett svårt och komplicerat uppdrag som en utredning angående mönsterskyddet kommer att få. Jag har stor förståelse och respekt för välgrundad tveksamhet, och jag är beredd på att mer än en tveksam stämman kommer att höjas. Å andra sidan tror jag dock man kan förutse att vår tids ansvarskännande industrifolk inte gärna i onödan vill fortsätta med den visserligen bekväma men i längden ganska ofrukt samma metoden att stjäla modeller, även om stöld i detta avseende tycks vara mer eller mindre legaliserad i vårt land. Jag tror att de svenska företagen är mogna att i varje fall göra en ordentlig omprövning av huruvida man inte nu skulle vara beredd att medverka till skapandet av ett mönsterskydd som enligt min uppfattning — om man lyckas få förståelse för varandras synpunkter — skall lända till glädje och nytta för inte bara företagarna utan också för andra parter, till vilka jag räknar konsumenterna.

Herr talman! Jag yrkar med tacksamhet bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag blivit missförstådd, men det framgår klart och tydligt av mitt anförande att jag framhållit att samtliga remissinstanser tillstyrkt motionen. Jag har icke yrkat avslag på densamma. Det framgår alltså

8 — Andra kammarens protokoll 1954. Nr 11.

att vi är överens om frågan i sak. Jag har endast velat betona vissa konsumentintressen.

När jag nämnde varumärkes- och firmautredningen slutade jag mitt anförande med att säga, att det kan hända att det inte är möjligt för denna utredning att ta hand om denna sak, ty då kanske man inte kan slutföra den utredning som redan pågår. Den kunde dock tjäna som en förebild när man tillsätter en ny utredning. Därmed har jag inte velat komma med någon pekpinne till Kungl. Maj:t. Det är Kungl. Maj:t obetaget att tillsätta den utredning man finner lämplig, men jag förmodar att även jag har möjlighet att här i kammaren säga ut hur jag önskar få det hela upplagt.

Beträffande industrien visar det sig att man där redan har en lag, fastän den inte är tillräckligt omfattande. Industrien har numera gått in för att tillstyrka en utredning på denna punkt. Endast textilindustrien har under senare år visat en viss tveksamhet. Jag vågar inte yttra mig med bestämdhet i detta fall, men det förefaller som om det fortfarande finns en industri som är tveksam på denna punkt.

Jag har i alla fall inte velat motsätta mig utredningen. Jag utgår endast ifrån, som jag förut sagt, att den bör vara förutsättningslös och att även konsumentintresset bör beaktas.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

§ 7.

Föredrogos vart för sig

första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående införsel i arbetsinkomst för beredande av ersättning åt målsägande i brottmål; och

andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om upphävande av gällande inskränkning

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

i rätten till beställningstrafik för gods-
befordran inom stads område.

Kammaren biföll vad utskotten i des-
sa utlåtanden hemställt.

§ 8.

**Motioner om upphävande av, alternativt
vissa ändringar i strandlagen.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlå-
tande nr 8, i anledning av väckta mo-
tioner angående upphävande av strand-
lagen den 30 maj 1952 (nr 382) m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat
fyra inom riksdagen väckta, till lag-
utskott hänvisade motioner, nämligen
inom första kammaren nr 242 av herrar
Göransson och *Hansson* och nr 349 av
herr *Lundqvist* samt inom andra kam-
maren nr 303 av herr *Nyberg m. fl.*
och nr 465 av herrar *Birke* och *Hjal-*
marson.

I motionerna I: 242 och II: 303, vilka
voro likalydande, hade hemställts »att
riksdagen för sin del måtte besluta att
det särskilda stadgandet i 8 § strand-
lagen om fängelsestraff för överträ-
delse av förbud enligt lagen måtte utgå
ur lagen, samt att vederbörande utskott
måtte utarbeta erforderligt förslag till
lagtext».

I motionerna I: 349 och II: 465, vilka
jämväl voro likalydande, hade före-
slagits

»1) att riksdagen måtte besluta upp-
häva strandlagen den 30 maj 1952 (SFS
382/1952),

2) om detta yrkande ej skulle vinna
riksdagens bifall, att denna måtte be-
sluta följande ändringar i nu gällande
strandlag:

a) att ordet 'erfordras' i 1 § tredje
stycket utbytes mot orden 'uteslutande
avses',

b) att markägare erhåller ersättning
enligt det värde som gällde den dag,
då förbudet blir definitivt genom att
ansökan om dispens helt eller delvis
avslås,

c) att bestämmelserna om fängelse-
straff utgår, samt

att åt vederbörande utskott måtte
uppdragas att utarbeta lagtext enligt
ovan under punkt a—c anförda syn-
punkter».

Utskottet hemställde,

A. att de i motionerna I: 349 och
II: 465 framförda yrkandena om strand-
lagens upphävande icke måtte föranle-
da någon riksdagens åtgärd;

B. att de i samma motioner fram-
förda yrkandena om ändring i 1 och
3 §§ strandlagen icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd; samt

C. att de i samma motioner ävensom
i motionerna I: 242 och II: 303 fram-
förda yrkandena om ändring i 8 §
strandlagen icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

*A. i fråga om de i motionerna I: 349
och II: 465 framförda yrkandena om
strandlagens upphävande:*

av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Bo-*
man, vilka ansett att utskottet bort un-
der A. hemställa, att riksdagen måtte
i anledning av förevarande motioner,
I: 349 och II: 465, för sin del antaga
följande förslag till

Lag

*om upphävande av strandlagen den 30
maj 1952 (nr 382).*

Härigenom förordnas att strandlagen
den 30 maj 1952 skall upphöra att gälla
med utgången av juni månad 1954.

Vid expropriationsdomstol väckt mål
angående ersättning enligt strandlagen,
vilket vid sistnämnda tidpunkt icke ge-
nom dom eller beslut skilts från dom-
stolen, skall avskrivas, varvid kronan
skall åläggas ersätta motpartens rätte-
gångskostnader. Mål av angiven beskaf-
fenhet, vilket efter samma tidpunkt är
anhängigt vid överrätt, skall återförvi-
sas till underrätten.

*B. i fråga om de i motionerna I: 349
och II: 465 i andra hand framförda*

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

yrkandena om vissa ändringar i 1 och 3 §§ strandlagen:

av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Boman*, vilka ansett att utskottet bort un-

der B. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner, I: 349 och II: 465, för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i strandlagen den 30 maj 1952 (nr 382).

Härigenom förordnas att 1 och 3 §§ strandlagen den 30 maj 1952 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

För att — — — — bebyggelse som nu sagts.

Förordnande enligt — — — — medelvattenstånd.

Vad i denna lag stadgas skall icke avse område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan, ej heller område som ingår i godkänd avstyckningsplan med mindre förbud mot tätbebyggelse utfärdats för området. Förbud enligt första stycket skall icke utgöra hinder för bebyggelse som *erfordras* för försvaret, jordbruket, fisket, skogsskötseln eller den allmänna samfärdseln.

Vad i denna lag stadgas skall icke avse område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan, ej heller område som ingår i godkänd avstyckningsplan med mindre förbud mot tätbebyggelse utfärdats för området. Förbud enligt första stycket skall icke utgöra hinder för bebyggelse som *uteslutande avses* för försvaret, jordbruket, fisket, skogsskötseln eller den allmänna samfärdseln.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

3 §.

Har ansökan om tillstånd till bebyggelse av fastighet, som helt eller delvis omfattas av förordnande enligt 1 §, icke bifallits och kan till följd härav fastigheten, till den del dess utnyttjande inom eller utom området för förordnandet påverkas av att bebyggelserätten sålunda inskränkts, av ägaren användas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet av nämnda del vid *tiden för förordnandets meddelande*, är ägaren berättigad till ersättning av kronan för den skada han härigenom lider. Detsamma gäller om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan förordnandet meddelades.

Har ansökan om tillstånd till bebyggelse av fastighet, som helt eller delvis omfattas av förordnande enligt 1 §, icke bifallits och kan till följd härav fastigheten, till den del dess utnyttjande inom eller utom området för förordnandet påverkas av att bebyggelserätten sålunda inskränkts, av ägaren användas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet av nämnda del vid *den tidpunkt, då beslut om avslag å tillståndsansökningen vunnit laga kraft*, är ägaren berättigad till ersättning av kronan för den skada han härigenom lider. Detsamma gäller om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan förordnandet meddelades.

Frågan huruvida — — — — meddelande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

C. i fråga om de i motionerna I: 349 och II: 465 — i andra hand — samt i motionerna I: 242 och II: 303 framförda yrkandena om ändring i 8 § strandlagen:

av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson* och *Nyberg*, fru *Boman* och herr *Nestrup*, vilka ansett att utskottet bort under C. hemställa att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 349 och II: 465 samt I: 242 och II: 303, för sin del besluta, att andra punkten i 8 § skulle utgå.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! I detta ärende föreligger det motioner om att dels upphäva strandlagen, dels göra vissa ändringar i den. Då jag har motionerat i detta ärende och även står som reservant i utskottsutlåtandet skall jag be att få säga några få ord.

Mitt yrkande innebär att bestämmelsen om fängelsestraff skall utgå ur strandlagen. Däremot anser jag, att vi inte bör gå så långt som högermotionärerna föreslår och upphäva denna lag. Jag tror att den varit till ganska stor nytta, och jag tror också att den i fortsättningen kommer att en rätt stor betydelse. Däremot vill jag framhålla att jag tror, att man om ett eller annat år får lov att göra en översyn av denna lag, och då kan man väl också ta upp till granskning de förslag till ändringar som här framförts i högermotionen och reservationerna.

Vad jag vänder mig emot är att man i denna lag skall ha en bestämmelse, som innebär fängelsestraff. Jag tycker det är stötande på något sätt att man skall tillgripa så pass hårda bestämmelser som det här är fråga om. Man säger att man bör ha liknande bestämmelser i strandlagen och byggnadslagen. Jag vill då svara, att detta är två lagar som inte är helt jämförbara. De skador som kan uppstå om man bryter emot bygg-

nadslagen är ju betydligt större och kan få svårare konsekvenser än de som uppstår om man bryter emot strandlagen. Jag vill alltså, som jag nyss nämnde, yrka på att bestämmelsen om fängelsestraff utgår ur denna lag. Jag hemställer alltså om bifall till reservationen under punkt C. i utskottets utlåtande.

Sedan vill jag meddela att det kommer att ställas ett tilläggsyrkande till denna reservation. Det innebär att reservationen, som jag har talat för och som ju är gemensam för såväl högerns som folkpartiets representanter i utskottet, kommer att fullständigas, så att vi också framlägger ett fullständigt förslag till ändring av denna paragraf i lagen. Det sker på det sättet att man ur 8 § helt enkelt stryker den sista meningen, som talar om fängelsestraff. Denna paragraf skulle då få följande lydelse: »Den som företager bebyggelse i strid mot förbud enligt 1 § straffes, där han insett eller bort inse att förbudet ägt tillämpning på åtgärden, med dagsböter.» Denna lag skulle enligt förslaget träda i kraft den 1 juli 1954.

Jag ber alltså med detta att få yrka bifall till reservationen av herr Osvald m. fl.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort i denna fråga. Den är ju inte ny utan har passerat kammaren åtskilliga gånger förut, och jag skall här i kväll inskränka mig till att påminna om att vi inte ändrat ståndpunkt i denna betydelsefulla fråga. Vi är alltså motståndare till strandlagen, och därför kommer jag i likhet med reservationen under punkt A. att yrka avslag på lagen.

Om kammaren inte skulle bifalla detta vårt avslagsyrkande, kommer jag att yrka bifall till reservationerna under punkt B. och punkt C. med de ändringsyrkanden som förekommer där av 1, 3 och 8 §§. I 1 § utformas och uttrycks undantagsbestämmelserna från stadgan-

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

dets giltighet på ett sätt som kan tvinga till en betungande bevisning, och 3 § reglerar rätten till ersättning. 8 § beträffande straffbestämmelserna har herr Nyberg redan ordat om, och där är vi alldeles överens om att fängelsestraff inte bör tillgripas därför att en person har en annan mening om hur han skall handha det som han anser vara sitt, medan strandlagen säger att han inte är berättigad därtill.

Herr talman! Med detta yrkar jag alltså i första hand bifall till reservationen under punkt A., och därest denna avslås av kammaren yrkar jag bifall till reservationerna under punkterna B. och C.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Som fru Boman nyss har påpekat, har denna fråga debatterats åtskilliga gånger under de senaste åren. Den provisoriska strandlagen antogs 1950, och den definitiva strandlagen antogs 1952. Då de båda föregående oppositionstalarna har inskränkt sina yttranden i högsta grad, skall jag också försöka göra det. Jag skall då bara nämna att det förefaller mig som om sympatierna i princip för strandlagens existens har ökats under de år som har gått. Då den provisoriska lagen på sin tid antogs skedde det med ett röstetal här i kammaren av 101 mot 72 för avslag. När den definitiva lagen år 1952 antogs, röstade 125 för bifall och bara 25 för avslag. När högern 1953 upprepade sin motion — man har kommit åter år från år — om strandlagens upphävande, avslogs detta yrkande av kammaren med 147 röster mot 28.

Då fru Boman inte gick in på detaljerna beträffande de ändringsyrkanden som föreligger i högerreservationen, skall jag inte heller göra det. Jag tror att strandlagen med dess olika detaljer i stort sett är känd av kammarens ledamöter, och jag skall inskränka mig till att bara å utskottets vägnar hemställa om bifall till utskottets förslag.

Jag skall slutligen bara säga några ord om det yrkande herr Nyberg nyss ställde om ändring av 8 § angående straffbestämmelserna. Det kan ju möjligen synas något onödigt att ha en straffbestämmelse, som i undantagsfall kan ålägga jämväl fängelsestraff för förseelse mot denna lag. Nu har emellertid strandlagen en ostridig viss likhet med byggnadslagen, och när strandlagen på sin tid antogs tyckte riksdagen det var bäst att ha ungefär samma lagbestämmelser. Men utskottet gjorde då ett uttalande som också blev riksdagens uttalande, nämligen att frihetsstraff skulle tillgripas endast i rena undantagsfall, då överträdelsen vore av särskilt svårartat slag. Detta uttalande upprepar utskottet i år.

Fru Boman har stått kvar på sin ståndpunkt hela tiden, 1950, 1952, 1953 och 1954. Utskottet vidhåller sin ståndpunkt, och herr Nyberg vidhåller den ståndpunkt som jag tror han också har intagit hela tiden. Det finns inte mycket att orda vidare om denna sak, utan jag ber, herr talman, med dessa få ord få hemställa om bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Inte heller jag skall tala länge i denna fråga. Jag skall försöka hålla mig inom samma tid som herr Andersson i Löbbo och inte gå in på alla skäl till att vi inom högern vill ha lagen upphävd. Jag skall bara göra några mera allmänna reflexioner och därtill anföra ett par exempel.

Vi kan inte inse att det skall vara nödvändigt med denna lag för att tillgodose den allmänt erkända nödvändigheten av att skapa de friluftsområden som är behövliga. Jag kunde ta mängder av exempel på att olika städer genom köp eller på annat sätt har skaffat sig sådana områden. Enligt min mening kan det då absolut inte vara riktigt att vissa människor blir lidande till sin ekonomiska välfärd för att ett

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

allmänt intresse skall tillgodoses. Man kan med en tillspetsad formulering säga, att det vore som om man toge ut skatt bara av vissa personer för ett ändamål som är gemensamt. Dessutom kan det ju inte förnekas, att lagen drabbar mycket ojämnt och att därför en grundläggande princip i en rättsstat, nämligen om allas likhet inför lagen, kan bli åsidosatt.

Under tidigare diskussioner har det dragits vissa paralleller till byggnadslagen, och även herr Andersson i Löbbo snuddade härvid. Det är alldeles riktigt att man inte kan behandla två fastighetsägare lika. Det kan tyvärr ofta inte undvikas att en stadsplan ger den ene möjlighet att utnyttja sin mark på ett långt bättre sätt än den andre. Gentemot detta vill jag säga, att vi så långt görligt är måste hålla på den grundsats jag nyss nämnde, och här kan vi göra det om vi upphäver strandlagen.

Jag vill också med ett kort citat ur förarbetena till strandlagen understryka, att vi faktiskt har andra möjligheter. I förarbetena till strandlagen säges det om generalplaninstitutet: »Hinder möter icke mot att i planen såsom naturskyddsområde reservera mark som på grund av naturskönhet *eller eljest* finnes böra särskilt skyddas. Mark som i generalplan reserveras såsom fritids- eller naturskyddsområde kan genom planen undantagas från all bebyggelse, eller om så anses lämpligt, från annan glesbebyggelse än för jordbrukets eller därmed jämförligt behov.»

Jag tycker att en lag som inte är nödvändig är ett oting och att den lagen bör bort. Det kan heller inte vara klokt att bibehålla en lag som hos många människor kommer i konflikt med rättsmedvetandet. Låt vara att det här är fråga om folkgrupper som är numerärt obetydliga; det är ändå principiellt lika oriktigt. Sådana ingrepp som det här kan bli fråga om uppfattas otvivelaktigt av den enskilde som godtyckliga kränkningar av hans rätt, och detta är farligt. — Jag skall ta ett litet exempel.

Jag känner till en person som bor på en holme i Stockholms skärgård och som starkt understryker att holmen — som är fyra tunnland stor — direkt minskat i värde sedan strandlagen infördes, *trots* att han aldrig haft för avsikt att avstycka strandtomter för försäljning. Det beror bland annat på att vem som helst nu kan få — för att använda ett fint ord — besöka stranden, att ingen bryr sig om när man hövligast ber dem hålla snyggt, så att mot slutet att sommaren hela ön är nedskräpad. Tidigare uppskattades öns värde till mellan 15 000 och 20 000 kronor, och det fanns många spekulanter, men i dag finns ingen köpare som reflekterar. »Ön är vår» — säger den som jag åsyftar — »men vi har inte längre rätt att disponera över den, och vår äganderätt är faktiskt borta.» — Detta är ett exempel på hur rättsmedvetandet hos vissa människor faktiskt reagerar.

Till sist, herr talman, vill jag ge ett exempel på lagens tillämpning. Vid ett besvär säger en myndighet: »Av handlingarna framgår att ifrågavarande strandområde är *lämpligt* för bad och friluftsliv. Då ett byggnadsförbud här *torde* vara erforderligt för att åt allmänheten trygga platser för detta ändamål och någon ytterligare begränsning av området utöver vad som skett genom överklagade resolutioner *icke synes* böra ske får byggnadsstyrelsen — — — avstyrka bifall till besvären.»

Jag ber kammarens ledamöter lägga märke till de ytterligt lösliga formuleringarna. Jag finner det förvånande att man i vårt land kan möta sådana exempel som jag nu anfört och att myndigheterna kan ta så lätt på en så allvarlig sak.

Jag ber, herr talman, att få instämma i fru Bomans yrkanden.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara be att få säga gentemot herr Munktell, att vi självfallet står på principiellt olika

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

ståndpunkter här. Det förstår jag mycket väl. Det kanske tillåtes mig att läsa upp några få ord av vad tredje lagutskottet yttrade i sitt utlåtande 1950 och som sedan varit grundläggande för utskottets ståndpunktstagande vid senare tillfällen. Sedan utskottet först hade nämnt att det var önskvärt, att statliga och kommunala friluftsreservat och allmänna friluftsbad skapades fortsatte utskottet: »Om sålunda problemet icke i hela sin vidd kan lösas genom att det allmänna förvärvar eller arrenderar lämpliga markområden, torde annan möjlighet icke återstå än att i erforderlig utsträckning sörja för att allmänheten icke genom bebyggelse och andra åtgärder hindras från utövningen av den allemansrätt, som består i friheten att i viss utsträckning vistas på annans mark.»

Föreliggande lagförslag avser att av hänsyn till friluftsintresset anordna en kontroll över bebyggelsen på vissa strandområden. Detta är vad som skett. När motionärerna och reservanterna talar om en viss irritation, undrar jag, herr talman, om det inte är så, att denna irritation har om inte uppstått så i alla fall ökat på grund av de från högerhåll årligen återkommande framställningarna om strandlagens upphävande.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag instämmer fullständigt med herr Andersson i Löbbo i att vi här står på olika principiella ståndpunkter. Jag vill då bara först och främst konstatera, att utskottet 1952, det som herr Andersson i Löbbo citerade, har en annan uppfattning än den som kommer fram i förarbetena till byggnadslagen. Vi däremot delar inte utskottets uppfattning.

Vad sedan beträffar den irritation, som ju faktiskt förekommer, så tror jag inte alls att det är de årligen återkommande framstötarna, utan helt enkelt den spontana uppfattningen hos sådana

människor, som jag nyss gav exempel på, som vållar denna. Den är förklarlig, när en person ser att hans ö, alltså hans ägodel, minskar i värde för att ett allmänt önskemål skall tillgodoses, att just han och några stycken andra får betala vad som anses nyttigt för samtliga. Då är det väl inte underligt att det blir irritation.

Slutligen, herr talman, måste jag säga, att även med risk att bli anklagad för att återkomma och irritera människor, så kommer vi att göra det från högerhåll beträffande den här lagen, ty vi anser den vara av en så stor principiell betydelse.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle självfallet vara den siste, som skulle vilja förhindra, att herr Munktell och hans meningsfränder kommer med detta yrkande på nytt. Vi lever i ett demokratiskt land, och vi har rätt att framföra våra åsikter fritt; det skall vi hävda och respektera. Men jag kanske får göra den lilla anmärkningen, att det kunde väl räcka, om man ser det med hänsyn till riksdagens arbetsförhållanden, att yrkandena framställdes vartannat år, när allmänna val förrättas. Är det nu så, att högern med herr Hjalmarson och herr Munktell i spetsen vill komma varje år, skall jag inte klandra dem därför, men så länge den nuvarande majoriteten finns i denna riksdag, tror jag inte det finns något gehör för att få den uppfattningen genomförd i kamrarna.

Den irritation som vi har talat om, både jag och herr Munktell, har enligt utskottets uppfattning snarare gått i omvänd riktning mot vad herr Munktell menar. Irritationen i dag är inte så stor som den var vid det tillfälle, då strandlagen på sin tid antogs som ett provisorium. Om så är fallet är det bara lyckligt. Då kan vi konstatera, att strandägarnas förståelse för strandlagens betydelse och deras förståelse för

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

att även andra människor bör ha rätt att vistas på mark, som dessa människor inte äger, respekteras även av dessa medborgargrupper, och det kanske sker i större utsträckning än herr Munktell gör gällande.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Även om vi inte kan finna gehör i den nuvarande majoriteten, skall vi återkomma. När herr Andersson i Löbbo sade — och jag vet att det är herr Anderssons ärliga uppfattning — att vi har rätt att ställa våra krav, så blir väl en konsekvens av detta, att det inte kan begäras, att vi skall vara tysta på alla de punkter, där vi vet att vi med nuvarande majoritet inte kan vänta en voteringsseger i riksdagen.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Jag skall heller inte spilla så många ord på denna fråga, ty vi får ju tydligen det stora nöjet att år efter år behandla densamma, och då gäller det ju att spara litet på argumenten så att det inte blir alldeles för tröst i det långa loppet, herr Munktell. Jag har närmast begärt ordet därför att jag vill ställa några frågor till herrar motionärer och reservanter. Ty när ni här framställer ett annat alternativ, förmodar jag, att ni också kan säga hur detta skall ta sig ut i verkliga livet.

Herr Munktell anförde ett exempel på att en strandägare hade nekats rätt att sälja, men om jag hörde rätt sade herr Munktell, att byggnadsstyrelsen funnit sig föranlåten avstyrka. Hörde jag rätt är det inte ett ärende som gäller strandlagen, ty byggnadsstyrelsen har ju inte med den att göra. Kanske herr Munktell läste fel!

Jag ställer mig mycket frågande, när man på högerhåll vill avskaffa strandlagen och sätta byggnadslagen i stället. Det har man ju sagt i reservationen att man vill göra. Jag tror att herr Munktell är överens med mig om att byggnadslagen är en mycket strängare lag-

stiftning mot strandägarna och mot jordägarna över huvud taget än vad strandlagen är. Det är inte bara på det sättet, att byggnadslagen är mycket omständlig och besvärlig att handskas med. Den är svåröverskådlig och svårförståelig även för dem som i städer och större kommuner har att tillämpa denna lag, och det är nästan omöjligt för en enskild jordägare att tränga in i den. Däremot är strandlagen väsentligt lättare och enklare att förstå för vem som helst. Därtill kommer, att om man använder sig av byggnadslagen, blir det mycket dyrare. Det kostar ingenting att använda strandlagen. Såvitt jag vet har heller ingen kommun i vårt land använt byggnadslagen för att reglera sådan bebyggelse som det här är fråga om.

Jag vill minnas jag har sagt en gång tidigare, att man har gjort en utredning på ett ställe i detta land och funnit, att det skulle kosta en kommun 70 000 kronor att lägga byggnadsförbud på en strandremsa. Menar herrarna att det är bättre att lägga så stora kostnader på de enskilda kommunerna genom att använda byggnadslagen, när man kan använda strandlagen?

Sedan är det också på det sättet — och det är en väsentlig sak här — att byggnadslagen har ingalunda så goda ersättningsbestämmelser som vad strandlagen har. Herrarna vill alltså ha bort en lagstiftning, som ger väsentligt bättre ersättningsmöjligheter åt jordägarna, och sätta in en annan lagstiftning som är mycket, mycket hårdare, då det gäller ersättningsbestämmelserna. Jag frågar mig: Vilket försvar har ni för att över huvud taget vilja använda er av byggnadslagen i stället?

Herr Munktell framförde här som exempel på det oriktiga i att man har strandlagen, att denna lag sätter allas likhet inför lagen åt sidan. Han sade att den drabbade ojämnt, att vissa personer blev drabbade av förluster under det att en annan människa vid sidan om fick bättre rätt. Men, herr Munktell, pre-

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

cis samma förhållande inträffar ju enligt byggnadslagen! Enligt byggnadslagen är det ju också på det sättet, att man kan lägga förbud på en människas jord men inte över grannens, och då drabbas ju den ene av en förlust under det att den andre fortfarande kan sälja tomter. Jag förstår inte hur man kan säga, att det är en orättvisa mot jordägarna, när man använder strandlagen, men att denna orättvisa inte finns, när man använder byggnadslagen, som åstadkommer precis samma verkningar.

Sedan har man sagt i reservationen, att man anser att kommunerna och det allmänna kunde köpa eller arrendera mark. Hur skall det gå till i verkligheten? Har damerna och herrarna tänkt på detta? För det första är det väl på det sättet, att strandremsorna i vårt land inte räcker till för alla kommuner, och vidare bleve det väl så att de kommuner, som kom först, komme att köpa upp de bästa strandremsorna. Låt oss tänka oss att en kommun köpte en strandremsa och inhägnade denna, vilket den har full rätt att göra. Då blir ju den mark, som ligger bakom en sådan inhägnad strandremsa, fullständigt värdelös som tomtmark, under det att marken bakom stiger i värde, när man enligt strandlagen lägger byggnadsförbud på den allra yttersta strandremsan.

Vem skulle för övrigt förvalta dessa många strandremsor, som ägdes av staten och kommunerna? Det skulle erfordras ett helt ämbetsverk, om staten skulle köpa allt detta.

Det är också förvånande att man vill flytta över denna kostnad på de olika kommunerna, i stället för att det nu är staten som får träda in och ersätta den skada, som kan uppstå.

Jag skall inskränka mig till detta, men jag skulle vara mycket tacksam om jag från deras sida, som står för motionen eller reservationen, kunde få reda på hur ni har tänkt er att frågan skulle kunna lösas med de rekommendationer, som ni här angivit.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När jag hörde fru Boman och herr Munktell säga, att de inte kunde inse nödvändigheten av strandlagen ställde jag mig frågan: Är det på det sättet att högern över huvud taget inte har något intresse av att tillmötesgå de olika fritidsintressen som finns i dag i samhället, är det omöjligt för högern att förstå, att det härvidlag finns värden, som vi måste rädda åt allmänheten men som varken fru Boman eller herr Munktell tycks sätta värde på?

När herr Munktell talar om allas likhet inför lagen och ständigt återkommer med sina yrkanden i detta sammanhang vill jag säga, att jag vet att han är rättsvetenskapare och kan en del rätts-historia, men jag skulle vilja fråga så här: Är det ändå inte på det sättet att ända tills på hösten 1950 ägde det allmänna all mark som låg under vattnet, men att alla ägare av tomt som gränsade till vatten fått uppleva att för varje år som går landet höjes med ungefär en centimeter, innebärande en landhöjning på 100 år av ca en meter. Om herr Munktell reser längs den uppländska kusten och ser hur detta verkat i praktiken skall han finna, att enligt principen om allemansrätt är samhället faktiskt den som äger den drygaste delen av strandremsorna. Emellertid skriver högern vackert på detta sätt: »Lagen har också mötts av en tilltagande irritation och misstro av de medborgare den i första hand riktar sig mot, nämligen den jordägande skärgårdsbefolkningen.» Herr Munktell vet att i Uppsala län ägs 70 å 80 procent av alla stränder av botalag, och beträffande Stockholms län vet man, att huvuddelen av dylik mark där ägs av grosshandlare, direktörer och en del storgodsägare. Både för arbetare och jordbrukare — jag tänker då på vanliga enkla bönder och inte på sådana där storgodsägare, som herr Munktell slår vakt om — har det blivit ett angeläget intresse att få tillgång till sådan mark. När herr Munktell talar om

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

denna holme som skulle minska i värde trots att ägaren inte tänkt avyttra någon tomt, vill jag fråga honom, om det finns någonting i svensk lagstiftning som säger, att strandlagen har någon betydelse i detta sammanhang. Ty allemansrätten är sådan — det bör dock en juris professor veta — att länsstyrelserna i Uppsala län och Stockholms län inte har laglig rätt att fridlysa område som inte är fornminnesmärke. Man har i olika sammanhang här talat om att det bör iaktas tystnad, men, herr Munktell, vi har ju här i landet en vetenskap, åt vilken vi ger mycket pengar för att den skall få fram sanningen — inte den politiska utan den vetenskapliga — och med hänsyn härtill menar jag, att om denna vetenskap utnyttjade de resurser vi satt i dess händer, skulle den komma både ur principiell och praktisk synpunkt fram till att rättsförhållandena utefter våra stränder är oefferrättliga.

Till herr Munktell vill jag säga, på tal om att allmänheten blivit irriterad av dessa förhållanden, att detta är alldeles sant men att det beror på 1950 års lag om gräns mot vatten. Det har dock inträffat att ett stort bolag i Uppland, det stora Korsnäsbolaget, köpt hela det gamla Gimo-Österby bruk och vi upplevt att den ena industrien efter den andra lagts ned, medan man behållit skogsmarken, och nu gör detta bolag rättsanspråk gällande mot folk som av hävd byggt sig en sjöbod eller en liten sommarstuga på ett öde skär, skär som jag vet icke är detta bolags utan varit ödeskär — det torde inte vara obekant för herr Munktell. Dessa ödeskär gör bolaget nu anspråk på och begär i arrende ända till 90 kronor per år för en liten sjötomt. Jag måste säga att därest inte bolaget uppträder på ett annat sätt på kusten, måste vi vidta andra åtgärder för att rätta till det hela. En annan sida av saken är att detta bolag, som lagt ner eller fördärvat industrierna men behållit skogen och strandmarken, för närvarande uppträder som tomtjobbare

runt om i bygden och genom oskäligen priser försöker dra till sig den ekonomiska hjälp som enskilda fått för att bygga sig ett eget hem.

Jag får säga att det inte finns någon anledning att ta bort strandlagen. Tvärtom skulle jag önska att man försökte tillvarata de samhälleliga rättigheter vi har, ty lagen skall ju inte ha tillbakasyftande kraft — åtminstone har man ansett så tidigare inom rättsvetenskapen. Därav följer väl att samhället skulle äga huvuddelen av strandremssorna med undantag för de tvåra klipporna, och det må väl inte vara så farligt om bolaget får ha dem kvar.

Jag vill ha sagt ifrån detta på denna punkt, ty det råder irritation i dessa stycken ute i bygderna. Jag tror också det finns fog för denna irritation, eftersom de gamla allemansrätterna är servitut i den enskilda rätten och måste betraktas som sådana. Jag har också läst om dessa saker, herr Munktell, även om jag inte har några papper på avlagda examina i ämnet, och jag vågar påstå att jag kan dem. Herr Munktell borde förstå, att om den enskilda äganderätten går för långt på något område, t. ex. när det gäller allmänhetens behov av friluftsliv och rekreation, så måste åtgärder vidtagas för att tillgodose dessa intressen.

Ingen vill väl förmena högern eller något annat parti att motionera — tvärtom. Men högern borde i detta fall söka stöd för sin uppfattning på annan grund än vad som här skett. Allemansrätten står inte inskriven i lagboken, herr Munktell. Det är en gammal fin och värdefull rätt, som juristerna ännu inte helt lyckats förstöra. Jag hoppas att högern lär sig inse, att det finns värden i den svenska naturen, som icke får förvägras allmänheten på grund av att enskildas vinstintressen tillåtes att gå för långt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag vill förtydliga mitt yrkande under punkten C. och hemställer härmed, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 349 och II: 465 samt I: 242 och II: 303 för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i 8 § strandlagen den 30 maj 1952 (nr 382).

Häri genom förordnas att 8 § strandlagen den 30 maj 1952 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Den som företager bebyggelse i strid mot förbud enligt 1 § straffes, där han insett eller bort inse att förbudet ägt tillämpning på åtgärden, med dagsböter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag åter måste uppta kammarens tid, men eftersom jag blivit direkt angripen från två håll, anser jag det vara nödvändigt.

Först vill jag säga till herr Hansson i Skegrie: Det är väl alldeles uppenbart, att om man kan undvika orättvisor och olikheter vid lagens tillämpning beträffande två fastighetsägare, så skall man göra det. Vidare är det självklart att det då och då måste uppstå orättvisor vid tillämpningen av byggnadslagen. Det går helt enkelt inte att förhindra. Men jag tror att man här kan undvika orättvisor genom att upphäva hela strandlagen.

Sedan kom herr Hansson i Skegrie in på frågan om influensområdena, och jag skall be att få ta upp även den frågan. Det är självklart att dessa områden kan stiga i värde. På ett ställe får vi en strandremsa, som råkar ut för en oförskyllad värdeminskning, och på ett annat ställe uppstår en lika oförskyllad värdeökning i influensområdena. Det är väl inte rimligt att det skall vara på det sättet. Vidare vill väl herr Hansson i Skegrie inte förneka att förluster måste

komma att uppstå? Det finns ingen möjlighet att undvika det.

Till herr Lundberg vill jag säga, att högern med kraft har demonstrerat och givit uttryck för sitt intresse att tillmötesgå allmänhetens behov av rekreations- och friluftsliv o. d. Det har vi framhållit många gånger både skriftligt och muntligt.

När herr Lundberg sedan ger sig in på rättshistoriska spekulationer, beklagar jag att han inte har läst litet mera om dessa saker. Jag skall bara ta upp ett par punkter. Herr Lundberg sade, att det allmänna äger grunden under vattnet. Det finns emellertid bara en enda som hävdar den uppfattningen, nämligen nuvarande utrikesministern Undén. Han har skrivit det i en uppsats i en festskrift till Thore Engströmer för några år sedan. I denna uppsats finns det, såvitt jag minns rätt — jag har inte skriften med mig här, men om herr Lundberg inte tror mig, kan vi låta hämta upp den från riksdagsbiblioteket — klara belägg för att man i riksdagen t. ex. på 1700-talet haft en direkt motsatt uppfattning mot den, som herr Undén resonerade sig fram till och som jag — och jag är övertygad om de flesta rättshistoriker i landet — anser vara oriktig.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr MunkteLL säger att om man kan undvika en orättvisa, skall man göra det. Men herr MunkteLL föreslår ju själv, att vi skall använda oss av byggnadslagen, och han har i år väckt en motion, där han fruktansvärt kritiserar denna lag. Bland annat säger han på tal om värdeförskjutningar inom markområdena: »Genom stadsplan kunde utan ersättningsrätt för markägaren t. ex. bestämmas att å hans mark endast tvåvåningshus finge uppföras, medan å kringliggande mark högre byggnadshöjd tillåtes.» Därmed har man gjort en värdeskillnad på dessa

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

marker. Längre fram säger herr Munktell: »Det kan även ifrågasättas, huruvida det är riktigt att en markägare genom ett mer eller mindre slumpartat avgörande skall kunna drabbas av ett förbud mot tätbebyggelse utan ersättningsrätt, under det att hans närmaste granne enligt generalplan tillåtes att i full utsträckning utnyttja marken för bebyggelse.»

Men var ligger det förnämliga i att man försvarar en orättvisa enligt byggnadslagen men angriper den enligt strandlagen? Så vitt jag begriper blir inte orättvisan mindre därför att den sker enligt byggnadslagen.

Jag får bekänna, herr talman, att jag inte har den ringaste misstanke om att det ligger annat än ideella motiv bakom högerns ständigt återkommande begäran att få bort strandlagen. Jag misstänker inte alls att det finns något politiskt motiv bakom, och därför skall jag be att åter få fråga herr Munktell: Hur vill herr Munktell ordna det för människorna i en kommun som inte har lyckats köpa eller arrendera ett strandområde? Det finns ingen möjlighet, såvitt jag förstår, att leta upp sådana fritidsområden för alla kommuner. Men de stackars människor som inte tillhör en så lyckligt lottad kommun, vart skall de ta vägen, herr Munktell? Skall de helt stängas bort från ett strandområde? Jag sade nyss, att man, såvitt jag förstår, har rätt att inhägna ett dylikt område. Hur har herr Munktell tänkt att detta skall genomföras i praktiken?

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Munktell, som ju talade om grund och vatten, att det var först 1897 som professor Dahlberg i Uppsala framförde just denna tanke, att den som ägde vatten ägde grund. Men alla rättsvetare sade ifrån, att denna Dahlbergska teori var felaktig. Jag har också läst denna festskrift till Thore Engströmer, där

Östen Undén berör denna fråga. Eftersom detta var en festskrift skulle jag vilja säga att även i svensk sakrätt — om det nu var I eller II — har professor Undén tagit upp detta spörsmål till behandling. Och jag kan försäkra herr Munktell att det finns ingen i detta land före 1897 som kommit på den befängda idén att göra ett sådant uttalande.

Herr Munktell säger att jag skall läsa en aning mer i dessa frågor, men jag undrar — när jag nu ser herr Munktell ruska på huvudet — om inte herr Munktell, trots att han är professor, ändå själv borde läsa på litet mer i denna angelägenhet.

I värdestegrings- och värdeminskningensfrågan — denna filosofi som herr Munktell här fört fram — anser herr Munktell att, när det är fråga om en värdeminskning, skall den som blir utsatt för en sådan ha ersättning. Jag skulle vilja vända på saken och fråga: Hur ställer sig herr Munktell principiellt till ett förhållande som följande. Vi bygger en tätort där någon har köpt marken runt omkring för låt oss säga 3 öre kvadratmetern. I dag kommer man och begär 4, 5 eller 10 kronor kvadratmetern. Om man nu skall tillämpa denna rättsfilosofi åt båda hållen, menar då herr Munktell att man skulle anse, att detta innebär en oskäligen vinning och att man skulle avstå den åt samhället?

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Att diskutera rättshistoria med herr Lundberg tjänar uppenbarligen ingenting till. Jag ber bara herr Lundberg, för att inte för länge uppta kammarens tid, att slå upp i servitutslagen och ta reda på hur det ligger till. Då skall herr Lundberg finna, att allemansrätten icke är något servitut. Jag ber herr Lundberg att också titta på förarbetena till strandlagen. Han skall då finna hur tveksamt det är hur långt allemansrätten sträcker sig. Herr Lundberg talar om någon sorts

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

»filosofi» här. Jag tycker inte alls att det är fråga om någon rättsfilosofi — det är att missbruka ordet.

På den direkta fråga som herr Lundberg ställde vill jag svara, att en i egentlig mening oförtjänt värdestegring, som inte kan ha följt av den allmänna levnadsstandardens utveckling eller beror på insatser från enskilda etc., den anser jag lika oberättigad som detta, jag höll nästan på att säga röveri, som ligger i den oförtjänta värdeminskningen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig påstått att allemansrätten är ett servitut. Men de olika rättsfrågor som ingår i strandlagen är av samma slag som ett servitut. Ett servitut begränsar ju den enskildes äganderätt till en viss sak; man kan ha servitut för en väg och man kan ha det för vatten. Jag har emellertid aldrig påstått att allemansrätten skulle ha sjunkit ned till att vara bara ett servitut. Den är något mycket, mycket mera värdefullt, och jag är glad att man inte har skrivit in detta i paragraferna. Tyvärr är man på väg att förstöra denna gamla hederliga bonderätt, som vi har haft i detta land genom århundradena, och det beror på att de som skall syssla med dessa saker inte har förstått de rättsprinciper, som finns bland svensk allmoge.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara i all korthet konstatera, att jag ännu inte fått svar på frågan: Hur vill högern försvara byggnadslagen gentemot strandlagen? Hur vill högern i praktiken genomföra rekommendationerna att kommunerna skall köpa mark? Man kan nästan kräva, att när ett förslag föres fram här i riksdagen man också skall något ha reda på hur det kommer att ta sig ut i det praktiska livet.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Jag var litet tveksam, huruvida jag skulle ta till orda i debatten, men då jag representerar ett län, där vi genomförde en strandlag långt innan Sveriges riksdag orkade med detta, skall jag säga några ord. Jag hade alltså erfarenhet av en strandlag redan då vi röstade om lagförslaget år 1950, och jag var visst den enda från det borgerliga lägret som röstade för lagens ikraftträdande.

Den man som med, såsom jag förstår, byggnadslagens bestämmelser utfärdade byggnadsförbud för Gotlands del för de 500 meterna närmast stranden långt innan riksdagen fattade beslut, var landshövding Nylander. Han satt under tjugo år som högerens representant i denna kammare. Vi är honom evigt tacksamma för att han hade mod att utfärda den bestämmelsen. Den stod troligtvis inte riktigt i överensstämmelse med lagens paragrafer, och vi stod tveksamma till om han hade rätt att utfärda den, men vi var lojala mot honom och följde den författning han hade utfärdat. Nu förhåller det sig på det sättet att den egentliga strandlagen är mildare och bara sträcker sig till ett avstånd av 300 meter från stranden, under det att vi tidigare hade 500 meter. Jag vet inte om gotlänningarna i allmänhet flyttat till 300-metersgränsen — det är mycket möjligt att de forisätter att använda 500-metersgränsen därför att de tycker att den är förnuftigare.

Utvecklingen hos oss gick därhän, att kapitalstarka intressen från städerna köpte tomtmarken utefter havet. Det betydde ju att bara några få människor så småningom skulle kunna använda badstränderna kring Gotlands kuster. Det är inte en så väldigt bred remsa, men man stängde möjligheten för markägarna att sälja marken ovanför, och dessa gjorde följaktligen en mycket dum affär. De sålde det som kunde bli allemansbadstrand och gjorde det omöjligt för sig själva att sälja den övriga marken, som helt enkelt blev värdelös.

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

För strandägaren själv innebar således bestämmelsen en fördel, ty den hjälpte honom mot de kapitalstarka intressen, som ville locka honom att avhända sig den mark, som var värdefull även för marken längre in mot land. Landshövdingen förstod vad detta betydde för Gotland. Turismen är ju ett av våra viktigaste näringsfång, och den dag strandmarken var såld hade turismen inte varit någonting för ön. Det var således synnerligen värdefullt att landshövdingen utfärdade bestämmelsen, och vi är tacksamma för det.

Det är inte bara turister som kommer till badstränderna. Det är en glädje att om sommaren se hur tusentals gotlänningar badar vid stränderna på lördagseftermiddagar och söndagar. Det skulle vara ett helgerån att hindra människorna från detta. Bestämmelsen har inte gjort förfång för någon, utan man har hjälpt strandägarna och man har skapat de allra bästa förhållanden för det allmänna.

Jag har med dessa ord velat ge några praktiska synpunkter på strandlagen. Det är klart att förhållandena kan vara olika inom olika delar av vårt land, men jag tror att en lagstiftning på detta område har varit behövlig, och jag tror att många skall bli tacksamma för att den genomfördes, kanske också många av dem som nu tycker att lagen är besvärlig. Det var av dessa skäl jag röstade för lagen år 1950, och jag anser fortfarande att det var ett av de kloka beslut jag varit med om att biträda här i riksdagen.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag i hastigheten glömde att svara herr Hansson i Skegrie. Han hade, om jag inte missuppfattade honom, två frågor. För det första undrade han, hur det skall gå för de kommuner, som eventuellt inte skulle kunna köpa eller arrendera jord. Han sade att det blir de

kommuner som kommer först, eller hur han uttryckte sig, som får dessa områden. På detta skulle jag vilja svara, att varken herr Hansson eller någon annan har någon som helst statistik över hur mycket jord städerna har möjlighet att köpa eller arrendera, och innan man stiftar sådana här nya, i de enskilda rådighetsförhållandena starkt ingripande lagar som strandlagen, bör man väl åtminstone försöka de vägar som finns tillgängliga. Vad jag här sagt står i fullständig överensstämmelse med min allmänna uppfattning att en lag, som man stiftar utan att ha undersökt möjligheterna att tillämpa den gällande lagen, en lag som eventuellt är onödig, är ett oting.

Vidare var herr Hansson, om jag uppfattade honom rätt den gången också, inne på att citera ett par uttryck ur en motion jag väckt rörande rådighetsbegränsningar i fast egendom. På den punkten är jag den förste att ge herr Hansson rätt i, om det var det han ville, att ersättningsreglerna, sådana de är utformade i byggnadslagen och som de tillämpas, icke är tillfredsställande. Det är emellertid en helt annan sak än frågan om strandlagen, som vi nu diskuterar. Men herr Hansson och jag är väl ense om, att vi inte nu kan fördjupa oss i byggnadslagens bestämmelser om exempelvis uppenbart missförhållande till markens tidigare värde och andra ytterst svårtolkade frågor.

Därmed tror jag att jag har besvarat herr Hanssons frågor.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Det svar jag fick av herr Munktell var inget svar på de frågor jag framställde. Det enda jag kunde utläsa ur herr Munktells försvaret för byggnadslagen var, att om man har en dålig lag, en lag som är sträng mot jordägarna, är det bättre att behålla den än att skapa en ny lag, som är lindrigare för dem. Det är, som sagt det enda jag

Motioner om upphävande av, alternativt vissa ändringar i strandlagen.

kan få ut ur herr Munktells argument för byggnadslagen.

I fråga om kommunerna svarade herr Munktell egentligen ingenting. Jag förmodar att det skulle bli på det sättet, att städerna först köpte de bästa strandremsorna och lade dem under sig. Sedan skulle de kommuner komma som eventuellt ligger nära kusten. Men var menar herr Munktell att människorna i de kommuner, som ligger inuti landet, skall kunna använda sig av den medborgerliga rättighet, som alla människor i vårt land bör ha tillgång till, som det heter i motionen? Jag ber att åter få fråga herr Munktell, hur det skall ordnas för dessa människor.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde först propositioner beträffande punkten A, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Boman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A. i utskottets förevarande utlåtanden nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i fråga om denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-pro-

positionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Härefter gav herr andre vice talmannen propositioner beträffande punkten B, nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den i fråga om denna punkt avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Slutligen gav herr andre vice talmannen propositioner i avseende å punkten C, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till det yrkande, som fru Boman under överläggningen framställt i anslutning till den av herr Osvald m. fl. i fråga om denna punkt avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart för sig

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner angående kronoarrendatorernas jakträtt; och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående dels en allmän översyn av gällande bestämmelser om fridlysning och jakttider, dels ock vissa ändringar av gällande fridlysningsbestämmelser; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om leverans av mul- och klövsjukevaccin från Danmark till Sverige; och

nr 8, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11 över motion om utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

I en inom andra kammaren väckt motion, II: 478, hade herrar *Helén* och *Widén* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en snar utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motion II: 478 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

Reservation hade avgivits av herrar *Lars E. Andersson*, *Lundqvist*, *Axel Andersson*, fru *Carlqvist*, herrar *Karl Persson* och *Nestrup*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionen II: 478 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag befinner mig i den ställningen, att jag inte hade tänkt inleda denna debatt och knappast heller yttra mig, men när jag kom hit till kammaren i kväll nåddes jag av meddelandet, att den ende reservanten i frågan ifrån denna kammare — det är däremot många reservanter i medkammaren — herr *Nestrup* är sjuk. Under sådana förhållanden tycker jag, att några ord ändå bör sägas innan kammaren går att fatta beslut med anledning av denna motion.

Den som har läst det yttrande från skolöverstyrelsen, som här citeras, blir litet förvånad över de snabba slutsatser som utskottet dragit av skolöverstyrelsens uttalande. Skolöverstyrelsen har sagt att den har sin uppmärksamhet riktad på detta problem, men den understryker att enligt styrelsens mening censorsinstitutionen fungerar på det hela taget väl, som det står. Därav kan man inte gärna dra någon annan slutsats än att den ansvariga myndigheten för sin del inte finner en utredning med det syfte som här uppställts i motionen befogad. Inte förty har här en majoritet i utskottet inte bara begärt en utredning om kontrollen över studentexamen, utan också velat inrikta denna utredning på censorsinstitutionens avskaffande. Jag skulle här, herr talman, vilja framföra blott ett par synpunkter om hur jag ser på denna fråga. Jag kanske kan tillägga att jag själv aldrig har varit censor och alltså inte har någon personlig erfarenhet eller något personligt intresse i denna fråga.

Det som förvånar mest när man läser detta utskottsutlåtande är, att utskottet just nu har funnit tidpunkten lämplig för en framställning av så vittgående syfte som detta. Naturligtvis skulle man kunna anföra till förmån för en sådan framställning, att kraven vid inträde i gymnasierna skärps för varje år som går, åtminstone i de större städerna, och att detta skulle kunna tänkas ge säkrare garantier för att de som går i gymnasiet representerar ett begåvningsurval. Jag medger gärna att denna synpunkt — som jag dock knappast tycker mig skymta i utskottets utlåtande — kan förtjäna sitt avseende. Å andra sidan vet vi ju, att vi har en utomordentlig brist på lärare, enligt gamla fordringar, i våra läroverk. Det är en brist på lektorer eller lektorskompetenta personer som i vissa läroverk är skriande, och vi har väl all anledning att tro att denna brist inte under de närmaste åren så lätt kan komma att avhjälpas. Dessutom står vi i den situationen, att vi redan har sänkt kom-

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

petenskraven för lektorerna, alltså för dem som normalt skall undervisa på gymnasiet. Vi har vidare ett 30-tal kommunala gymnasier som står inför förstatligande. I lärarkalendrarna kan man se flertaliga illustrationer till bristen på kvalificerade lärare just nu, åtminstone i landsortens avlägsnaste städer. Det är ganska få kommunala gymnasier förunnat att ha personer med licentiatexamen som lektorer. Innan vi fyllt denna stab av lärare med erforderligt antal licentiatier under de år, som vi nu går emot och då de kommunala gymnasierna skall förstatligas, får vi räkna med utomordentliga svårigheter. Detta, menar jag, borde leda oss alla till att just nu iaktta synnerlig försiktighet när det gäller ingepp i kontrollen över läroverken.

Man blir så mycket mera förvånad över den djärva slutsats, till vilken utskottet har kommit, när man i utskottsutlåtandet inte kan finna någon egentlig anvisning på en annan ordning, som skulle vara billigare för statsverket eller bättre och effektivare.

En annan synpunkt, herr talman, är att censorsinstitutionen såvitt jag förstår är till för skolans skull och därmed också för ungdomens skull. Naturligtvis kan censorsinstitutionen — må vara i enstaka fall — gentemot en kitslig lärare vara en garanti för rättvis behandling. Men jag tror inte att den synpunkten är avgörande. Det väsentliga är, att censorsinstitutionen har inneburit en stor favör för universiteten, varifrån censorskåren i huvudsak länge har rekryterats. Genom systemet med professorer som censorer har man fått den nära kontakt mellan gymnasier eller läroverk å ena sidan och universitet eller högskolor å den andra, som måste vara högeligen önskelig och som ger åt hela vårt bildningsväsende enhetsskolans typ ända upp i pyramidens topp.

Efter vad jag har kunnat förstå av samtal med många kolleger, som varit

censorer, är det en av censorernas främsta uppgifter att skaffa sig intryck av vederbörande läroverk och ge skolöverstyrelsen vinkar om behov av ingrepp eller ökad kontroll eller ge andra incitament till att förbättra undervisningen. Jag tror att censorsinstitutionen här har en väsentlig uppgift att fylla för undervisningens höjande och att den därmed också på lång sikt är till förmån för ungdomen själv.

Det kanske också kan tilläggas att, som det framhållits i utskottsutlåtandet, många censorer tagits från läroverken och med de stora erfarenheter som många, ibland nyligen pensionerade, rektorer och framstående lektorer har, kan ge nya impulser till läroverk ej blott ute i periferien. Man har tagit personer också från andra håll och därigenom berett t. ex. näringslivet och administrationen insyn i vårt skolväsende. Då vårt skolväsende är uppbyggt för samhällets skull måste denna utveckling av censorsinstitutionen vara till förmån även för skolan.

Till sist, herr talman, den tredje synpunkten jag skulle vilja framhålla. Den genomgående melodien i vår skoldiskussion under senare decennier har varit att inte grunda utbildningsmöjligheterna på »ekonomiska privilegier» utan på begåvning. Det ter sig då egendomligt att i själva portalen till den nya skolan avskaffa den institution som väl fyllt sin uppgift att vaka över begåvningskontrollen i läroverkens slutexamen. Det måste vara ett allmänt samhälleligt intresse, lärjungarnas, föräldrarnas och arbetsgivarnas, att betygssättningen i våra läroverk är så rättvis som möjligt. Naturligtvis kan hundra procentig millimeterrättvisa på detta område aldrig nås, men man måste sträva efter att komma så nära den mänskliga rättvisan som möjligt. Många av dessa ungdomar söker sig efter studentexamen till fackskolor eller andra skolor, där betygen är avgörande för

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censursinstitutionens avskaffande.

intagningen. Om man inte har säkerhet för att bedömningen vid betygssättningen landet över är en och densamma, så har man heller inga garantier för rättvisa vid intagningen, d. v. s. för rättvisa åt vår ungdom när det gäller den fortsatta utbildningen för livet.

Det ligger väl åtskilligt i vad reservanterna säger om att skulle man inte få till stånd någon annan institution, som, på samma sätt som censorerna hittills i stort sett ändå har lyckats göra, kan upprätthålla en jämn nivå vid läroverken, är det fara för att universiteten och högskolorna till sist ser sig nödsakade att införa inträdesprov och spärrar. Kan detta verkligen ur någon synpunkt vara till ungdomens bästa? Såvitt jag förstår, skulle det endast ytterligare förlänga studietiden och öka studiekostnaderna.

Jag kan därför inte komma till annat resultat än att utskottet har förhått sig, när det har velat samla kamrarna kring en begäran om en utredning som tar sikte på, såsom det heter, censursinstitutionens avskaffande. Det förefaller mig naturligare att man nöjt sig med att ta fasta på vad skolöverstyrelsen i sitt utlåtande säger, nämligen att den har sin uppmärksamhet riktad på frågan, och att man först senare, ifall det skulle visa sig vara behov därav, gör en framställning med det vida syfte som utskottet nu föreslår. I varje fall synes det mig främst med tanke på den kris i våra gymnasier, som lärarbristen medfört och som säkerligen kommer att förvärras under de närmaste åren, att det vore synnerligen olägligt att avlåta en sådan skrivelse just vid innevarande tidpunkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Gezelius*.

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Frågan om censursinstitutionens berättigande är ju inte någon ny fråga, utan den har, såsom vi litet väl har oss bekant, diskuterats under åtskilliga år. Många av dem som närmare känner till vårt skolväsende frågar sig, om censursinstitutionen över huvud taget är erforderlig för utbildningen av studenter, så som censursverksamheten för närvarande är organiserad, i det att censorerna reser omkring till läroverken för att bara vid själva examina bevittna vilka kunskaper abiturienterna har. Det finns också en institution av lekmannaombud vid studentexamen, och den, som i sådan egenskap varit närvarande vid examensförrättningar, har många gånger undrat vad censorerna egentligen har för uppgift att fylla.

På herr Håstad verkar kanske resonemangset lekmannamässigt, men vi inom utskottet ifrågasätter ändå, om det inte skulle vara bättre för den studerande ungdomen vid läroverken att få ett kontinuerligt stöd från universitetslärarnas sida. För övrigt skulle väl detta inte bara vara till gagn för den studerande ungdomen, utan även för lärarkåren. Det framhölls i debatten inom utskottet att det säkerligen är värdefullt för lärarna att få rådgöra med representanter för universiteten. Jag tror att så är förhållandet, men jag betvivlar att man når det resultat, som är önskvärt, genom tillfälligt besök av ett par censorer.

Herr Håstad säger att utskottet inte har något annat att sätta i stället, då utskottet har gått med på ett bifall till motionen om utredning av frågan om censursinstitutionens avskaffande. Det är väl inte, herr Håstad, alldeles riktigt att påstå något sådant. Utskottet säger bl. a.: »Som delvis torde ha framgått av vad ovan sagts har det för utskottet stått klart, att censorssystemet icke kan avskaffas utan att andra åtgärder i stället vidtages. Såsom exempel på så-

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

dana åtgärder kan nämnas inrättande av en central nämnd med uppgift att granska elevernas skrivelser för förslagsvis de tre sista terminerna och att sätta betyg på grundval av denna granskning.» Det skulle alltså ske en kontinuerlig granskning från universitetslärarnas sida, och vi undrar, om inte detta skulle vara mer ändamålsenligt både för lärarpersonalen vid läroverken och för eleverna under studietiden fram till studentexamen.

Herr talman! Jag förstår att det kommer att anföras många olika synpunkter ty det är åtskilliga talare anmällda i denna fråga. Jag vill emellertid bara tillägga, att när det i vissa tidningar talas om motionen och utskottsförslaget såsom innebärande en nedrustning av studentexamen, är detta en överdrift. Det är ju inte fråga om någon attack mot studentexamen som sådan. Vad man kräver är att det skall, med sikte på censorsinstitutionens avskaffande, företagas en utredning av formerna för bedömningen av proven i studentexamen.

Herr Håstad säger vidare att denna framställning från motionärernas och utskottets sida kommer vid en olämplig tidpunkt med hänsyn till utvecklingen på skolans område och bristen på lärarkrafter. Ja, det är kanske svårt att avgöra vilken tidpunkt som över huvud taget är lämplig. Även om vi i dag skulle vara av den uppfattningen att det fordras en översyn för att komma till ett resultat i en fråga, som diskuterats många år, kan lösningen inte bli så snabb, när man känner till hur utredningarna här i landet arbetar.

Herr talman! Herr Håstad nämnde också något om, att det föreföll som om motionärerna och framför allt utskottsmajoriteten hade gått in för en avrustning på detta område. Jag undrar om inte det är att ta till alltför starka uttryck. Närmast skulle man i så fall kunna göra den jämförelsen att man tar en

knallpulverpistol från en militär; större verkningar torde detta inte få.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det kan vara motiverat att inför den något yrvakna opinion som framkommit i dag erinra om att när frågan om censorsinstitutionen senast var aktuell var den underordnad problemet: studentexamen eller icke studentexamen. De som ville avlägsna censorsbedömningen av abiturienternas prestationer syftade mer eller mindre utsagt till ett avlägsnande av den noggranna kunskapskontrollen vid avgången från gymnasiet. Helt andra bevekelsegrunder ligger bakom den motion som jag tillsammans med herr Widén i Molkom har väckt och som nu har tillstyrkts av utskottet med så stor majoritet, att man icke kunnat uppbåda någon reservant i kammaren för att inleda debatten.

Vi vill inte endast bevara utan även effektivisera kunskapskontrollen vid avgången från gymnasiet. Vi vill åstadkomma en mera rationell, fortlöpande rådgivning och en psykologiskt lämpligare kontroll över de betyg, som för gymnasiets elever betyder så mycket, t. ex. när de skall söka inträde för fortsatta högre studier. Det är för oss självfallet, att den situationen inte får uppkomma att universiteten själva etablerar en inträdesexamen. Det är egenomligt att en universitetsman kan ta sådana ord i sin mun.

När vi i motionen föreslagit ett utvidgat medbedömaresystem inom läroverkens egen ram och en utvidgning av den rådgivning, som bedrivs av skolöverstyrelsens ämneskonsulenter, är det därför att vi är övertygade om att staten för billigare pris kan åstadkomma en kontroll, som är både effektivare och psykologiskt lämpligare än den hittillsvarande. Jag skall gärna er-

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

känna, att de kulturella rättvisesympunkterna för oss delvis sammanfallit med besparingssympunkterna. Det låter sig tyvärr ske så pass sällan, att fallet bör kunna tilldraga sig intresse även från dem som annars inte är benägna att ta ställning till reformverksamheten inom skolororganisationen.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande över motionen gjort en rad allmänt hållna påståenden, som det inte möter någon svårighet att punkt för punkt bemöta. Jag skall inte trötta kammaren med mer än ett par av dessa. Skolöverstyrelsen säger, att censorernas uppgift i studentexamen skulle vara att tillse att betygsnivån inte stiger över den normala men heller inte sjunker under denna. Man skulle med andra ord här ha en verklig korrektingsfaktor för enhetlighet i fråga om betygssättningen. Det kan emellertid inte gärna vara möjligt för dessa resande censorer, som vid ett enda tillfälle och det vid en psykologiskt föga lycklig tidpunkt kommer i kontakt med eleverna, att bilda sig en rättvis uppfattning om elevernas egentliga kapacitet. Jag är övertygad om att konsulenter från skolöverstyrelsen genom en kontinuerlig rådgivning, igångsatt på tidigt stadium under gymnasietiden, på ett helt annat sätt skulle kunna åstadkomma den erforderliga enhetligheten. Att en sådan behövs framgår av en liten undersökning, som en skoltidning under den gångna veckan gjort. Det visade sig där, att en och samma modersmålsuppsats av ett antal tillfrågade läroverkslärare bedömdes med olika betyg från AB till BC. Skolöverstyrelsens arbete på detta område behöver intensifieras och påskyndas, om vi inte skall komma i en situation, som ytterligare komplicerar det som herr Håstad vill beteckna som en kris i gymnasieundervisningen men som jag i stället betecknar som en anhopning av olika svårigheter.

Eftersom jag sett på talarlistan att

statssekreterare Edenman har begärt ordet, skulle jag gärna vilja fråga honom om han är beredd att verifiera det herr Håstad sade om att en redan existerande kris inom gymnasieundervisningen skulle vara på väg att förvärras.

Den skildring av rekryteringen av censorer, som skolöverstyrelsen bygger sitt uttalande på, är inte tillfredsställande. Det är allmänt känt, att en rad av de psykologiskt mest lämpade universitetslärarna inte står till förfogande för censorsverksamheten, bl. a. av det enkla skälet att maj månad för dem är den allra brådaste tiden. Ettdera av-säger de sig helt eller också tjänstgör de en eller ett par veckor och kan då givetvis inte fylla sin uppgift på det sätt skolöverstyrelsen anger i sitt yttrande.

Denna fråga bör givetvis bedömas på ett principiellt plan, vilket vi också försökt göra i motionen. Den har emellertid även en annan sida, som berör de enskilda människorna. Det finns ungdomar som faktiskt fått sin fortsatta studiegång spolerad eller helt förändrad och i vissa fall direkt omöjliggjord på grund av den slump som ett censorsbeslut innebär. Det har sagts att det är mycket sällan som censorerna, mot ett enhälligt läroverkslärarkollegium, fäller någon i studentexamen. För mig ter det sig som någonting groteskt att något sådant över huvud taget kan förekomma.

Jag har själv ett exempel på detta. Jag vet att det visserligen inte hör till de vanligaste, men jag tror ändå att det förekommer då och då. Vid den studentexamen jag avlade för 18 år sedan hände det att en elev, som var godkänd i alla kunskapsämnen vid höstterminens slut samt godkänd i alla studentskrivningarna, på grund av några felbesvarade frågor i historia fälldes i examen mot ett enhälligt collegium. Trots detta klarade sig inte mindre än fem abiturienter, som hade en betygsmässigt oänd-

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

ligt mycket svagare utgångspunkt. De hade kuggats såväl i enskilda ämnen vid höstterminens utgång som i skrivningar för studentexamen.

Bland de unga studenter som varje vår glada och under stimulerande former rusar ut med sin erövrade mössa finns det dock i alltför många fall ett medvetande om den som droppar ut bakvägen och som inte bara i den stunden utan också under ganska lång tid framåt upplever minnet av den studentexamen han skulle ha tagit som någonting allt annat än behagligt.

Jag tror, herr talman, att vi, efter att ha diskuterat denna fråga i åtskilliga år, i dag kan vara mogna att fatta det beslut, som allmänna beredningsutskottet har hemställt om. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! Jag tänker inte uppta tiden med att försöka gradera den nuvarande censorinstitutionens fördelar och nackdelar, utan jag skall försöka koncentrera mig till vad herr Helén sade i slutet av sitt anförande, nämligen att kammaren i dag skulle vara mogen att fatta ett beslut om en utredning. Tidpunkten skulle med andra ord vara lämplig att nu låta utreda denna fråga.

Inledningsvis måste jag säga att jag för ovanlighetens skull till stora delar — ehuru med andra motiveringar — kan ansluta mig till vad herr Håstad anförde, nämligen att utskottets skrivning är litet lättfärdig, när man utan vidare accepterar kritiken som välgrundad. Om en debatt pågår om en allmän fråga som denna, så måste det väl ändå finnas en opinion, som tar sig andra uttryck än att visa upp många exempel på att censorer i enskilda fall har spräckt elever. Det finns, herr Helén, många exempel på att censorer räddat elever från mer eller mindre omöjliga lärare. Det är dock inte detta vi skall diskutera. Denna frågas mognad är ju

ändå knappast särskilt framträdande, när en enhällig skolöverstyrelse och en överväldigande majoritet av rektorer och läroverkslärare anser att censorinstitutionen ännu i stort sett fyller sin uppgift. Det är inte lätt att ersätta denna institution, om man utgår ifrån — och det gör utskottet — att den fyller en viktig funktion, att den är en riksläkare, en allmän kontroll på kunskaperna.

De exempel motionärerna kommer med, när det gäller att peka på ett alternativ, förefaller inte särskilt lockande. Man tycks tydligen tro, att skolöverstyrelsen med hjälp av sina undervisningsråd och en utbyggd konsulentorganisation skulle vara mäktig att överta censorinstitutionens funktion. Det är fullkomligt orimligt. Den härskara av konsulenter som då skulle bli nödvändig tror jag det är en fullkomlig utopi att räkna med.

Men, herr talman, det som jag närmast reagerat mot är att utskottet genom sin bryska skrivning i klämman, som utmynnar i en anhållan om snar utredning, måste ge det intrycket, att det här är en stor fråga, som nu skall föras fram på första planet. Ecklesiastikdepartementet har ju faktiskt under flera år varit det mest arbetstygda utredningsdepartementet, och förmodligen kommer det att bli det under ytterligare några år. Vi har ett flertal stora skolutredningar i gång och flera kommer redan under denna vår. Om då riksdagen begär ytterligare en snar utredning i en fråga, där det ju ändå är ganska svårt att se om det finns en verkligt stark opinion bakom, tycker jag att det är att agera i olämplig tid.

Till sist en rent personlig reflexion. Jag har litet svårt att unna skolreformens motståndare glädjen att kunna säga, att vi som är varma anhängare av skolreformen är rädda för en prövning genom censorinstitutionen. Jag hänvisar till Svenska Dagbladets ledare i dag.

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

Där ser man ungefär hur slipstenarna kommer att dras. När vi får de nya försöksgymnasierna och de första studentkullarna som gått via enhetsskolan, då är det angeläget att få dem prövade efter det gamla systemet — jag kallar det så. Skolöverstyrelsen pekar på att vi i år börjat med den nya allmänna linjen i de gamla gymnasierna. När nu en linje som är allmänt omfattad här i riksdagen — den allmänna linjen — skall försöka hävda sig mot den gamla latinlinjen och den gamla reallinjen, då kan det väl ändå inte vara så lämpligt att riksdagen och Kungl. Maj:t mitt under en sådan reform rycker undan censorsinstitutionen, som de konservativa grupperna tycks ha haft förtroende för. Det finns nämligen inflytelserika människor som vill stämpla denna nya allmänna linje som en epalinje — det finns intet latin där. Med det sista hoppas jag herr Helén har förstått att jag ingalunda är främmande för tanken att diskutera en effektivisering av kontrollen när det gäller studentexamen, t. o. m. censorinstitutionens vara eller icke vara, men jag anser att tidpunkten för den debatten och framför allt för en begäran om snar utredning i syfte att avskaffa den just nu är olyckligt vald.

Jag vill därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte göra mig till någon domare i den process som statssekreterare Edenman har väckt mot utskottet, men eftersom frågan om taktiken och tidpunkten spelar en så egendomligt utslagsgivande roll för hela hans argumentation, kan jag inte underlåta att säga att utskottet givetvis inte är skyldigt till att denna fråga aktualiserats vid denna tidpunkt. Ansvaret faller på motionärerna.

Vi som arbetar i ett oppositionsläge, har inte samma möjligheter att bedöma

vad som är den exakt riktiga tidpunkten i en tågordning av reformer som man har när man sitter i Kungl. Maj:ts kansli. Vi får arbeta på litet annan sikt och med andra anspråk på att vinna gehör omedelbart. Jag kan bara nämna den lilla frågan om en lekmananämnd för enhetsskolan, som jag fick arbeta med fyra år innan Kungl. Maj:t i konselj för ett par veckor sedan behagade besluta i den begärda riktningen.

Låt mig bara med detta antyda att det kanske också fanns den tanken bakom motionen, att denna fråga behövde ytterligare beredas innan opinionen definitivt var mogen. Men när det nu visar sig att man i en så allmänt sammanfatt krets som beredningsutskottet med stor majoritet anser att denna fråga nått sin mognad, är väl detta ett bättre bevis för hur situationen i dag är i riksdagskretsar än vad t. ex. Svenska Dagbladet anser om vad som skall vara lämplig tidpunkt. Jag tror alltså, att tanken, att de som är motståndare till reformarbetet inom skolan, skulle begagna ett eventuellt beslut här i dag som ett vapen emot hela reformarbetet, i alltför hög grad bygger på skuggrädsla. Det förvånar mig något att herr Edenman, som i andra sammanhang så djärvt vill klä skott för kanske även diskutabla reformer, här är så pass beredd att lyssna till kritiken.

Detta är ingen stor fråga, jag medger det. Men den hör till de frågor som ingår i det reformkomplex som vi har att syssla med under de närmaste åren, och en utredning av den typ som är föreslagen behöver inte inkräkta på vare sig de personresurser, som sysslar med de stora frågorna, eller den administrativa apparat som man inom ekle-siastikdepartementet tydligen känner så betungande.

Herr SEHLSTEDT (s):

Herr talman! Jag skulle närmast ha lust att yrka bifall till utskottets förslag

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

med den motivering som herr Edenman förebragte i sitt anförande, och detta helt enkelt mot den bakgrunden att problemet om frågans mognad ju på sätt och vis inte är besvarad enbart med vad skolöverstyrelsen och en del läroverk säger. Det är väl tvärtom så att mognaden kring frågan om censorsinstitutionen utvecklat sig under hand. Frågan förekom i samband med den stora skolutredningen. Den har ältats i årtal i press och diskussioner och även här i riksdagen, och det är kanske inte så underligt att ett beredningsutskott 1954 tämligen enhälligt kommer till det resultatet att frågan i varje fall bör underkastas en utredning. När herr Edenman dessutom vitsordar att departementet i övrigt har en mängd utredningar liggande på lut, så vore det ju mot den bakgrunden inte alldeles orimligt att ta med frågan om censorsinstitutionen i samma pott. Jag tycker heller inte det är någon argumentering att hänvisa till enhetsskolan och möjligheterna att göra jämförelser mellan resultaten i denna och i de gamla gymnasierna såsom motiv för att bibehålla det gamla censorssystemet. Det vore välrimligt att man lade kontrollen över examina på bredare och effektivare grund än den man för närvarande har.

Jag har för mitt vidkommande några punkter som jag tycker är avgörande i sammanhanget. 1) Censorsinstitutet koncentreras till de muntliga proven, till ur elevens synpunkt några få ödesdigra timmar, och det innebär såvitt jag förstår ingen egentlig garanti för rättvisa. 2) Det innebär heller ingen garanti för att abiturienten just då förstår mönstra sina kunskaper. 3) Den psykiska påfrestningen efter en hård spurt, inriktad på att möta ett utifrån kommande främmande omdöme, fyller icke kraven på någon form av jämspelt rättvisa ur abiturientens synpunkt. 4) Censorsinstitutet är i varje fall enligt min mening en ålderdomlig form av

kontakt mellan lärarna på fältet och professorerna vid universiteten och högskolorna. 5) Den kontakten har numera minskat i samma mån som underlaget för censorerna breddats. De representerar nu inte den sedan gammalt avsedda kontakten mellan gymnasierna, universiteten och högskolorna. 6) Censorsinstitutet kan inte heller i sina trots allt lösliga former förmedla en utjämnande och rättvisande bedömning mellan läroverken på skilda håll ute i landet. Här föreligger såvitt jag förstår ingen som helst kontinuitet i ordets egentliga bemärkelse.

Herr Håstad anför vidare som skäl för institutets fortbestånd, att det råder en sådan brist på kvalificerade lärarkrafter ute i gymnasierna och läroverken, att man bör komplettera med det censorsorgan som vi för närvarande har. Jag vill då fästa uppmärksamheten på det faktum att även bristen på censorer uppenbarligen har tvingat vederbörande att gå längre och längre ned på skalan, från professorerna över en del vid läroverken och skolorna anställda till f. d. rektorer och f. d. lektorer och i allra sista hand till vissa lekmän. Detta tyder ju på att även censorsorganet är underkastat en bristsituation och att det icke på något sätt kan kompensera den brist på lärare som finns i skolorna.

Jag fäster för mitt vidkommande avseende icke bara vid det nuvarande organets avskaffande utan även vid dess ersättande med ett bättre, rättvisare, effektivare och mera breddat kontrollorgan, ett kontrollorgan som dessutom har möjlighet att bedöma abiturienterna under en längre period än det nuvarande censorssystemet innebär. Detta med ett breddat underlag måste såvitt jag förstår vara till fyllest inte bara ur lärarnas utan även ur abiturienternas synpunkt.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! För ett par decennier sedan behandlade nationalekonomen Gustav Cassel i ett arbete vad han kallat »Vår bildnings fåfänglighet» och riktade därvid en enligt min mening synnerligen intressant kritik mot det svenska skolsystemet.

Vi står i dag i den situationen, att den svenska skolungdomen på många håll utsätts för en press som börjar redan i folkskolans fjärde klass, då ungdomarna skall söka in i läroverkets första klass. Redan vid tidig ålder utsätts lärjungarna för skrivningar som kan vara av utomordentligt pressande slag. När de gått igenom realskolan skall de sedan försöka komma in i gymnasiet. Därvid fordras i vissa skolor ett medelbetyg av nära Ab. Dessa elever utsätts alltså redan från början för en press som näppeligen tidigare funnits vid våra läroverk.

Herr Håstad pekade i sitt balanserade anförande på universitetens berättigade krav, att de elever som börjar där har något så när likformiga kunskaper. Men det är ett faktum att universiteten i decennier har pekat på att studenternas kunskapsnivå är ytterst ojämn, trots att vi har censorsinstitutionen. Är det någon som tror att dessa censorer, som inte alltid har tillfälle att diskutera dessa frågor med varandra och av vilka några alltid är ganska nya i gamet, skall kunna ge universiteten garanti för att eleverna har likvärdiga kunskaper, när kontrollen äger rum vid slutet av en pressande utbildning? Det måste i åtskilligt vara en illusion. Om man skall ha en bättre kontroll, måste den komma oerhört mycket tidigare än vid examen.

Jag förstår mycket väl att herr Håstad som universitetsman kan ställa detta krav på att eleverna skall ha vissa fixerade kunskaper, men man bör då sätta in kontrollen tidigare och eventuellt skapa en central nämnd, genom

vilken universiteten på ett tidigare stadium får garantier för att eleverna har likvärdiga kunskaper. Man får däremot ingen fullödlig garanti för likvärdiga kunskaper, om censorerna konfronteras med detta ojämna material på skolårens sista dag eller dagen före slutprovet. Vad har man för övrigt för garanti för att en person, som är dålig i historia i skolan, inte kan visa en utmärkt studiebegåvning i statskunskap eller nationalekonomi vid universitetet?

Jag tycker att det vore ytterst angeläget att universiteten på ett tidigt stadium kunde sätta in en kontroll som gav möjlighet att skapa likvärdiga kunskaper för gymnasieutbildningen. Det kan inte i någon större utsträckning censorerna göra vid slutet av elevernas studieår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan om utredning.

Häruti instämde fröken *Liljedahl* (fp).

Herr EDENMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Braconier talade som om han vore en varm anhängare av den nya skolan, och jag inkasserar detta med förtjusning. En av motive-ringarna för skolreformen är just att vi skall komma från mycket av den press på eleverna som herr Braconier nu talade om. Det är ingen överdrift om jag säger att man från universitetshåll alltid har kritiserat och alltid kommer att kritisera den skolform, som ligger nedanför. Det ligger i sakens natur. Folkskollärarna anser att man kan för litet, när man kommer från småskolan, och realskollärarna anser att man kan för litet, när man kommer från folkskolan etc. Men en av anledningarna till att man ändå har kunnat hålla universitetsrepresentanternas krav inom rimliga gränser är just den gamla förkättade censorsinstitutionen. Man har kunnat säga dem, att de har ju själva fått vara med om att pröva. Det är alltså

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

inte, herr Sehlstedt, en så ålderdomlig kontakt det är fråga om.

Jag vill för min personliga del deklarerera, att jag icke är anhängare av examina. Jag kommer att deltaga i varje aktion för att avskaffa realexamen, herr Helén. Men även när det gäller gymnasierna har de intet annat berättigande beträffande slutmålet än att göra eleverna kompetenta till högre studier vid universitet och fackhögskolor. Då måste dessa universitet och fackhögskolor ha någon möjlighet att deltaga i kontrollen. Avskaffar vi studentexamen, får vi gå tillbaka till det gamla 1800-talssystemet och förlägga prövningen till universiteten. Det vill man inte göra. Vi måste alltså koppla in universiteten på prövningen i skolan, och då finns censorsinstitutionen.

Hur universiteten skulle kunna utsträcka sin prövning till att bli kontinuerlig, såsom herr Braconier antydde, kan jag över huvud taget inte förstå. Men jag upprepar att saken kan säkerligen diskuterar, och den kanske till och med kan utredas. Jag har bara svårt att förstå att beredningsutskottet, vilket ju ändå brukar fylla funktionen att hålla undan motioner, som har kommit litet för tidigt, så har fallit i farstun för herr Helén & Co som det har gjort den här gången.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Edenman förvånar sig över att jag talade om att universiteten skulle sätta in en kontinuerlig kontroll. Men då herr Edenman försvarar den nuvarande censorsinstitutionen menar han väl, att det är en kontroll som sätts in regelbundet varje år och att den är effektiv därför att den kommer varje år, och därigenom skapar den en viss likformighet.

Mot detta replikerar jag, att det är orättvist mot lärjungarna att de skall utsättas för denna kontroll på själva examensdagen. Det vore bättre

att söka skapa ett likformigt kunskapsresultat på ett tidigare stadium. Det gäve större garantier för att hela gymnasieutbildningen bleve sådan som universiteten vill ha den.

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Jag skulle inte blandat mig i denna exklusiva bildningsdiskussion, om inte en del som står i detta utlåtande så absolut strede mot den erfarenhet jag har för min egen del och på grund av de glimtar som jag fått av censorsinstitutionens funktion. För min egen del ligger erfarenheten mycket långt tillbaka i tiden. Men när jag läser om den skräck, som dessa människor skulle utöva, när de sitter som ganska tysta mumier i en klass, där allting flyter, verkar det på mig rätt överdrivet. Men det är en fråga som gäller rättvisan i bedömningen, och utskottet understryker att den bör tillgodoses jämte kravet på likformighet.

När man talar om rättvisa säger man bara att en lärare, som haft hand om eleverna, har självfallet erhållit ett ojämförligt säkrare underlag för sitt omdöme, och det är riktigt. Men vad har vi för garanti för att en människa, som har ett sådant underlag för sitt omdöme, låter sig ledas av rättvisa? Jag har följande exempel från det verkliga livet.

En av de bästa eleverna i en klass i ett läroverk kom tre veckor före studentexamen i konflikt med sin lärare i engelska, en rätt personlig konflikt som utlöstes i att läraren inför klassen förklarade för denna duktiga elev, som hade åtskilliga A, att han med den makt han hade över betyget i engelska skulle se till att den eleven inte blev student — en trevlig situation för en ung pojke och hans föräldrar! — men tack vare censorsinstitutionen stoppades en sådan bedömning i examen.

Vi får vara på det klara med att lärarna visserligen har ett underlag för

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censorsinstitutionens avskaffande.

sin bedömning men att de är svaga människor, som säkert har betydligt svårare att frigöra sig från personliga sympatier och antipatier mot de ungdomar, som är abiturienter, än vad censorerna har, som inte står i någon personlig ställning till eleverna, varken förmånlig eller oförmånlig. Jag menar att man inte fyller kravet på rättvisa genom att bara lita på att det finns ett underlag för lärarens bedömning. Det behövs mer än en som bedömer, när en abiturient skall gå ut.

Sedan tycker jag att det är litet lustigt skrivet, när det i utskottsutlåtandet säges, att man vill ha en likformig bedömning av de muntliga proven. Det står »proven», men det kan ju inte bli så förskräckligt många om de får bli avslutningsprov till studentexamen, det blir ett par stycken. Skall bedömningen göras likformig, hjälper det väl inte med konsulenter, som reser, innan proven hålls. Inte heller kan dessa konsulenter åstadkomma, att en lärare, som inte vill bedöma rättvist, dömer rättvist, när själva domen skall fällas. Jag tror att för åtskilliga lärare, som endast är svaga människor och inte orkar hålla ut, när de blir gamla, är det hälsosamt med vetenskap om att deras sätt att föra fram en klass till examen blir bedömt av utanför stående sakkunniga personer. Censorerna sätter ju inte betyg — det tycks en del tro — utan censorerna avgör endast mogenhetsgraden, och det bör de ha möjlighet att göra med ledning av upplysningar om vederbörande elever som de ändå kan få av lärarna.

Herr Sehlstedt talade om att det är så ont om censorer, men ändå vill han ha kontroll under längre perioder. Då vet jag inte var han hamnar med tanke på verkligheten.

När herr Braconier talar om hur förskräckligt ungdomarna har det nu för tiden i detta sammanhang, så tycks han alltså mena, att det är censorernas skuld.

Men det är inte de som bestämmer kunskapsproven.

När herr Helén i slutklämman i sitt anförande talar om studenterna, som gick bakvägen och därmed vill framkalla en sentimental stämning, vet han lika bra som herr Edenman och jag, att det ingalunda är censorerna som gallrar studenterna.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst säga till herr Hæggbloom att det är sant, att det kan finnas lärare, som är orättvisa, men det kan väl även gälla censorer? Det finns censorer som har olika åsikter om vad som bör fordras av lärjungarna. Men en lärare som har att bedöma mogenheten har större erfarenhet att falla tillbaka på.

När jag talade om pressen i gymnasiet, anknöt jag till en tankegång, som herr Håstad framförde. Han påpekade att det begåvningsmaterial, som nu genom denna press kommer in i gymnasiet, ju ur teoretisk synpunkt ofta måste stå högt. Jag anser till och med, att den pressen kan vara orimligt hård och medföra orättvisor. Vill man ha garanti för att det materialet är likvärdigt, gäller det att inte skapa orättvisa redan vid inträdet i gymnasiet, som är förutsättning för att kunna ta studentexamen. Därför anser jag, att man bör undersöka om kontrollen kan komma in på ett tidigare stadium för att skapa rättvisa. Rättvisa kan näppeligen av censorerna skapas dagen innan slutexamen eller samma dag. Därmed tillgodoser man ej vad universiteten bör kunna kräva i detta sammanhang.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Med anledning av att herr Hæggbloom sade, att censorernas uppgift är att godkänna eller underkänna abiturienterna och inte att ta ställning till betygen, så vill jag här citera vad censorskollegiet sagt i sitt

Utredning av formerna för bedömningen av studentexamensproven med sikte på censursinstitutionens avskaffande.

uttalande med anledning av skolkommissionens utredning. Det framhåller att: »vid sidan av denna primära och givetvis allt fortfarande kvarstående uppgift har tillkommit en annan vida viktigare sådan, nämligen att upprätthålla en viss standard på de utdelade betygen, icke minst de högre».

Här finns en tydlig strävan hos censorerna att även inverka på betygssättningen vid studentexamen. Jag skulle vidare vilja peka på att vi inom de gymnasier, som är yrkesbetonade, de tekniska gymnasierna och handelsgymnasierna, icke har något censorssystem. Vi har våra seminarier, där man också måste kräva en viss likformig utbildning beträffande olika seminarier. Där har vi inte heller något censorssystem. Jag tror att man här överdrivit betydelsen av censursinstitutionen, och jag vill med dessa få ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag tror att kammaren vill ha votering så fort som möjligt. Jag skall därför begränsa mig bara till ett ord. Jag tycker att det är betecknande för herr Heléns sätt att föra denna diskussion, att han vill avfärda det som vi här sagt som en nymornad kritik. Nymornad är skolöverstyrelsen och flertalet rektorer vid läroverken. Denna opinion avfärdas som nymornad. Jag tycker detta är ganska betecknande för det sätt, på vilket herr Helén har fört diskussionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tveka kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 66 ja och 68 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, över motioner dels om inrättande av en rådgivande språknämnd dels ock om inrättande av ett språkvårdsråd.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 23 mars 1954.

På därom gjord framställning beviljades stenografen A. Fritiof Klason ledighet på grund av sjukdom tills vidare från och med den 24 innevarande mars. Att under tiden för den sålunda beviljade ledigheten uppehålla Klasons stenografbefattning förordnades kanslisten jur. kand. Sune K. Johansson med amanuensen jur. kand. Per Stenberg som vikarie på kanslisttjänsten.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 13.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 98, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 150, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54;

nr 177, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; och

nr 178, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Anmälades följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 606 av herrar *Hallén* och *Pettersson* i Norregård, angående vissa ändringar i kommunalskattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsman-nauppdragets fullgörande;

nr 607 av herr *Lindberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 109, angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning m. m.;

nr 608 av herr *Hagård m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ för-

ordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m.;

nr 609 av herrar *Asp* och *Persson* i Appuna, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112;

nr 610 av herr *Asp*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112;

nr 611 av herr *Lundqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, med förslag till landstingslag m. m.;

nr 612 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119;

nr 613 av herrar *Hæggblom* och *Nilsson* i Båstekille, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 123, angående anslag till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak;

nr 614 av herr *Ståhl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående anslag till sinnesslövrården m. m.;

nr 615 av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 127, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 616 av herr *Dickson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 133, angående anslag till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek;

nr 617 av herr *Helén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 136, angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till universitetet i Göteborg och Stockholms högskola m. m.;

nr 618 av herr *Widén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 137, angående inrättande av ordinarie lärartjänster på försöksskolans högsta-dium m. m.;

nr 619 av herr *Kyling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 140, angående anslag till vattendomstolarna;

nr 620 av herr *Agerberg m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140;

nr 621 av herr *Östlund m. fl.*, likale-

des i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140;

nr 622 av herrar *Ericsson* i Näs och *Larsson* i Hedenäset, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, med förslag till lag om moderskapshjälp m. m.;

nr 623 av fru *Sjöstrand m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144;

nr 624 av herr *Johansson* i Torp m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 625 av herr *Carlsson* i Tibro m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 155, angående alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan m. m. och nr 156, angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.;

nr 626 av herr *Thapper m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 627 av herr *Ohlin m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 158;

nr 628 av herrar *Hagård* och *Hæggbloom*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 158;

nr 629 av herr *Rimmerfors*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 158;

nr 630 av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, med förslag till förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel m. m.;

nr 631 av herr *Persson* i Appuna, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163; samt

nr 632 av herrar *Bengtsson* i Halmstad och *Bengtsson* i Varberg, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

från bankoutskottet:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt; och

nr 135, i anledning av väckt motion angående utredning om förutsättningarna för Tumba pappersbruks drivande i bolagsform; samt

från tredje lagutskottet, nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 23.36.

In fidem

Gunnar Britth.